NORII LUI MAGELLAN

„Textul romanesc al lui Tudor Marin, cu un titlu criptic, *Norii lui Magelan*, are o narațiune clară, limpede, chiar dacă esențialmente funestă, comprimând o realitate pe care adesea încercăm să o neglijăm, dacă nu chiar să o uităm de-a dreptul. Amurgul erei comunismului în Moldova sovietică nu a avut parte de un „cântec de lebădă", ci mai degrabă de un lătrat surd de câine în pustiu, cu inerții nenumărate, ranchiune, furii mocnite, veninoase, și mai ales, de trădări dureroase, nevindecabile. Sunt lucruri care nu vor fi puse niciodată sub preș. Pentru că acest roman nu ne va lăsa în pace multă vreme, după ce ultimele lui cuvinte se vor fi perindat prin fața ochilor, în urma unei lecturi atente..."

VLADIMIR BULAT

TUDOR MARIN

Născut pe 26 ianuarie 1944, în Vișinești, Cantemir.
A absolvit Institutul Politehnic din Chișinău, facultatea de economie (1967). Ziarist la Tinerimea Moldovei (1967-1973).
În 1985 editează romanul „Un cer înalt de toamnă lungă" (Norii lui Magellan), „redactat" de cenzura comunistă.
Fondează cu un partener una din primele edituri private din R.S.S. Moldovenească – Editura Uniunii Scriitorilor (1989), reușind în câțiva ani să editeze numeroase titluri de carte românească de valoare.

Timpul nașterii romanului și povestirilor lui Tudor Marin și personajele lui îmi amintesc de prima mea întâlnire cu autorii perioadei sovietice care formau o parte din biblioteca familiei. Romane pe care le găseam la vremea respectivă (anii '90) atât de romantice, cu iz de colb și cenzură, într-o moldovenească sluțită de grafia chirilică, rupte parcă din contextul proaspetei latinități și a suveranității. Doar că stilul scriitorului Tudor Marin e net superior. Scrie într-o română atât de frumoasă și suculentă încât mi-e greu să identific pe altcineva din generația lui care să fi îmbogățit acest grai prin gând, cuvânt și imaginație așa cum o face dl Marin – cu umor rafinat, talentat.

Îmi amintește de Alexei Marinat, Aureliu Busuioc, Vladimir Beșleagă, dar cu siguranță, unic în felul său.

La Eliade am surprins această suprapunere dintre realitate și fantasmagorie și am rămas plăcut surprinsă ba chiar bulversată de finalul fiecăreia în parte. Relatări care încă îmi dau de gândit...

Scrierile Domniei Sale inedite merită pe deplin efortul de a fi savurate.

TATIANA BARLIGA,
poetă

Norii lui Magelan
Norii lui Magellan
ISBN 978-9975-51-768-3

NORII LUI MAGELLAN

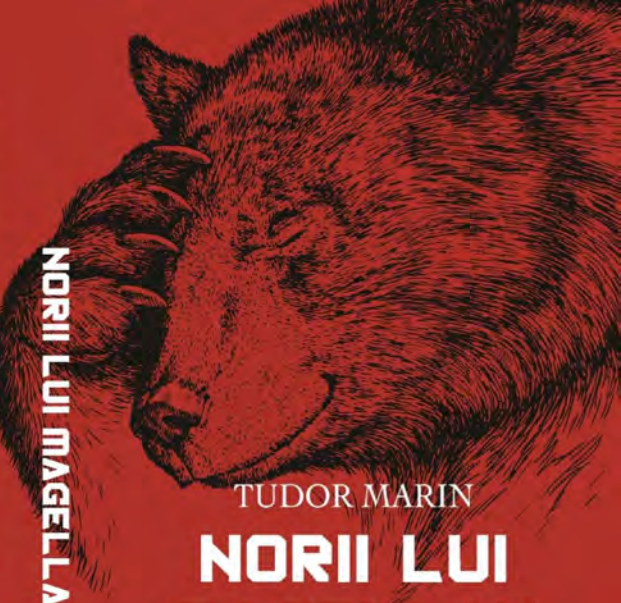

TUDOR MARIN

NORII LUI MAGELLAN

Seria „Disidenții Moldovei"
Ciclul „Istorii din comunism"

TUDOR MARIN

NORII LUI MAGELLAN

UN CER ÎNALT DE TOAMNĂ LUNGĂ

Se dedică tuturor autorilor peste care a trecut tăvălugul regimului ex-sovietic totalitar.

Prin acest volum punem începutul unei Colecții – „Disidenții Moldovei" – care va edita lucrări care nu au putut vedea lumina zilei în acea perioadă ostilă scrisului care reliefa realitatea așa cum era.

Redactor: *Marcela Mardare*
Tehnoredactare: *Ruxanda Romanciuc*
Copertă: *Sergey Drebujan*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Editor: *Mariu Marin*
E-mail: marinmariu@gmail.com

© Text: Tudor Marin, 2016

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Această carte se vrea prima dintr-o serie de cărți ale scriitorilor moldoveni care n-au făcut compromisuri cu regimul comunist.

Cartea de față trebuie privită prin prisma circumstanțelor și a realităților în care a fost editată inițial (într-o formă ciopârțită, cenzurată, mutilată), adică a anului 1985.

Am inclus în acest volum un roman și două povestiri, care redau mai bine talentul și stilul, foarte modern și plin de prospețime stilistică, ale lui Tudor Marin.

Tudor Marin s-a născut pe 26 ianuarie 1944, în satul Vișinești, Cantemir. Sat în care a fost primar bunicul de pe tată – ????? A copilărit în Baimaclia, în care a fost primar bunicul de pe mamă – ?????????

Tatăl său Visarion, revenit din armata sovietică, a devenit la scurtă vreme președintele raionului Baimaclia, iar mama sa, Veta, a fost casnică. Rămas orfan de tată de la vârsta de 18 ani, Tudor Marin urmează facultatea de economie a Politehnicii din Chișinău. Chemarea sa însă a fost alta – scrisul. Devine ziarist la publicația *Tinerimea Moldovei* și alte organe de presă de la Chișinău. Face însă carieră la *Tinerimea Moldovei*. Spirit rebel, incisiv și în creație, devine unul dintre cei mai proeminenți ziariști ai timpului, formând în preajma sa o pleiadă de tineri care vor lăsa o urmă semnificativă în literatura și ziaristica moldovenească (Ion Mânăscurtă, Leo Botnaru)

Individualist și promotor al valorilor cu adânci rădăcini naționale, Tudor Marin a refuzat să se facă membru al partidului comunist și nici n-a acceptat colaborarea cu structurile securității, adică a „poliției politice". Ccolaboraționismul, meteahnă a majorității intelectualilor moldoveni din acel timp, lui i-a fost complet străină! Mai mult decât atât, și-a afirmat constant identitatea și apartenența națională (inclusiv în creație), și a tranșat deschis *adevărul istoric* al acestui meleag mult pătimit.

Ca urmare a unui denunț la securitate, în 1973, este eliberat din funcție. A fost angajat mai apoi în mai multe locuri de muncă, dar organele vigilente ale statului aveau grija să *descurajeze* în scurtă vreme angajatorii.

Din aproape, mai departe, ajunge finalmente până în satul Opac, la vreo 100 km de Chișinău, numit celebrul „kilometru 101" sovietic. Un soi de exil pentru cei îndărtnici ai sistemului „mutilateral dezvoltat". Acolo, ajutat de un funcționar rus curajos, este angajat în calitate de economist.

Cu timpul face carieră la *Moldvinprom*, compania de stat a vinului moldovenesc de pe vremuri.

Odată cu „reîncălzirea timpurilor", Tudor Marin se mută mai aproape de Chișinău – în satul Puhoi. Minte vie și inovatoare, reușește aici, în calitate de economist-șef al gospodăriei de stat locale (*sovhoz)* să transforme), in scurt timp, gospodăria falimentară într-una profitabilă, de mare succes.

Cu inerente dificultăți reușește să publice, în 1985, primul său roman, *Un cer înalt de toamnă lungă/ Norii lui Magellan*. Această versiune a fost cenzurată în chip drastic. În acest volum se restituie varianta originală a scrierii.

În anul 1989 fondează cu un partener una din primele edituri private din R.S.S. Moldovenească, reușind în câțiva ani sa editeze sute de titluri de carte în limba română. O editură modernă, care nu se prevala de banii statului moldav sau a celui român, reușind să dea naștere unor proiecte editoriale profitabile.

În tumultul anilor '90, în plină înflorire a afacerii, cu ajutorul „justiției" locale corupte, este deposedat de sume mari de bani, lucru care a dus, în câțiva ani, la falimentul afacerii. Lovitura primită din partea statului independent, pentru care s-a zbătut atâta de-a lungul timpului, îl determină să se retragă din activitate în anul 1999. În momentul de față, savurează bucuria interacțiunii și educației celor doi nepoți. (numele lor)

Precum Tudor Marin, au fost mulți. Unor tineri – onești și adânc înrădăcinați în solul valorilor naționale – zborul le-a fost frânt chiar de la început. Alții, au reușit să se afirme, să-și spună cuvântul. Majoritatea însă s-a pierdut în văgăunile spre care au fost împinși.

Datoria intelectualului este, în opinia noastră, să rămână mereu om demn și moralicește sănătos. Un exemplu de urmat. Din păcate, marea majoritate a intelectualilor din spațiul post-sovietic și din cel românesc au fost personaje lipsite de demnitate, colaboraționiști ai regimului comunist. Prin urmare, oricât de bune ar fi fost operele lor, acestea sunt lipsite de substanță morală. Nu ești îndreptățit a învăța pe alții, când tu însuți nu poți oferi un exemplu. Vorba filosofului Merab Mamardașvili: „*Obligația omului este de a rămâne om în orice circumstanțe*".

Au fost și excepții notabile, precum cea a lui Cinghiz Aitmatov, care a reușit și în acele timpuri să fie un scriitor foarte bun și foarte onest.

Iar cazul lui Varlam Șalamov rămâne și mai sugestiv. Șalamov a fost un rarisim luptător contra sistemului totalitar, care a trecut prin temnițe

grele, îndurând teroare și torturi, dar reușind să se realizeze până la urmă ca Artist al cuvântului.

Au fost însă mii și mii de tineri talentați, departe de anvergura lui Șalamov, dar care ar fi putut deveni repere ale culturii lor naționale.

Atât în Republica Moldova și România, cât și în Rusia, se aud numeroase voci care se plâng că traversăm timpuri imorale. Posibil. Curățenia conștiinței și a spiritului este cheia, în viziunea noastră. Curățenia și lustrația. Securiștii și acoliții lor, colaboraționiștii, nu au ce căuta în aparatul de stat, nu pot fi nici formatori de opinie.

Este inadmisibil ca personaje devenite publice, precum Vladimir Pozner în Rusia, sau Vladimir Tismaneanu în România, să aibă pretenția de a fi lideri și formatori de opinie. La fel cum este de-a dreptul inimaginabil, ca în Germania post-nazistă, să ajungă în puncte decizionale progeniturile lui Heinrich Himmler, Borman etc.

Cum zic însă supraviețuitorii Holocaustului: „*Să iertăm, dar să nu uităm*".

Editorul

NORII LUI MAGELLAN

Mult râvnitul ospăț nocturn, cu vânătoare, ciulama după o rețetă a lui Aron Vodă și cu lupte cavalerești – fusese fixat pentru ora opt seara. Și Luca Petrumic începu grabnic să pună la cale totul cât mai bine, în puținul timp rămas, lăsând baltă celelalte treburi. De fapt, de vreo două săptămâni, de cum sosiseră studenții în sat la lucru, își cam neglija obligațiile de serviciu. Pe unde se abătea, pe unde își croia drum, până la urmă totuna se trezea în vie printre studenți, căutând să fie mai aproape, să lege măcar un capăt de vorbă cu Tamara, fetișcana care i-a pus inima pe jar de cum a văzut-o. Dragostea izbucni dintr-odată și ardea în vâlvătăi. N-o mai putea ascunde, căci ea răbufnea la suprafață cu îndărătnicie.

Ore întregi roia în jurul ei, foarte prudent, nu cumva să-și dezvăluie intențiile, dar nu-i prea mergea. Rar de se nimerea s-o prindă singură. Fata culegea pe un rând împreună cu două colege. Un trio nedespărțit, deosebit, solicitat, văzut de toți ochii, și de care se ținea un lungan smolit, slăbănog, cu o mustață lungă, parcă împrumutată din tabloul zaporojenilor care mergeau cu scrisoarea la sultan. Nu-l avea la inimă și de aceea îl vedea, după cum obișnuia să zică, de pe umărul stâng, adică schimonosit, fiindcă-i era antipatic. Când nu-i plăcea ceva, își înclina capul pe umărul stâng și lucrurile reale la care privea apăreau denaturat, ca într-o oglindă stricată. Lunganul rânjea mereu, din te miri ce. De bata pantalonilor îi atârna un flaut mic și frumos. Țârâia din el când îi tuna. Umbla din urma fetelor ca o umbră. Le escorta cu muzică și pozne, stârnind în jurul lui zarvă și râsete.

Pacostea de băiat îi călca pe nervi. Nu știa pe care din fete o păștea, dar îi venea să-l zgâlțâie nițel între spalierele de suport, deși, recunoștea, nu era el colosul – trebuia să-și întindă mâna tare de tot ca să-l mângâie pe creștet. Nici la cântar n-ar fi tras mai mult. La un metru șaptezeci, după calculele sale, nu-i lipsea nimic și nici nu avea ce da cu împrumut. Dar la ciudă, câte nu face omul? De cum găsea un prilej cât de cât potrivit și se apropia de fete, lunganul îi și astupa soarele. Țâșnea ca din pământ, se ițea de pe sub butuci, își lungea

gâtul ca o girafă peste rândurile de vie și îi sufla din flaut la ureche. Se sclifosea pe diferite lungimi de undă, se amesteca în vorbă, îl incomoda și-i dezbătea „capcanele” retorice. O făcea pe nătărăul cu bună știință, și cum să nu-l îndese într-un sac, să lege gura sacului cu o funie groasă și să-l dea de-a dura de pe cel mai înalt deal? Un mucos mai totdeauna are un mic avantaj pe teren, comparativ cu unul ca el, ajuns la douăzeci și șapte de ani, la cumpăna maturității, de unde te vezi dintr-o parte și nu te vrei bizar, ridicol, un scamator fără noimă, când ți se cere să corespunzi anumitor criterii, în timp ce un pui de vrabie țopăie fără să-i pese, dacă ciugulește un fir de mălai ori un ochi de pisică. Uneori și pisica, animată de bazaconiile puiului, se pomenește cu ochiul spart.

Fetele păreau măgulite de curtenia lunganului, de angajarea lui docilă să le distreze. Îl aveau alături în vie, la cantină, în plimbările de după lucru, la seratele de la Palatul de cultură. Și în colectiv îl tratau cu o drăgălășenie prea exagerată, ca să fie ceva serios. Așa că, după toate probabilitățile îi acceptau prezența din interes, ca să le fie pagul ocrotitor, sperietoarea, să le scutească de acostări și intervenții nedorite, pentru că planau în jurul lor destui ulii: și tineri din sat, și studenți de la alte facultăți și instituții superioare, predispuși, din plictiseala serilor rustice lungi, la aventuri. Tustrele parcă erau alese pe sprânceană, una mai atrăgătoare decât alta. Mai cu seamă Nely, o domnișoară de o frumusețe uluitoare: lustruită, lucioasă ca o poză japoneză expusă în văpaia soarelui, de la care te dureau ochii, ți se micșorau pupilele. Nu știai ce să admiri în primul rând – tenul extrem de alb și delicat, părul negru, mătăsos, în bucle fastuoase, trăsăturile dulci, ochii răpitori, gura, gâtul, sânii puternici și dornici; șoldurile, încordările trupului, răbufnirile senzuale. Părea o sculptură din material gelatinos, ce se topea sub căldura privirii, se scurgea, se prelingea peste marginea închipuirii și te apuca o teamă ca aceea, când în mâini, pe neașteptate, îți crapă un vas de sticlă plin cu miere, și tu te pierzi, te fâstâcești și nu te dumirești ce să faci și cum să faci, ca să oprești dezastrul, te uiți cu ochii pe pereți și-ți lingi degetele, coatele, țurțurii dulci din aer. Și pe Petrumic îl apuca sughițurile –

o situație de-a dreptul ciudată: cu frica în ochi și cu gura plină de miere. Nely, ceva mai înaltă decât dânsul, arăta mult mai statuară, mai corpolentă, de cum era, de bună seamă, prin dărnicia liniilor și formelor. Pulsa în ea un sânge arzător, o vigoare și o energie, de la care în preajma ei se simțea intimidat și redus din dimensiuni, intrat în pământ. O asemuia cu o mânzată de rasă zveltă, neîmblânzită, sprintenă și nărăvașă, ce se scutura de fiori, ca după o apă rece, răsturnată în cap, doar la gândul că dacă l-ar împinge naiba s-o călărească, ar fi fost aruncat de pe șa cât colea și strivit, turtit sub povara sânilor nemiloși, înainte ca să atingă și să pupe pământul. Seara, după lucru, se îmbrăca cu lux, chiar și la cules avea o garnitură de promenadă, de cavalcadă regală – pantaloni negri de catifea scumpă, mulați pe trup, strânși la gleznă, cizmulițe roșii, ușoare, jachetă elegantă de un albastru stins, pălărioară cu fundul scund, lunguiață, cu borurile sucite, iar la gât – o eșarfă vaporoasă. Strălucea printre rândurile verzi ca un fulger globular, de la care îți scăpărau ochii și simțeai un mare gol în stomac, o foame cumplită. Mâna se întindea automat după vreo frunză de vie și mulți așa, cum era, cu codiță, stropită cu soluție bordoleză, mai acră decât porumbrelele verzi, o mestecau între dinți, ca pe ceva foarte delicios și plăcut. Prin preajmă, unde lucra ea, butucii se desfrunzeau vizibil. Lui însă nu-i priia gustul de piatră vânătă, îl ustura la maxilare și evita să ciupească din frunze. Adevărul, dacă își ținea capul drept pe umeri, era aceea că nu înghițea acest soi, acest gen de femei, de o frumusețe excesivă, etalată și pretențioasă.

La Nely îi displăcea aerul ei de alteță trufașă, privirea aceea de superioritate, sociabilitatea de a juca, semeția ei să uimească, să supună și să subjuge. O astfel de soție l-ar da gata, i-ar schimba de la un singur sărut cursul vieții în răspăr, menirile, însușirile, ar deveni în mod cert un lacheu, o slugă la salon, un paznic de noapte, un detectiv gelos, un veșnic gonaș după bani, orice, afară de om. Să-i fie cu iertare, să-l ferească Domnul de așa ceva!

De Valentina, de cealaltă fată, n-avea ce spune, ce scormoni și născoci. Era și ea o fată destul de frumoasă, o șatenă de o grație rară, însă părea oarecum dezinteresată de acest privilegiu gratuit. Se străduia

într-un fel firesc și indiferent să nu atragă atenția, să-și ascundă farmecul sub un voal invizibil. Așa sau altfel, mare importanță nu avea. Îl interesa în exclusivitate Tamara. Descoperise în ea fulgerător, cu o uimire precumpănitoare, ceva ce-i aparținea cu certitudine, ereditar, de la naștere și regăsind pierderea, vroia s-o redobândească, să devină posesorul în drept legitim. Avea o figură aproape atrăgătoare. Un trup avântat pe o verticală suplă, pur feminină. În parte, nu rețineai nimic deosebit, proeminent, ea încânta ochiul încet, treptat, ca o promisiune. Părul castaniu, pieptănat simplu și îngrijit, adunat snop la ceafă și răvășit pe spate, îi retușa chipul în linii domoale. Totul: fața lunguiață de un alb umbrit, fruntea caldă, ochii căprui, adânci, cu lumini îndepărtate sub genele lungi, nasul fin, gura cu buzele întinse, ca niște aripi în zborul primăverii, se adunau și se unduiau armonios, suav, ascundeau un aer tainic și decent, o neliniște ce te vrăjea. Prefera să rămână pe un plan mai retras. Mergea mereu între cele două prietene, la o jumătate de pas în urmă, abătută și nepăsătoare. În realitate, din câte observase el, era o fire mult mai pătimașă, cu o ardere lăuntrică aparte, ageră, veselă, când se cerea, vicleană, când se vroia și spirituală când nu te așteptai. Uneori Tamara se uita în direcția lui fugitiv, ca din întâmplare, cu o scăpărare de lumină vie, iscoditoare și șăgalnică. Și asta îl zăpăcea, îl intriga și era împins mai mult să descifreze acel mister din ochii ei. Dacă cumva se descotorosea de lungan, îl îngrădeau colegele ei, nu-i îngăduiau măcar pe un moment să rămână în doi cu Tamara, îl luau cu tot felul de vorbe și glume, îl jucau de parcă știau ce vroia și-i făceau în ciudă, deși el nu se lăsa dibuit.

N-avea încotro, se replia calculat, cu un surâs destrămat pe față și mânios pe dinăuntru. Izbea cu putere în pedala motocicletei, încăleca și dispărea cu zgomot și fum negru, ca peste o oră-două să revină din nou cu o altă idee, cu vreo nouă șansă de izbândă. La idei și inițiative îl ducea capul, uite, să le aplice, nu se prea descurca. Avea o minte iute, inventivă. În genere, era un tânăr inteligent, instruit, foarte inițiat în materie de specialitate, cu gândul la aspirantură. În state figura ca agronom de vii, dar cum organizarea producției în sovhoz se desfăcea

în secții, iar viticultura predomina net restul ramurilor, toate preocupările și le asuma șeful secției, sub nemijlocita îndrumare a agronomului-șef. Lui nu-i mai lăsau nimic, rămânea în afara unei activități concrete. Suspendat, cu unica ocupație benevolă să mențină în ordine hârțoagele de agronomie, el devenise omul directorului, ochiul lui de veghe, însărcinat cu misiuni deosebite. În sat mulți îi spuneau cu un amestec de glumă și tâlc ascuns *Petru cel Mic,* așa cum de altfel uneori se recomanda, singur din repeziciunea volubilității. Alții, mai pizmuitori, îl numeau *Cocoșel marțial.* Pe jos, călare sau pe motocicletă, după cum era și timpul, Luca apărea peste tot, în toate colțișoarele gospodăriei, inspecta de la o parte, în aparență nepăsător, rătăcitor, dar surprindea mersul lucrărilor, pe unde considera de cuviință, intervenea cu tact neangajat, fără pretenții să se amestece în treburile altora. Specialiștii, responsabilii sectoarelor de producție știau, că pe acolo pe unde trece *Cocoșelul marțial* și lucrurile stau prost, neapărat va interveni cu promptitudine Bocan, directorul sovhozului. Nu le rămânea decât să prevadă consecințele și dacă mai aveau timp, să schimbe ce mai puteau sau să-și găsească justificări. Și totuși, puțini cine-i purtau pică lui Petrumic: În temei îl simpatizau pentru flerul lui vesel, degajat, pentru atitudinea aceasta nepărtinitoare și consecventă. Bocan mereu deplasat la raion, la seminare, confruntat cu probleme de perspectivă, de construcție, financiare, preocupat de griji de ordin social, prin intermediul lui era informat operativ cu câștig de timp, competență, ce și cum decurgea. Petrumic îi era de folos și ținea mult la acest tânăr, pe de asupra neserios, cam nesigur în propriile forțe, nehotărât în acțiuni de sine stătătoare și ferit să decidă. Chiar și atunci când îi prezenta situația pe scurt, cu dezvăluiri de unde și de la cine pornesc abaterile, adopta o poziție neutră, dezinteresată, lăsa ca și concluziile să se subînțeleagă, să nu vină de la dânsul, să nu acuze și să nu complice, iar propunerile, sugestiile de remediere, cât ar fi fost de juste, purtau un caracter nedeterminat, de presupuneri și admiteri, ca și cum își păstra un loc de retragere, de nesiguranță, de abandonare, în caz dacă n-ar conveni. Dar asta numai așa, la prima vedere. De bună seamă acționa cu tact, abil și hâtru. Picura, își sugera în așa fel părerile, încât Bocan

să recurgă la sigur și să și le atribuie în ultimă instanță, ca pe niște idei și decizii proprii. Altminteri se temea că nu s-ar prinde. Au și șefii ambițiile lor. Și dacă ideile prindeau, ameliorau mersul lucrului, solicitau efect, se bucura molcom, mulțumit că și el e bun de ceva pe lumea asta. Nu atât contează cine a descoperit roata, cât pe unde se ajunge cu ea. Bocan ținea să-l aibă la îndemână. În zilele, când rămânea în gospodărie, îl lua cu el în „Volgă", vizitau împreună sectoarele de producție. Îi plăcea volubilitatea tânărului, prezența lui de spirit, felul de a înțelege și anticipa, era un erudit înzestrat, afla de la el o sumedenie de lucruri din cele mai diverse domenii, pentru care lui nu-i ajungea nici timp, nici posibilitate să urmărească după agiotajul periodic. Trecut de cincizeci de ani, pierduse din puterea de absorbție.

Petrumic rătăcea, chibzuia, lega, înnoda și deznoda, zbura cu motocicleta la diferite altitudini, venea până aproape de fete și se destrăma în îndoieli și regrete. Un altul în locul lui, poate, nu-și făcea atâta bătaie de cap. Alegea o cale mai scurtă, forța primul pas, dar el nu se încumeta, se temea să strice, să o sperie, se temea de un eventual refuz. Ar înnebuni, presupunea el. Ameța la gândul, cât de tare, de năprasnic și-o dorea, cuprins de o pasiune covârșitoare. N-ar fi crezut vreodată să ajungă în așa hal de beatitudine și suferință sfâșietoare. Citise multe pagini patetice, de dragoste exaltată și se îndoia de autenticitatea lor, le considera o plăzmuire eronată, o beție de cuvinte, un exercițiu de stil fardat.

La ideea ospățului îl împinse, cu o seară mai înainte, moș Fărâmă, paznicul din masivul de vie. Coceau cartofi în fața colibei. Miroseau plăcut și erau gustoși. Mâncau cartofi și vorbeau risipit de o friptură de iepure. „Foiesc foarte mulți, s-au înnădit urecheații la lucernă", șuguia moș Fărâmă, cu limba friptă, suflând și jonglând cartoful ce-i ardea palma. În întuneric, dincolo de masiv, în vale, pe un loc drept, se întrevedea ca o dungă mai luminată, mai moale pentru ochi, lotul de lucernă, la care se referea bătrânul. Era lat de vreo două sute de metri, lung de vreo doi kilometri și ajungea aproape până sub pădure. „Să vezi cum i-aș mai prepara! O ciulama de popas regesc, continua sfătos moș Fărâmă.

Mai întâi fiert și năbușit în propria-i zeamă, apoi îmbibat în vin și pârlit la para focului... Să am o armă și un proiector puternic de la „Gazic", aș căsăpi câte trei dintr-un singur foc".

Petrumic era numai urechi, înghițea bucățile de cartof aproape cu coajă și adulmeca în dogoarea jăraticului pretinsul miros de gustare regească. Tăcea și urmărea insistent flacăra scurtă, ce răzbea din rămășițele de cioturi nearse, ascunse prin cenușă. De la ea îi luase foc imaginația, vedea dinaintea ochilor ceea ce căuta, de ce avea nevoie, i se contura totul într-un scenariu splendid, nemaipomenit de promițător. Inspirat, cu fantezia deshămată, îl apucă pe bătrân de braț și-i vorbi repede, cu ardoare, ca omului de la care îi depinde viața. Va face rost de armă, mașină, de orice ce-i necesar, numai să facă o ciulama, un ospăț în lege, vor avea oaspeți mari. Iar moș Fărâmă i-a promis cu același entuziasm.

Dimineața Petrumic nu s-a dus direct la fete. Pentru mai multă siguranță s-a oploșit pe lângă Mihail Iulianovici, candidat în științe, responsabil pe detașamentul studențesc de la facultatea de chimie, un bărbat înalt, uscățiv, cam gârbov, adus din spate, flegmatic, dacă nu chiar ursuz, care se plimba toată ziua printre rândurile de vie, cu mâinile încleștate la spate și-și repezea din când în când ochii undeva în sus, ca și cum vroia să se convingă, că nu-i va cădea nimic în cap. Mai erau de față asistenta sa, Ana Mihailovna, o femeie tânără, blajină la chip și la suflet, cu un surâs de compasiune și îngăduință, și lunganul, momit dinadins, să profite de el. Bărbatul, de cum a auzit de iepuri, de vânătoare, imediat își desprinse mâinile de la spate. Deveni pe loc altul, se însufleți în mod miraculos. Din masca sa posacă nu rămăsese nici urmă. Râdea ca un copil, își freca mâinile încordat, sfârâind de plăcere. „Vânătoarea e de mine", mărturisea și gesticula el. „E pasiunea mea să fac bah-bah! în gâște și rațe".

Lunganul parcă îi imita mișcările, se sălta ațâțat în vârful picioarelor, zvâcnea din brațe exaltat și îngăima la scurte pauze: „Fără muzică nu se poate! Și de muzică, și de muzică e nevoie!". „Da, și de muzică, dar și de fete", bătu de departe Petrumic.

De bucurie, lunganul își înălțase capul până la cer, îl înhăță de sub

un braț și aproape pe sus l-a dus pe rând, în fața fetelor. Cu larmă, râsete, improvizări, născociri de la sine, le povesti fetelor de eventualul ospăț medieval, apelând, impunându-l pe Petrumic să dea din cap, să confirme, fără să-l lase să scoată un cuvânt. „Să nu scăpăm ocazia, fetelor", spuse el printre tusa de râs, adunând cu brațele aerul la piept. „Va fi grozav de nostim. Nici nu vă închipuiți cine va fi vânătorul de vârf. Însuși faimosul Mixiulan!" și-și arcui mâinile pe sub ochi, ochind la dracul în praznic. Buh! Buh-bah! V-a promis la fiecare câte un iepure zburător... Hi-hi-hi", gâlgâi el, scuturat de un nou val de râs, mângâindu-și pântecele și înclinându-se pe vine.

Fetele, răscolite de năzbâtiile lunganului, acceptară invitația cu ușurință. Pentru Petrumic era ca și o victorie. Învăluit de un soi de satisfacție incandescentă, zbura pe motocicletă ca pe aripi...

Maldărul de hripcă, aruncat peste lemnele cuprinse de flăcări, se aprindea, se impunea, pocnea și sfârâia iuțind aerul. Din coamele de fum, împletite, înșfăcate în sus de bezna cerului cu umbre tenebre, țâșneau jerbe de scântei. Cei din jurul rugului amuțiseră aproape simultan în așteptarea izbucnirilor surprinzătoare ale focului. Din vale răzbătea zvon de voci înfundate, ireal de îndepărtate, ca dintr-un hău. Din când în când răsuna câte un strigăt solitar, clar, dar la fel de nepământesc: „În stânga... Ține pe loc... Dăi înainte... Trage!..." și răbufnea câte o detunătură de armă, surdă, împrăștiată. Din întuneric săgeta tăios raza de lumină de la proiectorul mașinii. Oscila tremurător, bâjbâia, luneca în lung și în scurt, pe catifeaua moale a lucernei, dezvăluind un verde zburlit de spaimă, răscolind de pe sub mantia intimă a nopții o sumedenie de subtilități nocturne. O imensă lume ascunsă foia și inflama închipuirea. Zburau nevăzute păsările paradisului, în rostogoliri și prăbușiri țipau licuricii striviți de un sân surprins, de un cutremur etern. Pe sub piele se furișau dorințe și patimi, ca niște minuscule vietăți presupuse, de la care te treceau fiorii. Detuna din depărtare câte o împușcătură, cu un răsunet venit simultan din toate părțile și ți se umpleau urechile cu greieri.

Flăcările rugului izbucniră brusc și năvalnic, înalt, în snop rotitor,

c-un muget ferfenițit, stârnind rumoare, suspine, respirații scurte, mișcări, reveniri și regăsiri. Unii se îndepărtară de para focului dogoritor. Limbile flăcărilor jucăușe și fluide creșteau în sus, depășeau cercul rugului, dincolo de nucarii din preajma colibei, până acolo, unde urmă să răsară, să vină luna și împlinirile. Fetele ședeau în centru, la loc de onoare, pe tulpina unui nuc gros. Petrumic își cărase din timp un vraf de papură în spatele Tamarei. Era umbra ei. Răsturnat într-o râlă pe papură, ca din întâmplare, îi atingea cu mâna brațul, se juca imperceptibil cu șuvițele de păr. Fata tresărea ușor, ca electrizată de un curent slab, sensibil. Se întorcea spre el, îl dojenea de fiecare dată discret, cu o privire caldă. În timp ce-i surâdea nemulțămită, vorbea cu alții, îi lua mâna pe ascuns, îi desclești degetele, îi lățea palma alături, pe tulpină, i-o apăsa cu înțeles să fie cuminte. Iar pentru el era izbândă, clipe bezmetice de speranță, de făgăduință. Se risipea în pulberea imposibil de fierbinte, i se părea că arde în vâlvătaia rugului, pălălăia cu o atare intensitate, încât nu se mai găsea, nu știa ce-i cu dânsul. Își afunda fața adânc în papura cu iz umed, mucegăit și aștepta încremenit, surd, pierdut să treacă pe deasupra lui fulgerele și vijeliile de foc, să-i dispară din ochi erupțiile multicolore, învălmășelile de nouri, rotunjimi, prezențe haotice, ce fluturau în violet aprins, în roșu, albastru, verde-portocaliu, galben-trandafiriu.

Burluiul umplut din nou cu vin rătăcea în jurul rugului. Andrei Verdereu, brigadier și dregător pe un moment, apropiindu-se de fiecare pe rând, își lăuda marfa, îndemnând onorații meseni să-și stropească sufletele cu lucoarea dumnezeiască. Trecuse cercul și nu dădu de doritori. Un pic dezamăgit, împinse urciorușul cu un gest mai impertinent spre Ion Tetiu, dentist și mâna dreaptă a lui moș Fărâmă, priceput și el la bucate vânătorești.

– Ia, cineva trebuie să facă saftea, se impuse dregătorul.

Tetiu refuză din cap, ridicându-și în sus brațele cu mânecile suflecate neglijent, ca omul luat de mare treburi, și îngână cu un surâs sucit:

– Încă nu mi s-au uscat primii stropi de amețeală de pe buze.

Lunganul, Peti, după cum îi spuneau fetele, cerea atenție, bătea din palme. În cele din urmă, iritat că nu-i ascultat, își smuci un braț

din umăr, înhăță ulcica de la distanță și o turnă în buzele-leica, lăsându-se adânc pe spate.

– Bine... Bun... Formidabil, bâigui el, ștergându-și stropii de vin din jurul gurii cu dosul palmei. Acum... Își mai trecu încă o dată mâna peste gură și i se adresă lui Verdereu și Tetiu: Voi o să-mi țineți hangul. Și spre fete: Deci, să începem. Să începem cu „De ce nu-mi vii...", așa după cum știm, după melodia pe care o cunoașteți destul de bine, numai că ultimul rând din strofă să-l luați în ritm alert, zbuciumat, cu sonorități moderne. Apoi, lungindu-și gâtul în sus, cântă ultimul rând din prima strofă cu o voce timbrată de chemare pătimașă, scuturându-și ușor și convulsiv corpul, cu mâinile agitate deasupra capului. Înțeles-ați? făcu el către toți. În continuare păstrați aceeași cadență potolită, dar ceva mai vibrator, apoi încheiați strofa iarăși patetic, repetând, astfel, ultimul rând de trei ori. Clar? Dacă nu prea ați înțeles, să fiți cu ochii și urechile la mine.

La vreo trei metri de dânsul era un lin din tablă groasă, răsturnat cu fundul în sus, menit la transportarea poamei. Sări iute pe el, țocăni din călcâie ritmic, iscusit, o scurtă cadență cu sunet măsurat și persistent. Flutură o secundă cu flautul, ca un dirijor cu bagheta înainte de a porni orchestra. Luă solemn aer în piept și-i dădu flautului suflet și grai. Ultimul rând din strofă îl denotă împreună cu ceilalți, continuând doar să bată din picioare toba în lin. Execuția izbutea, plăcea auzului, se îmbina oarecum cu spiritul nopții din jur, cu foșnetul șoptit al frunzelor de vie, cu focul rugului pâlpâitor, scânteile luate de vânt, mistuite într-un zbor de așteptare, cu ecourile pierdute în beznă, cu ceea ce ardea în Petrumic. Toți cei care cântau, erau cu ochii în depărtare, în imensul întuneric, de unde parcă așteptau să apară o minune, chipul dragostei în splendoare sa blondă și maiestoasă. Cântecul susura și în moș Fărâmă. I se înmuiau trăsăturile feții, se mișca vioi, cu un impuls interior de plăcere și căldură. Pășea pe vârful picioarelor, puțin încovoiat, tiptil, să nu producă zgomot, să nu se lovească de vreun sunet; căra pe lăzile ce serveau drept mese, bucate aburinde în tacâmuri de aluminiu.

Îndată ce s-a stins ultimul acord, bătrânul nerăbdător, dădu glas

pe un ton șăgalnic, cu mici reverențe stângace, cu un ochi la distinsele doamne, cu celălalt în întuneric.

– Rog asistența să se înfrupte din prepelițele servite. Sânt nemaipomenit de gustoase. Mult mai gustoase decât potârnichile, să mă credeți. V-o spun eu. Gustați. Nu cred să mai fi înfulecat nimeni așa ceva de la Vasile Lupu încoace, Au fost fripte în penele lor. Se topesc pe limbă, nu alta! Dar numai cu vin. Să-i dați de gust cu adevărat, se cade să luați o gură de carne și două cu vin. Uite-așa cum fac eu...

Mușcă din pulpușoara pe care o ținea în mână, iar cealaltă mână o întinse la nimereală după urcioruș. Sorbea din vin și mânca poftic ios, zâmbea și căuta cu ochii vreo ladă, pe care să se așeze. Verdereu își luă dregătoria cu aceeași vâlvă. Oprit lângă Nely, umplu o altă ulcică din ceramică, pe care i-o oferi cu un poclon adânc. Nely, cu gura plină, evită, își înclină bustul într-o parte și o respinse delicat cu vârful degetelor. Dregătorul se miră, stărui, își încercă măiestria cu celelalte fete. Și ele se ascunseră după mâini, refuzând. Petrumic săltat în coate, cu bărbia înfiptă în trunchiul copacului, atent la cele ce se întâmplau, sări brusc în picioare.

– Nu, să știți că așa nu merge, le zise el fetelor cu un protest prefăcut. E în răspăr cu bunele maniere. Nu respectați casa, masa... Tăie aerul cu mâna, ofensat. Da, rog... a, nu. Cine dintre fete nu va bea, propun, adică insist să-i sărute pe toți cei prezenți.

– Amarnică afacere, surâse ironic Nely. A săruta pe toți, înseamnă a nu săruta pe nimeni, nu obligă la nimic. Așa că, mai bine nu beau.

Totuși ridică mâna, luă ulcica, o ciocni de burlui, sorbi câteva înghițituri cu mici întreruperi și o transmise mai departe fetelor, care au procedat la fel. Își umezi buzele și Tamara, savurând mai mult mirosul băuturii. Era vin nou, tulburel dulceag, din poamă timpurie, un amestec din soiuri de masă, cu multă mireasmă, un buchet bogat și plăcut.

Ana Mihailovna, trăgând cu dinții din carnea vânjoasă, numai vână, îl copleșea cu laude pe moș Fărâmă, se interesa de mirodeniile folosite, de procedura preparării. Fetele o susțineau, afirmau că nu mai mâncaseră în viață potârnichi și prepelițe. Bătrânul scormonea

cu un băț jăraticul și zâmbea stâlcit, le răspundea răzleț, sfios, nu cu toată gura, cu un aer vinovat.

– Ehe, dumnealui e grozav! Le știe, le cunoaște pe toate, încercă Petrumic să schimbe subiectul, să-l scoată pe moș din încurcătură. A fost vel paharnic în divanul lui Aron-vodă, căpetenie de drumuri mari la Mihai, căutător de aur la Stalin și actualmente vel paznic la Bocan.

– Da, băiete, viața e un zighizughi, nu te lasă până nu le încerci pe toate, râse cu poftă bătrânul, fluturându-și brațele în părți. Iar prepelițele sunt păsări rare, păsări în ciubote roșii. Mă înțelegi?...

Aveau în doi un mic secret. Nu se înfruptau nici din potârnichi, nici din prepelițe. Ceea ce mâncau cu toții erau niște cocoșei obișnuiți, piperniciți, fără pene, numai pielea, rebutați din cârdul fermei de păsări. Petrumic făcuse rost de vreo două duzini, fără probleme de învoire și contabilitate: îi cumpăra pe un preț de nimic oricine binevoia. Îi luase și el cu gândul la o masă mai bogată și variată, să fie serviți la aperitiv. Moș Fărâmă, când îi văzu la colibă, se zbârci. Mici și jigăriți, nu prea semănau a vietăți și bătrânul zise că toată grămada nu face nici cât o potârniche. Petrumic ar fi dorit să aibă la frigare și prepelițe, dar de unde să le ia, dacă nici nu știe cum arată asemenea vietăți. A râs și el, nu le rămâne decât să și-i închipuie pe cocoșei-potârnichi și prepelițe. Și moșul îi preparase cu dibăcie, oblojindu-i din belșug, punându-i în prealabil, în unsoare și buruiene. Au recurs la vicleșug pentru mai multă pompă, să impresioneze și să bucure. Principalul era ciulamaua de iepure, preparată după o rețetă culinară din moși strămoși.

Tetiu potrivea locul pentru furci după lungimea suportului, aduna jăraticul grămadă.

– Să mai aducem, Ionele, niște lemne. Să susținem cărbunii, îi zise moș Fărâmă, picurând ultimii stropi de vin din ulcică în foc. Zăbovesc. Auzi cum tună? Nu cumva au de gând să stârpească toți urecheații?

– Vin, vin! strigă Peti, care bătea toba în pas de dans lin.

Din negura văii, „Gazic”-ul, cu proiectorul stins și farurile aprinse, descriind un cerc de lumină verde, scăpără din întuneric cu ochi

fioroși de monstru. Fâșiile de lumină se clătinau, înaintau încet, se pierdeau în înălțime, se scufundau sub pământ, proiectau umbre lungi de copaci și tufari, dâre încolăcite de pulbere și colb. După vreo cinci minute, mașina din urcuș, orbi brusc la răscrucea drumului dintre parcelele de vie. Peti trâmbiță din flaut, ca din corn, un vechi și răsunător zvon vânătoresc. Reîntoarcerea vânătorilor stârni animație și ovații. Și aveau motive, amuza vânatul.

În mai puțin de o oră s-au ales cu doi iepuri: unul ciuruit de alice, al doilea prins de viu. Îl capturase din plonjon Mihail Iulianovici. Zarva se iscase mai ales în jurul lui. Norocosul ținea de urechi iepurele leșinat de spaimă și-l afișă de sus, să-l vadă toți. Se topea de fericire, râdea gâfâit, nesăbuit, fără să-și dea seama. Și râsul îl irosea, îl obosea, îi provoca lacrimi, îi îneca vocea. Își ștergea inconștient ochii cu mâneca haine și povestea aventura asistentei sale și fetelor. Le vorbea în grabă, încâlcit, cu întreruperi dese, ca să înghită aer, cum s-a aruncat săgeată peste urecheatul orbit, ca un portar de fotbal de mare clasă. Le arăta brațul cu haina zdrențuită. Aterizase rău, se plesnise de pământ îndesat, îl durea tare cotul. Mângâia răsfățat blana moale a iepurelui și-și relua aventurile de la capăt, la fel de excesiv și dezordonat. Admirând iepurele, întreba cu regret, dacă îl vor crede profesura de la facultate, decanul. Nu se îndura să se despartă de prada sa atât de rară. Îl dăduse totuși pe urecheat cu o grimasă de durere, rămânând cu brațul suspendat în aer, în deșert. Golul i se completă pe loc cu un urcioruș de vin, pe care l-a băut cu sete, pe nerăsuflate.

La foc se trebăluia cu avânt, fiecare cu ocupații concrete, prescrise din timp. Petrumic poftise bărbații din interes pur practic, așa, încât lui să-i revină în grijă numai Tamara. Din echipa de vânători, Valeriu Cupeț, inginerul-șef – pentru mașină și armă, Spiridon Drăgănel, șeful fabricii de vin, lucra gratuit pentru băutură, divertisment și serviciul de dregător. Toți aveau în jur de treizeci de ani, erau căsătoriți, familiști cu copii; au acceptat festinul sub clar de lună cu încântare, poate de dragul unei ore de răgaz delicios sau, cine știe, poate, și de farmecul unei iluzii.

Lui Petrumic, din lipsă de mișcare, cu frigul în spate, i se păru

că lâncezește și încremenește în stană de piatră. Nu i-ar încurca mai mult curaj nu i-ar încurca, își zise el în goana unei reflecții fugare. De aceea, dacă până adineaori refuzase să bea, vărsând vinul pe neobservate sub trunchiul copacului, nedeprins cu băutura, pe neașteptate se înghesui mai aproape de burlui. Goli câteva urcioruțe de vin, unul după altul, fără să respecte rândul.

După ce aranjase totul la foc, Petrumic îi porunci lunganului să trâmbițeze din toate trompetele deschiderea grandiosului turnir al cavalerilor moderni. Era un joc simplu, dar exuberant, poznaș. Învingătorul obținea dreptul să aleagă regina balului și să-i ofere cupa sărutului. S-a tras la sorți, și prima pereche, Verdereu și Peti, s-au îndepărtat la câțiva pași de rug, în mijlocul drumului, pe loc drept, urmați de ceilalți pretendenți și spectatori. Cei doi cavaleri și-au pus pe cap câte o căldare de plastic, iar în loc de lance s-au înarmat cu câte o funie lungă de un metru, cu o minge de tenis de câmp, prinsă de capătul liber. Învingea și continua lupta acel care primul izbutea să lovească de cinci ori în fundul căldării. Celelalte lovituri nu contau. La semnalul lui Mihail Iulianovici, arbitru de onoare, cavalerii începură lupta. Se loveau cu mingile la nimereală, în gol, aiurea. Loviturile căzdeau și în spectatorii care priveau de la distanță. Micile găuri făcute în căldări cu chironul nu le îngăduia rivalilor să cuprindă un spațiu suficient de orientare, lunecau mereu de sub ochi. În afară de aceasta, lumina slabă a lunii și de la rug, complica și mai mult situația. Așa că loviturile rar când nimereau ținta, când răsunau în căldare surd și în deșert. Concurenții se căutau pe dibuite, săreau în părți, când nu era cazul, din impulsul unei presupuse primejdii, se împleticeau în funii, se împiedicau, căzdeau, zbârnâiau și vuiau înfundat de sub căldări, când se lăsau pocniți în locuri mai sensibile. Publicul din ce în ce mai animat, izbucnea în larmă, în tresăltări delirante. Se râdea turbulent.

Venise și rândul lui Petrumic care avea ambiția să-i bocănească pe toți, să câștige bătălia. Ar fi fost prea de tot să piardă. El inventase jocul, el era maestrul și pe regină o avea la inimă. Dar cu capul în căldare, îl apucase o ușoară amețeală albă, ca un puf de pernă sfâșiată, fulguindu-i pe dinaintea ochilor. Pleoapele îi alunecau în jos,

înmuiate de o dulce somnolență, iar tălpile parcă i se cufundau în gol. Vinul îl toropise repede și din plin. Sistemul de comandă, cu tot efortul depus, întârzia, încâlcea reacțiile și-l deruta. La un viraj s-a împiedicat și Cupeț îl surprinse cu gongul. Cinci lovituri consecutive, în serie, cu iuțeala toboșarului, îl țintui locului. Și de fiecare dată capul i se apleca tot mai mult pe piept. Publicul distrat îi luase gestul drept o glumă, nu-i reținuse adevărata slăbiciune. Se mulțumi și cu atât. O șterse iute din ochii lor și se trânti pe tulpina nucului, pe locul unde șezuse Tamara, cu gândul să-și revină, să-și recapete limpezimea. Sorbea lacom, cu gura deschisă aerul răcoritor al nopții întinat de îmbietoarea mireasmă răzbită de sub capacele celor două cazane atârnate deasupra focului mocnitor.

Jocul culmina total. Până și fetele, mai precis Nely și Ana Mihailovna, ispitite de febra agiotajului, stăruise să dueleze între ele. Confruntarea lor puse vârf vervei. Peti le sonoriza din flaut orice mișcare cu diverse frânturi muzicale, întocmai cum se dezvăluiau. Unul singur, moș Fărâmă veghea de bucate și foc, cu ochii mereu la îmbulzeala din drum.

Când dădu că iepurii sunt gata, luă capacele de la ceaune și porni să bată din ele, ca din talgere, să facă gălăgie, să strige: „Măi băieți, pardon, dar ciulamaua îi gata!” Nimeni însă nu-l auzea, nu avea răgazul să-l audă ce vrea. Se dădea ultima luptă.

Turnirul îl câștigă Drăgănel și larma treptat slăbi. Fetele, care știau ce va urma, găsindu-se, se așezaseră lângă Petrumic în liniște. Se șușoteau, fără a avea ce-și spune, despre toate și nimic, scurtând din așteptarea sâcâitoare de a fi sortate, alese, preferate, de a i se da cuiva dintre ele prioritate. Iar Drăgănel, fire ageră, la chip, cam în corespundere cu numele, cu o figură sprintenă de sportiv, dar cu puțină grăsime peste cureaua pantalonilor, larg la suflet și deschis la inimă, sprijinit cu o mână în una din crăcanele suportului ce ținuse ceaunele la foc, nu se grăbea, tărăgăna să decidă. După zâmbetul său strâmb și binevoitor, fața luminată pieziș de o îngustă proiecție tremurătoare, reflectată de lemnele ce se aprindeau iarăși, se vedea că-i în cumpănă, vroia și nu vroia să profite de dreptul învingătorului. Probabil

îl măcinau îndoielile, bârfele ce se puteau isca. Învinșii însă îl sâcâiau să prezinte regina balului. Petrumic, rebegit, îi insufla telepatic, de la distanță, să aleagă pe oricine, în afară de Tamara.

– Măi băieți, pardon, dar ciulamaua îi gata, mătincă îi rece, strigă nerăbdător moș Fărâmă.

– Un moment, bădie, pardon, îi zâmbise moșului Drăgănel și prinse a se mișca. Unde-i cupa de onoare? Umpleți cupa...

Pornit spre fete cu un corn de vacă decorativ, se opri înțepenit locului, uitându-se înălțător la pulberea de lumină ce se infiltra de după deal, dinspre sat și se risipea peste vie. Se distingea tot mai deslușit un vuiet de mașină. Își lungiră gâtul și alți câțiva nedumeriți: Cine putea să aibă drum prin masiv la acea oră? Petrumic, răsucit pe o coastă, scuturat de frig, își trase capul între umeri. Cuprins de o neliniște stânjenitoare, îngrijorat ca nu cumva să fie Bocan, față de care, intuia confuz, că nu s-ar simți chiar bine.

Din „Gazic” coborâră Emil Tomșa, agronomul-șef, Maria Dimitrievna, secretarul organizației de partid, și Gheorghe Jora, specialist la Asociația agroindustrială, trimisul „ștabului” raional cu supravegherea culesului în sovhoz. Petrumic răsuflă ușurat, se ridică în picioare și, ca și ceilalți companioni, îi întâmpină pe noii veniți cu un „u-u-u!” prelung, poftindu-i să le fie oaspeți de popas. Fetele făcură loc pentru Maria Dimitrievna între ele. Iar Tomșa se așeză pe o ladă, din întâmplare, în umărul lui Nely, fără s-o vadă, fără să știe de existența ei.

– Da, lucrul deșănțat, spuse Jora într-un moment de liniște, pe un ton cicălitor, rămas țeapăn în picioare. Lumea nu-și vede de nevoi, iar unii se țin de petreceri. Știi ce, Gheorghe Andreevici, își înălță capul Tomșa spre el și bătu cu palma în pământ. Așează-te. Am dat buzna și se cuvine să fim cuminți.

Își voalase vocea, surâse protector, ca să-și ascundă înțepătura. Remarca însă plăcu și așa tuturor. Era aproape de ora zece și ce aveau de făcut, decât să doarmă...

– Alta că... urmă Tomșa, privind pe sub sprâncene la Verderău, care îi întindea paharul.

Acela, la rândul său, înțelegându-l ce vrea să spună, printr-o mimică discretă îl încredință că totul va fi în cea mai bună ordine. Tomșa îi zâmbi neîncrezător, dar tăcu. Se sculă de pe ladă cu urcioruşul în mână și ieși în centrul atenției.

– Sincer să vă spun, zise el tuturor cu o tentativă solemnă, am chef de un pahar cu vin. Am sau mai bine zis, avem cu toții o bucurie. Azi am stabilit o performanță la culesul poamei. Știi, Drăgănele, câtă poamă ți-am cărat? 347 de tone, șefule. Venim de la ultimul cântar. Mâine pregătește-te de patru sute. Promit. Da, și încă una. Deținem și fanionul raional pe prima decadă. Îi depășim pe rivalii principali cu aproape șase sute de tone.

Ciocni cu cei din preajma sa, se întoarse și spre Jora, dar își schimbă abil mișcarea, apropiindu-se de Mihail Iulianovici, care stătea cuminte la o parte, cu mâinile la spate. Îi dădu urcioruşul său și bău după dânsul. Între timp moș Fărâmă, vel stolnicul ospățului, își văzu de treabă. Ciulamaua aburea în farfurii. Mesenii se ospătau pe îndelete cu râsete, vin și laude la adresa bătrânului. De dată aceasta aveau cu adevărat pentru ce, ciulamaua izbutise de minune, era delicioasă, gustul, mirosul tonic, savuros, îndemna la băut. Petrumic, cu toată fereala, golise un urcioruș de vin până la ultimul strop. Abia când îl văzu deșert, constată nesăbuința sa. Dar, spre mirarea lui, vinul îl dezmorțise întrucâtva cu acel efect de remediere înșelătoare. Îi dispăruse amețeala și fluturii albi, se simțea voinic și în largul său, inspirat și brav, Se unduia pe lângă Tamara lipicios și străveziu, fără s-o atingă, îi șoptea la ureche incursiuni de basm și baliverne, ca să-i simtă căldura feții, parfumul de rouă și tăcerea intimă, cu izul stropului de crizantemă pe buzele visării. Ochii o cuprindeau, o alintau în dezmierdări pioase, o sărutau cu un fâlfâit de aripi, plutea cu ea în brațe peste o lumină ametitor de purpurie, prin evantaie cromatice și bucle protuberante.

Da ce, ca să ajungi la adevărul din imediata apropiere, la tine însuți, la ceea ce-ți aparține, ești silit să pornești de la cel mai îndepărtat punct posibil, ca după aceea să rătăcești sute de ani-lumină pe un drum nesfârșit, întortocheat, răsucit, versant, întretăiat de inutile

chinuri, suferințe, disperări, suprimări? De ce să nu spui deschis ceea ce simți, și lumea să te creadă? De ce să nu spui ceea ce-i al tău și să-l obții? Se întreba și o întreba și pe Tamara. Iar ea, cu un surâs uitat pe buze, fără să-i răspundă, flutura cu mâna bâzâitul din ureche, atentă la discuția din capul mesei, grăbită să-și termine fraza începută, să râdă în veselia generală. Îi simțea corpul cum se cutremura ușor de râs, de răsunetul cuvintelor rostite, dar era departe s-o audă, să înțeleagă despre ce se vorbea prin preajmă. Glasurile se amestecau, îi sunau în urechi ca un răpăit monoton de ploaie lentă pe un acoperiș de tablă.

În rug se aruncau lemne atât ca să nu se stingă focul, să pâlpâie tihnit. Trapeza pe sfârșite, înclina la destindere, degajare, dezlega limbile. Se discuta despre multe și mărunte, se sărea cu ușurință de la un subiect la altul, mai mult de dragul hazului, decât al sensului. Peti zângănea pe lin un pim-bom, pim-bom da-ba-da, da-ba-da, da-ga, da-ga-dam și executa la flaut o nocturnă pe note prelungi, domoale, de un pianissimo răsfățat și tânguit. Melodia se infiltra în cuvinte, diminua dispoziția gălăgioasă la meditații și reflecții. După un nou val de râsete, urmat de o scurtă tăcere, Nely oftă auzit și îngăimă ca pentru sine, cu o voce scăzută:

– Doamne, cât de mult m-am săturat de muncile astea agricole. Mă plictisește și-mi provoacă repulsie.

Pe față îi apăru o umbră de dezgust. Se gândise în glas tare, fără să presupună că va jigni, va indigna pe cei din jurul ei, legați pe veci de glie din dragoste și datorie.

Tomșa, care ședea pe ladă, la un pas de ea, o privi consternat și-i zise cu un calm caustic:

– De unde, tanti, această manie? De unde această oroare față de ceea ce ne determină existența? Oare eprubetele dumitale cu tot felul de chimicale toxice miroase mai plăcut decât pâinea, pământul, băligarul, dacă vrei?

Fata se uită la el cu ochi măriți de o uimire încurcată, ca și cum se întreba, de unde răsărise monstrul în fața ei, Și-i aruncă pe un ton încrezut:

– Eprubetele sunt pasiunea mea.

– Și pâinea, ce-i? o întrebă el indignat. Pâinea, oare nu-i mai mult decât o pasiune? Mâine-poimâine devenim toți orășeni cu eprubete. Ce ne facem atunci? Nu-i deloc serios, tanti. Fiecare e menit să-și crească pomul. Fiecare trebuie să aibă grijă să-și strângă pâinica pentru un an de existență, dacă altfel nu se poate.

– Preferați să ne întoarcem înapoi? surâse scormonit Nely.

– Nu, c-aș prefera, rosti Tomșa mai legănat și așezat, cu o compătimire jucată. Dialectica își are cursul său, o putem frâna pe un moment, dar nu și opri. Eu vreau doar minte, înțelepciune. E mult și asta, știu. Totuși doresc să existe în toate pricepere, o măsură, o proporție, o înțelegere. Uite ce vreau. Dacă v-aș întreba o sumedenie de lucruri, bunăoară, să-mi spui cine a câștigat concursul muzical din cutare oraș, ce melodii sunt incluse în topul din ultima lună, moda la sezon, cine-s laureații Premiului Nobel din anul curent, de ce cerul îi albastru, sunt sigur, îmi vei răspunde. Dar mă îndoiesc în mod categoric să știi media cerealelor la hectar în republică pe anul curent. Și să știi, nu așa, la o adică, dar dintr-un interes primordial. Să știi cum să economisești pâinea, cum să ții la fiecare felioară. Atunci, vă asigur, altfel veți fi înțeleși, altfel ați concepe lumea. Ridică un bulgăraș de pământ, ținându-l în palma desfăcută, fără să-și întrerupă vorba. Să nu credeți că ceea ce vă spun e un lucru răsuflat și banal. În boțul acesta e inteligența noastră și nu în vorbe goale de salon. Uite-l, e din tine, e al tău, și ar fi anapoda să te cred, cu adevărat, că-ți trezește repulsie. Repulsia dumitale are alte rădăcini. Înțelege-mă nițel mai larg. Cuvintele rostite în grabă nu totdeauna sunt în stare să exprime profunzimea sensului.

El trebuie rumegat și înțeles în contextul cel bun și logic. Bineînțeles, dacă sunteți predispusă s-o faceți... Făcu un gest, chipurile, la ce bun să mai continuu.

Vreo doi-trei bărbați, asistenta, conferențiarul îl aprobară în glas, pe scurt, cu „Da, așa-i și îi drept”, dar politicos și voalat, cu inimă bună și la fată. Valentina și Tamara, aplecate înainte, cu coatele pe genunchi, tăcute și sfioase, stăruiau parcă să-și ascundă în umbră prietena, care, abătută, cu un surâs acru pe buzele întredeschise, cu capul lăsat în jos, se uita țintă într-un punct nevăzut. Cupeț cu ulcica sub gura burluiului, susținea spusele lui Tomșa, cu o voce umedă, cam băută: „Sunt de aceeași părere. Să avem măsură și rost în toate. Am să mă opresc la un fleac. De exemplu, eu mă opun de fiecare dată ideii să cumpăr în familie brad de Anul Nou. Și consider că am dreptate. Se împodobesc brazi la școală, la Palatul de cultură, la grădinițele de copii, în centrul satului. De ce aș mai ține și eu unul în casa încuiată, dacă revelionul e o serbare publică, dacă copiii mei, ca și ai altora, se învârtesc toată vacanța la brazii din sat? Ce rost mai are să fie brad în fiecare casă? Se taie sute de hectare, se irosesc de pomană forțe, resurse, lucrează în vânt întreprinderi, în loc să se rezolve alte probleme majore. Ai mei spun că eu sunt zgârcit, că mi-i jale de zece ruble. Nu, nu mi-i jale! Dar nu vreau ca acele zece ruble ale mele să provoace risipă. Mai bine le rup și le arunc, decât să aducă pagubă societății, naturii, viitorului nostru. Spunea cine spunea: „Civilizația în sensul adevărat al cuvântului constă nu în a înmulți cerințele, dar în chibzuința bine gândită și liberă de a-ți limita dorințele, capriciile. Bunăstarea pe care o avem, la care tindem, trebuie să ne fie povață, îndemn de a fi rezonabili, nu risipitori. Banii mulți în posesia unui prost e ca și o cutie de chibrituri în mâna unui copil”.

Zâmbi, chipurile, mă rog, înțelegeți cum vreți, o părere încă nu-i un adevăr, și-și duse ulcica la gură, dar înțepeni așa, așteptând, sfredelind cu ochii în părți să vadă ce efect a produs. Asistența nu-l aplaudă, uitase de el de cum tăcu, discuta pe inflexiuni joase în lung și-n lat, în părți și în grup. Drăgănel, cu un „hai-davai”, îi luase burluiul din mână și-l ghionti amical să elibereze urciorușul.

De pe avanscenă lipsea Petrumic. Lungit, cu fața în sus, pe mormanul de papură, își destrăma imaginația, răscolea printre stele, le selecta, le muta cu locul, le potrivea într-un mozaic imens, le unea în chipul Tamarei. Din nori îi pieptăna coafura răvășită pe tot cerul mișcător, plutitor. La un moment dat se ridică în coate, mirat că vede luna pe cer, de parcă locul ei nu era acolo. Secera orbitoare atârna drept deasupra lui la o înălțime mică. Întinse mâna. Așa și era, destul

de aproape, dintr-un salt nu prea mare putea s-o ajungă. Și-l făcu, se prinse cu amândouă mâinile de cornul lunii, se răsuci pe el ca pe o bară de gimnastică și se așeză ca într-un șezlong. Privea de sus și o vedea numai pe Tamara. Balansa, oscila în golul înălțimii cu senzația confuză că zbura din el însuși, stârnea spre ea nori de colb auriu, roiuri de stele, îndrepta spre ea toate săgețile din arsenalul lui Darius și Batâi. Se risipea în trupul ei fremătător în suspine și cuvinte magice, duioase și demente. O chema lângă el. Îi împletea din paingenișul nopții scări luminoase și transparente și din nou o chema să urce, să vină în contopire cu el, cu strălucirea lunii, cu dragostea lui singuratică, mare și pură, să rătăcească în doi pe sub ploaia de fulgere în spațiul zodiacului dintre Fecioară și Săgetător, sub crucea de aștri, unde se iubise Adam și Eva. Strigă să vină, asculta și nu-și auzea glasul. Din neatenție, înclinat prea tare pe o coastă, își pierdu echilibrul și se văzu în genunchi la picioarele Tamarei. Mulțumi cerului. De când își dorea clipa să rămână în doi! Îi vorbi repede, cu toată ardoarea:

– Tamara, dragostea mea eternă, crede-mă pe tot ce-i mai scump și mai sacru pe lume, te iubesc tare, mult, la nebunie, numai așa cum poate iubi unul ca mine, cu foc și adorație, cu toată capacitatea și vitalitatea sufletului meu neostenit, năprasnic, cu înfrigurare, uitare și nesecată voluptate...

Tirada lui neașteptată îi înveseli pe toți, se adunară în grabă în jurul lui, râdeau și-i considerau ieșirea drept o glumă nostimă, izbutită la moment, ca să dreagă și să spulbere neprevăzutul conflict. Tamara, calmă, cu bărbia în palme, netezindu-și buza de jos cu vârful unui degete, îl privi îngăduitor cu un zâmbet de admirație poznașă. Părea chiar să-i fie recunoscătoare pentru intenția lui de a reda buna dispoziție. Iar Petrumic, care se credea ațipit pe papură și surprins de vis, dezmeticit puțin de zgomot, intui cu al șaselea simț în ce trăsnaie stupidă nimerise.

Nu mai avea însă cum da înapoi, era silit să-și joace rolul de comediant ambulant. Își umflă și mai tare cuvintele, să sune după cum e gustul publicului, deși îl lua sughițul de mânie, de aceea că trebuie să-și speculeze emoțiile, simțămintele curate, neprihănite.

– Crede-mă, Tamara, își duse mâna la piept, ți-o spun față de toți. Am ca martor lumea, cerul și pământul. Ți-o spun sincer, din inimă: te iubesc, Tamara... și cu un suspin răzmuiat, urmă sugrumat și tânguitor: Tamara, te iubesc, îți jur, nu glumesc...

Se înecă definitiv. Lacrimile îi oscilau pe gene, le simțea, îi începeșau ochii, nu le putea stăvili revărsarea, îi frigeau obrajii în rostogoliri repezi. Era prea emoționat, sufocat de aburеala băuturii și incandescența extazului, surmenat de situația oribilă, ca să se poată stăvili. Mintea-i alerga fluid, șerpuitor în toate părțile, printre piedici negre, cotituri, răsfrângeri, căuta cu febrilitate crăpături, ascensiuni, fascicole de lumină. Pentru ceilalți lacrimile au fost ca o scânteie la butoiul de pulbere. Au explodat asurzitor în spasme de râs, în bătăi din palme și farfurii, îl încurajau și îl numeau artist. Uneori al dracului de întortocheat se mai întâmplă, lumea se distrează, iar ție îți vine să urli de durere, de nedreptatea la care ești supus. Brusc, un surâs dement i-a luat-o înainte. Râdea și plângea în același timp. Râsul îi dădea pe nas. Râdea înăbușit, se bucura că râde, pentru că acel care știe să râdă până la urmă, dăinuie. După mica pauză, produsă de gălăgie, ridică țâfnos mâna în sus să fie liniște.

– Lăsați-mă să respir! Feriți-vă din soare. Dați-mi aer să continuu. Și fie-vă rușine, nu râdeți! strigă el la grămada de umbre din jurul lui pe un ton amenințător, potopit de râs și plâns de la care hohotele se întețiră și mai mult. Îi lăsă în voie și se întoarse spre Tamara, vorbindu-i blând, cu o simpatie sinceră. Fii măcar tu, Tamara, înțeleaptă, înțelege-mă, te rog. N-am fost în viață mai sincer ca acum, deși recunosc, nu-i chiar locul potrivit, și văzând că fata nu-l ia în serios, ca să nu cadă mai rău, își schimbă tonalitatea vocii într-o flexiune de ifose. Jur, e adevărul. Pune-mă la orice încercare și te vei convinge. Spune-mi și am să fac minuni, imposibilul. De vreai, devin academician, ministru, mare demnitar la vreo întrunire internațională. Mă anunț sultan, suveran, tiranul celei mai perfecte democrații. Am să-i atribui toate titlurile și din trei în trei zile, te voi onora cu cele mai scumpe bijuterii, îți voi împodobi pieptul nu cele mai nobile metale, încât ai să te apleci de povara lor. De nu, mă fac mag, sluga ta umilă.

Am să-ți construiesc palate din cristale vii la intersecție de galaxii. Ale tale vor fi toate bogățiile și minunile de pe Norii lui Magellan. Alege, spune, poruncește și vei avea totul, orice, numai crede-mă și iubește-mă. Fii regina mea tandră și rea! Și dădu să-i apuce mâna.

Tamara se feri într-o parte, se sculă și zbură lin în sus, ca o pasăre de noapte somnoroasă, cu picioarele pe tulpina nucului, pe locul unde șezuse. Îi spuse cu un zâmbet sfios, jenat, că-i dea răgaz să vadă mai întâi ce are de ales. Drăgănel și Tetiu, prietenește, îl agățară pe Luca de subțiori și-l puseră pe picioare. Îl bătură pe umeri, zâmbitori, în semn că a fost la înălțime. Ceilalți se destrămară din cerc, ca după un spectacol, zgribuliți de frig, făcând schimb de impresii, replici răzlețe.

Nimeni nu se îndoia că Petrumic le oferise ultimul divertisment. Cu epizodul consumat, picantul ospăț, parcă de la sine înțeles, se anunța încheiat. Se orânduiau în clit lăzile, se adunau lucrurile. Tomșa, în drum spre mașină, luat cu grijile de a doua zi, trecu pe lângă Nely, fără s-o observe. Și chiar dacă ar fi văzut-o, totuna nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat, își vedea de drum la fel de indiferent. Rămânea sub semnul îndoielii, dacă îi reținuse cumva chipul, nu era el dintre acei care să-și boldească ochii la femei. Iar micul incident era ca și uitat. Altminteri reacționase Nely, care se simțea insultată, jignită. Atitudinea lui nepăsătoare o atinsese și mai tare. Îl privi din urmă cu o cumplită cruzime. Firea-i trufașă, deprinsă din fașă să i se închine toată lumea și să triumfe, revoltându-se instinctiv, îi sporea aversiunea, ura, ambiția de răzvrătire să-l frângă, să-l distrugă, să-l adune în pumn și să-l arunce în lada disprețului. Prietenele parcă-i urmăreau direcția privirii. Ea le zâmbi și le spuse cu zâzanie, fariseic:

– Am să-l impun în brânci să-mi care minunile de pe Norii lui Magellan.

Și tustrele râseră într-un vârtej de voie bună.

Tomșa, virând în drum, din mers, în dreptul rugului, cu o mână în vânt, îi salută pe cei rămași la zgura focului. Scăpătă piciorul de pe frână și mașina o luă la goană după lumina farurilor. Maria Dimitrievna, străpunsă de primul curent de aer rece, se zgribuli pe banchetă, se

ghemui în ea cu un zbârnâit slab și senzorial de fin, așa cum numai femeile sunt capabile, când îs cuprinse de fiori. Tomșa surâse nevăzut de sunetul produs, cu gândul în altă parte. În minte îi juca Jora, îi oscila ca și papuașul de artizanat aninat de oglinda parbrizului. A evitat să urce în mașină și chestia aceasta, într-o anumită măsură, îl amuza. Își aprinse o țigară și cu podul palmei, în care ținea bricheta, lovi scurt, ca într-o alunecare neglijentă, mânerul schimbătorului de viteză. Și râse să fie auzit, să provoace interes. Tăcea și clătina din cap speculativ, pleoscăia din limbă a mare pagubă. Femeia îl privea din întuneric. O urmărea cu coada ochiului, dar continuă în același fel. Pufni din nou și, înainte ca ea nerăbdătoare să deschidă gura, se grăbi să spună pe un falset ironic:

– Te înțeleg, Maria, e dureros, dar nu-ți pierde cumpătul, fii dârză.

– Dureros!? Unde bați?

– În cavalerul dumitale. Auzi, mișelul, să te schimbe brusc? Să te părăsească demonstrativ! E chiar din cale afară.

Femeia râse cu o plăcere stăpânită.

– Te rog, Emil, scutește-mă... Am râs și așa.

– Recunoaște. Nu te ascunde. Văd, simt cum suferi.

– Presupun că te-a atins și pe tine?

– Undeva da. Sunt pentru demnitate și țin la onoarea femeii.

– Pe asta o știu, confirmă ea cu considerație. Cât despre Jora, nu merită osteneală. E numai pene. Îl umflă vântul.

– Alege cuvintele, Maria, o avertiză în glumă Tomșa. Nu vezi câtă importanță își dă. Nici nu știi cum ajunge vreun șef în raion și ai să plătești scump.

– Nu cred. Azi asemenea soi de oameni n-au șansă de izbândă. Le-a trecut timpul.

– Dacă ar fi după cum credem noi, oftă Tomșa. Îl cunosc de la institut. Tare o făcea pe grozavul, pe activistul. După absolvire a rămas în oraș instructor la un sindicat de ramură. Nu-i ajungeai cu prăjina la nas. Când l-am întâlnit astă-primăvară angajat la asociația noastră, mi-a spus că în raion e mult mai lesne să-ți faci carieră, Nostim, nu?

– Fiecare își caută un loc sub soare, îngână îngăduitoare Maria

Dimitrievna. Asemenea oameni ca el își cunosc mai bine ca oricine slăbiciunile, știu că n-au aptitudini pentru o îndeletnicire concretă, le lipsește profunzimea, materia. De aceea în virtutea legilor naturale, sunt ca niște epave la suprafață, duși de curenții apei.

– Mai deunăzi unul din ăștia îmi spunea să n-o fac pe deșteptul. Cică pâinea a apărut înaintea teoriilor. Ei, cum să nu te crucești? izbi Tomșa cu pumnul în volan. A spus-o ca un analfabet, de parcă n-ar fi învățat la institut. Pâinea dintotdeauna a crescut după o carte anume, o carte nescrisă, adunată de milenii, buche cu buche, din gură în gură, absorbită în globulele de sânge, în simțiri, în reflexe și emoții ereditare, din durere și foame, probe și greșeli. Se știa din tată în fiu posibilitățile și particularitățile fiecărui petec de pământ, strategia ce determina intuitiv, după stele, probabilități, prezențe atmosferice și climaterice, Și apoi se poate compara ceea ce a fost acum o mie de ani, o sută și chiar treizeci de ani în urmă cu ceea ce este azi? Uneori, când sunt întrebat cu ce mă îndeletnicesc, răspund că sunt firul pământului. Și introduc în noțiunea aceasta totul – ce am și ce îmi lipsește. Pentru că după mine, fiii pământului trebuie să fie cei mai înzestrați, inteligenți, instruiți, devotați. Pământul, am înțeles-o de mic, odată și pentru totdeauna, nu suportă ignoranța. Cunoști fraza: „Cultura câmpului merge mână în mână cu cultura omului”...

Mașina din viteză tresăltă violent trecând peste un hop, zgâlțâindu-i cu putere.

– Parcă aș fi vorbit strâmb, urmă surâzător Tomșa, îndată ce-și găsi echilibrul. Totuși stărui să susțin: se poate greși în orișice domeniu, numai nu în agricultură. Și lucrul acesta, cu mare părere de rău, încă nu-l înțeleg mulți. Pe lângă toate îi mai apucă și repulsia. Ai auzit păpușica ceea cu cât năduf și-a exprimat dezgustul de „munci agricole”. De ce? Mie mi se pare că răspunsul vine de departe. Pe când învățam la școală, am avut o învățătoare printre multe altele și n-am să-i iert niciodată felul cum ne stimula ea să însușim materialul. Ne tachina mereu cu fraze de tipul: „dacă nu veți învăța bine, veți rămâne în sat, la sapă, veți fi tractoriști. Notele bune, ne zicea, vă deschid toate ușile, veți putea deveni oameni de vază, șefi mari, miniștri”. Nu-i o

aiureală? După dumneaei un tractorist nu trebuie să fie cult, inteligent, cărturar? O aiureală cu consecințe grave, cu traume sufletești. Cum după aceasta să nu fugi în oraș, orișiunde. Dacă rămâi în sat, înseamnă a te recunoaște inferior, a te ști inferior.

Intraseră în sat. Tomșa stinse farurile în abundența luminii revărsate de felinarele de la stâlpii înalți de beton. Pe stradă nu se zărea țipenie de om.

– Învățătoarea cred eu, n-a procedat dintr-o intenție rea, spuse atent Maria Dimitrievna. Trebuia într-un fel să dezmorțească, să aprindă spiritele. Au fost și acestea probleme la timpul lor.

– În orice caz, nu așa, ripostă domolit Tomșa. Nu una în dauna alteia, nu pe rând, nu mai întâi una și după aceea alta, dar în armonie, în complex, să nu recuperăm restanțele prin intervenții chirurgicale, cu durere, pe viu. Din partea ei era mai chibzuit să-mi fi spus: „Mă băiete, învață să fii omul viitorului”, să-mi descifreze ce este omul, că dacă devii om, restul vine de la sine. Să nu-mi fie deschise toate ușile, să nu mă împiedic de toate pragurile, să rătăcesc ca un neghiob prin labirintul posibilităților toată viața, își întărea vorbele cu un gest ușor al mânii. Să am în față doar o singură ușă deschisă, cea a vocației. Astfel ar decădea și actuala campanie de orientare profesională. Majoritatea oamenilor iluștri, savanți, politicieni, din fragedă adolescență au pornit-o de jos, de la zero. Dacă nu înveți să muncești, n-ai nici cum învinge.

– Situația se îndreaptă, se ameliorează...

– Da, dar va trece încă mult timp până vor reevalua și valorile în concepția noastră. A fost o orientare greșită, din care generații și-au format opțiunile, gustul. S-a produs o disproporție de inteligență. Pe când eram student, cu vreo zece ani în urmă, bântuia o anecdotă semnificativă. Au fost invitați la o zi de naștere a unei fete câte un student de la diferite institute. Le-a venit rândul să se recomande amfitrioanei. Cel mai trâmbițat și plin de sens s-a prezentat studentul de la arte, ca și cum ar fi fost deja prima vedetă de cinema: „Eu sunt de la Institutul de arte!” Apoi urmă cel de la politehnică timbrat și încrezut. Ceva mai echilibrat, dar tot cu aer de superioritate,

studentul de la medicină; modest și așezat cel de la universitate, iar ultimul, cel de la Institutul agricol a șoptit sfios și genat, abia auzit: „Sunt de la Institutul agricol”. Tomșa tuși în pumn, își drese glasul. Nu-i oare un exemplu și faptul că în școala noastră toți cei 60 de pedagogi au institutele absolvite. La noi, însă, în sovhoz, după cum știi, din 30 de specialiști, numai 12 au studii superioare. Și asta cu toate că stimularea materială a specialiștilor e aproape triplă față de leafa învățătorilor. Și de-ar fi numai atât. Azi mai sunt în sat intelectuali, oameni de alte profesii, cu serviciu la oraș, care consideră, în mod eronat, că e rușine să întrețină animale pe lângă casă.

Dar cum sunt folosite loturile individuale? De pe zece ari, în condiții de casă, cu pricepere, competență și tragere de inimă, se poate obține o roadă cât de pe un hectar de pământ în câmp. Dar de ce să-și bată capul, dacă au bani. Dacă ai bani, iese că-i mult mai ușor să cumperi, decât să produci singur.

Maria Dimitrievna, care asculta în tăcere, cu cotul pe portieră, cu privirea îndreptată înainte, la banda asfaltului, ar fi avut ce-i obiecta și completa. Tomșa trata o problemă atât de amplă într-un fel îngust, unilateral, pe alocuri cu sugestii discutabile, dar îl înțelegea, vorbea din suflet, din obsesia profesiei sale, din dragostea ce o purta pământului. În fond, în linii generale, îi găsea ideile juste sau aproape de adevăr. De aceea spuse cu o rezervă binevoitoare:

– În multe privințe ai dreptate, și zâmbi din întuneric. Mă dau bătută.

– Dar nu asta am urmărit, îngână el surâzător. Am vrut să-mi verific părerile, îndoielile, să înțelegi ce mă doare.

– Dar când, nu te-am înțeles eu, Emil? îl întrebă ea cu tentă.

Aici n-avea ce-i riposta. Tăcu și o privi o clipă în lumina sumbră, îndesându-se în speteaza scaunului mai sigur, mai degajat. Reduse puțin din viteză, erau la răscrucea străzilor din centrul satului. În fața adevărului cuvintele sunt de prisos. Se înțelegeau, așa-i, dar lui i se părea, că între dânșii mai stătea ceva ascuns, care nu le permitea să se privească drept în ochi. Știa doar că o simpatiza pe dinăuntru, prin felul ei de a fi: părtinitoare, sociabilă, binevoitoare, prezentabilă, frumoasă, cu o ținută demnă, din care cu toată rigoarea depusă, se dezvăluia o feminitate răscolitoare. Erau aproape de o vârstă, dar el ar mai fi susținut că sunt plămădiți dintr-un aluat. Pe multe le vedeau și le sesizau în același fel, și el îi lua adesea apărarea în conflictele de producție.

Își mută ochiul la tâmplă în grabă, cu teamă, ca și cum ar fi vrut să se convingă că ea mai era alături. Și în minte își făcu loc un lucru negândit. Dar nu-l lăsă să prindă contur, claritate, îl alungă imediat, îl aruncă cu stupoare. Nu-și îngăduia să-și dea frâu liber gândurilor rătăcite, care nu aveau nimic comun cu conștiința sa, menirile, însușirile din care își plăzmuise un crez, o viziune, anumite principii. În fiecare din noi, pretindea el, sălășluiesc scame negre, hidoase, scârnave, senile (cine știe de unde vin ele, de unde răzbat, care li-i proveniența?) și dacă nu te descotorosești de ele la timp, încep să te obsedeze, să te intimideze, să te strâmbe, să-ți pătrundă în ochi, în trăsături, în simțăminte, în fapte și relații, peste tot, ca o molimă devoratoare a rațiunii, a sufletului...

– Încotro? Unde ai luat-o? îl trezi vocea blândă a Mariei.

– Tomșa își lungi gâtul peste portieră. Nu băgase de seamă, că trecuse de strada, de casa ei. Zâmbi molcom, cu o tresărire de copil pus pe șotii și răsuci cu iuțeală volanul în dreapta până la limită.

– Providența, Maria, rosti el înveselit, manevrând vioi volanul. Doar am rămas văduv.

– De când? Unde ai dus-o pe Leonora? întrebă cu interes Maria.

– Ieri seara la Tighina, la părinții ei.

– Și la ce speri?

– La băiat. Numai la băiat! Altceva nu admit, zise el cu satisfacție jucata și lovi cu muchia palmei în volan, în portieră, voios și distins, încălzit de o mare bucurie.

După câțiva metri stopă mașina și rosti cu toată încrederea:

– Am și garanția Leonorei.

Maria se mișcă pe banchetă, deschise ușa, se întoarse cu fața spre Tomșa.

– Mă bucur de încrederea ta și chiar te invidiez, îi zise ea șoptit, cu

o undă de melancolie răsfrântă, coborând din mașină. Te invidiez și vă invidiez. Frumos. Fericirea vă va fi integră.

Tomșa, cu o mână în sus, că-i pe recepție, oarecum impresionat de felul cum lega și încleia cuvintele languros și pătimit, ca o mărturisire de despărțire, îi spuse surâzător: Să nu mă deochi!"

Ajuns acasă, dădu mașina în ogradă și se îndreptă să închidă poarta cu un pas sporit, stăpânit de o singură dorință stăruitoare: să-și întindă cât mai repede oboseala pe pernă, să doarmă dus și neîntors. Din mers își scoase haina și și-o scutură de colb. Închizând poarta, se auzi strigat. Din dreptul gardului, plasat în întuneric, se desprinse o siluetă, umbra căreia la lumina felinarului din stradă, se alungi brusc și venea în direcția lui. Tomșa merse în întâmpinare. Era vecinul, predecesorul său, fostul agronom-șef, Miron Anghelovici Palinca. Îl recunoscuse imediat după glas și chip. Locuiau în aceeași casă cu două apartamente separate. Se salutară (în loc să-și ureze noapte bună, după cum ar fi preferat Tomșa). Vecinul îi scutură mâna, bine dispus, cu o politețe subliniată. Îl bătu ușor pe umăr și de la câteva vorbe de foaie verde, îi făcu cu capul spre portiță, și-l pofti în ospeție la un pahar de vin. Tomșa nu se mișcă din loc. Era obosit, vroia să doarmă și nici de cum să bea.

– Hai, Emil, nu fă nazuri. Azi am o bucurie. Vreau să ciocnesc un păhărel cu tine, stărui cu încăpățânare Palinca. Afară de aceasta... Dar hai, am să-ți spun pe urmă.

– E târziu, Miron Anghelovici, își aruncă Tomșa haina pe umăr cu o expresie posacă. Știți și singur, când ne sculăm noi, agronomii.

Nu mă fă să râd. Mai avem aproape o oră până la miezul nopții. Iar în agricultură e așa, băiete, ți-o spun eu, am destulă experiență; se consideră că lucrează acel, care se scoală cât mai dimineață și se culcă cât mai târziu, indiferent dacă în decursul zilei taie frunze la câini, îi zise el cu o povață ironică.

Îl bătu din nou pe umăr și râse fleșcăit, cu o mină de dezgust, să le lase pe toate naibii. Îl luă de braț, îl trase după el, indicându-i direcția. În portiță, deschizând-o, îl opri și-i zise:

– În ceea ce ți-am spus, Emil, se ascunde un mare adevăr. În zilele

noastre nu-i destul să muncești. Principalul e să arăți că muncești. Ascultă-mă, reține acest lucru.

Era nițel băut și avea poftă de vorbă. Tomșa îl lăsă să treacă înainte, iar singur îl urmă înciudat pe sine că nu putea să refuze și se dădu atât de ușor înduplecat. Palinca îl conduse la masa de sub cireșul ce proteja intrarea într-un fel de lăcaș din scânduri, acoperit cu foi de ardezie. Pe afară nu era arătos, semăna mai curând cu o șură, pe când în interior era mobilat, îngrijit într-o ambianță intimă, retrasă, potrivită pentru destindere, pentru un pahar de vin băut în tihnă. Pereții erau tapițați cu carton fotografic, reprezentând integral un peisaj de pădure, în rugina aprinsă a toamnei târzii. Aici obișnuia Palinca să-și trateze oaspeții ordinari, probabil dintr-un considerent pragmatic sau poate din alte motive necunoscute. Timp de aproape un an de când trăiau în vecinătate, sub un acoperiș, gard în gard, nu o dată, cu diferite ocazii, i-a fost musafir, dar încă nu-i păși pragul casei. Nu tânjea, totuși, i se părea nu știu cum straniu. Interesant, iarna pe ger, dacă ar fi să mai fie, tot sub cireș, în șopron îl va pofti? Sau poate în beci? se gândi Tomșa, potrivindu-și lângă masă scaunul adus în pripă de gazdă. Din lăcaș, ferind capul de becul, ce atârna deasupra ușii, se ivi cu o gazetă desfăcută în mâini Mircea Mironeț, soțul Mariei. Îl salută de după gazetă cu o îngânare seacă și se rezemă tăcut și îngândurat cu spinarea de copac. Nici Tomșa nu s-a ostenit mai mult, bâigui ceva sub nas, monosilabic, și-și zise: „Și dumitale, vasăzică ești pe aici? Vă țineți de urât..."

Gazda umplu paharele cu vin, apoi strigă pe-deasupra lui Tomșa, în direcția casei:

– Vasiliță! Te rugăm cu foc și pară, mai adu-ne ceva de-ale gurii. Și spre Tomșa: Să bem, Emil. Nici nu-ți închipui cât de mult țin la tine.

Tomșa intimidat, surâse cu neîncredere.

– Miron Anghelovici, vă rog, dădu el să deschidă gura.

– Nu râde, Emil. Ți-o spun cu toată seriozitatea.

Își întinse brațul în lungul mesei, fără să-și întrerupă vorba. Ciocniră paharele. Mironeț la mijlocul mesei, li se alătură de sus.

– Țin la tine, urmă Palinca mai distanțat. Chiar am vrut să te văd

și să-ți vorbesc. Ești o minte neordinară și te țiii tare, strânse el pumnul, întregind expresia. Ți-o spun deschis, din inimă, deși, făcu el o pauză, cu gura după aer. Mă țiii legat.

– Curios. Aș vrea să știu cum? surâse nedumerit Tomșa cu paharul aproape de gură.

Privi la gazdă scurt și atent. Părea mai băut, decât crezuse la început. Veneau să-i completeze și resturile de mâncare, sticlele goale de pe masă. Mironeț însă arăta treaz.

– Simplu, Emil. Dacă n-ăi fi atât de descurcăreț, eu demult l-aș fi dat în gât pe Bocan... Pe... pe... i se împletici limba, căutând febril, cu vinele gâtului umflate, epitete, metafore. Pe... acest năpârlit... Secătură... Nici nu știu, cum să-l numesc mai potrivit, ca să-l țintesc drept în frunte, și izbi cu pumnul în masă. Paharul din cealaltă mână i se vărsă pe jumătate. Se grăbi să și-l umple din nou, zicând: Dar hai mai întâi să cinstim...

Adică asta era, l-a chemat la bârfeli. Tomșa regreta și mai mult că se lăsase poftit. Sorbea din vin îngândurat, reținând pe limbă stropii, îi pipăia, le sesiza gustul, aciditatea. Palanca cu orice prilej, indiferent de împrejurare, de câte ori i s-a întâmplat să-i fie în preajmă, nu se sinchisea să-l ponegrească pe Bocan, îl pisa și îl terfelea după bunul plac. Îi cunoștea buba, știa de unde, din ce rană îi sângera răutatea și ura oarbă.

Pe masă s-a adus un platou cu o gustare asortată din roșii, brânză, ouă umplute și felii de jambon. Vasilița Ignatievna, soția lui Palinca, îi dădu binețe și-i zâmbi galeș, cu o semnificație de amfitrioană primitoare, bucuroasă de oaspeți.

Era o femeie de vreo patruzeci de ani, nu-i dădeai însă nici treizeci. Se străduia să fie tânără, atrăgătoare și izbutea cu prisosință. Se îngrijea, se îmbrăca la modă, în corespundere cu trupul ei suplu și elastic, cu o eleganță ce-i atenua vârsta. Alături de Palinca, care nu era nici el de lepădat la cei patruzeci și opt de ani, cu mutra sa de om respectabil și trăsături delicate, ea putea fi luată, la prima vedere, fiică sau soră, pentru că în afară de toate exista o asemănare fizică între ei. Și, poate, nu numai fizică. De mai mult Tomșa nu putea fi sigur, nu-i

cunoștea în de aproape, în de ajuns, deducea și el din aparențe, fapte, presupuneri,

Femeia îi puse dinainte o farfurie dintre cele trei de pe platou cu o complezență deosebită.

– Servește, Emil Ilici, insistă ea îmbietor, cu amabilitate apoasă, de la care Tomșa nu se simțea bine, era prea dulce, ca să poată înghiți fără nod. Te văd flămând, lihnit de foame. Îmi închipui, țiii post de când ai rămas singur.

– Pentru un băiat merită să suferi, glumi el cu fruntea coborâtă.

Vasilița, strângând de pe masă tacâmurile murdare, ajutată de Mironeț, îl privi pe Tomșa de la înălțime, pieziș, camuflat, cu ochi șireți.

– Mai bine zi: flămând, dar liber. Ce-și poate dori un bărbat, când soția-i plecată? I-am spus Leonorei să rămână. Eu una n-aș fi plecat nici în ruptul capului.

– Sunt eu din ăștia? își zvârcoli Tomșa ochii la femeie cu o curiozitate cruntă. Și râzând: Să nu avem încredere?

– Da, încrederea e un lucru mare, bolmoji Palinca cu gura plină.

– Ce-i încrederea pe lângă ispită? spuse femeia către Tomșa, sărind peste cuvintele soțului. E un boț de gheață sub raza soarelui. Se topește, se sfărâmă și piere. Noi, femeile, știm mai bine slăbiciunile bărbaților și adăugă mai grav: Cum de altfel și voi le știți pe ale noastre.

Surâse trist, amorțită pe o clipă cu ochii printre frunzele cireșului.

– Da, aici sunt de acord, pe-a femeilor le știm, interveni prompt Mironeț pe un ton maliții și un rânjet rebel. Nu-i scutit nici bărbatul de metehne, dar femeia e zămislită din slăbiciuni, E însăși slăbiciunea.

Ea surâse iarăși, la fel de trist și impersonal, mai curând gândului ei de sub pleoape. Se uită la Mironeț compătimitoare, cu un „poate” mut, dar diferit ca înțeles, invizibil pentru cei prezenți la masă. Mintea femeii totdeauna rămâne o taină pentru bărbați, nu se supune nici unei analize logice. Tăcută, cu un aer viclean, luă platoul cu tacâmurile și sticlele adunate și pași agale, cu pas plutitor spre verandă, în timp ce Palinca stăruia:

– Hai să bem, că ne apucă sughițul.

Își sorbi cu sete vinul rămas în pahar și zâmbi mulțumit, răsfățat, de parcă făcuse mare ispravă. Cu o voce umedă, cu stropi încă pe buze, îl întrebă în grabă pe Tomșa, de ce nu bea, de ce tărăgăneaza, vinul e fain, din colecția lui Drăgănel, se bea ca uns. Tomșa își aprinse o țigară, puse bricheta pe pachetul de lângă farfurie și printre primul rotocol de fum îi răspunse că va reuși. În realitate însă, era mereu cu gândul la grijile dimineții, se ferea să întreacă măsura. Nu se suporta a doua zi cu capul tulbur. Mahmureala îl încurca, ca să fie așa cum este, de obicei, sprinten și prompt, viguros și ferm, rapid în decizii și acțiuni. Îl ținea parcă împiedicat, îi frâna elanul și agerimea, și asta îl zgândărea, îl irita grozav. Din împletirile drumului de țigară îi apăru chipul Leonorei, se ițea din coroana cireșului, îl privea cu un fel de suspiciune șăgalnică, îi vorbea cu drăgălășenie cicălitoare. El n-o auzea, vedea doar cum i se mișcă frumos buzele. Îl dezmierda și-i ciufulea părul. Îi atingea urechea cu buzele fierbinți, pătimașe de un sărut dorit și-i șoptea sunete topite, nedeslușite, răpite de foșnetul imperceptibil al frunzelor ațipite. Îl întreba ceva și el îi răspundea duios, o asigura să fie liniștită. Se poate bizui pe dânsul, îl știe, îl cunoaște. Ea râse cu o alintare sonoră și dispăru printre frunze, tot așa de brusc, după cum apăruse.

– Nu-l las. Îl catapultez din fotoliu... ajunse până la Tomșa vocea lui Palinca.

În primul moment nu înțelese la ce se referea, cine trebuia să fie catapultat. Trase mai adânc din țigară, devenind atent. Palinca mesteca între dinți o vână de jambon, o sugea și trăncănea cu un arțag poticnit:

– Să fiu al naibii! N-are scăpare, oricât ai încerca să-l susții, Emil. E pe muchia prăpastiei. Umărul tău l-ar îmbrânci definitiv, fără s-o lungim.

Tomșa clătină din cap, mirat de ceea ce aude, surâse stânjenit, cu gust amar sub cerul gurii. Își umezi buzele cu vin. Ar fi vrut să-l pună la punct, să-i arunce replica, dar din politețe, ca oaspete, îi zise lunecos:

– Nu sună, Miron Anghelovici. De ce l-aș îmbrânci? Cine aș fi eu după aceasta?

– Vorbe, vorbe, zvâcni stins, printre dinți Mironeț, ca un trosnet de jăratic sub cenușă, privindu-l înrăit și sticlos.

Lui Tomșa, din inerție, abătut de alte gânduri, îi scăpă fulgerul din ochi. Gazda se întinse peste masă și-i turnă vin din sticlă, în paharul pe jumătate plin, completându-l pe Mironeț cu o ușoară iritare în glas:

– Sau ca în cântecul cela italian: „Parole, parole, parole...”. Iar în română, fie-mi îngăduit, ar suna mai breaz: palavre, palavre, bădie. Se trânti pe scaun de sus și continuă stăpânit: „În lucrul nostru, o știi, Emil, dacă un copac nu rodește, îl stârpim, fără remușcare, pentru o continuitate mai rodnică. E un procedeu firesc. Bocan s-a ramolit, nu mai face nici doi bani, e putred. În schimb își crește pene de păun, face cum vrea și cum îi trăsnește prin cap. Se crede proprietar al bunului obștesc. Oare în decurs de un an nu l-ai înțeles? Nu vezi că te călărește? Se folosește de tine, își atribuie meritele tale, supraviețuiește cu ele, Nu-i cazul ca dumneata cu aspirantură... candidat în științe...și își ridică mâinile în slăvi, să-i iei locul, după cum e și logic să fie. Cât ai să-i fii slugă supusă, subaltern?”...

Tomșa refuză din cap să accepte pălăvrăgeala. Râse pe dinăuntru, își strânse buzele, ca să nu-i scape afară. Palinca o luase razna prea de tot. Se depășise, îndruga și inventa. Reținu aparte și cum rostise tărăgănat, cam fără sufle și în răspăr: „aspirantură”, „candidat în științe”, deși încă nu era. Își strâmbă fața cu acea expresie, ce însemna că nu-i deloc serios ceea ce auzea, mirosea a prostie de la distanță. Îi zise drept și fără înconjur:

– După cum văd și înțeleg eu lucrurile, Bocan e slugă. El îmi caută în coarne, are grijă să am de foc, acoperiș, să-mi creeze condiții favorabile ca să pot lucra în voie și cu dăruire. El e subalternul împrejurărilor, a capriciilor și cerințelor noastre. El și nu eu, este amendat pentru antisanitărie, avertizat cu mustrare pentru lipsa panoului contra incendiilor la maternitate. Lui îi revine să dreagă, să repare, să îmbrace satul, să facă trotuare, să asfalteze străzile, să aprovizioneze grădinițele cu alimente, să împace și să împartă multe și mărunte. Eu vă spun cinstit, n-aș suporta, m-ar sufoca fleacurile. Sunt și vreau să

rămân agronom. Eu sunt acel care profit.

– Indulgența deștepților e un ascensor cu care proștii se ridică la putere, țârâi ca pentru sine Mironeț cu ochii sub masă.

– Asta-i, îl susținu Palinca. Așa se plămădesc tiranii. Ajung sus și râd, îți arată ei deșteptăciune, îți fac de petrecanie.

– Un Seneca și un Nero într-o ipostază modernă, zise în același ton Mironeț.

– Asta-i, Emil, își îngăduie prea multe, continuă concomitent celălalt.

Jucau bine, destul de sincronic și cu efect. Tomșa nu avea putere să-și înăbușe zâmbetul. Asculta și nu asculta, își luneca degetul pe muchia netedă și umedă a paharului, nu știa cum să procedeze, ce are de făcut, să aplaude sau să trântească cu pumnul în masă. Aștepta parcă un imbold să zboare, să fâlfâi în sus, ca o pasăre de noapte.

– Taie și rupe, le întoarce pe toate, după cum îi tună, sâsâia Palinca. Duce sovhozul de râpă și-i borfaș, are mână lungă.

– Îi construiește casă fiicei în centrul raional, țiui Mironeț

– Și ce-i cu asta? se auzi Tomșa, rostind fără să vrea, iritat de-a binelea. Parcă azi puțini părinți construiesc case copiilor?

– Așa-i, dar pe ce bani! scormoni gazda cu un deget în aer. Știi cât a depus la casa de economii? Are 31 de mii de ruble.

– De ce n-ar avea? râse pe nas Tomșa, săltând din umeri. De ce să nu aibă? La vârsta lui, după aproape douăzeci de ani de directorie, ar fi putut avea și mai mulți. E în firea lucrurilor. Putem calcula. E simplu. Salariul lui anual la un loc cu premiile e de cinci mii de ruble, plus cel al soției, să zicem două mii. În total are un câștig de șapte mii de ruble. Rotunjit, lasă, să fie șase mii. În treizeci de ani de muică, fie în douăzeci de ani, dacă depunea două mii pe an, ar fi avut azi 40 de mii de ruble. În sat sânt gospodari, muncitori de rând, care au economii cu mult mai mari. Ai văzut, ce casă și-au ridicat Konop cu fecioru-său. Două etaje, cu balcoane, arcade, mezanin, fețuită scump, din plăci, cu figuri decorative. Și nu-i unica. După mine, o casă din astea costă bani nu șagă. Cine nu împrăștie – adună. Dumneata ce, în douăzeci de ani ai acumulat mai puțin? și-l înțepă aluziv, conștient

de fapt, dar delicat, oarecum dezinvolt și din viteză, ai agonisit mai puțini bani cinstiți, trudiți?..

Depistat, atins, Palinca îl privi de sub gene, în coarne, de jos în sus, de la celălalt capăt al mesei, antrenat de un râs forțat, păstrând în aparență o expresie îngăduitoare.

– Bani cinstiți! repetă el bolborosit, crezi că am și de ceilalți?

– Nu, nu de acei pe care îi ai dumneata în vedere, Miron Anghelovici, nu se sinchisi să mintă pe față Tomșa, prins cu degetul pe rană. O dată la o sută de ani se câștigă și la loterie. E un câștig de noroc și nu-l includ în calcul, în efortul sudorii.

– Asta-i, Emil, nu-l cunoști încă bine pe Bocan, evită abil Palinca chestiile financiare. Nu știi cine-i...

Și începu să-i înșire pe degete, îndoindu-le pe fiecare de câte două-trei ori, exemple, fapte, dovezi, să le născocească acolo, unde lipseau, să le umfle, să le înflorească acolo, unde i se păreau neconvingătoare. Însăila cu gesturi largi și interjecții, cu inflexiuni diferite, susținut și întregit de Mironeț, pe care nu-l prea lua în seamă. Îl făcea pe Bocan cu ou și oțet, își vărsă năduful, ponegrind, învinuind, ca acel care vrea să-și împletească din păcate aripi de înger. Tomșa sorbea din vin cu înghițituri mici și reflecta într-o doară, fugar, ce pacoste mai este și omul, când din propria nechibzuință se împiedică, cade în bot și se lungește pe jos. Se saltă în patru labe, se uită bleg și orb în părți, învinuind toată lumea. Ce reacție mai e și aceasta? De ce oare nu s-ar replia frumușel în reculegere și s-ar da cu drumul? Justificându-se pe nedrept, învinuind strâmb cu ce se alege, la ce speră? Palinca a lucrat împreună cu Bocan vreo opt ani. Până atunci fusese și el director undeva, la sudul republicii. Tomșa nu cunoștea motivul pentru care a fost scos din post și nici nu-l interesa. Altceva îi persista în memorie, acea râvnă cu care Palinca își suflecase mânecile. Se apucase de treabă cu un avânt mai rar întâlnit la un șef detronat, care de fapt, își relua îndeletnicirea profesională, plictisit, ca ceva depășit. Prin anii aceia Tomșa abia absolvise institutul și lucra agronom la vii într-o gospodărie din același raion. Auzea des numele lui Palinca, era menționat la consfătuiri, întruniri de producție, cuvânta de la

diferite tribune își împărtășea experiența. În sovhoz se organizau seminare raionale, pe ramuri, republicane, se demonstra înalta cultură agrotehnică în vii, noi procedee de formare a butucilor. La fața locului aveai ce vedea, reține, învăța. Orice amănunt, proces se includea integral, avea o continuitate bine determinată, de perspectivă. Ținea de ideea lui Bocan să integreze viile în două masive mari, închise în sera de tip nou, industrial. Relieful, extinderea pământului arabil corespundeau întocmai. Două dealuri și trei văi, pe de o parte, și un deal și două văi, pe de altă parte, în lungime de vreo șase kilometri, îmbrățișa satul ca pe o insulă în mijlocul apei. Viile nu s-au plantat pentru suprafață, pentru a se îndeplini doar planul de sădire cu orice preț, cum se cerea pe atunci, cu tot felul de soiuri și butași ce se nimereau sub mână. Bocan a recurs la oscilații și șerpuiri, a ocolit cu îndrăzneală și îndemânare muchiile ascuțite, declanșările, imputările de sus, a ieșit teafăr din confruntări, a rămas în picioare pe covoarele din cabinete, a apelat la ajutorul instituțiilor de cercetări științifice, ca nu ultima instanță să adune la ceea ce și-a propus. S-a sădit pe alee cu tărăgănări mari de plan, cu știință, cu previziune, după structura solului, microclimă, specificul și caracteristicele zonei, după prețul de livrare a poamei, după deal și zale, după perioadele de coacere, de la soiurile timpurii albe de șampanie, înrădăcinate sub pădure, la cele roșii, amplasate spre sud, pe coline, mai aproape de bătaia soarelui, în așa fel ca la sezon culesul să fie conceput pe o singură linie tehnologică, în flux.

Ca tehnica, oamenii să aibă un drum, să înceapă în front de la un capăt și să isprăvească în celălalt. De aici Tomșa a selectat mai târziu un material temeinic, valoros pentru teza sa de disertație, Venea în sovhoz des, era la curent cu multe, întocmea tot felul de grafice, diagrame, analize de structură și infrastructură, anticipa în calcule eficiente gradul de intensificare pe toate coordonatele, modul de organizare a forțelor de producție pe masivele industriale. Bocan le răsfoia cu interes, îi reținea sugestiile, cerea să-i ofere unele duplicate la un șir de scheme, modele ilustrate, pe care apoi le găsea aninate pe pereții din cabinetul său, transpuse în format mare. La începutul anului

curent, în ultima săptămână de aspirantură, când venise să-și vizeze datele, Bocan îl luase de la ușă așa, pe nepusă masă, repede și în trombă. Îi ieși înainte, îi dădu o filă de hârtie curată, un stilou și spuse în grabă, cu o seriozitate, ce nu admitea nici cea mai mică împotrivire:

– Intenția dumitale să lucrăm împreună m-a pus pe gânduri. Am chibzuit mult, am cântărit și cumpănit, am recurs la teste...

Pe o fracțiune de secunda îl privi în tăcere, țintă, drept în ochi, țuguindu-și buzele, ca și cum era în mare încurcătură.

– În fine, primesc, te angajez, scrie cererea cât nu m-am răzgândit...

N-au avut nici în vorbă așa ceva. Tomșa urma să se reîntoarcă în sovhozul de unde plecase la aspirantură și unde deja i se rezervase din nou funcția de agronom-șef. Însă propunerea lui Bocan îl momise, de parcă în adâncul sufletului atât și aștepta de o mie de ani încoace. Aici, într-un sovhoz fruntaș, modern, cu un ritm științific ferm, ofensiv, cu o structură de producție și de tehnologie constructiv nouă, superioară în comparație cu alte gospodării, avea cele mai favorabile și promițătoare șanse să-și încerce ideile în practică. Palinca era concediat oficial de aproape o lună, în ajun de sărbătoare, ca orice șef mare, în ziua de revelion, pe semne, ca să aibă prilej pentru o meditație mai profundă. În ultimii doi ani energia îi secase vizibil, se dezumfla din senin, ca o minge nejucată, ținută, uitată de prea mult timp în umbră. Probabil, tenacitatea sa nu avea o propulsare firească, ci una forțată, programată, alimentată doar pe o scurtă durată, de un anumit scop, să uimească, să atragă atenția, să impună subtil, pe ocolite, raionul să-l remarce și să-l readucă la un scaun de conducere. Așa, în orice caz, se putea subînțelege din toate, cum au decurs și ce a urmat. Tot mai des scăpăta mersul lucrărilor, încurca țele, manevra în bobot, cu nervozitate și plictisit, se comporta brutal cu subalternii, brava cu grosolănii. Dispărea din gospodărie cu zilele, fără să-și justifice absențele. Lega relații cu diferite persoane, conta pe protecția lor, le căra la nesfârșit bunuri, organiza sindrofii în pădure. În temei a început să-l preocupe propria bunăstare, deturna și se învârtea în vânt după chilipiruri. Îl încolțise și „OBHSS”-ul, dar se descurcase, ieșind basma curată. Avertismentele, aprigele discuții

cu Bocan, sancțiunile administrative și de partid nu se prindeau de dânsul. El era cel drept, cel cu gura mare, vocifera că i se caută nod în papură și i se întind lațuri și insinuări. Și tot el se plângea pe la instanțe. Bocan, ajuns la limita răbdării, a insistat la raion, deschis și categoric, să fie concediat. Ordinul l-a înrăit pe Palinca cumplit. În sovhoz se întețiră comisiile. El îl găsea pe Bocan vinovat de eșecul său și ardea de dorință să se răzbune. Îl păștea pas cu pas, culegea fapte compromițătoare, bârfeli prin sat, ticluia scrisori, le trimitea pe la foruri sub felurite iscălituri. Spre toamnă însă comisiile s-au rărit. Nici Bocan nu mai reacționa bolnăvicios, ca la început, când era pus în fața unei noi calomnii. Dimpotrivă, râdea și zicea:

– Pe de o parte strechea îmi priește. Omul e om, uneori se mai împiedică, lunecă. El însă mă ține mereu în gardă, cu mintea trează, mă obligă, nu știu cum, să fiu mai exigent și obiectiv. Într-un fel e un joc de șah, unde mie îmi revin piesele albe și mă strădui să fac mutări cât mai chibzuite, așa ca să nu-i dau adversarului nici o șansă. E un joc bun, îmi place...

Până aici Tomșa era limpezit, nu-l înțelegea însă, de ce i se destăinuie anume lui, ca unui virtual complice. De unde se trag confidențele? Din nărăveala lui catifelată de a fi bun cu toți, de a aplana crizele, poziția neutră, neangajată în conflictele altora? Regreta, îi era scârbă că în felul acesta putea fi luat drept altul. Se uita pe ascuns, cum și pe unde să dispară nevăzut. Își băuse ultimii stropi de vin și, involuntar, a surprins privirea lui Mironeț. Ședea pe scaun, de parcă dormea, sprijinit într-un cot de masă, cu capul culcat în palmă și printre pleoapele mijite, abia întredeschise, îl fascicula în roșu și negru, sfidător, cu o bănuială ce acuza, ca acel care-ți știe păsul, tainele și-i gata cu defăimarea și sentința necruțătoare să ți le dea în vileag la momentul oportun. „Ei, dar tu, maestre (era conducător artistic la Palatul de cultură), ce urzești, ce te doare? Gelozia, pe semne, te-a făcut praf, te-a hăituit, te-a mutilat, te-a preschimbat și sluțit, își zicea în sinea lui Tomșa. Nu vezi, ți-a crescut și un corn de inorog în frunte”...

Adică, nici nu prea ai cum vedea, ți s-au încețoșat ochii, ai devenit

un fel de daltonic, prinzi ca un broscoi doar formele, aparențele preconcepute, dar și acelea confuz, pe dibuite, într-un cenușiu spălăcit. Maria pătimea mult din cauza prostiei lui. El o suspecta la orice pas, cu cine îi trecea prin cap, îi făcea scene de gelozie. Mai ales bătea câmpii la petreceri, când i se ridica vinul în cap. Se întărâta, devenea caraghios și-i persecuta pe toți, care dansau sau glumeau cu ea. La cerea socoteală, destăinuiri, se burzuluia ciufulit, cu spumă la gură și pumnii agitați. Nu-ți rămânea decât să te ții mai departe de scandal, de Maria, cu molcoma rugăciune a poetului: „Și rugina trece lin, maiestos, iar marea regatul i-l arginta. Albaștrii munți îi arcuiau spinarea și abia atins, pietrișu-o regreta. Între două falii regatul ei era împărțit: în una zăceau sclavii, slujind-o cu umilință, în alta vocile ce-o blestemau cumplit...”. Îl bănuia și pe Bocan, că i-ar face curte Mariei. Acum, poate, îl implica și pe dânsul? Există tot soiul de rău: rău de mare, de înălțime, de putere, de lux, de bani, dar cel mai oribil și mai sinistru e răul provenit din propria prostie. Te înveninezi singur și înveninezi și pe alții. Printre gândurile haotice, tamponate, înghesuite, lui Tomșa îi apăru cu claritate imaginea unui fluture-călugăr, un *danaus plexiplus*. La început unul, apoi trei, zece, un roi, o puzderie, un nor întreg. Acești fluturi migrează la depărtări mari, de sute și mii de kilometri. Dar nu numai prin asta, prezintă interes. Sânt îmbibați cu venin, păsările se feresc cu teamă să-i ciugulească. Omizile ieșite din oușoare, odată cu hrana extrag din flori și suc și substanțe otrăvitoare. Se ghiftuiesc cu venin, se scaldă, se coc și se complac în venin; absorb otrava în minusculele trupușoare, ca după aceea fluturii cu aripi frumoase, în culori aprinse, să amenințe și să doboare. Depinde cine și ce adună de pe floare. Pe semne, într-adevăr, armonia universului constă din simetrie și asimetrie, perfecțiune și imperfecțiune, ordine și haos, dintre rău și bine... Palinca mai îndoia încă degetele. La naiba cu degetele, cu fluturii! I se închideau ochii și nu auzea. Prin somn a visat fluturi. Țâșneau din flăcările rugului în jerbe de scântei, învălmășindu-se. Străluceau dement, sunau și se zbenguiau într-un dans învârtejit, luau foc și pocneau cu trosnet, ca niște balonașe umflate peste măsură.

Ceața puhavă și albă, ca o moleșeală somnolentă, învăluia domol și reducea la minimum vizibilitatea. Se rostogolea lin în vălătuci dinaintea mașinii și parcă simțea sub roți flexibilitatea, forța ei de respingere. Mașina se zdruncina și se legăna ușor în părți în înaintarea sa oarbă, dar sigură. La marginea masivului, pe drumul pornit în pantă, Tomșa micșoră la minimum viteza, stimulat de un palid surâs de lumină vie. Străbătând ultimul val destrămat, ieși în strigătul înalt al dimineții, sub un cer imens de mare, de adânc, de un albastru încă tulbur. Undeva în stânga, dincolo de văi și dealuri, un început de soare ascuns după o dâră forestieră, revărsa în zări o roșeață difuză. Îl pasionau zilele, diminețile aproape de octombrie, desprindea un farmec deosebit, crâmpei de basm în neîntreruptul joc de splendori, lumini, culori și viclenii optice, când vara nu-i vară și nu-i nici toamnă, când verdele nu-i verde, când în coamele copacilor se aprinde galbenul, roșul, portocaliul, când câte o frunză ruginită, scuturată de vânt, se scaldă în iarba reînnoită. Parcă pierzi pe neobservate simțul timpului, al dimensiunilor, al orientărilor și nu te dumirești, dacă unghiurile păsărilor deasupra capului, din zare, vin sau se duc. Adică n-ai vrea să știi, ai râvni să vină, ca să întârzii, să reții semnele, clipele din goana albă, să-ți vânturi regretele, bucuriile cu gândul, dacă s-ar putea recupera ceva. Zilele cresc din noapte deodată, fără ezitări și prelungiri toropite, se dezvăluie cu limpeziri largi. Pe toate le zorește, le dă viteză, esență, imensitate febrilă de a-ți trăi clipa, din plin.

Tomșa opri mașina în fața pavilionului de sticlă, situat în mijlocul masivului, la răscrucea drumurilor. Zgomotul scurt, produs de ușa închisă cu vânt, tăie liniștea, străpunge și se pierde frânt în depărtare. Cinci sau șase bărbați adunați pe aripa terasei dinspre sat, cu coatele pe balustradă, îi răspunseră la salut răzleț, în șoaptă, din îndemnul acela matinal, să nu pericliteze liniștea. În sală Tomșa se așeză la masa din fața rândurilor de scaune. Vasile Ivanovici Dobuleac, șeful secției de viticultură, îi înmână registrul cu indici, îl examinară împreună, discutând programul zilei. Afară, înaintea pavilionului, continuau să sosească motociclete, mașini. Oamenii intrau în sală, luau loc. Aici, în timp de sezon, în zile bune, fără ploi și glod, se convocau volantele

operative. Tomșa își consultă ceasul și ceru de la cei prezenți, în ordinea stabilită și cunoscută, fiecare să-și spună repede păsul. I se aduse la cunoștință unde și ce tehnică a ieșit din funcțiune. Tomșa restitui lipsurile din dispozitivul de rezervă, mai scoase câteva tractoare de la alte lucrări, în așa fel ca să completeze definitiv și să-i rămână ceva pentru cazuri neprevăzute pe parcurs. Printre alte indicații și concretizări îi reproșă lui Cupeț că are pretenții față de echipele de urgență tehnică, care se pierd peste zi pe la umbră și nu se țin de lucru. A prevenit din nou brigadierii, pe șeful atelierului mecanic, că autocamioanele, tractoarele, tehnica reparată, de altfel și echipele de urgență tehnică, să fie trimise aici, la pavilion, la punctul de comandă, în grija lui Dobuleac, iar el să le repartizeze acolo, unde e nevoie. Apoi dădu cu ochii de Verdereu. Acela, parcă, așteptase asta, se foi pe scaun, păli ușor, ascunzându-se după o ceafă.

– Pe ziua de ieri, Andrușa Petrovici, ești ultimul, îi zise spinos Tomșa.

– Am cules *pino-gri* la sectorul cinci, bâigui atins brigadierul.

– Ai avut și o sarcină de zi mai mică, corespunzătoare. Și totuși. Pe la sfârșitul zilei „TVS-urile”[1] nu aveau în ce descărca poama. Nici tu linuri, nici tu vene de rezervă. Oamenii ca să nu piardă timpul, cărau panerele de la depărtare, în loc să culeagă.

– Camioanele au zăbovit prea mult la fabrică.

– Dar vene, panere?

– S-a defectat tractorul pentru tară[2], spuse Verdereu cu jumătate de gură.

– Și, desigur, altă soluție n-ai găsit, nu-i așa? își înăspri vocea Tomșa. N-ai motocicletă, radiotelefon? N-ai avut cum să-l înștiințezi pe Dobuleac?

– În ultimul moment...

– Doar ne-am înțeles să nu mai aud de ultimul moment. Ieri ai avut și trei tractoare din rezervă, ca să pregătești front pentru studenți. Puteai să recurgi la ajutorul lor, totuna ei cărau tară. Dar nici

[1] Remorcă specială, basculantă pentru transportarea strugurilor dintre rânduri.
[2] Tară – coșuri, lăzi (ambalaj).

la „sovinion” n-ai dus lucrul la capăt. Unde-s venele, care trebuie să le ai pentru orice eventualitate?

– Ne-am înțeles cu tractoriștii pe dimineață. Am trecut pe acolo, se lucrează. Cred că au și terminat.

– Tot în ultimul moment. După funcție, mie îmi rămâne să te previn Andrei. Vezi să nu apari în fața directorului.

Ca să refacă dispoziția generală îi zise în glumă, cu un zâmbet, către toți:

– Te implor, nu-l scoate din răbdări pe Bocan, dacă nu vreai să fii bocănit. Dacă azi nu ajungi cu brigada la 30 de tone, atunci facă-se voia lui Bocan, bocănit să fii!

Săltă din umeri, semn să fie înțeles corect, să nu-l ia în nume de rău, și anunță încheierea volantei. Lumea din sală tresălta în zgomote, râsete și vorbe, hârșâit de scaune și pași. Afară motocicletele răbufniră cu pocnete susținute, asurzitoare, împroșcând cozi de fum gros și izbucniri sinilii. Tapajul produs conținea o descărcare matinală de voie bună și elan. În ușa pavilionului Tomșa mai schimbă câteva cuvinte cu Dobuleac și se îndreptă spre mașină. Răsuci cheia în contact cu piciorul pe accelerator. Porni în tur prin vii, să vadă ceea ce i-a scăpat, ce n-a văzut de cu seară, pe întuneric. Cu tocmeala zilei la cules isprăvise repede, ca de obicei, în mai puțin de jumătate de oră. Îi venea ușor, pentru că le avea pe toate din timp în cap și în calcule. Mintea-i lucra în această direcție fără întrerupere, obsedant, chiar și în somn, antrenată, stimulată să izvodească, să sondeze, să prevadă, să improvizeze situații și complicații din cele mai neașteptate, pentru care ar dispune de soluții prompte, optime. Era un joc mintal, care îl ajuta, îi ascundea agerimea, perspicacitatea, o pasiune de a sa mai veche, din anii studenției, să-și pună în mișcare cât mai mulți neuroni. Uneori părea să-și vadă neuronii sub craniu. Și-i închipuia nu se știe de ce, contrar concepțiilor neurologice, ca pe niște bule minuscule, cât un vârf de ac, rotunde, vii, iuți, nestrunite, lunecoase și abile ca stropii infimi de miercuri. În timpul lecturii, în pauzele de reculegere, de odihnă pasivă, îi pândea, îi prindea și-i dresa să fie utili, le dădea încărcătură, o anumită cantitate de informație, le insufla și le ordona să țină minte de cutare sau cutare

amănunt, ca și cum i-ar fi inelat ca un ornitolog, grupându-i apoi în parcele, secții, stelaje după o ordine, parcă, clasificată, și știa unde și ce se află, apela cu promptitudine și reprimea momentan, impulsiv, ceea ce i se impunea. Firește, oricât ar fi dorit, e imposibil să le ții pe toate în minte, deoarece viața nu se vrea limitată.

Un soare enorm, de un roșu incandescent, îl însoțea de aproape, în rostogol, colora sensibil verdele viei, pâcla dalbă din vin, aerul pătrunzător în nuanțe porfirii, în scânteieri de perle. Lumina zilei, tot mai insistentă, șfichiuia rămășițele de ceață și zdrențele albe de spaimă ce țâșneau înspumate care încotro, împleticindu-se între ele, încâlcindu-se printre sârmele de spaliere, strecurându-se fugare pe sub butuci. Dealurile dinspre pădure, încă acoperite cu voal pufos, se mișcau, își dezgoleau spinarea din îmbrățișările cu văile ce mai zăboveau sub puful intim al așternutului. De undeva, de sub plapuma închipuirii parveneau sunete, reveniri în disonanță. Stăruia de departe rocot de tractoare. Peste vreo cincizeci de metri le văzu plutind prin ceață, La „sovinionul” lui Verdereu se lucra, se transportau pe rânduri vene. Pe drumul principal al masivului, nivelat de autogreder, bătătorit și lucios ca asfaltul, îi veneau în întâmpinare prima mașină cu oameni, tractoare cu linuri și TVS-uri. La una dan intersecții coti la stânga, urcă dealul și coborî în vale până la marginea laterală a masivului. O luă în lungul masivului, pe drumul protejat de o fâșie de nucari, cu unduiri sprintene și line. De pe o nouă ridicătură zări coliba, la următoarea cotă de vârf – pe Petru cel Mic și moș Fărâmă.

Zâmbi, îl amuza poza în care stăteau și gândul că Petrumic amețit, nu mai nimerise acasă, împărțise cu paznicul culcușul din colibă. Era dezbrăcat pe jumătate, țopăia, își lovea aprig coastele cu palmele și striga ceva bătrânului, care ba ridica căldarea din mână, ba o lăsa din nou în jos. Tomșa, aplecat peste portieră, frână în dreptul lor cu un „noroc!” voios. Încolțit, vânăt de frig, Petrumic îi răspunse cu un braț repezit în sus, ca un sportiv care își anunța startul. Frigul îl zgâlțâia până în tălpi, imită în grabă o fugă în loc și se îndoi în două convulsiv și contractat, îndemnându-l pe bătrân să răstoarne căldarea cu apă peste el.

– Hai, hai odată, toarnă! clănțăi el.

Bătrânul, cu un zâmbet îngrijorat, zăbovea, nu se îndura să-l stropească. Se uită peste umăr și la Tomșa, să-i audă părerea, și spuse ca pentru amândoi:

– Nu vreau să fac păcate. Ești înfierbântat și apa-i rece..

În schimb, aerul dimineții era deja cald, palpabil și încălzea plăcut. Tomșa își scoase haina, rămase numai într-o cămașă subțire, cu mânecile scurte și se simțea destul de bine.

– Nu-i nimic, dă-i bătaie, dușul îi va prii, încuviință vesel Tomșa, când bătrânul îl privi din nou peste umăr.

– Am martor, Dumnezeule... clămpăni scurt paznicul și-i răsturnă iute căldarea peste Petrumic care se dezdoi scăpătat, în arc, desprins de la pământ, lovind cu capul căldarea, care zbură cât colo, Vibra și zbura cu timbre infinite: behăia, zbârnâia, sărea în sus străpuns și scuturat. Mâna i se zbătea pe prosopul de pe motocicletă și nu-l putea agăța. Înșfăcându-l se făcu nevăzut, vârtej, în mișcări și rotații iuți. Tot așa își trase pe dansul maioul, cămașa. Cu mâinile tremurând, oarbe, amorțite bâjbâia, încheia bumbii, nu nimerea poalele cămășii în bata blugilor. Dârdâia, își frământa friguros umerii, corpul, dezmorțindu-și mădularele. Pe Tomșa îl dureau fălcile, mușchii feții extinși peste măsură de zâmbet. Își aprinse o țigară, iar Petrumic, cu un mârâit de scuză, i-o dezlipi înainte ca să tragă din ea primul fum. Dădu să ia alta, dar mai întâi întinse pachetul spre Fărâmă, adresându-i-se lui Petrumic.

– Luca, la garaj te așteaptă o mașină. Pleci la vecinii noștri, în „Patria" după sămânță, să terminăm odată cu semănăturile de toamnă. Bocan s-a înțeles cu președintele colhozului, Documentele sunt la mine pe masă. Fii atent: grâul să aibă certificatul stației și să fie de prima reproducție.

Lui Petrumic îi venea greu să deschidă gura. Asculta străveziu și afirmă țeapăn din cap, Pufăia scurt și neîndemânatic printre buzele înțepenite și reci.

Iar după masă, urmă Tomșa zâmbitor, cu mâna pe schimbătorul de viteze, vii în ajutorul lui Dobuleac. E dorința lui Bocan. El m-a

rugat să-ți transmit. Te-a numit nod de comandă ql ștabului pană la sfârșitul culesului.

Petrumic i se înclină cu un braț la piept și bâigui, tușind sporadic, înăbușit de fum.

– Sunt încântat, mersi!

– Mulțumește-i lui Boris Ivanovici, îi spuse la fel de artificial Tomșa cu mâna în semn de rămas bun. Mi-a mai spus co nu te-a văzut de pe când erai băiat de treabă. Haide...

După câțiva metri mașina se potici în loc, lunecă puțin înapoi. Tomșa cu capul afară îi strigă:

– Auzi, Luca, cum stai cu referatul? Ai transcris capitolele?

Cu mâna pe frunte, strâmbându-se ca de o durere cruntă, Petrumic negă, flutură din cap necăjit. Nu de asta ai ardea lui acum.

– Mă miri, nene!...

Dezbătut și sumbru, înnodat de mai multe ori, ca după beție, Petrumic își aținti ochii după „Gazic"-ul dispărut cu viteză. Tomșa îi era un fel de consultant științific, îl ajuta pentru aspirantură cu sfaturi, sugestii, materiale concrete. Avea ce asimila de la el, stăpânea bine cunoștințele, știa să le generalizeze, să găsească noi modalități, poseda un simț al ideilor. Undeva, an adâncul sufletului, se vroia ca el. Era cu vreo cinci-șase ani mai în vârstă, trecut de treizeci, dar viguros și sobru, cu prezențe severe, moderat pe deasupra, perseverent și sigur pe dinăuntru. Arăta în plină maturitate, o maturitate fermă și riguroasă. Îl concepea ca pe un model, cape îngloba strictul necesar, ce se putea atribui unui bărbat și ca înfățișare, și ca spirit. Trăsăturile înțelepte, pe alocuri dure, înăsprite, ochii înțelegători, atinși de o ușoară melancolie, nasul puternic, gură rea, buzele-i tari îi dezveleau forța interioară, puterea de atracție pur masculină în întreaga prestanță. Oricum, chibzuia Luca, căznindu-se cu motocicleta, să ai o statură înaltă, o înfățișare solidă, azi însemna mult. E un fel de drept, un titlu de noblețe.

Cu toate eforturile depuse, pe unde prudente, calculate, pe undă nervoase, smuncite, motocicleta se încăpățâna să prindă scântei. Înfuriat, Petrumic sări pe ea călare, făcându-i vânt cu picioarele la vale, pe drumul intermediar dintre parcelele de vie. Moș Fărâmă se grăbi

să-l împingă din urmă câțiva pași. Hopurile dezmorțiră repede motocicleta, care scăpără fum și tuse răsunătoare.

Nu departe de arie îl întâlni din nou pe Tomșa. Venea dinspre sat. De fapt, nici n-a ajuns până în sat. Bocan de la ferme, prin radiotelefon, îi schimbase ruta. I-a spus tânguit și enervat că mulsul mediu la o vacă scăzuse cu încă trei sute de grame, iar de la începutul lunii merg deja cu minus două kilograme. Situația se complică, vacile n-au concentrate. Camioanele s-au întors spre dimineață deșarte. Îi ceru de urgență să înceapă o postată de sfeclă și să trimită la ferme până la alte indicații câte cinci tone pe zi. De asemenea, să macine tot atâta siloz din păpușoii din Valea lui Moise (de parcă mai aveau și în altă parte!) și să nu uite, ca în formele statistice să-l treacă drept recoltat în grăunțe.

„Ușor de zis, urgent", mormăi Tomșa, așezând receptorul în furcă. Multe se pot schimba într-o noapte, iar ziua abia și-a luat avânt. Bocan ținea ședință cu specialiștii principali seara, iar după aceea, fiecare își ordona și organiza serviciile la timp și la nivel. Bun și bine. Numai de-ar fi toate serviciile în corespundere cu nivelul cerut. Nu-i convenea deloc cum merg treburile în secția de zootehnie. Îl irita chiar, îl tachina simțul zădărniciei. Milioane de ruble a înghițit complexul zootehnic, au construit grajduri moderne, spațioase, mecanizate, încăperi auxiliare cu procese tehnologice automatizate, au adus animale de prăsilă, au introdus forme noi de organizare, de stimulare materială, însă rezultatele nu se văd. Dacă n-ai furaje în cantități suficiente, celelalte își pierd însemnătatea, devin floare la ureche. Nu te alegi decât cu păcate, febră, nervi irosiți, eforturi inutile și cheltuieli fabuloase. Pentru o mie de capete de vite convenționale sovhozului i s-a planificat doar 300 hectare pentru culturi furajere. Restul pământului arat e prevăzut pentru planul de realizare a cerealelor, răsăritei. Ar fi scos-o la capăt și așa, de nu i-ar fi vânturat. Asociația nu se achită cu planul deci, dă peste sarcină, raionul la fel dă. Te scutură, te mătură să-și aibă asigurat planul lor cu „orice preț", deși știu că economia de aceea e economie, să nu admită „orice preț". Pe de altă parte, tot plan e și la carne, și la lapte. De la cele mai înalte foruri de

partid se combate o astfel de practică, a planului de dragul planului, dar inerția își are spațiul și durata sa de deplasare. A pătruns în sânge, în mentalitate, în modul de a percepe a lucrurilor, să pozăm, să dăm cu o mână și să cerșim cu alta.

La brigada de câmp erau câteva tractoare grele, de mare tracțiune, pe care nu le putea folosi în vie. Tomșa ademeni tractoriștii în jurul său. Îi luă pe departe cu câteva anecdote scurte, spuse în lanț și cu laț, mai aproape de ceea ce avea în gând. Pentru că omul nu iubește să fie hărțuit de zece ori pe un loc. Își contramandă dispozițiile inițiale și, ajutat de șeful secției culturilor de câmp, combină în grabă din ce avea la îndemână un echipaj pentru siloz, iar de tractorul K-700, pregătit pentru introducerea îngrășămintelor minerale, anină un cărucior de trei tone, altfel n-avea cum proceda, și-l trimise la sfeclă.

Prin ușa deschisă a mașinii se auzi din nou somat la radiotelefon. Ziua abia începea.

Creionul din mâni trosni, se rupse în două. Petrumic se uită prostit la capetele rămase. Înciudat, le aruncă în coș. Se ridică brusc în picioare, scaunul căzu cu zgomot, fără să-l audă, să-i pese, rotindu-se la întâmplare prin sala pavilionului pustiu. Nu mai avea puteri, nu mai suporta chinul, remușcările. De două zile fugea, se ascundea de fete, se maltrata cu cruzime, se căznea închis și încins, uneori îi venea să se sfâșie, regreta că în loc de mâini n-are gheare.

Se vedea ca jivină capturată. Mai bine zis, un pește sufocat, zbătându-se în agonie în pavilionul, ce semăna mai curând cu un acvariu spart, cu apa scursă. Nu-și putea ierta daravela la rug, convins, că se făcuse de două parale. L-a dat vinul peste cap, fir-ar să fie, tocmai atunci i-a venit gustul. Și cât de mult sperase! Obișnuia să-și atribuie în toate o vină mult mai mare. De altfel, nici nu prea ținea minte în întregime isprăvile sale, îi scăpau multe, îi apăreau episodic, iar lipsurile și le completa cu presupuneri, exagerări. Se gândea la Tamara, la faptul dacă a jignit-o, dacă n-a îndepărtat-o. Ajungea până aici și totul i se învălmășea în cap, i se întuneca în ochi și o lua iar de la început. Relua pelicula.

Radiotelefonul, instalat în ungherul pavilionului, dădu semne de neliniște, sfârâia țiuit, pârâia sâcâitor și supăra neplăcut auzul. După câteva secunde răzbătu limpede o voce metalică. Brigada a opta solicita un lin. Petrumic răspunse reținut, închise și rămase cu mâna pe receptor, privind îndelung afară, în adâncul viei din spatele pavilionului. Studenții, înaintau cu culesul, venind tot mai aproape. Pribluia pe unde ar fi fetele, dar nu le zărea. Nu-l descoperi nici pe lungan, nu-i auzea flautul. Până la urmă totuna n-avea cum să le evite. Și nici nu vroia, plesnea de dorință s-o vadă...

Lângă pavilion se opri un tractor cu un lin din rezervă. Petrumic ieși afară, orbit de soarele puternic, mijind dureros. Îl trimise pe tractorist în brigada a opta și rămase în mijlocul drumului. Bătea pasul pe loc, se legăna, se învârtea în jurul axei sale. Furat de un gol, deposedat de gânduri și înțelesuri, o boare de vânt fierbinte îl împingea din spate. Încet, alene, lunecă la vale, după tractor, ca un acuzat smerit, împăcat să-și primească osânda. În urechi îi suna vântul, o melodie de marș comic, pe alocuri cu tonalități sinistre, cu ecou de peșteră fără fund. Se uită pe o clipă în urmă, peste umăr, ca și cum vroia să-și ia rămas bun de la ceva nedefinit, de la o prezență invizibilă, ce se târa, parcă, după dânsul furișat. Se ducea singur, de bună voie, în labele leului. „Deschide, javră, căușul, arată-ți colții, înghite-mă", se ironiza el necruțător.

Studenții se scurgeau de pe rânduri, se spălau pe mâini lângă o cisternă cu inscripția „pivo". Petrumic, atent, cu ochi iscoditori, îi scruta pe furiș, de la distanță, cu intenția să descopere el primul trioul cu antena în spate, ca nu cumva să fie surprins și secerat de infarct.

Femeia din căruță, îmbrăcată în halat alb, turna în farfurii de aluminiu borș cu mirozne calde de mirodenii fierte. La vreo trei metri, mai într-o parte, Tomșa și Dobuleac, în picioare, mâncau felul doi, conversau în puține cuvinte. Ceva mai la vale, în umbra tractoarelor înțepenite, câțiva bărbați în salopete negre ședeau pe panere și, reculeși, molatici, își fumau în tihnă țigara de după prânz, cu gust dulce, spre a simți pe săturate toată plăcerea fumului și a clipei. Un tinerel, unul dintre practicanții școlii tehnico-profesionale, blond, cu plete

frumoase, ondulate, purtând pe frunte un cozoroc de plajă, cățărat pe roata mare de cauciuc a unui tractor, răsfoia o gazetă, citea pe apucate, sub nas, adresându-se la un moment dat celor de jos, de pe panere:

– Ei, ia ascultați ce scrie și despre noi. Începu să citească rar, cu o stăruință declamatoare:

Frumos mai dorm tractoarele în câmp,
Lăsate pe un moment să se răcească.
Stau tractoriștii tăcuți, tăcut fumând,
Ca nu cumva din somn să le trezească.

Iar soarele cu roata lui din flăcări
Prin țarini trece,
Vântul să-l mai miște.
Și la un semn, nespus și nearătat,
Se scoală ca din moarte tractoriștii.

Dezbracă oboseala, o aruncă-n colo,
metalul se-nfierbântă
și din nou sămânța coboară-n jos
cu gând să umple golul,
însămânțând pământul cu bună voință.

Tinerelul a tăcut o clipă, cu ochii întârziați pe ziar, după care spuse îngândurat:

– Victor Teleucă... Frumos băieți?

– Cu gândul n-ai cum însămânța un gol, zise oftând unul din tractoriști.

Măi Petruș, dar tare ai mai prins firul, îi ripostă blonda, ochindu-l de sus, cu degetul, în creștet.

– Dar care-i mă, Țurțure?

Acel care ți-a zburat din minte...

Un camion cu motorul stins claxonă de aproape. Petrumic i se feri din cale fără chef, cu pas leneș. Străbătea cu privirea dilatată rândurile de vie. Fetele nu se vedeau și asta îl cam îngrijora.

O spaimă transparentă își desfăcea aripile, se rotea pe deasupra lui, îl umbrea și-i stârnea bănuieli vagi, pe care nu le lăsa să pătrundă în conștient. Ajuns la colțul cvartaluui, se porni înapoi, îndârjit, mai sigur pe sine, hotărât s-o găsească și din pământ pe Tamara. O avea dinaintea ochilor numai pe ea în contur, linii, forme și o vroia reimprimată pe viu în clișeul imaginar. Păși pe lângă Tomșa, fără să-l vadă și să-l audă. Acela se răsuci după el cu o expresie nedumerită, dezlipind de la buze țigara neaprinsă, scuturând-o de scrumul uitării. „L-a înțepat vreo muscă rea, își zise el, oprit în fața bărbaților din umbra tractoarelor. Îl trecu în revistă cu zâmbet și dispoziție de înviorare:

– Sandu, Bechir, Delivan, toți ca unul la datorie...

– Să trăiți! Așa și este! răspunse răsărit, cu pieptul întins înainte Delivan, cel mai tânăr dintre tractoriști.

– Am o rugăminte la voi. O rugăminte mare, urmă Tomșa pe un ton ce nu prevestea a bine. Vă rog să isprăviți cu transportul poamei nu mai târziu de ora opt seara. Să nu vă mai văd noaptea prin vii.

– Păi, dacă se strică... își desfăcu brațele în părți Delivan.

– Să se strice noaptea, Petruș! îi retezi vorba Tomșa. Să știi că mă pricep și eu la linte. Mă pricep și de ce tractoarele voastre se strică spre seară. Dacă am să dau peste voi noaptea în vie, să nu vă fie cu bănat.

– Ce vreți să spuneți? îl întrebă Bechir cu o curiozitate aţâţată.

– Știți voi.

– Știm, apăsă noduros Delivan. Desigur, dacă nu glumiți.

– Destul de serios, confirmă Tomșa. În afară de restul, zădărniciți mersul culesului, îmi încurcați calculele. Să fim înțeleși.

– Dacă e serios, atunci e altă vorbă, zâmbi cu arțag Delivan. Atunci să le spunem lucrurilor pe față. Când dumneata ai chef de un pahar de vin, îl iei, nu-i așa, de la fabrica de vin. Iar noi, de unde să-l luăm?

Tomșa surâse vag, învârtind țigara între degete. Tot în picioare vor să cadă. Dădu să spună, dar Bechir i-o luă înainte:

– De la magazin, așa? rosti el cu un calm rece. Sunt țăran, plugar. Pe brazdă m-am născut și cu vin m-au înțărcat.

– Așa cum am pe masă un pui crescut de mine, o pătlăgică, o ceapă, vreau să am și un ulcior de vin făcut de mine, vin de casă, strop din sângele meu. E în firea sufletului, a deprinderii, e în firea noastră de a fi, a gospodarului să primească pe oricine care-i calcă pragul cu un ulcior de vin. Nu pot să beau din sticle, nu pot bea „Fetească”, „Aligote”, coniac sau alt surogat. Îmi place vinul de butoi, care miroase a pământ, a frunză, care miroase ca mine, cu casa mea, cu totul ce mă înconjoară și mi-i aproape. Îmi place să-mi culc urechea pe vrană și să-l aud cum șoptește, să-l scot pe cep și să aud cum susură de bucurie, să-l simt cum se bucură, când stăm la masă în doi, după o zi de trudă. Și zău, nu văd da ce n-ar fi așa? Am acuși patruzeci de ani, zise mai condensat, schimbându-și poziția pe paner, devenind mai crescut din trunchi. Dar uite nu pricep cu mintea mea un lucru: de ce când creștem un porc și-l vindem sovhozului, el intră în planul de stat, iar dacă cumpărăm noi ceva de la sovhoz – nu intră? Taie-mă, dar de înțeles totuna nu înțeleg. Pentru că nu-i de înțeles. Ce se schimbă, dacă ai vinul tău sau dacă-l cumperi de la magazin? Oare e mai convenabil, nu pierde statul mai mult, să-l duci dracul știe unde, să-l torni în sticle, să-i lipești etichetă și să-l cari înapoi de-acum în sticle? Mare ispravă. Nu înțeleg când sântem noi statul și când încetăm a mai fi...

Cu o ușoară înclinare a capului Tomșa acceptă, se mută nerăbdător de pe un picior pe altul, apoi îl întrerupse cu o mișcare a mâinii.

– Mai sunt, Isidor Antonovici, inexactități de tipar, de timp, de păreri în instrucții, circulare, dar nu ele determină viața. Ș-apoi să nu ne învârtim în jurul degetului. Sunteți la curent, știți foarte bine, că vouă, mecanizatorilor, vi se va vinde la prețul de cost până la cinci sute de kilograme de poamă, în dependență de cum o să îndepliniți sarcina anuală și de sezon. Puteți fi siguri. E scris în contractul colectiv, în condițiile de stimulare. E lege.

– Și de indicațiile care pot pica pe neprins de veste, mormăi neîncrezător Delivan.

– Poate și dacă, picură lânced Sandu.

– Îmi pare rău... se înciudă Tomșa.

– Fără nici un dacă, dar și poate, îi curmă vorba Bocan, răsărit lângă el.

Întors spre director, Tomșa o văzu și pe Maria Dimitrievna la un pas, în urmă, protejată de prezența falnică a lui Gheorghe Jora. Tractoriștii se sculară de pe panere, iar tinerelul blond sări jos de pe roată.

– De ce vă place să bateți apa în piuă? îi întrebă Bocan cu un surâs suspicios. De câte ori să repet? Anul trecut, ce, n-ați primit poamă?

– Vrem să credem, dar nu putem, răspunse pentru toți Delivan.

– Te pot înțelege, omule, îi zise Bocan. Noul îți prieste, dar nu te poți dezobișnui de vechi. Ei uite, cu asta nu mă pot împăca.

Ultimul argument nu le prea conveniseră tractoriștilor. Stinghericiți, bâiguiră cuvinte să niveleze. Nici Bocan nu insistă, trecu preocupat la chestiunile zilei.

De pe rând se iți speriat botul roșu al unui tractoraș „Vladimirovеț" nou-nouț. Înainta cu smucituri scurte, ca pus pe brânci, cu roțile împotmolite în arătura moale, fărâmicioasă. Trăgea după el un „TVC" încărcat cu poamă. Petrumic, așteptându-l să treacă, se întinse după un strugure de muscat rătăcit, dar tractorașul, izbit brusc din loc, îl lăsă cu mâna în suspensie și față în față cu spaima. Pe rândul deschis, doar la vreo douăzeci de pași, venea spre el o plutire de fantome năpustite, înfoiate de vânt, răscolite de reflexe neînchipuit de intense, pe care le sesiza ca de foarte departe, dincolo de linia verde a pădurii, din zarea topită de lumina efervescentă a soarelui. Se desprindea ca dintr-o scurgere ireală și trecea prin el, transparent, în curenți reci și fierbinți, în amețeli de neliniște, ca prin tocul unei uși solitare în câmp deschis. De nicăieri nu-l ghiontea îndemnul să fugă cu tălpile la ceafă. Își pierduse glasul, o parte din el, picioarele, săpa și se scufunda în pământ. N-ave loc de retragere, pată după care să se ascundă. De tine însuți n-ai cum te ascunde, oricât ai vrea, de oricât spațiu abstract ai dispune. Nu mai avea cum să dispară din ochi. Se apropiau repede, îl înfășurau în mii de fire invizibile. Peti mergea înaintea fetelor cu pas legănat și-și bălăbănea capul ca pe o oală dusă pe vârf de prăjină. Îi făcea semne din mâini, se hlizea la soare.

Fetele pluteau din urmă, chicoteau, îi fluturau, îl strigau pe nume

cu o voioșie sinceră. Petrumic parcă se reîncărca din nou, simțea cum sângele îi șiroia reîmprospătat, viu. N-o făcuse el chiar atât de lată, dacă fetele vor să-l vadă, râd voioase, dădu peste el un gând treaz. Tuspatru îl înconjurară într-un cerc strâns. Nely aproape că-l strivea cu sânii ei împinși înainte, cu zbucium și rotiri de reptilă flămândă. Le evită atingerea circumspect, instinctiv, cu o frică fierbinte în ceafă. Îl întrebau odată toate, buluc, pe unde s-a pierdut, dacă n-a fost bolnav, l-au căutat, i-au dus dorul. Îl înghesuiau cu simpatie, cu o tentă cordială și curat, fără urmă de ironie. El încercă să râdă, își mai aminti, că trebuia să respire, dar nu-i ajungea aer, putere, sugrumat de acuta dorință, să-și abată ochii spre Tamara, s-o treacă prin fluxul radioscopiei, să-i vadă sufletul și gândurile. Ea respecta o anumită distanță de modestie și timiditate feciorelnică.

Mai mult urmărea scena decât participa, surâdea și-l privea cu un amestec de favoare ciopârțită și nepăsare generoasă. Ce-ar însemna, ce ascunde și ce exprimă? Cum să te dumirești? E imposibil să descifrezi o privire de femeie, e poate cel mai complicat cifru natural din lume. Și probabil, încă nu s-a născut bărbatul, care să descifreze hieroglifele femeiești. Până atunci, cel mai chibzuit ar fi să nu le prea ia în seamă. Oamenii au viețuit și până la descoperirea legilor gravitaționale. Nici Icarus nu le cunoscuse, dar totuși a zburat.

Indispoziția nu-l părăsea, deși zâmbea mecanic, superficial, ca pentru prima pagină de gazetă. Le răspundea risipit, monosilabic, în viraj și eschivări. Peti, dispărut pe un moment, reveni peste ei cu pocnete și zângănit. Bătea alarma din două farfurii de aluminiu, ridicate deasupra capului, în cadență răsunătoare – vin turcii, ascundeți codanele! Le chema, zorea fetele la mâncare. Nely și Valentina, cu vorba încă pe buze, se urniseră grăbite din loc. Tamara ca să le urmeze, trebuia să-l ocolească. Petrumic, întorcându-se repede spre ea, îndrăzni să i se uite drept în ochi și se văzu naufragiat în largul unei ape imense, liniștite și sclipitoare în mii de aschii solare. Îi spuse încet, șovăitor:

– Tamara, nu ești supărată?

– De ce aș fi? îi răspunse ea pe un ton simplu și neîndoielnic.

A fost frumos, nostim. Ai jucat cu mult haz, îi zâmbi ea părtinitor și trecu pe lângă el cu pas reținut.

– Dar n-a fost numai haz și glumă, Tamara. A fost și adevăr, se rupse din interiorul lui fără să știe cum.

– Adevăr? zâmbi a mirare Tamara, lunecând cu privirea deasupra lui. Depinde de fiecare cum îl concepe...

– Luca! se auzi el strigat.

Dinainte îi spumega, în rotocoale tenebre, Nely, întunecându-i ochii de ciudă. Ce vânt a suflat-o înapoi? Se uită peste umărul ei după Tamara, care se îndepărta, cu mintea încolțită să înțeleagă ce sens ascundea fraza rostită de ea.

– Ascultă, Luca.

Nely insista cu neastâmpăr, în firea ei de a fi auzită de la capătul pământului și a i se îndeplini hatârul momentan.

– Mă asculți?

– Te ascult, răsuflă istovit Petrumic.

– Aș vrea să știu...

Și el ar vrea să știe din multe, doar un singur lucru.

– Aș vrea să știu de minunile de pe Norii lui Magellan.

El deschise ochii larg. Fata cu sprâncenele arcuite de o neliniște năzbâtioasă, îi zâmbea pâlpâit și-l juca cu o privire exaltată. Surâse și el contaminat.

– Păi n-au număr, acceptă el farsa, amintindu-și de unde vine. Stau claie peste grămadă. Minuni zeești. Acolo s-au mutat zeii din Olimp.

– Totuși, cea mai extraordinară, neasemuită, se resfira ea în filamente sclipitoare.

– Poate, își înclină el capul pe umărul stâng, carul din stele de culoarea focului, cu roți din constelații! și cu cai-fulger.

– Nu cumva Tomșa vostru a căzut din el? întrebă ea cu voce schimbată, cu o undă de ostilitate.

– Da ce? se miră surprins Luca.

– E și el o umbră de minune neagră. O șopârlă pe coadă, zise ea ca pentru sine și continuă în gând: „Nici cu capul din constelații nu se va răsplăti!"

– N-aș zice. E om de omenie, corect, capabil, îl apără pe drept Petrumic.

Și-i înșiră în continuare, la repezeală, excesiv, argumente, păreri în favoarea lui Tomșa. Ea surâse cu neîncredere, flutură din cap, ușor și frumos, că nu se lăsă convinsă. Dar anume de asta avea nevoie, să-l provoace pe Petrumic, să-i vorbească de individ, să afle cât mai multe, ca să-și poată alege arma. Asculta atentă și supraveghea cu coada ochiului figura lui Tomșa. Era la vreo douăzeci de metri, lângă tractoare și conversa într-un cerc de oameni. Îl privea din spate, dar îl vedea din față, integral. Îl decupa detaliu cu detaliu, trăsătură cu trăsătură și-l aduna din nou strâmb, sluțit, dacă aievea nu-i găsea defecte. De două zile îl urmărea de la distanță în rarele ocazii, care-i erau oarecum suficiente să-l aibă în amănunte. Raza privirii i se alungea, devenea un converter de imagini de fiecare dată, când el apărea prin apropiere. Focaliza, amplifica și orice pată difuză căpăta claritate, colorit, impresie. Îi părea că îl cunoaște de ani. Distingea până și sunetul mașinii din necontenitul zgomot al tractoarelor. Mai mult nu-i izbutea. Se considera în posesia unei influențe telepatice, în orice caz îi plăcea să creadă așa. Și se străduia să-și exercite influența. Uneori, când își fixa ochiul frunții asupra cuiva, reușea să-l miște după plac. O privire fugitivă, presupusă, impunea bărbații să rămână cu ochii pe ceafă. Tomșa însă nu nimerea în undele-i de vrajă, păstra o distanță prea mare ca să fie ajuns, atins, mutilat și ars ca de un fascicol de laser.

Soarele de după amiază înăbușea, absorbea aerul, parcă se îndepărta și deschidea un gol orbitor și arid. Peti, căzut pe șezute sub un butuc, ștergându-și în toată lungimea mâinii sudoarea de pe frunte și față, își înălță capul în sus, la cer, cu o expresie nătângă. Mirosea a ploaie. Oricum, cu ploaie sau fără ploaie, totuna nu-i bine, nu-i curat. Și-și pogorî ochii sticloși, preschimbați într-o uimire suspectă, la Nely. Ce naiba i-a venit, se vrea fruntașă? Picăturile de sudoare ce-i stăruiau pe obraji, îl iritau și-l usturau. Le uscă cu poala cămășii, îndesat, energic. Și de îndată se simți mai ofilit, cuprins de o moleșeală lipicioasă, neîndurătoare, ca și cum și-ar fi șters de pe față

ultimii stropi de putere. Adicătelea ar reieși că sudoarea e semnul forței, componentul vital al existenței. Nu asuzi, nu simți că trăiești, îl anină un gând din fugă. O fi, lui însă numai umbra din nucari și un somn cu călcâiele în vârful copacului, i-ar reda cu siguranță pofta de viață. Nely se împiedică de el, îi strică plăcuta clipă de slăbiciune dulce, îl cicăli și îl obligă să se miște. El îi râdea cu ochii și vroia să-i spună: „Știi ce, frumoaso, să mă lași în pace. De nu, mă spânzur. Da, mă spânzur de gâtul tău, fără să-mi iau adio de la scumpa mea mămică". Dar capul de leu cu rânjet fioros, imprimat pe maiestosul maiou în decolteu, înfocat de sânii asmuțiți, își zburli coama pornit spre el, tresăltă și se legănă amenințător, silindu-l să-și înghită cuvintele cu tot cu salivă, ca pe niște tablete insuportabil de amare. Supus, smerit se sculă de jos ciolan peste ciolan, masându-și gâtul, ceafa. Uscăciunea îi ardea cerul gurii. Un gât de apă și ar fi fătul din povești. Dar nu-l lăsa să se îndepărteze, în ținea sclav și martir pricopsit. Demolat, târî după el panerul cu poamă la următorul butuc. Strigă peste sârmă la Tamara și Valentina, care culegeau mai în urmă pe rândul de alături, să vină să-și ia rămas bun, pentru că nu se știe, dacă va ajunge să vadă apusul soarelui. Nely îl rugă să fie înțelept, s-o înțeleagă. Își propuse să scoată rândul în capăt printre primii, ca să profite de un răgaz, până când va sosi autobusul să-i ducă în sat. Lucra pe întrecute, cu tur de forță. Era pe la mijlocul rândului și după fiecare butuc cules scruta cu iritare și nervozitate distanța rămasă până la drum. Gândul i se contura, se dilata, iar virtuala desfășurare o obseda febril, îi anihila orice alt raționament. Încă niciodată nu se simțise atât de frustrată, sfâșiată de propriile capricii, de instabilitatea sentimentelor, lipsită de echilibru inferior. Și totul se amesteca într-o amețeală fierbinte, de înălțimi amețitoare.

O domina fantezia cu un suflu de exuberanță, joc de culori și imagini nebuloase. De aceea, când spre seară desluși din nou uruitul susținut al „Gazic"-ului, Nely avu revelații copleșitoare a unor emoții tari de bucurie, teamă nesupusă, a riscului și aventurii, de voluptate și mânie crudă, egoistă. Tăcută, zăvorâtă pe dinafară, lăsă cei câțiva butuci rămași de cules pe seama lui Peti și, cu jacheta pe umăr, ieși,

cu pas obosit, pe drumul pustiu, cuprins pe un moment de o liniște preventivă, încordată și se îndreptă spre pavilion. Mașina staționa în ușă. Nely își văzu chipul pe partea de sus al peretelui de sticlă într-o proiecție piezișă, suspendată. Își potrivi pălărioara, buclele, șuvițele răvășite și urmărea discret siluetele câtorva bărbați din interiorul umbros al pavilionului. Tomșa oscila pe lângă rație, atât cât îi permitea firul receptorului, din când în când își agita brațul liber. Conversa cu Bocan, Printre chestiile curente, de ultimă oră, directorul îl îndemna să tragă o fugă până la Zăvoi, cineva dorește să-l vadă și, dacă nu vrea să piardă surpriza, are la dispoziție zece minute.

Pe verandă între timp apăru Petrumic, apropiindu-se de studentă de partea cealaltă a balustradei, cu o expresie crispată de îngrijorare, împinse cu capul înainte, gata să-i sară în ajutor la cel mai mic semnal. O întrebă prudent, cu o voce de conspirator, ce i s-a întâmplat. „Nimic", săltă ea din umeri, zâmbind slab, mișcată de atenția generoasă a tânărului și murmură: „Pare-se, nu mă simt bine". Își ascultă fraza. Regreta de ceea ce a spus. De ce ar minți? A, da, acesta îi era pretextul, motivul pentru care stătea acolo. Uitase de el pe o clipă și s-ar fi dezis de ambiția sa frivolă, flușturatică, dar nu mai avea cum da înapoi. Petrumic cu atențiile sale, obliga să simuleze o stare depresivă. În realitate, surmenată, indispusă, înfierbântată de oboseală și soare, îi era foarte ușor să convingă, dispunea de avantaje suficiente. Paloarea feții, a pielii se înmuia într-un purpuriu sensibil, inflamabil. Obrajii îi ardeau consistent, dogoritor, transpira și aburea invizibil ca după un duș fierbinte. Extenuarea o făcea și mai seducătoare. Petrumic, cu tot sângele scurs în călcâie se oferi să-i dea tablete din trusa de prim-ajutor, să-l aducă într-o clipită pe medicul detașamentului studențesc. Ea nu știa cum să scape mai delicat de sâcâielile lui. Îndată cum îl văzu pe Tomșa în ușă pe treptele verandei, cu privirea aiurea, peste acoperișul mașinii, ca și cum chibzuia încotro să-și ia zborul, se apropie de el. Îi vorbi, dar trei tractoare cu roți, în trecere unul după altul, în plină viteză, zguduind pământul, asurzind-o, o siliră să tacă, să rămână într-o așteptare odioasă sub privirea lui dură ca piatra și tot că piatra inexpresivă. Avea impresia că i se expune dez-

brăcată, goală, și asta o întărta, o înfuria. Îi spuse din nou, cu o voce ce nu era a ei, s-o repeadă până la ambulatoriul din sat. Nu-l rugase, nu-i poruncise, insistase doar. Tomșa șovăi un pic, se uită la fată mai de aproape, cu luare aminte. Tăcut, cu o expresie indiferentă, fără nici un avânt, îi făcu semi din mână să urce. Simptomele îi erau pe față, chiar și un medic le-ar confirma de la distanță. Petrumic se grăbi să-i deschidă ușa de dinainte.

Tomșa apucă în susul masivului, în direcția pădurii. Satul rămânea în dreapta, se îndepărta. Își puse în gând să ajungă mai întâi la Zăvoi și după aceea să ducă bolnava la ambulatoriu. Mergea în mare viteză pe drumuri cât mai scurte. Străbătu livada în lung și ieși la automagistrala ce mărginea, ca și pădurea, gospodăria dinspre nord și răsărit într-un unghi obtuz. Pe șosea mașina gonea lin, la fel și motorul turuia ritmic și atenuat, sunetul lui se destrăma în zgomot produs de roți în contact cu asfaltul înmuiat de căldură. Ambii tăceau. Nely, desigur, observase că se deplasau în altă direcție, dar părea să nu-i pese. Aerul stârnit de viteză o reîmprospăta, o dezmierdă plăcut. Se simțea în larg, alintată de o euforie vaporoasă. Înclinată puțin peste portieră, înfrunta semeață curenții repezi. Părul răvășit îi gâdila gâtul, ceafa. Eșarfa desfăcută în vânt i se smuncea din mână, flutura, pocnea și șuiera vijelios, îi scutura frenetic brațul și se bucura, că nu-i scăpa din strânsoare. Zâmbea unei imagini întrezărite în iureșul frunzelor și sclipirilor solare. Se vedea în depărtare, sub o lentilă ce micșora, alerga pe un maidan în suspensie, mică, miniaturală, în fustiță scurtă și cosițe.

– Te-ai jucat cândva cu zmei de hârtie? îl întrebă ea deodată cu un farmec copilăros, avându-l în latura ochiului.

– Nu mai țin minte. A fost demult, răspunse Tomșa abătut, fără interes. Totuși ceva îl frapase în rostirea pasagerei, dar din neatenție nu reținuse ce anume, felul ei de adresare familiară.

– Mă distrau mult, zise ea cu o dulce visare. Eram încântată atunci, când își luau zborul. Se avântau sus de tot, aproape că se contopeau cu cerul. La început planau în loc, lent, în trenă. Parcă adulmecau înălțimea, perspectivele spațiului, se mișcau cu prudență de unde bătea vântul. Și deodată, își ridică ea mâinile, vocea cu o savoare tonică,

pe neașteptate, probabil amețiți de iluzia libertății, a independenței, parcă prindeau viață, se năpusteau în trombă, se smuceau bezmetic, rebel, în toate părțile, se zvârcoleau năprasnici să frângă așa, să te rupă cu totul de la pământ. Se vroiau liberi, în voia înălțimii. Firul de ață vibra pe toate coardele. Îți transmiteau neliniștea și zbuciumul lor, parcă blestemau și amenințau. Vibrațiile îmi răscoleau râsul. Râdeam cu nesaț de naivitatea lor neînsuflețită, de misteriosul joc al forțelor. Alergam de colo încoace, în viraj și-i zăpăceam, le zădărniceam intențiile necugetate. Oricât ar fi vrut să aibă drumul lor, naivii uitau de ață. Îi ghidam după plan cu un singur deget.

Și cu capul în palme râse scurt, frumos, cu intonații pline și semnificative. Tomșa, impresionat, zâmbi molcom, privind-o în fugă, cu fruntea plecată înainte, peste volan. Fata spuse cu multă vervă, spirit de observații și subtilități, pe care el nu le reținu niciodată. Lansase și el destui zmei, pe dânsul însă îl interesa, îl uimea cum o simplă foaie de hârtie, cu două așchii din stuf în cruciș, se menținea în aer. Își mai aduse aminte, de unde îi era fața cunoscută și-și zise, că păpușica mai are și suflet. Observase de asemenea dezinvolt, că oricine care are ochi și vede, frumusețea ei de o paletă bogată și o finețe aleasă.

– Încântă urechea și are și sens, îi zise el gentil, când ea se potoli din râs.

– Oare? se posomorî ea îngândurată. Poate.

Și tăcu într-o atitudine de cuminție, lipită cu spinarea de speteaza scaunului. Tomșa era preocupat cu manevrele mașinii. De pe șoseaua avansată cobora grijuliu pe drumul îngust, conturat câțiva metri prin arătură și din viteză se adânci în pădurice. Mașina scăpătată de pe malul șoselei îi provocă fetei un gol pe dinăuntru. O săltă în sus și-i tăie respirația. Dezechilibrată, cu o tresărire de uimire zbenguită, murmură prompt cu un râs poticnit:

– Cum?... Așa, deodată, drept în pădure?

– De ce nu? zise grav Tomșa, forțat să nu râdă. Pădurea e de leac. Orice boală își are iarba.

Fata, cu un surâs uitat, descompus, se ferea de bătaia crengilor ce loveau vâjâit în parbriz și se năpusteau pe ușă s-o înhațe, s-o muște.

Pe față îi clipoceau petele de lumină și umbră într-o joacă rapidă, strengărească, îi scânteiau în ochi și îi încâlceau gândurile. Se așeză pe banchetă mai comod, cu un aer de siguranță împeliţată.

Strigătul ei îl readuse pe Tomșa la realitate. Abia în clipa aceea, deprins de inofensiva pasivitate, își dăduse seama de nechibzuința sa. Își reproșă că n-a dus-o mai întâi în sat. Cine știe cu cine-i Bocan. Dar chiar și lui Bocan i-ar fi dat de bănuit. Prin mrejele ei invizibile, bănuiala e mai cumplită decât un păcat săvârșit. De un păcat te poți spăla, îl ispășești și te vezi împăcat, pe când de bănuială nu poți scăpa, se ține de tine ca o umbră, te învăluie, te întunecă, te obsedează și te poate înghiți de viu. Nu-i el dintre acei să-i pese de scornirile minților stâlcite, adesea repetă cuvintele din vechiul cântec: „Este o veche zicătoare: Bate vântul, latră câinii,/ Gura lumii, valul mării”, dar totuși îl atinge, îl doare. Ș-apoi s-ar zice, că prudența e un atribut al inteligenței. Atât cât bârfa e la putere, la ce alta să recurgi dacă nu la prudență.

Drumul se strecura înainte, pe linie dreaptă, pe sub arcurile crengilor dese, atârnate și împleticite, ținea astfel mai mult de un kilometru până la izvorul cu privighetoarea fermecată. Soarele scăpăra prin cupola desișului verde spectre în evantaie, se perinda pe geam într-o rotire haotică de muzică în culori. Tomșa mijind, privi pe furiș la pasagera tăcută, care părea răpită de spiritul imaginilor din jur.

Priveliștea ademenea în tot înțelesul cuvântului. Era un loc retras, pitoresc, părăsit de zei, foarte liniștit, cu avânt de ispitiri și reculegeri. Păduricea, desprinsă circular de teren arabil de pădurea propriu-zisă, aparținea sovhozului și era lăsată în voia firească a naturii. De la distanță, de pe șosea, nu captiva, când se abătea încoace curioșii, atrași în drumul lor de falnica pădure. I se spunea Zăvoi, dar denumirea aceasta se referea mai cu seama la izvorul cu poienițele sale – reședința verde de vară a lui Bocan. Aici, de obicei, el găzduia oaspeți distinși, rezolva chestii deosebite, delicate, de anvergură diplomatică. Și mai totdeauna cu succes. Ceea ce nu izbutea prin cabinete, prin labirinturile de pretexte și convenționalisme de toate configurațiile, obținea la Zăvoi. Deoarece, dacă e să-i dai crezare lui Jan-Jac Rousso, sentimen-

tul naturii e în stare de minuni, îți înmoaie junghii și nodurile mintale, te încarcă de emoții și impresii, te transformă și-ți redă ceea ce ți-a aparținut cândva dintr-o eroare oarbă – omenie și înțelegere. Tot la Zăvoi în zilele cu soare se organizau sindrofii în colectiv, banchete cu ocazii rare și mari, se aghesmueau zilele de naștere ale specialiștilor vărătici, la care participau în exclusivitate numai bărbați. Un chef la Zăvoi se considera un eveniment extraordinar, de lux. Reședința verde întrunea patru „saloane” naturale. Principala – poiana solară, cea mai mare, venea în tangență cu celelalte, despărțită doar de un paravan de tufari sau crengi pletoase și aplecate. Sala de ospăț avea mese și scaune din trunchiuri de copaci prinse între ele cu scânduri. Puțin mai la o parte, îndosită în desiș, era sala de serviciu cu grătare, cuptor săpat în pământ. Iar locul de relaxare era poienița privighetorii fermecătoare, rotunda, ce proteja izvorul, concepută de meșteri fauri cu presupuse ferestre în formă de arcade, cupolă înaltă, lucrată într-un stil grotesc cu diferite încrestături în lemn, figuri de animale și păsări în jurul streșinii. Apa rece, de leac, a izvorului curgea dintr-un cioc de pasăre cu cap mare din ceramică și imita la mici intervale un tril scurt, gâlgâit. Însă toate aceste intervenții modeste nici pe departe nu concurau cu naturaleţea firescului, iarba mănoasă, aerul înmiresmat, deschizăturile adânci, unduirile de teren, scurtele povârnișuri și coborârile repezi, micul iaz cu malurile pierdute în verdeața abundentă. Ceea ce puteai descoperi într-o pădure cu sute de hectare, se condensa într-un petec restrâns de aproape cinci hectare.

Mașina ieși de sub arca frunzișului aplecat până la pământ în luminișul poienii solare. Tomșa smuci cu iuțeală volanul în dreapta, evitând ciocnirea cu un ins uitat în mijlocul drumului. Vră în semicerc pe sub copaci și se afundă cât mai adânc în umbra de sub crengile tupilate, în așa fel, ca să-și ascundă „comoara” de ochi străini. Și tot din același imbold coborî iute din mașină. Cele două „Volgi”, una după alta, cu ușile deschise, erau pe ducă. Lumea își consuma ultimele cadențe retorice. Tomșa dintr-o singură privire se lămuri cine-s persoanele. Pe unele le mai văzuse la sediu, în cabinetul directorului. Reprezentau organizațiile de construcție din raion și capi-

tală, Serviciul de repartizare a pământului, Institutul de proiectări al Construcțiilor sătești. Bocan avea în plan să construiască la Zăvoi un pensionat după toate canoanele moderne și în ciclu mixt – vara să fie tabără de odihnă pentru copii, iar în celelalte luni ale anului un profilactoriu cu piscine, băi curative. Ținea la ideea aceasta ca un faraon la propria piramidă funerară. Avea la mână viza șefilor superiori, alocații cu cotă de participare a sovhozurilor din asociație, proiectul. Îi rămânea doar să depășească formalitățile de antrepriză, de documentare financiară.

Din grupul de lângă mașini s-a desprins un bărbat tânăr și-i venea în întâmpinare cu brațele desfăcute în zbor, având pe față un zâmbet de surpriză, schimonosit de fumul țigării din colțul gurii. Zâmbi și Tomșa bucuros, fluturând din mâini. Era Victor Kulic, prietenul lui de viață mondenă. Unde sunteți voi, ani transparenți, femei nocturne cu miros de iarbă strivită de strigătele bufnițelor speriate?! S-au îmbrățișat bărbătește, în atingere, cu umerii tresăltați de loviturile reciproce, încrucișând-o cu întrebări și răspunsuri dintre acelea: „Ce mai faci și cum o mai duci?” Nu se văzuseră de aproape doi ani, de la nunta lui Tomșa. Victor lucra șef de secție la Institutul de proiectări. L-a cunoscut în timpul aspiranturii. Și-ar fi spus încă multe, dar îi incomoda Bocan, care venise printre ei împreună cu Vasili Eftenievici Danov, proaspătul locțiitor al președintelui comitetului executiv raional, cândva și el fost director în sovhozul, unde lucrase la început Tomșa.

– Poftim, ăsta-i Emil Ilici, îl prezentă Bocan lui Danov ca unui necunoscut.

Și-au strâns mâinile cu putere, în plocon. Erau în relații bune.

Danov îl măsură deschis, îl privi ca pe un brav ostaș și îl felicită nu se știe pentru ce. Apoi, pe un ton mai grav, gutural, așa cum îl cunoștea în momentele, când vroia să-și impună vreo părere, îi spuse cu importanță, că raionul e mulțumit, cum decurge culesul în gospodărie. De altfel, adăugă el, i-a convins și el singur. A trecut prin vie și a reținut modul de organizare superioară, de mersul ferm, ofensiv, cu idei și procedee salutabile, acțiuni gândite, prevăzute în cele mai

mici detalii, legate integral, succesiv, scontat.

Vorbea în multe cuvinte de zile mari cu foșnet festiv să laude și să impresioneze. Tomșa nu se simțea bine, nu știa unde să-și fixeze ochii, ce să facă cu mâinile și cum să-l readucă la tăcere. Nu suporta laudele nici în cea mai mică doză, le detesta cu același dispreț ca și pe bârfe. Își făcuse treptat un fel de convingere din presupuneri și deducții logice, că lauda e târfa în chip de sirenă, care, dacă înclini urechea s-o asculți, cât de lucid și sigur ai fi, te îmbată, te tulbură, te ațipește și-ți sucește mintea, te împinge la prostii și nebunii. S-o eviți, înseamnă a te ști mereu treaz, a te avea față în față cu tine însuți. Îi mai presură sare pe rană și Bocan, stăruind pe lângă Danov:

– Dacă mi-ar fi toți specialiștii ca el, aș fi cel mai modern, cel mai ideal director. Întreprinde totul așa, încât nu mai ai ce schimba și adăuga. Și le face pe toate cu o ușurință firească, uimitoare, cu plăcere și pasiune. Asta, Vasile Eftenievici, dezvăluie și înseamnă mult.

– Boris Mironovici, îmi pare rău, protestă Tomșa cu o mutră ofensată. Chiar să fie așa, este o... este... Lucrurile bune se înghit pe tăcute, cele rele se penesc.

Ascultă, omule, lasă-mă măcar în pădure să vorbesc ceea ce gândesc, îi ripostă Bocan cu un reproș simulat.

Danov strălucind de voie bună și înțelegere, îi zise lui Bocan pe un ton profetic:

– Au să ți-l răpească, Boris Mironovici.

– Îmi dau și eu demisia, rosti cu hotărâre directorul, pornind din loc.

Zâmbăreț, Kulic își scăpătă mâna greoi pe umărul lui Tomșa și-i arătă pumnul cu degetul mare înțepat în sus, încurajându-l cu noimă, vesel:

– Dă-i, băiete, înainte. Ai să ajungi ministru al deservirii sociale.

– E unicul dividend, se prefăcu a zâmbi Tomșa.

– Nu, dar mă rog, azi la asta s-ar pretinde. După cum susține unchiul meu Titicot, dacă merită să-i dai crezare, salariul nu depinde de minte, ci, în temei, de numărul de trepte, te impune să surpi pe sub mentori, sub cei apropiați.

Din vorbă în vorbă, cu referiri și la alte subiecte, Tomșa îl însoți până la una din cele două „Volgi". Se despărțiră, înțeleși să se revadă de curând, cu un prilej mai favorabil.

Bolnava îl aștepta în mașină pe deplin calmă, liniștită, fără nici o urmă de îngrijorare sau grabă. Fața îi părea luminată de un zâmbet lăuntric. Când a apărut în ușă, ea îl privi discret, alunecător, cu o mică strălucire în adâncul cristalinului, știrbită de rezistența nepăsătoare întâlnită în cale. Urcat la volan, Tomșa se juca cu vitezele, cu pedalele, ca să tragă din timp, să audă mai întâi limuzinele pornite. Se mocoși cu pachetul de țigări, îl întinse și fetei, iar ea refuză zâmbitoare, cu un moft cochet, chipurile, cu asemenea fleacuri n-o cumperi. După ce și-a aprins țigara, își reluă mișcările în ordine, puse schimbătorul în viteză, răsuci cheia în contact. Motorul prinse să tresalte susținut. Urni încet mașina de sub crengi și se trezi cu Bocan în ușă.

– Da, Emil, am uitat, mereu îmi iese din cap, îi spuse el și amuți pe o secundă, zărindu-i în spate „comoara" ascunsă de beșliii sultanului. Se înclină pe o parte, cu ochii împinși înainte, s-o vadă mai bine. Și mașinal i se închină în semn de plecăciune, dându-i astfel binețe. Tomșa slobozi pe deasupra lui fumul cu buze prea țuguiate, nemulțumit și păgubaș, bombănind în sinea lui: „Mai bine ți-ai fi adus aminte cu altă ocazie". Fata răspunse la ploconul lui Bocan cu un „bună ziua" suculent, pe o voce exagerat de melodioasă și curtenitoare, ca să placă și să îmbrobode, iar șeful, cu un zâmbet fâstâcit se grăbi să-și rupă ochii de la fată și să revină la gândul neterminat cu mai multă ardoare.

– Da, Emil, de ce nu ridici plantajul? M-au sunat cei de la „Moldselihoztehnica", ne dau două tractoare grele.

– Am aflat, Boris Mironovici, de la bătrâni, în locul acela a fost și pe timpuri livadă, dar s-a betegit, s-a uscat în repetate rânduri.

– Omule, de când te porți cu vorbe băbești? Ce mai înseamnă și asta? Tu cu știința... zise cu gâlceavă Bocan, mirat, cu sprâncenele încruntate.

– Boris Mironovici, ascultați un pic cum sună o vorbă din bătrâni, îi zise Tomșa și repetă cu o intonație ageră – „O vorbă din bătrâni!", surâse cu ochii după sunet. Vibrează profund. Are răsunet de comori milenare.

– Emil, hai lasă, sunt grăbit.

– Sunt destul de serios, Boris Mironovici. Și știința vine din adâncuri. Ce știu eu, om nou, despre pământurile sovhozului? Mai nimic. Dinamica recoltelor la hectar, pe culturi și ani e prea puțin și nici nu mă bizui pe ele, mă îndoiesc de autenticitatea lor. N-am la îndemână o analiză minuțioasă, temeinică, cu dezvăluiri și optimizări, a solului, proprietăților fizico-chimice, caracteristicile apelor subterane, conținutul substanțelor și sărurilor. Cât despre influența microclimei pot doar bănui. Toată agronomia se reduce și se bizuie pe întâmplare. Aruncăm sămânța, introducem îngrășăminte, microelemente, planificăm o recoltă de 60 chintale, strângem numai 30, iar la sfârșitul anului scriem în nota explicativă; condiții climaterice nefavorabile. De aceea uneori îmi mai aplec urechea la bătrâni, pentru mine ei sunt un fel de cadastru. Mi-am luat și eu lupă ca medicii mintoși, adun și eu iarba de leac milenară. De altfel în proiectul institutului se menționează prezența apei prea în față și existența unor substanțe nocive, dar nu se spune ce efect ar putea avea asupra pomilor fructiferi. Nu știu de ce lipsesc concluziile.

– Avem plan. Ce ne facem? Și proiectul ne costă douăzeci de mii.

Se auzi ușa mașinii incizându-se și Tomșa își întoarse capul. Fata se strecură printre crengi la rotunda izvorului.

– Am să rechem institutul, îl lămuri el pe Bocan cu ochii încă după fată.

– Bine, vezi omule. După mine plantajul n-ar strica, indiferent da caz. Dar, mă rog, hotărăște și pune-mă la curent, conchise Bocan cu o voioșie străvezie, care putea să însemne, că el l-a preîntâmpinat, în rest n-are decât să-și asume riscul.

Se desprinse de portieră, dar după câțiva pași repezi se opri în loc cu o mână în aer. Răsucit pe jumătate, îi strigă:

– Cât pe ce să uit. Deseară condu tu, Emil, „nareadul". Plec la oraș

și nu știu, când am să mă întorc. Și din mers: În linii generale nu se schimbă nimic.

Din rotondă fata abia întrezărită printre crengi, îl îmbie pe un ton rafinat, împiedicat de un râs săltăreț să vană să-și potolească setea. Tomșa porni motorul și dacă nu i-ar fi auzit glasul, ar fi plecat fără dânsa. Uitase cu desăvârșire de existența ei. Avea destule pe cap și nici însetat nu era. Dar coborî din mașină fără să vrea. Un pahar de vin ar mai fi mers, i-ar fi ținut de foame. Pe mese însă nu se zărea nici urmă de sticle. Probabil Bocan își va cinsti oaspeții la fabrica de vinuri, în sala de degustație. În ușa rotondei își aprinsese din nou țigara stinsă. Fata, fără pălărie, cu părul stârnit în jurul capului, se ștergea cu o batista micuță, își răcori fața cu apă de izvor. Roșeața pielii dispărută între timp, stăruia din nou, mai evident, în pete uniforme.

– Nu mai mergem la ambulatoriu? o întrebă indirect Tomșa, cu ochii la vârful țigării fumegânde și cu gândul s-o grăbească, n-avea timp de pierdut.

– De ce să nu mergem? reacționă ea prompt, cu o îngrijorare atentă.

Îi răsărise dinainte într-o arcuire elastică, sfredelindu-l cu ochi mari.

– Bănuiesc o limpezire, spuse el într-o doară.

– A? râse ea înseninată. Te înșeli. E o limpezire atonizantă. Mulți bolnavi au asemenea momente.

– Atunci n-ați făcut bine, că ați băut și v-ați spălat cu apă rece. Înfierbântată, cum sunteți, puteți avea complicații

– Vai, chiar așa!? Nu m-am așteptat la atâta atenție, surâse ea cu un amestec de uimire îndoielnică și zâzanie ironică.

– Nu mi-am asumat eu datoria de ambulanță? îi fură el din surâs. Sunt obligat să vă port de grijă până la spital. Ș-apoi n-am și eu inimă? Nu pot fi indiferent, când cineva, un suflet, suferă.

– Așa-i!?... Doamne, câtă conștiinciozitate, mărinimie... Da, da! Un altruism rar întâlnit.. Nostim, murmura ea dantelat, zeflemitor. Și eu... Eu... care gândeam altminteri, că lumea în goana intereselor egoiste, meschine și-a pierdut ultimul strop de adeziune...

Îi defila pe dinainte cu pas lent, plutitor cu multă naturalețe. Își

legăna corpul frumos dospit cu agilitate și șiretenie, într-o unduire elastică de senzualitate. În orice mișcare stăruia eleganță, fermitate și seducție. Ciocul de pasăre al izvorului gâlgâia un tril sinusoidal. Peste Tomșa se abătea orbul găinii. Frunzele ramurii deasupra capului, răscolite de vânt, săltară foșnitor, preschimbându-se în niște spiriduși cu chip de drăcușori mici de tot, cât un bețișor de chibrit, și mână de mână dansau un dans zbenguit, exotic, de triburi sălbatice. Se presupune, că de păcat te desparte un singur pas. S-ar îndoi. Stătea la un pas de fată. De-ar întinde mâna, pasul ar rămâne, dar s-ar alege cu păcatul.

Primii stropi de ploaie, răsunători și mari, îl smulse din ghearele misticismului. Îndemnă fata să urce în mașina cât mai repede, dacă nu vrea peste noapte să cânte pe o voce cu privighetoarea fermecată.

Jocul se lega nu chiar așa cum ar fi dorit Nely, după zelul depus, după felul cum țesea iscusit și invizibil. Tomșa neștiutor, departe de a bănui uneltirea, nu atât de prudent, cât de inert, inaccesibil, ca și cum incapabil la simțuri și emoții, oscila, intuia parcă capcana și evita oarecum să facă pasul, ce i-ar îngădui să-l dea peste cap spectaculos, l-ar umili și discredita cu ovații. Să-l învețe minte pe mitocan, câte zile mai avea, să venereze cu o pioșenie sacră, nețărmurită, genul frumos, care domină și impune universul după preferințele dorite. Să știe că femeia e punctul de reper, pe care îl căuta Arhimed. În orice caz, în prealabil, putea fi mulțumită, îi întindea diferite curse, îl zăpăcea și-l încâlcea. Pentru ea era o ocupație distractivă, ce-i umplea golul serilor lungi, un divertisment rafinat, bine gresat, în care se complăcea, cuprinsă de o frenezie ciudată, de o amețeală blândă și o făcea să surâdă din senin, parcă, fără nici un motiv.

A doua seară, după plimbarea la Zăvoi, când Tomșa conversa în drum cu Mihail Iulianovici, născocise și ea un pretext frumos să se apropie de dânșii și-i ceru să facă o plimbare cu mașina prin vie. „Nu-i jucărie”, îi spuse el foarte politicos. „Da, de acord?”, consimți ea cu un zâmbet viclean, înveselită până la extaz. Vede și ea, că nu-i jucărie,

e la o vârstă când începe să deosebească câte ceva în viață; îi zise cu tertipuri și-l lămuri tot așa, că de doi ani are drept de conducere. Conferențiarul universitar se grăbi să-i confirme spusele cu un patos hăpăit, lățit și desprins, în gesturile largi ale mâinilor sale lungi: „Da, are, bălăbănea el din cap, are mașină, a avut și el prilejul să-i fie pasager de mai multe ori".

Tomșa, încurcat, cu toată greutatea corpului pe un picior, alegea cuvintele, cum să-i refuze mai delicat. O pauză care putea fi luată și ca o aprobare tacită. Cel puțin ea așa a vrut să înțeleagă și să profite. Cheile erau în contact și ușa deschisă. Nely se urcă în mașină cu o sprinteneală grațioasă. Porni motorul cu mișcări iuți, sigure, fără să-și rupă ochii de la Tomșa. Își depunea în privire tot sufletul, tot focul de care e capabilă o femeie pusă pe vrăji, să inducă și să spulbere orice împotrivire. Tomșa, inaccesibil la influențele hipnotice, reuși să-i strige din urmă consternat și în bucluc, să fie atentă, să revină repede, că-i grăbit. Nely îi lăsă cuvintele în vânt, surâzând unui gând zănatic. Abil, cu o îndemânare profesională, din viteză, coti pe parcela, unde culegea. Amicii, ca aruncați de valuri, năvăliră pe ușă și goni mașina prin labirintul masivului în iureș, cu larmă și veselie. Intenționa să colinde la nesfârșit împrejurimea, să străbată satul în lung și-n lat, până la ultimul strop de benzină, să-l lase să aștepte cât mai mult, să-i facă rău cum nu-i făcuse, poate, nimănui, dar nu departe de fermă, în viraj brusc, sub un tangaj periculos și zgomot scrijelat se întoarse înapoi. Peti și fetele icniră la întorsătură, tălăzuiau de frică și plăcere. De pe fața lui Nely pierise zâmbetul. Un scurt signal de alarmă, o avertizase să nu-și piardă capul, astfel nu și-ar atinge scopul. Insolența, nesăbuința i-ar submina bancul, la urma urmei, așa ceva nu-i de ea, nici n-ar fi aceea, care se crede și se vrea – inteligibilă și subtilă.

Seară de seară, împreună cu fetele, cu Peti și Petrumic, pe care îl acceptase în companie, ca să-i fie de folos în complotul propus, se plimbau în scuarul din fața clădirii administrative. Nimeni din ei nu știa ce avea de gând Nely. Îl aștepta pe Tomșa să iasă de la ședința de producție. Când îl zări pe treptele din ușă, manevra cu suita sa nevăzută așa încât să-i cadă în cale, să-i întretaie drumul pe trotuar, ca din

întâmplare, în modul cel mai firesc. Tomșa, de cele mai multe ori, se strecura printre ei fără să-i observe, fie că la lumina slabă a felinarelor scufundate în verdeață nu le vedea fețele, confundându-i cu alte cete de tineri, fie că era copleșit de griji. Iar dacă se vedea oprit, se grăbea să scape din cerc, indispus să piardă timpul cu flecăreli, plimbări pe bulevard prin centrul satului. Nu mai era el de promenade nocturne, deviase de la interesele de viață liberă și ușoară, se îndepărta vizibil de tineri și tinerețe. În plus, desigur, se ferea de bârfeli și scorniri. Ceata, ca de obicei, îl împiedica cu vorbe, îl trata cu cordialitate, cu o simpatie respectuoasă, îl intriga cu diverse întrebări și curiozități, îi solicita păreri și favoruri. El nu dibuia nimic altceva, decât faptul că sunt niște tineri sociabili și spirituali, care vor să-și treacă din timp.

Se țineau de el, îl însoțeau până acasă, la portiță, de unde își continuau mai departe drumul, pe o ulicioară lăturalnică, la căminul unde erau găzduite fetele. Luat cu vorba, de vreo două ori i-a urmat și singur până la cămin, la fel cum a fost nevoit în cele din urmă, după repetate aluzii insistente, să-i invite în ospeție și să-i servească pe verandă cu vin, desert și muzică. În toate Nely păstra în aparență o anumită rezervă, o prezență distanțată, indiferentă și parcă complet dezinteresată. Intervenea numai atunci, când era momentul, când, acțiunea devia de la program, Ghida și supraveghea ca și cum de la distanță, anima și sugera subiecte, când ceilalți se epuizau și pierdeau terenul. Apărea și dispărea de lângă Tomșa ca o nălucă. Rămânea cu câțiva pași în urmă, îl striga, râdea ca pentru sine, ca unei amintiri frumoase, înfiripa vreo snoavă și fără s-o ducă la sfârșit, își iuțea pasul și se amesteca printre ceilalți. Amuțea, indispusă și îngândurată, ca după aceea, după două-trai minute să-l caute din nou. Juca cu rafinament și destul da voalat, își cunoștea rolul pe dinăuntru, asimilat în virtutea firii. Nimic fals, totul era natural și corect în atitudinea sa degajată, de salon, de politețe plictisită de a fi amicală cu toți. Dar era o doză suficientă, considera ea, să-i asigure izbânda. Îl vedea pe Tomșa în unele clipe în derută, cu semnul destinului de pe frunte în riduri abia sesizate. Pretindea să cunoască bărbații pe îndelete, deși teoreticește, dar întemeiat, din nenumăratele sale observații și

impresii culese. Conta și pe intuiție. Era una din axiomele ei, că o femeie intuiește mult mai mult decât orice tidvă de bărbat. Poseda un vast material selectiv, ca dintr-o singură privire să știe pe cine are în față. În temei, mai toți bărbații sunt lipsiți de un anumit simț de a percepe nuanțele, subtilitățile și vibrațiile interioare, gândurile ascunse. Aceasta-i determină să fie rectilinii, creduli ca niște copii, ușor de momit și nătărăi, după cum și sunt în realitate.

Abia după aproape zece zile, sâmbătă, în seara concertului de ziua învățătorului, Nely s-a decis la primul atac. Pe treptele din ușa Palatului de cultură simulă un pas greșit, o ușoară luxație, ca să-l prindă de braț și la braț cu el să străbată prin mulțime holul, sala cu opt sute de locuri, inundată de lume și lumină puternică. Știa unde țintește, îl implica în mod inevitabil, își prezenta victima ca pe un complice al propriei uneltiri. Pentru că nimic nu apropie și sudează mai mult oamenii între ei, decât săvârșirea unor păcate în comun. Taina le leagă inimile și sufletele.

Tomșa n-avea cum să-și retragă brațul, n-ar fi îndrăznit în concursul acela de împrejurări, n-ar fi fost din partea lui onest, cavaleresc. Ea îl simțea, cum călcă în bobote, cu pas neîndemânatic și greu. Zâmbea cu buzele înțepenite, ca să nu explodeze în hohote, râsul o dilata și o fărâmița în pulbere pe dinăuntru. Iar lui Tomșa i se părea că podeaua îi scăpăta sub picioare, îl ducea ca pe un escalator, ce nu se mai sfârșea, nu i se mai vedea capătul, se rostogolea drept înainte peste scena sălii, printr-un decor obscur cu iarbă și copaci carbonizați și se pierdea într-o gură neagră de hău. Pășea țeapăn, cu capul puțin plecat, transparent, cu respirația reținută, asurzit de un zgomot, ce i se amplifica în urechi, orbit de lumină, sfârtecat de sutele de ochi suprapuși în lungul pereților, rotitori, cu scăpărări roșiatice, incandescente de curiozitate. Îi părea că toată sala țintea asupra lor. Întrezărea ca prin ceață, cum oamenii li se feresc din cale, le deschideau drum de trecere cu un anumit respect galant. Fata atrăgea privirile, magnetiza, era splendidă în rochia sa de șic, de culoare neagră cu aplicații argintii, avea o coafură somptuoasă, ca pentru concurs. Gestul ei, reținu el într-o revenire, îl cam lovise în moalele capului.

Nu știa ce urzește ea și nici nu-și bătea capul să știe. Nu-și încărca capul cu iluzii și fleacuri, își coordona reacțiile și sentimentele după convingerile și principiile sale bine determinate.

Nu se lăsa luat de ape, de vârtejuri, capricii, intrigi și nici nu era predispus la aventuri amoroase. Dar satul e sat, i se dă sau nu, are sau nu are, totuna găsește ce să macine la moară. Asta ar fi vrut el să-i sugereze fetei, dacă ar fi avut posibilitatea să deschidă gura. Să-i spună, ca să nu-l țină atât de strâns de braț, să nu zâmbească ca în luna de miere, dar să șchiopăteze și să suspine suferindă, dacă și-a scrântit piciorul. Să ia în seamă, să priceapă, că un specialist la țară încă e privit de pe fereastra bisericii de apoi, e văzut ca un sfânt, ca un înger, de parcă el n-ar fi om, n-ar fi din același aluat ca și toți.

Orice cuvânt rostit sau nerostit, gest, pas, mișcare sunt reținute aparte, de cele mai multe ori interpretate eronat, într-un înțeles contrariu, în rău, reproș, ca și cum intenționat, din invidie, ca un scop anume de a-și ascunde niște complexe de inferioritate inflamate, insuflate de propriile minți. Și n-ai încotro, trebuie să fii cu ochii în patru, să-ți crești aripi de înger și să te crezi înger. Da, ar răspunde el la replica ei, e o absurditate, și, totuși, naiba știe de ce părerile altora, strâmbe și aiurite, te împiedică să fii tu, te fac să privești înapoi, să-ți vezi urmele. Logic ar fi să rămâi ferm, pe pozițiile tale, să te impui egal de la egal. Să fii, cum e firesc, laolaltă în grămadă și la muncă, dar și în orele de răgaz liber, omenos, sociabil, vesel, să râzi și să glumești, să joci hora, să chiui la nuntă ca și toți, ca din același boț de pământ. Dar adesea e imposibil. Te au de la distanță, te văd alesul Domnului, îți poartă onorul numai pentru studiile superioare și rang. Am învățat nu pentru a mă deosebi, a mă îmbrăca în mundir cu epoleți, a mă considera alteță și șef. Am învățat să am o meserie, ca multe altele, și, mai ales, să fiu om. Nu-i destul să te naști, ca să-ți atribui nobilul titlul de om și să-ți trăiești viața oricum. Ce îndeletnicire am alege, ce muncă am exercita, nu exclude cartea, omul. Lucru, pe care încă mulți nu-l înțeleg.

Ăștia ar și susține că adevărul e la fundul mării. Eu sunt de părerea că adevărul e undeva sub craniul nostru, un anume receptor, antenă

și generator. Depinde ce recepționează, ce obstacole, interese, amortizatoare denaturează rațiunea. Multe i-ar fi spus, numai ca să fugă de adevărul său, de sub mâna fetei.

Oprită la rândurile din față, pe alocuri încă libere, Nely se așează pe un scaun și, de jos, printr-un gest presupus, privindu-l blând, cu un surâs cald, îl invită alături, lângă ea. Tomșa înțepenit în picioare, ezită, se uită discret prin părți.

– Fă-mi un serviciu. Nu mă lăsa singură cu întâmplarea, stărui ea în glas, pe un ton sincer, cu un sunet de recepție preventivă.

Amicii ei, inclusiv Petrumic, erau pe scenă, angajați în programul concertului, ea însă prefera să fie înconjurată de fețe cunoscute, să-și aibă suita sa. Tomșa profită de o clipă salvatoare,

Închise calea câtorva învățătoare, colege de lucru de-ale Leonorei, în așa fel, încât parcă ele erau pornite anume la rândul acela. Le întâmpină cu un plocon ceremonios, felicitări de ziua lor. Zâmbi întins, din răsputeri, indicându-le cu mina direcția, poftindu-le să treacă pe scaunele de lângă Nely. Femeile, tentate de atenție, dezorientate, învălmășite să-i mulțumească, să-l întrebe ce vești are de la soție, se lăsară îndrumate, împinse după bunul lui plac. „Nu, încă e devreme să am vești", le răspunse el risipit și se grăbi să încheie mizanscena cu o mare ușurare, așezându-se cu câteva rânduri în urmă, pe aripa laterală, lângă o pereche de bătrânei cumințI. Scaunul i se păru adânc, se scufundă în el cu un fior de prăbușire. Nu vroia să se gândească la nimic și, fără voie, se gândea la nimicuri cu ochii ațintiți la lucruri mărunte. Cerceta desenele imprimate pe materialul plastic ce acoperea pereții, dorind să găsească în ele asemănări, forme și configurații cunoscute, număra figurile geometrice de pe carnizul bogat ornamentat de deasupra scenei, literele de pe placarde. În minte, încet și pe furiș, fără vreun motiv, îi surveneau imagini de la o cumătrie. Prima și ultima la care a fost. Aici, în sat, la alde Șapoval, el inginer, tânăr specialist, soția la fel, absolventă a institutului de comerț. Au invitat sub o carcasă din bârne și scânduri brute, încinsă la repezeală, acoperită cu pânză de cort, om peste om, mai mult decât îngăduia spațiul, buna cuviință și bunul simț. Dar fie, cum se zice, oamenii

buni încap pe unde-i îndesai, căci unii adesea înțeleg prin om bun pe acel, care îndură pe toate cu răbdare și smerenie.

Tomșa, înghesuit la masă din ambele părți, stingherit în mișcări, nici n-a reușit bine să apuce furculița, că și răsună muzica. Printre rândurile de mese apăru o băbuță îmbrobodită cu o șalincă mare țigănească, cu un ilic de lână, în câteva fuste găgăuzești. Juca colacul. Țopăia săltăreț și caraghios, chiuia, țipa ascuțit și fornăit, strigături. Leonora îl ghionti, îi spuse să se ridice, întinzându-i mâna. Vecinul din dreapta îl apucă de cealaltă mână. Câtă lume era, începu să se hâțâie și să se legene pe picioare, în loc, după muzică, într-o cadență simplă și monotonă: ta-ra-tara-tara-ta, tara-ta-ra-ta. Baba se fâțâi vreo zece minute, până când, în sfârșit, dădu colacul cumătrului. Ei, în fine, de-acum putea cel puțin să respire ușor. Dar abia așezându-se, o văzu iară pe băbătie cu un alt colac deasupra capului.

Și din nou tara-tara-tara-ta și zgâlț-zgâlț-zgâlț. La cel de al patrulea colac, iritat la culme, bău primul pahar cu vin din picioare, din proprie inițiativă, cu ciudă și amar; cu un protest demonstrativ. Doar Leonora îi zâmbi cu înțelegere. Iar când o văzu pe babă și pentru a șasea oară, se înfurie cu desăvârșire, nu mai avea cum suporta tămbălăul. Venise și dorea o relaxare agreabilă, o degajare de voie bună, cu discuții, vin, glume, sârbe, dansuri. În orice caz altceva mai omenește! S-a ridicat de la masă, l-a găsit pe Șapoval în odaia cu colaci, în cabina de comandă, printre femei și mătuși. Și cu un calm strâns în zăbale îl întrebă delicat și cam sâcâitor cât o să mai țină zbenguiala, câți cumetri și colaci se vor mai juca. „Opt. Încă opt: Cincisprezece în total. O cifră confortabilă, îl iniție gazda cu o fală incomodă și adăugă cu un aer vinovat: „Ce vrei? Așa-i obiceiul, datina".

De când dracul tot calamandrosul, prostiile, neroziile, jinduielile, speculațiile se consideră obicei, datină? Dacă au și pătruns, nu ne revine datoria ca datina să fie datină, s-o curățim de impurități, falsificări, s-o spălăm de ceea ce nu ne aparține, s-o lustruim, să fie așa cum a strălucit cândva curat, frumos, după cum ni-i obârșia și sufletul, s-o îmbogățim cum ni-i traiul azi, portul, aspirațiile, năzuințele, după cum pretindem să fim? Atunci, dacă așa stau lucrurile,

îi spuse el binevoitor, să nu-i ia în nume de rău, dar lui nu-i prieşte o asemenea distracţie şi-i împinse plicul cu bani, cu dania, tot după obicei. Gazda refuză să ia plicul, zicându-i ofensat: „Mă jigneşti... Nu eu strâng dania. Ai s-o dai odată cu toţi".

Cine pe cine jigneşte, în definitiv? De ce încă să lungească vorba? În uşă se tamponă cu babornița, care se întorcea după alt colac. Se încumetă să ducă tratative şi cu ea, sperând să fie mai înţelegătoare decât tânărul său asociat. „Te rog, mătuşică dragă, joacă toţi, colacii dintr-odată. De ce să nu-i joci? Cheful ar fi mai cu spor". „Nu, băiatule, îi explică ea cu sufletul la gură, gâfâind de zdruncinătură, nu pot. Dacă-i joc pe rând, am de la fiecare colac câte o rublă". „Îţi dau eu opt. Nu, şaisprezece, câte două ruble de fiecare colac. Numai zău, joacă-i odată". „Dar bafta? Nu, nu-i vorba numai de bani, băiatule". „Baba mai vrea să se fasolească în ochii lumii. Să fie în văz, în cinste. Să joace fesul cum ştie şi cum vrea", îl răspunse ea cu o viclenie noduroasă, că de, ştie baba ce face, ocolindu-l cu nepăsare. A lăsat plicul cu bani Leonorei. Ea, din politeţe, a rămas până la urmă şi s-a întors acasă spre ziuă moartă de oboseală... E din cale afară de profanat, ca o familie tânără, cărturară, cu prevenţii moderne, intelectuale, să ajungă la ignoranţa unei babe zălude, obtuze.

În sala cu lumina stinsă stăruia un zumzet uşor, tuse reţinute, şoapte, întrerupte de aplauze şi râsete. Tomşa prindea pe apucate din concertul început. Pe scenă evoluau pe rând artiştii amatori din sat şi studenţii. Prezentau programul Petrumic şi Peti, o pereche nostimă, băieţi de dobă, puşi pe şotii, iuţi la replici, excesivi la umor, unul prea lung, celălalt scund, speculând cu mult spirit handicapul de înălţime. De cum apăreau în faţa microfonului, sala izbucnea în râs. Peti concerta şi în orchestra studenţească, interpreta solo la flaut, executa melodii hazlii.

Lui Tomşa îi scăpau multe, nu se putea concentra, necăjit de presimţiri confuze. Dădea vina pe oboseală, se simţea epuizat, i se închideau ochii. Avuse o zi extrem de încordată, părea să se dezvinovăţească, să-şi înţeleagă starea. Indispoziţia până la urmă îl ridică de pe scaun, se furişă spre ieşire.

Afară îl scutură frigul, pătruns de aerul răcoros, de liniştea coplesitoare, de pustiu, de aţipire şi părăsire. Nu vedea, nu auzea nimic, decât proprii paşi, propria respiraţie. Noaptea înstelată, decolorată de dâre fumurii, revărsa peste sat o lumină pală, ocrotitoare. Din obişnuinţă îşi vârî mâna în buzunarul hainii după pachetul de ţigări, dar se răzgândi, dornic să respire în voie aerul tămăduitor din ierburi de descântec, care-l refăcea, îl limpezea. De pe trotuar se îndreptă spre casă cu pas de reculegere blândă. Mergea şi asculta dus o darabană de tobă, o cadenţă răsunătoare, frumoasă de tocuri, de picioare, sigure şi grăbite, a unei fiinţe pătimaşe şi ispititoare. După un timp necrometrat, involuntar, din mers, posedat de încântarea sunetului, ce i se prelingea fluid şi fierbinte prin sânge, îşi întoarse capul. Şi se opri, aşteptând într-o poziţie împrăştiată. În dreptul lui îşi încetini pasul Nely. Nu se miră că o vedea, parcă aşa şi se cuvenea să fie şi asta îl surprinse un pic.

– Mă doare piciorul, îngăimă ea, ca să-şi motiveze prezenţa.

Parţial nu mintea. Din stăruinţa să simuleze cât mai firesc, călcase totuşi rău. Îşi extinse probabil articulaţia fluierului şi o supăra, dar nu chiar într-atât s-o îngrijoreze, ca să părăsească concertul. Nu ştia nici ea cu siguranţă de ce îl urmase. Să-şi impună în continuare jocul? Să nu-i dea răgazul de a se replia. Tomşa, în tăcere, îi privi picioarele cu o expresie de o compătimire suferindă, ca şi cum i se transmitea şi lui durerea şi necazul ei. Ca într-o reluare de film se văzu din nou cu ea la braţ şi se mustră cât de neghiob a fost. S-a speriat de mâna unei fete neajutorate. Îşi ridică fruntea cu un sentiment de vinovăţie, predispus să-şi spele cumva păcatele, să facă pentru ea ceva demn şi plăcut. În lumina felinarului, strecurată prin frunzele copacului sub care întârziau pe un moment, cu nuanţe galben-verzui de vrajă, se uită la ea cu alţi ochi, o vedea cu adevărat pentru prima oară cât e de fermecătoare şi apropiată. Îi venea s-o cuprindă de umeri, să-i aline durerea, s-o mângâie gingaş de tot, s-o sărute la infinit. Şi gândul îl înfioră.

– Cu ce vă pot ajuta? o întrebă el cu glas pierdut.

– Cu nimic, surâse ea descumpănit, păşind înainte.

Tomșa, sincronizat de mișcarea fetei, o apucă grijuliu de mână, se apropie la o jumătate de pas, aplecat peste obrazul ei. Încă nu știa ce avea de făcut. Era o reacție promptă, străfulgerată de o dorință necunoscută. Nely își feri capul îndemânatic, cu o vizibilă întindere a gâtului, a trupului, dând înapoi, retrăgându-și mâna încet, șovăitor, cu o întârziere discretă, ca o promisiune molcumă. Nu-i spuse nimic și-și reluă drumul. Nici pe fața ei, nimerită în umbra copacului, n-a descoperit mai mult. O urma în tăcere, deși era cazul să fugă la toți dracii, om nesocotit, netot ce era el, care se credea treaz și breaz în orice situație. Dar s-o șterpelească așa, îndată, ar fi fost și mai tontălău. Totodată spera și la șansa că va atenua epizodul, va minimaliza certitudinea eșecului, care-o lovise simțitor. Ș-apoi aveau de parcurs în comun vreo sută de metri până la răscrucea străzii ce ducea spre cămin. Ar fi dat mult să audă de la ea măcar un cuvințel, cară l-ar învinui sau liniști. Tăcerea, felul ei de a se mișca absent și inaccesibil, îi producea o durere crudă. De prin ogrăzi răsunau zgomote de uși, glasuri. Din urmă i-a ajuns un grup de elevi. Din față un „Jiguli", cu farurile aprinse din plin, îi orbi. La colțul străzii mai mulți bărbați, adunați sub lumina felinarului, ca niște licurici, îl salutară cu silință și răsunet.

O conduse, împins de cine știe ce putere oarbă, până la cămin. Dezmeticit brusc, îi ură uimitor de liber și vesel „noapte bună". Și de aceea, încurajat, mulțumit că-și regăsise vocea și verva, îi mai spuse:

– Am vrut să vă șoptesc la ureche un descântec știut de la bunică-mea, ca să vă treacă piciorul. Probabil, ați înțeles-o altfel.

– Nu, am înțeles corect, îl asigură ea cu o seriozitate în dalb și roșu. Vă sunt recunoscătoare, dar nu cred în descântecele... bărbaților...

– Noapte bună!

Și atât. Lecție să-i fie de aici încolo, și se grăbi cu pas mare să dispară în noapte. Nely, din umbră, își mușcă buzele să nu izbucnească într-un râs năstrușnic. Îl lăsă să se mai îndepărteze un pic și se avântă pe portiță în fugă. Avea impresia că zboară, înfoiată de un val enorm de plăcere împelițată, de un triumf mult râvnit. Ajungând în camera pustie, obscură, învăluită doar de lumina palidă de afară, se dezlănțui

în larg; se învârtea printre paturi, se trântea de pe unul pe altul, ca să nu rădă și să-și înăbușe râsul de teamă să nu-i plesnească sutienul, rochia. S-a prins, e prins, n-are scăpare! O să-i aducă carul, ca să-l strivească sub copitele cailor-fulger.

Reîntorcându-se în sat, din vizita matinală de la fermă, Bocan privea tot mai atent din viteza mașinii, la drum, în părți și nu pricepea ce-l neliniștea, ce aștepta să vadă, ce nu era așa cum trebuia să fie. La un moment bâigui nedumerit, cu mintea în loc: „Ce naiba, oamenii fac duminica? I-a moleșit somnul?" Rostise și imediat își dădu seama ce lipsea: mișcare, zarvă, goana de camioane și tractoare, obișnuita forfotă a dimineților. I-a speriat bura de ploaie dinspre ziuă, prezența norilor grei? Pavel, șoferul, schimbând vitezele, îi spuse:

– Au zi liberă. Culesul în vii s-a oprit pe zece zile. De luni toți vor lucra în livadă.

Bocan se răsuci către șofer cu ochii întorși pe dos de uimire. Auzea și nu-i venea a crede. Ce-ar mai însemna și asta? Deschise gura să tune, să scapere, dar își reținu izbucnirea la timp, să nu pară chiar de tot în ochii șoferului. Răsuflă adânc, dezumflând-se obosit pe banchetă, încurcat de întrebări. Ce putea să intervină? De ce el nu știe nimic? Ședința de sâmbătă seara, cu festivitatea de Ziua învățătorului, o amânase pe a doua zi dimineață, adică pe azi, la ora opt. Și totuși!... Totuși putea fi pus la curent cu un secol înainte. Își consultă ceasul de la mână cu o smucitură nervoasă. Nu-i trecea prin cap de ce s-a reținut culesul. Uitase, ca de când lumea, de existența unui plan-grafic de lucru, întocmit cu multă minuțiozitate de specialiști, vizat de el, autorizat de șefii asociației agroindustriale. Uitase ca și de multe alte hârtii. În sovhoz, din spirit planic, a bunei organizări, orice acțiune de anvergură se concepea inițial pe hârtie, în calcule, unde se chibzuiește, unde se cumpănește detaliu cu detaliu, se ține cont de imprevizibil în așa fel, ca să fie cât mai aproape de realitate, să rezulte din posibilități, din necesități, din termenii agrotehnici, din specific, ce prevăd rezervele, se caută căi optime în racordarea cu ceea ce oferă știința, tehnica nouă, experiența înaintată, soluțiile novatoare.

Altfel nici n-ar avea cum să fie într-o gospodărie cu mii de hectare de pământ, cu o producție concentrată, intensivă, de milioane de ruble. Odată programul elaborat, s-ar părea ca el urma să funcționeze de la sine, sincronic, pas cu pas. Și bine ar fi. Ar trebui să fie așa. Dar nu-i așa. Întocmești o rație savantă, rezonabilă, eficientă, după ultimele recomandări ale institutelor de cercetări, dar hrănești vitele cu ce se nimerește, cu ce ai la îndemână. Ai prevăzut să introduci erbicide la cutare sau cutare cultură, dar serviciul de aprovizionare te dă de sminteală și scoți tractoarele de la stropit, de la alte lucrări urgente, să stârpească buruienele, pui la bătaie sapele. Planifici să faci într-un fel, dar n-ai una, îți lipsește alta, de sus îți parvin dispoziții adesea contradictorii, cu cele prevăzute la fața locului – schimbi, rupi, înnozi, te împiedici, luneci, începi să acționezi în pripă, după împrejurări. Astfel programul elaborat cu atâta trudă și perspicacitate nu-ți folosește la nimic, devine o hârtie oarecare, fără valoare, dintre acelea ce-i roiesc, îi inundă biroul, îi răpesc zi de zi ore prețioase. Hârtii și hârtii. Explozia, avalanșa, agiotajul în maculatură, printre care, în virtutea vârtejului, se pierd și cele puține, de preț, utile, de strictă necesitate, îl încâlcesc, îi încețoșează ochii și mintea, îi stârnesc amețeli și repulsii.

De la un timp Bocan nici nu suporta să mai vadă hârtii pe biroul său. Le răsfoia la iuțeală, le iscălea cu ochii închiși și le vântura prin secții. Le neglija și din instinct, ca pe un proces anormal, pentru cu totul ce depășește măsura necesității este sortit reevoluării. Să fi vrut și tot n-ar fi fost în putere să le memorizeze, să le asimileze, suprasaturat ca un burete, conștient de inutilitatea lor, de faptul că se vor repeta, se vor dubla peste două-trei luni, peste un an. De-aceea, poate, în temei se bizuia pe propria experiență, pe simțul practic și acționa mai mult la moment, după concursul de împrejurări, de posibilitățile existente, reale.

„Volga" se opri lin lângă bordura trotuarului, în dreptul aleii ce ducea spre ușa sediului. Bocan ieși din mașină, își lunecă palma peste fața parcă întinată de un păienjeniș invizibil și, dezmorțindu-și umerii, se urni din loc, poate, ceva mai apăsat ca de obicei. În întâmpinare îi venea cu pas îmbrâncit Gheorghe Jora. Fuma și pufăia des,

ca o țeavă de eșapament defectată. Îl salută în grabă, cu o neliniște încordată, închizându-i-se ochii de fum, ferindu-se la o parte ca să nu-i cadă în picioare. Directorul înainta pe linie dreaptă, cu mers ferm, în trombă, și nu s-ar fi abătut nici cu un centimetru în lături, Avea și motive s-o facă. Nu vedea ce rost avea prezența acestuia în gospodărie.

La bineț, își mișcă buzele, le umezi puțin. Jora, în rotire, se agăță din urmă, cu capul lungit peste umărul lui Bocan, ca un gânsac pornit să atace.

– Boris Mironovici, explicați-mi? Vreau să știu din ordinul cui s-a oprit culesul? întrebă el cu un fel de panică.

Din al meu, minți directorul, nemulțămit că-și vârâ nasul în treburile altora și mai zise în gând, în timp ce în ușă dădu mâna cu contabilul și economistul. „Mai bine ai culege și tu, decât să mi te învârți de pomană".

– Mă miră. V-ați gândit la consecințe? se frământă Jora, rămas jos, în capul treptelor.

Bocan pătrunse pe ușă fără să-i răspundă. Urcă scările la etajul doi.

– Am să sun Asociația! Știrbul de recoltare! îi strigă din hol Jora.

– N-ai decât. Bate toba, sună alarma. Asta ți-i meseria. Fă vânt, fă colb! Poate ai să faci și o gaură în cer, bombăni în sine Bocan. Și deschizând ușa cabinetului surâse detașat unui gând. Mai înainte, pe când era tânăr, abia instaurat în fotoliul de director, poate, dintr-un asemenea caz ar fi făcut și el vânt și zarvă, spumă la gură. Tare repede se mai aprindea și complica, încâlcea țițele. Alerga dezlegat, se zbătea mult, se scula în crucea nopții să le reușească, să le cuprindă pe toate. În nimeni din specialiști n-avea încredere, se bizuia numai pe el, succesele și le atribuia sie, greșelile orișicui. Se întâmpla să-l prindă vara cu terenurile neînsămânțate, secerișul cu combinele încă pe trei roți, ninsoarea la culesul poamei și a fructelor. Dădea ordine din fugă, din fugă le contramanda, la înlocuia cu altele, se împotmolea singur în eforturi inutile și smintea și lumea. Dispozițiile de sus, schimbătoare și ele după bătaia vântului, le executa automat, orbește, zelos, fără drept de apel, indiferent de corespundeau sau nu condițiilor concre-

te din gospodărie. Și dacă, cumva, se alegea cu oala spartă, scăpăra, învinuia subalternii, îi pedepsea, concedia la nimereală, numai ca să iasă el basma curată, să reziste, să-și mențină postul cu îndârjire, din orgoliu și un soi de teamă neînțeleasă pentru ziua de mâine. Avea ambiția să se impună, să facă față situației, să deprindă arta de a lucra cu oamenii, iscusința de a conduce. Nu-i venea de loc ușor, vedea și înțelegea. N-avea o pregătire anume, o predispoziție psihologică, o orientare premergătoare să fie cineva. Nu se gândise niciodată, nici prin cap să-i fi trecut măcar așa, ca o năzbâtie, ca o iluzie fugară, că ar putea fi diriguitor, om de cârmă în capul mesei.

N-ai cum să-ți închipui una ca asta, când copil fiind, paști pe șes gâștele, oile, vaca, împăcat din născare, să fii ca părinții, ca frații, un muritor de rând, un trecător anonim prin viață, mulțămit cum ești, îndestulat cu ce ai. Învățătorii îl duceau de mână la școală și el nu-i înțelegea ce vor de la dânsul, la ce i-ar folosi cartea, dacă oamenii trăiesc cum trăiesc și fără ea.

A absolvit zece clase în silă și cu mare efort, ca să nu fie chiar de râsul clasei, stimulat, undeva, în subconștient și de proverbul, pe care îl repeta adesea taică-său: „Dacă ai intrat în horă, joacă. La institut a nimerit ocazional. Îl rugaseră sătenii să-i însoțească, să le ajute la dusul valizelor cu cărți, conspecte, cu de-ale gurii. Băieții recunoscători, ca un fel de recompensă, îi propuseră să-și încerce și el norocul. N-are ce pierde, se vor distra împreună câteva zile. Când a văzut la comisia de primire pe omul de la masă, care întindea mereu mâna după documente, fără să ridice ochii, că sunt admiși la examene toți, oricine binevoiește, le-a adus și pe-ale lui; le-a dat în ultima zi, în ultima oră. La școală, în timpul examenelor de absolvire, învăța cu o stăruință temeinică, bine de tot, doar câteva bilete, din care nu știu cum intuia, că unul îi va cădea la sigur. Se lua cu băieții la rămășag și câștiga, trăgea biletul dorit, anunțat. O singură dată se înșelase la franceză, în loc de numărul 13, îi nimerise 12, și încasase unicul trei. Cam același noroc avusese și la examenele de admitere. S-a mirat și când a devenit student, și când a absolvit institutul.

După un an, de la brigadier, a fost avansat agronom, apoi, doar

după câteva luni a fost numit șef al secției pomicultură, o ramură de mare avânt prin anii șaizeci. Nu-i venea nici lui a crede. Îl încerca o senzație ciudată de îndoială, de dubiu, de nesiguranță, în puterile sale. Prea lesne îi reușea peste tot. Oare nu erau oameni mai capabili, mai experimentați? I se făcea un avans? De ce? Pentru ce? Și cu cât se nedumerea mai mult, cu atât propusa mai sus. Încă peste un an deveni agronom-șef, iar după doi ani, când se văzu în fotoliul de director, în genere, de uimire și bucurie, nu vedea pe unde călca, sigur că s-a născut pe masa de director și, în loc de biberon, a supt din pecetea puterii. Numai că pe atunci nu prea știa, cum să se folosească de puterea aceea, se împiedica pe loc drept și în situații din cele mai simple. A dat greș nu o singură dată, însă la multe, raionul a închis ochii. Figura printre fruntași, avea indici. De bine, de rău, se achita cu planul și i se iertau păcatele, abuzurile. Totul parcă lucra în folosul lui. Gospodăria compactă, situată foarte chibzuit din punct de vedere geografic și ecologic, cu o microclimă favorabilă, cu pământ fertil în posesia unui singur sat mare, retras de centrele industriale, cu un surplus de brațe de muncă, îi asigura anumite avantaje față de colegii de fotoliu. Treptat, încet, anevoios a început să prindă firul, curajul să-și redescopere aptitudinile lăuntrice de a-l căror resort latent nici nu bănuise, să fie conștient de propriile forțe, fără de care e imposibil să te menții pe poziție, să izbutești ceva demn și esențial. A deschis cărțile din nou, dar de-acum cu un scop bine determinat, al omului care știa ce vrea.

Se oprise din fugă, din pendulări și oscilări, să chibzuiască înainte de a-și formula deciziile, dând de gustul cumpănirii și cumpătării. S-a deprins să asculte, să prețuiască părerile specialiștilor, să le redea dreptul de a fi de sine stătători și responsabili, să conducă cu ei așa, încât mâna sa să rămână în umbră, la distanță. I-au trebuit ani, experiența altora, voința să-și refacă parțial, să-și frângă junghiurile ambițiilor trufașe, să-și destrame prejudecățile, să fie consecvent și integru, principial și amabil. Într-un fel, aceste schimbări, mutații interioare îi modelau și chipul. Pe fața de-o paloare plină de viață, rumenă, netedă, trăsăturile neregulate și neîmplinite de om al pământului în acel mediu simplu, rudimentar și rigid, se suplimentau,

se îmbinau, și regenerau în linii delicate, în continuări distinse o inteligență impusă, forțată. O față ce reflecta timpul său turbulent de transformări, premeditări și evoluții rurale. Și în ținuta sa înaltă și grea se resimțea țăranul de odinioară și bărbatul manierat, îmbrăcat îngrijit, galant, în costum cu precădere de nuanță maronie, în ambianță cu tenul feței și părul de-o nuanță roșcată. cu un început de chelie camuflată abil, cu cravată în culori vii, de afișă. Avea o expresie de necontenită angajare, dar cu o predilecție vizibilă de voie bună – să râdă și să ironizeze. Ochii te răscoleau adânc, te surpau și-ți răpeau încrederea. Te privea, ca și cum ar fi vrut să afle, de ce-ai fi bun și câți bani ar da pe tine.

În cabinet continuau să se strecoare specialiștii, se salutau în șoaptă cu acea stânjeneală matinală, somnolentă, ce constrângea mișcările, așezându-se precauți pe scaunele rânduite în lungul pereților. Bocan se ridică de la masă, uitase să-și scoată trenciul de un cafeniu deschis, de o croială extravagantă, foșnitor, larg, cu epoleți, spătar, cordon, mulți bumbi și buzunare mari. Îl dezbrăcă din mers, îl agăță în cuierul din colțul ușii și reveni în fotoliu. Tomșa își ocupă locul în coasta lui, în aripa biroului prelungit. El e dirijorul, mâna sa dreaptă, deși îi stătea în stânga. Și tot el cu păcatul pentru care are să-l zgâlție. Îi acordase libertate deplină și nu-l dăduse de sminteală niciodată. Acționa cu îndemânare și spor, le prevedea pe toate din timp și cu pricepere, găsea căi juste și se descurca din mers, știa măsura și locul. Dar culesul e mai mult, e de interes major, general. Ar fi trebuit cel puțin să-l consulte, să-l înștiințeze de toanele, ce s-au abătut asupra lui. Deschizând agenda cu însemnări curente, aruncă o privire rapidă prin cabinet să vadă, dacă lipsește careva și-și opri ochii la Tomșa, dându-i de înțeles să înceapă. Dar sări cu gura înainte Jora, ridicându-se de pe scaun, cu un braț în aer.

– Boris Mironovici, totuși, ca reprezentant aș stărui să-mi explicați, de ce s-a oprit culesul? rosti el cu pretenție.

– Te rog, nu ne distrage de la treburi, îl împiedică răstit Bocan. Cel puțin să aibă răbdare, să-i îngăduie să afle și el. E de competența mea să hotărăsc. Sau nu mai sunt director?

– Anume, pentru că sunteți director, vă întreb, ca să știu cum să informez raionul, zise Jora mai stăpânit.

– O pot face și eu, dacă raionul s-ar arăta curios. Port o astfel de răspundere.

– Dar bine, înțelegeți-mă, n-o fac din simplă curiozitate. Respect indicațiile...

– Iar eu obligațiile, îi ripostă Bocan și, zâmbindu-i deschis, îi făcu cu mâna să se așeze cuminte pe scaun.

– Gheorghe Andreevici, interveni plictisit și iritat Tomșa, de unde și începură controversele, doar ți-am spus: s-a oprit culesul conform situației create, ultimelor analize, conținutul de zahăr în struguri, graficului.

– Ce fel de grafic?

Tomșa scoase din mapă o coală de hârtie milimetrică, împăturită, o desfăcu, o netezi pe masă, zise:

– Un grafic obișnuit de lucru, pe care l-am întocmit și după care ne conducem.

Jora se apropie, luă coala și o privi fugitiv:

– O fi interesant. În orice caz e scris frumos, caligrafic. Pe mine însă nu mă privește.

– Firește, îi răspunse Tomșa cicălitor. Nimeni n-ar îndrăzni să susțină contrariul...

– Te rog, Emil Ilici, să fim serioși. Să lăsăm la o parte glumele și ghimpii...

Directorul întinse mâna după coala, care în cădere se umflase în piramidă la marginea mesei, o așternu grijuliu dinaintea sa, examinând-o atent. Ceilalți specialiști tăceau, așteptau dincotro va bate vântul, cum va reacționa până la urmă șeful. Doar Drăgănel se agita pe scaun, surâse țâfnos, împins să spună, să arunce replica.

– Și serios, adăugă Tomșa.

– Uite, pe asta n-aș crede-o! Orice zi valorează. La cules suntem în fruntea raionului. Putem să pierdem... Să pierdeți întâietatea, rosti supărat Jora.

Nu suntem pe lista de alergări, continuă dialogul Tomșa. Nu

intenționăm să stabilim performanțe de dragul performanței. Ne poate costa scump această nesăbuință. E flușturatic și anapoda de ce principii o determină și ne determină. O știi și singur. Și așa am început culesul înainte de vreme și de-aceea ne-am și poticnit acum. Suntem nevoiți să oprim nestăvilirea, o uriașă mașinărie.

Bocan, cu ochii în hârtie, interveni: „Era cazul să începem".

Era și nu era, îngăimă Tomșa.

Drăgănel, satisfăcut că pipăise ocazia potrivită, se băgă pe fir: „Să luăm, bunăoară, *traminerul*, în primele zile conținea aproape 16-17 procente de zahăr, iar la sfârșit, după zece zile, procentul s-a ridicat la 20. Să socotim ce am avut și ce am pierdut la fiecare tonă de poamă și la fiecare decalitru de vin.

– Pierderile pot fi și mai esențiale, dacă continuăm culesul, zise prompt Tomșa. Avem datoria să le evităm. Ne implică răspunderea.

Reîncepeți culesul și răspund eu, îi ripostă Jora. Îmi asum toată răspunderea!

Prin cabinet trecu un freamăt mut.

Bocan îl privi pieziș: „Nu mai zi! De ce, mă rog, să răspunzi dumneata, omule? Noi cine suntem? Păpuși? Oameni de nimic?! Suntem lipsiți de simțul responsabilității? Nu noi suntem cu drept legitim și civic să purtăm toată răspunderea? Și o răspundere mult mai mare, mai profundă, de un sens vital, aș spune. O pagubă materială nu se răscumpără cu nimic, o dată produsă, nu mai poate fi restituită. Fie ca dumneata ai să pierzi carnetul de partid, fie că eu, fie că dumneata ai să stai la dubă, fie că eu sau altul, în fond, nimic nu se schimbă. Societatea totuna va suferi paguba. Răspunderea constă de a nu comite, și nu în aceea, ca să-ți ispășești păcatele, încheie el și-și coborî ochii la graficul din fața sa.

– Bine, nu se lăsa Jora, dar există un document. Ștabul raional v-a dat o însărcinare concretă, care incontestabil, vă obligă să culegeți zilnic nu mai puțin de 250 tone de poamă. De aceasta nu vă pasă?

– Văzând că Bocan nu-l aude, se întoarse din nou spre Tomșa: „Ce, Emil Ilici, nu vă pasă?"

– Neglijez totul ce nu-i întemeiat, lipsit de competență.

Jora, depășit de situație, cu ochii pe frunte: „Cum adică!? Ce vreai să spui?... Boris Mironovici!...

Bocan, fără să-și rupă ochii de la hârtie, cu gestul că-i bine când doi se confruntă. Al treilea totuna are un privilegiu să aleagă și să culeagă, o șansă în plus să profite și să câștige.

– Nu-i destul că și așa vă rabd pe amândoi?

– Știți, e prea de tot, se înfurie Jora. Nu mă aflu aici să mă jucați, să-mi faceți complezențe.

Și se repezi spre ușă. Bocan cu capul aplecat îl petrecu pe sub gene cu o privire sarcastică. În sine regreta, că tărăgănase să ia o poziție, să-și spună cuvântul. Dar nici nu-l găsise încă, mai ezita în alternative.

În ușă Jora se opri locului, înălțându-se din viteză pe vârful picioarelor. Îl avea în față pe Semion Ilarionovici Bugor, șeful său direct, locțiitorul directorului general al Asociației raionale. Era cât pe ce să-l dărâme. Bugor, cu ochii în furcă, tăios și mustrător, de jos în sus, îl strămută la o parte, pășind încet, stăruitor de încet, stăruitor de important, în tăcere, cu o expresie ce nu prevestea nimic bun. Se uită îngândurat înainte, la crucea ferestrei și-și mișca mereu umărul drept săltat în sus. Scuipă și îndesat cum era, avea meteahna să se întindă, ca să pară mai înalt, umăr la umăr cu directorul general, pretinzând poate și la postul acestuia. Dar, în vreo nouă ani de sforțare, în timp ce s-au schimbat trei directori generali s-a ales numai cu beteșugul, cu umărul strâmb, alungit, imobilizat în sus. Pe la mijlocul cabinetului, tot cu ochii la fereastră, bâigui tuturor și nimănui un salut scurt, mai mult presupus, decât auzit. În dreptul biroului trase un scaun liber de la perete, îl potrivi aproape de masă, își aruncă pălăria pe pervazul ferestrei, se așeză, descheindu-și bumbii pardesiului de un gri-albăstriu. Fața amorțită în muchii și noduri, nu primea lumina zilei, inspira o fermitate încăpățânată, masca sa obișnuită, atunci, când se vroia de temut. Era unul dintre acei oameni, care nu știau oboseala, răgazul.

Versat în materie, întreprinzător și activ, ținea strâns în mână toate preocupările producției agricole din asociație. Își exercita func-

ția cu exigență, extrem de angajat, dar autocrat, în termeni absoluți, forțând cu febrilitate lucrurile și timpul. Dominat de cultul ordinii, al disciplinei, reacționa cu înverșunare și repulsie față de tot ce era neglijat, făcut de mântuială, deviat de la normele tehnologice. Nu cruța pe nimeni, oricare motiv i s-ar fi adus, uneori se agăța chiar și de fleacuri, numai ca să aibă ce toca; din convingerea că astfel mobilizează, menține moralul, cu zelul să stoarcă apă și din piatră seacă, de a repurta succese și onoruri peste noapte. Specialiștii din gospodăriile asociației, mai cu seamă cei scărmănați, în glumă cu un ușor dispreț, îl numeau Napoleon.

Și o oarecare asemănare fizica exista, atât că-i lipsea tricornul și era mai fălcos, cu un păr învălurit și încărunțit înainte de vreme. Raportul său cu Bocan era delicat. Pândea demult să-l calce. În sovhoz lucrul în temei decurgea organizat, la nivelul cerințelor, cu multe inițiative inovatoare și nu prea avea de ce se anina. Și Bocan, cu vreo zece ani mai în vârstă, nu-i știa de frică, se ținea independent, distanțat, încrezut și nepăsător la îndrumările și dispozițiile lui. Fapt ce nu-i convenea, îi zgândăra amorul și îl vroia readus în ocol. Bocan însă se gândea la altceva, la aceea că zarva abia începea. Se mira cât de iute a picat locțiitorul. Dacă chiar îi telefonase Jora, nu-avea cum să cadă atât de repede. De elicopter încă nu dispunea. O fi aflat din ajun, de ieri seara. Sau a sosit cu alte probleme?

După un minut de tăcere stânjenitoare pentru cei prezenți în cabinet, susținută intenționat de Bugor, probabil ca să ațâțe spiritele, să dea momentului gravitate și să savureze eventualul deznodământ, răsuflă din greu și-și întoarse capul spre director cu o mină posomorâtă, mâhnită, de compătimire. Acela cu o privire ageră îi semnală să spună, ce are de spus, toți sunt numai ochi și urechi. Bugor bătu cu degetele dărăbana în masă și zise fără adresă:

– De ce oare unii sunt predispuși să-și facă griji și neplăceri? Să complice lucrurile acolo unde nu-i cazul?

– Poate din ispita neprevăzutului și a aventurii, țâșni din nou Drăgănel.

Bugor, nestrămutat, fără să reacționeze, îl întrebă pe director cu o

pornire mai alertă:

– Cunoașteți dispozițiile ștabului raional?

Bocan afirmă, dând din cap, și ceru din mână să-i fie permisă o pauză. Li se adresase specialiștilor, că acei ce n-au o atribuție directă la culesul poamei, sunt liberi. Se vor întâlni luni dimineața. Iar până atunci să se descurce cum pot.

Știa de acum ce va urma. Presimțea că discuția va fi lungă, cu întortocheri și „descărcări electrice".

– Maria Dimitrievna! strigă el.

– Mă întorc imediat, îi răspunse din ușă secretara organizației de partid.

– Cunoaștem, avem sarcina, luă inițiativa Tomșa, ridicat în picioare, vorbindu-i lui Bugor. Dar n-o putem respecta întocmai. Ce fel de calcul, de sarcină e aceea, dacă în buluc, pentru toate gospodăriile, fără excepție, s-a luat volumul pe plan și s-a împărțit la 25 de zile, egal, foarte simplist, primitiv, fără să se țină cont cât de cât de suprafețe, de structura viilor, greutatea specifică a soiurilor timpurii și târzii? Unii au 400 hectare de poamă timpurie și 100 hectare de *caberne*, alții invers. Poate oare să existe o sarcină fixă, inflexibilă? Vocea îi devenea mai modelată și mai sigură. S-au neglijat cele mai elementare principii. Nu s-a pornit de la condițiile concrete, de la eventualul spor de recoltă la hectar, de faptul că noi am avut de livrat în fondul unional 600 tone de struguri în ambalaj, aproape un sfert. din planul pe raion și jumătate din planul pe asociație. Ceea ce a necesitat preocupări suplimentare, brațe de muncă, forțe adăugătoare, transport. Cu toate acestea până acum ne-am achitat destul de bine. În șaisprezece zile lucrătoare am cules de pe o suprafață de 540 hectare 5250 tone, în mediu câte 330 tone pe zi, mult mai mult decât e prevăzut în sarcina ștabului, căruia, să fiu sincer, nu-i văd rostul, pentru că noi și fără el ne știm obligațiile, știm ce avem de făcut.

Am muncit un an să adunăm, nu să irosim. Ar fi aiurea, o lipsă totală de responsabilitate, simț gospodăresc să începem culesul soiurilor târzii – *caberne, mierlo, saperavi* cu un procent de zahăr încă redus, insuficient, în timp ce alte gospodării mai culeg *pino, aligote,*

muscat. Ar însemna, că noi, silitorii, să pierdem, iar acei care tărăgănează culesul până la urmă să câștige. Nici muncitorii nu ne vor înțelege. „Hozrasciotul" pe brigăzi prevede ca poama să fie realizată calitativ, la un preț avansat. Dacă culegem poama sub baza de zaharozitate îi lipsim de plata suplimentară, ce echivalează de obicei cu fondul de salariu anual, Periclităm cointeresarea materială. De alt an ce să le spunem? La ce să-i orientăm? Cum să ne creadă după aceasta? În repaosul pe care ni-l permitem, de cel puțin zece zile, avem numai de câștigat.

În fiecare zi solară bobițele acumulează câte 0,2 procente de zahăr. Asta înseamnă calitate, bani, eficiență. La cele peste trei mii de tone de poamă cât ne așteptăm să culegem, ne orientăm să obținem un surplus de jumătate de milion de ruble. Un repaos prevăzut, întemeiat. Ne conducem după un program întocmit din timp, racordat pe etape, la limita posibilităților, în corespundere și cu alte lucrări. În afară de poamă mai avem și alte probleme de primă necesitate, lăsate pe ultima zi. Două săptămâni livădarii au fost mobilizați la vie, ca în repausul planificat să trecem cu toate forțele la lucru în livadă. Avem de strâns și de livrat în fondul unional 500 tone de mere și prăsade de calitate. Dacă nu le strângem acum, în minimum de timp, cel puțin în șase-șapte zile, nu vor mai corespunde standardului și vom fi nevoiți să le transportăm la suc pe un preț de nimic, ba chiar să încasăm și o amendă pe potrivă și să subminăm planul de jos în sus. În fond. acestea sunt socotelile noastre.

Bugor, privindu-și degetele, îngână suspicios sub nas: „convingător".

– Noi, vorbi Tomșa, n-am avut intenția să convingem pe nimeni. Nu avem de ce. Nu avem motive. Ne-am referit doar la aceea ce nu poate și n-are cum să știe un ștab raional de la distanță, la fel cât de superficial și necompetent și-a conceput dispozițiile.

Jora, care revenise pe scaunul său, reacționă prompt: „Nu-ți permiți prea multe, Emil Ilici?"

– Nu, de loc!

– Să înțeleg că te crezi mai căpos decât raionul? îl întrebă Jora.

În discuție interveni Bocan: „Te rog, Gheorghe Andreevici, fără speculații și salve".

– După părerea mea, se întoarse Tomșa spre Jora, menirea ștabului raional e alta – să coordoneze, să acorde ajutor practic, dar nu să furnizeze în serie, în clișee, dispoziții. În orice caz, nu așa, nu atât de primitiv, cu metode învechite. Atunci ce ne revine nouă, specialiștilor? Pentru ce învățăm, ne perfecționăm, dacă și așa, cu forme rigide, foarte ieftine și impuse se poate obține ceva?

– Nu uita, surâse Jora, și alții au absolvit institute.

– Nu se vede, stimabile, îi reproșă Tomșa.

Jora zâmbi cleios, atins în amorul propriu: „Lasă, n-o fă pe grozavul. Nu te încrede prea tare, dacă ai absolvit aspirantura. Să mai vedem, dacă ai să susții teza".

– Voi susține sau nu teza, n-are ce schimba în problema noastră.

Bugor interveni poruncitor: „Încetați? Nu fiți caraghioși!" și se adresă lui Bocan cu un ton ramolit:

– Când aveți de gând să terminați culesul poamei? Printr-un gest îl obligă pe Tomșa să tacă, accentuând: „Pe director îl întreb".

– Semion Ilarionovici, propusese Bocan, permiteți-i să vorbească. De ce directorul trebuie neapărat să răspundă de toate? Înțelegeți-mă corect. Dacă nu se ară la timp, directorul îi luat la rost, dacă scade laptele – tot directorul e săpunit, dacă dau bolile în vite, la fel, tot directorul e scărmănat. De toate este responsabil numai directorul. Dumnealui ce, nu-i specialist, n-are răspundere, la fel ca mine, nu-i comunist ca și mine? Îi întărit ca și mine de asociație, de biroul comitetului raional de partid. Pentru a avertiza vreun specialist, sunt nevoit să obțin mai întâi aprobarea asociației, pe a dumitale sau a directorului general. De asemenea, fără consimțământul asociației și a comitetului raional de partid, nu pot să concediez, să le dau foaie de drum unora care țin locul degeaba. Li s-a dat o anumită independență, dreptul să nu execute chiar toate mofturile directorului. Prin urmare, colaborăm, lucrăm de la egal la egal, colegial. După mine, e bine așa. Atât aș dori, aș considera, și cred că așa e corect, specialiștii să răspundă ca și mine pentru munca ce li s-a încredințat, pentru

faptele lor. Să le simtă consecințele pe propria lor piele. Poftim, Emil Ilici, zii.

– La sfârșitul lunii, mai exact, la 1 noiembrie, precizează Tomșa, după cum e prevăzut în graficul de lucru... El înconjură masa, luă coala din fața lui Bocan și i-o dădu lui Bugor. „Poftim, aveți și dumneavoastră un exemplar".

– Și ce-i cu asta? întrebă Bugor, privind graficul.

Bocan, cu gâtul lungit peste umorul lui Bugor, răspunse în locul lui Tomșa: „Acea că-i vizat. Are pecetea asociației, iscălitura dumitale și a directorului general.

– Boris Mironovici, fără....

– Bine, fără. Dar e document sau nu? Ne obligă graficul acesta la ceva?

Bugor puse hârtia pe masă: „Nu știu la ce vă poate obliga".

– Cum așa? tresări Bocan. Atunci de ce a fost întocmit, autorizat? Ne jucam de-a hârtiile? Pentru ce au muncit specialiștii și s-au căznit săptămâni, chibzuind și legând totul? De două ori mi-ați amintit să aducem graficul la aprobare. Țin minte l-ați și menționat la sfatul directorilor. Acum ce, nu corespunde, nu valorează? Oare cei de la ștabul raional sunt mai inițiați decât noi, decât o asociație de resort, cu un personal specializat, implicat ani la rând, zi de zi, cu o îndeletnicire concretă, îngustă?!

– Boris Mironovici, se indignă Bugor, doar nu lucrați de două zile!

– Și nu am voie să întreb pentru prima oară?...

– În primul rând, îi vorbi Bugor de sus, să termin eu cu întrebările. Știți că la 17 octombrie, peste zile numărate, pleacă studenții? Băgați de seamă, nu cumva să vă încurce socotelile.

– N-are cum, interveni Tomșa. Fără studenți și școală, brigăzile noastre, cu un activ de aproape 500 de muncitori culeg pe zi, în condiții normale, circa 200 de tone. La nevoie mai avem în rezervă încă vreo sută de oameni.

– Și cine vă garantează servicii normale? precizează Bugor subversiv. De unde poți ști, care vor fi nevoile? În lucrul nostru, tovarășe Tomșa, știi și singur destul de bine, e imposibil să prevezi totul. Jucăm cu natura și ea are față de noi mari avantaje. V-ați gândit la ploi, la îngheț, la zăpadă? Vă orientați să câștigați. Dar dacă o să pierdeți și ceea ce aveți? Ce o să cântați atunci? Atunci oamenii vă vor înțelege?

– Sperăm să ieșim cu bine.

– Eu, îl apostrofă Bugor, nu schimb vrabia din mână pe cea de pe gard. Speranțele tale nu satură. Un gospodar bun nu lasă lucrul de azi pe mâine.

Tomșa se așeză indispus: „Dar nici nu cosești grâul de verde!".

Drăgănel se ridică prompt în picioare. Făcu o mutră severă, serioasă, dar nu-i stătea de loc bine serios. De pe fața contractată se deformau, dispăreau trăsăturile fine, plăcute. Spuse destul de repede, tușind în pumn, sugrumându-și emoțiile: „Semion Ilarionovici, dar nici verde, la 15-16 procente de zahăr, nu putem prelucra poama. Soiurile *caberne* și *merlo,* n-au adunat nici restul de substanțe, coloranții. Soiurile roșii, târzii, sunt materie primă costisitoare. Ca producția să fie rentabilă, de marcă suntem siliți să obținem vinuri de calitate superioară, de marcă. Iar dacă nu corespund cerințelor, le trecem la cele ordinare, la cupaj cu vinurile ieftine. Pierdem sute de mii de ruble. Și nu numai ruble. În temei, din poama verde facem vinuri tari și oricât nu le îngrijim, le adăugăm tot felul de ingrediente suplimentare, totuna nu-i ceea ce trebuie să fie. Sunteți la curent cu câte reclamații ne alegem an de an. Cine-i vinovatul? Evident, toată vina cade asupra noastră, a vinificatorilor. Noi suntem țapii ispășitori.

Comerțul ne respinge producția. Ne subminăm marca, prestigiul. La institut am scris lucrare de diplomă pe tema „Avantajele vinificației în integrarea agroindustrială". Am cercetat și analizat o sumedenie de lucrări pe tema respectivă. Am reținut o idee importantă: până la organizarea asociațiilor, gospodăriile agricole porneau doar de la propriile interese, fără să țină cont de cele ale industriei de vinificare, de calitatea vinului în ultimă instanță. Nu respectau perioada de coacere, nu erau interesate în acumularea zahărului în bobițe, culegeau poama cum le convenea și cum le era la îndemână. Și ce se schimbă? Aceea că deja în mod organizat se neglijează calitatea materiei pri-

me? Dacă vorbim de surogat, spuneți-ne, îl putem produce pe cale artificială, ieftin, fără eforturi mari, fără irosiri fizice și materiale...”

Bugor îl întrerupse iritat:

– Spiridon Ivanovici, te rog, nu-mi răpi din timp cu banalități. Te știu mai spiritual de cum vreai să arăți azi. Ca asociația să fie la nivelul cuvenit trebuie să existe toate premizele. Să existe, mai întâi, în raion o direcție, o politică unică în domeniul viticulturii. Colhozurile, sovhozurile din subordonarea altor ministere, care ocupă aproximativ două treimi din suprafețele de vie din raion, stimulate de prețul ridicat al poamei, încearcă și continuă pe toate căile să-și mărească plantațiile. Sădesc, după cum fac rost de butași, în răspăr cu specificul zonei, specializarea fabricilor, cu orientările noastre. De la o zi la alta îți realizează felurite soiuri în cantitățile cele mai variate. Ce te faci în asemenea situație, Spiridon Ivanovici? Dispui de atâtea artere tehnologice? Atunci, de ce bați apa în piuă? De ce recurgi la sofistică? Integrarea nu-i un lucru de un an, iar problema deocamdată ne obligă să pornim de la condițiile existente, reale, să culegem. Da, tovarășe Tomșa, să culegem repede, mai bine verde, decât nimic.

– În raion poate o fi, cum spuneți, zise Tomșa, dar în gospodăria noastră există condiții favorabile să integrăm, să obținem o producție și o eficiență înaltă.

Bugor rosti apăsat: „Repet: mai bine verde decât nimic”.

– Lozinca asta nu se referă la noi, adăugă Tomșa.

– Ascultă, Tomșa, se încruntă Bugor, nu-ți pare că exagerezi?

– Nu-mi pare!

Pe neașteptate interveni Bocan. El se ridică din fotoliu, încet, greoi. Trecu înaintea lui Bugor cu o mână la spate, cu cealaltă liberă, pentru gesturi.

– Mie îmi pare că Semion Ilarionovici, și mă doare. Și tare mă doare scopul vizitei dumitale. De ce atâta neliniște, zel și osteneală?

Bugor își ridică vocea: „Sovhozul vostru înseamnă ceva pentru asociație. Leagănul vostru e și al asociației. Rataţi voi, ratează și asociația!”.

Eu de ce mi-aș rata obligațiile? întrebă Bocan Oare n-o mai scot la

capăt? Nu mă isprăvesc? Am nevoie de proptele?

– Nu exagerați.

O dovadă în plus ca nu exagerez e și prezența tovarășului Jora în gospodărie, arătă el cu mâna spre el, adresându-i-se: „Să nu te superi, omule, și să nu mi-o iei în nume de rău. Poate, nu-i numai vina dumitale. Vorbesc în principiu”, se întoarse el către Bugor: „Ce misiune are dumnealui, dacă nu aceea de a mă avea în grijă? Nu considerați că nu-i prea etic, ba chiar e jignitor? De unde această practică cu reprezentanți și împuterniciți”? Mă întreb și vă întreb: De ce aș fi dus de mânuță? Încep să mă îndoiesc. Nu mă simt în apele mele. Îmi pierd siguranța în propriile forțe. Suntem noi urma? Am fost urma? Luați-i în cârcă pe acei, care se târăsc, pe acei, care an de an vă dau în gât.

Bugor răspunse drastic: „Pe mine mă privește ce am de făcut”.

– Și pe mine la fel! izbi Bocan furios cu pumnul în masă.

Bocan își permitea, avea curajul s-o facă, să spună lucrurilor ne nume. Era unul dintre cei mai vechi conducători de gospodărie din raion. Sovhozul, nu atât de mare, după spațiul care-l avea, cu un teren agricol de peste trei mii de hectare, dar cu o producție foarte intensivă, cu o economie avansată, fruntaș și exemplar, avea o rezonanță republicană. Se bucura de stimă și autoritate, avea nume și merite, distincții guvernamentale. De două ori a fost deputat în forul suprem unional și republican. Își știa prețul și nu-l subestima, deși în anii de la urmă faima i se cam îndepărta. Poate, mai curând, din cauza popularității de odinioară, care odată și odată apune, așa cum se întâmplă cu vedetele de cinema și de estradă. De fapt, cum se întâmplă în genere.

– Boris Mironovici! îl avertiză Bugor.

– Da, Semion Ilarionovici. Dacă nu corespund să-mi ia locul el, arătă cu mâna spre Jora sau altul și să terminam. Să nu ne dublăm, să nu ne dădăcim, să ne îmbulzim și să ne încurcăm mereu. Dar până atunci, până când sunt cine sunt, la post și datorie, n-am să-i permit nimănui să se amestece în treburile mele directe. Am dreptul să decid singur, cum e mai bine.

Se întărâtă și Bugor. Întunecat la față, dar stăpânit la vorbă, pă-

truns pe semne de îndoială, că pierduse partida în deplasare, îi replică să-și lase ambițiile goale, să fie prevăzător și să reînceapă imediat culesul poamei. E ultimul său cuvânt, sfat, dacă nu vrea să aibă neplăceri mari.

Bocan a rămas neînduplecat, apelând la argumentele sale și la cele enunțate de Tomșa și Drăgănel. Se contrară vreun sfert de ceas în doi, fără nici un amestec din partea celor prezenți. Din ușă Bugor făcu încă o încercare, mai mult să-și acopere cu demnitate retragerea, prevenindu-l:

– Nu uita, la douăsprezece vom disputa la șeful general.

Bocan se trânti în fotoliu cu coatele pe masă. Clătină din cap, lăsându-l să-i cadă în palme. După Bugor, profitând de moment, ieși și Maria Dimitrievna, urmată în grabă de Jora. Peste câteva secunde Bocan lovi decis cu pumnul în masă și-și ținti degetul arătător în șeful garajului.

– Cozlov, pe mâine să ai grijă aparte de patru mașini pentru transportarea oamenilor, și își repezi energic ochii în partea opusă, spre Petrumic. „Luca, pleci cu viteză la vecini, în sovhozul „Frunze". Îl găsești pe director sau pe agronomul-șef. Le comunici, că de mâine dimineață le trimitem în ajutor o sută de oameni, nu studenți, ci muncitori din brigăzi". Se întoarse iute spre Dobuleac: „Reține, Vasile Ivanovici". Apoi i se adresă din nou lui Petrumic: „Previne-i să le pregătească oamenilor front de lucru. Să-ți spună unde și în ce mod vor culege. Intră în detalii, inclusiv până la plata muncii. Adică stai, am să mă întâlnesc eu cu directorul la asociație. Nu, du-te, poate fi târziu.

– Boris Mironovici, de unde oameni? zvâcni Tomșa. Pe toți îi avem la număr. Și încă muncitori?

– Ne vom descurca cumva, și se adresă celorlalți din cabinet: „Sunteți liberi".

– Boris Mironovici, dădu să protesteze din nou Tomșa.

– Omule! îl opri Bocan. Mâine trimiți la „Frunze" trei din cele mai bune echipaje să-i deservească pe oamenii noștri.

Tomșa înțepeni, privindu-l stupefiat.

– Trebuie, Emil, își smuci gâtul Bocan, ca și cum îl curma gulerul cămășii. Așa vom fi mai în siguranță. Vom avea un motiv în plus să ne menținem pe poziția noastră. La o adică, vom putea recurge și noi la ajutorul lor. În „Frunze" poama se strică. Ard băieții. În afară de asta le scurtăm limbile la alde Bugor. Țintim în doi iepuri". Și flutură iritat cu mâna deasupra capului. „Ne ajutăm vecinii. Nu-i putem, domnule Bugor, lăsa la nevoie. Și vecinii ne vor ajuta, dacă va fi cazul. Cooperăm în comun și gata! Așa înțeleg eu asociația și asociațiile".

Desprins din fotoliu se prăvăli într-un cot pe pervazul ferestrei.

– Și în genere, murmură el cu ochii afară, în genere, îl căutăm pe dracul. Nu-i cuminte să te rupi de cârd. Și nici cioroi alb nu se cuvine să fii. Ar fi fost mai cumpătat să desfășurăm sezonul pe tot frontul. Să lucrăm paralel și în vii, și în livadă.

– În debandadă? Să ne risipim forțele cu tărăgănări și pierderi?... se apropie de fereastră Tomșa.

– Poate și cu pierderi, dar nu mai mult decât alții.

– Cum așa, Boris Mironovici?

– Așa, omule! se răsuci de la fereastră Bocan. Am fi fost scutiți de intervenții.

După o pauză de câteva secunde surâse mohorât și îl atinse pe Tomșa de braț, zicându-i: „Davai. beri șineli, poșli so mnoi! Totul e încă înainte. Să vedem ce ne așteaptă de aici încolo".

Au plecat cu „Volga". La asociație erau chemați numai directorii gospodăriilor în legătură cu problemele de pregătire a sectorului zootehnic de iernat. Bocan, însă, îl luase și pe Tomșa, care se așezase pe bancheta din spate, ca o masă inertă și dezordonată, epuizat pe neașteptate, secătuit și dezolat. Și rămase astfel un timp țeapăn și dus pe gânduri. Pleoapele i se închideau de la sine. Moleșit, cuprins de un somn brusc, ar fi vrut să doarmă cu o nesăbuită plăcere, pe care n-o mai avusese demult. Dar se încorda să fie treaz. Urmărea după luminile, liniile fosforescente, conglomeratul de constelații multicolore, stârnite de întunericul ochilor închiși. Ațipise descântat de polifonia de sunete, care străbăteau de undeva, de pe altă lume, de vâjâitul monoton și

trist produs de roțile mașinii pe asfaltul jilav. Deasupra satului, dincolo de pădure, îi întrecu o bură de ploaie scurtă. A deschis ochii aproape de raion, și în primul moment, la lumina mată, difuză, nu se dumiri de ce-i în mașină, cine-s oamenii din față, nu recunoscu ceafa lui Bocan. Se scutură de frig, se adună de pe banchetă, își înălță bustul și-și îndreptă umerii, pomenindu-se bolmojind, fără să-și dea sama:

– Nu pot să înțeleg și pace, ce vrea Bugor?

– A încerca să-i înțelegi pe toți, înseamnă să-ți irosești viața de pomană, surâse spontan Bocan, de parcă atâta și aștepta.

– Mult și nimic.

– Nu chiar nimic, râse înfundat Bocan. În primul rând, întreabă-te, de vrei ori nu să înțelegi cu adevărat.

– Bine, mă întreb. Fiți martor. Un martor sever și obiectiv. De ce nu sunt lăsat se muncesc, după cum e firesc și bine, după cum am învățat, după cunoștințele și experiența acumulată, în conformitate cu cerințele timpului?

– Tare mult pentru un singur om, zâmbi hazliu Pavel, șoferul. Dacă o să lucrați după cum binevoiți, va da faliment fabrica de portofolii.

– Auzi? își întoarse capul Bocan, râzând din plin. Ce-aș mai adăuga?

– Vouă vă arde de glume, zise posac Tomșa.

– Ce ne rămâne de făcut? îi zise Bocan, înecându-și râsul. După cum spune Petru cel Mic: „Cine știe să râdă, dăinuiește".

După ședință, când lumea ieșea, Bocan bătea pasul în loc, întârzia, urmărindu-l cu coada ochiului pe Kalitov, directorul general. Aștepta de la el un semn, un cuvânt, spunându-i să se rețină, dar nu recepționă nimic. Kalitov se plimba tăcut, îngândurat, cu ochii coborâți în podea. În spațiul dintre birou și perete. La ușă, Tomșa, care îl urma, trecu înainte și ieși, iar el cu mâna ne mâner, se opri și îndrăzni să intervină:

– Victor Iurevici... Ați vrut să-mi vorbiți? întrebă tărăgănat, în rusește, Bocan.

Directorul general ridică capul, privindu-l cu o umbră de curiozitate:

– Net. Ia vsio scazal.

– Voprosî?...

– I voprosov net. Vo vseacom sluciae ne segodnea.

– U nas s Semionom Ilarionovicem bâl razgovor... încercă el să se clarifice, uitându-se la Bugor, care ședea pe un scaun din colțul îndepărtat al cabinetului, picior peste picior, și se uita absent pe fereastră afară.

– Vam na meste vidnee cito delati. Vî director, vî i reșaite, rosti comprimat Kalitov.

– Togda cac bâti s zadaniem raionnogo ștaba?

– A vî u nih sprosite...

Închise ușa după sine cu încetineală, șovăitor, ca și cum mai avea de spus o sumedenie de lucruri importante, dar pe care le uitase în clipa aceea. Și de asta îi era ciudo la culme.

Pe sala pustie își fulgeră înfuriat un braț, înjură și se mustră în sine, cât de netot a fost. Avea de gând să se țină tare, să confrunte și să învingă. Își concentrase în minte și un discurs de zile mari, deștept și temerar, cu dovezi și referiri. Și când colo... O prăbușire în gol. S-a izbit într-o ușă deschisă, s-a prostit în ochii șefului, în propriii săi ochi.

În „Volgă" îi repetă lui Tomșa dialogul cu directorul general cu dezamăgire, contrariat, replicându-i apoi mânios și înțepat:

– Tare aș vrea și eu să înțeleg mișcările unora...

Și brusc îi veni îi minte, că, de fapt, era supărat pe Tomșa. El era de vină și pe el îl învinuia, pentru că nu i-a amintit de afurisitul cela de grafic și nu l-a pus la curent cu situația, cu intențiile sale. Ar fi dispus de timp să chibzuiască mai pe îndelete ce să întreprindă și cum să manevreze, ca și lupul să rămână sătul și oile tefere. Nu-i frumos, ca la vârsta lui, măiestrit de viață și experiență, să calce în hopuri, iar în loc de lauri să adune ponoase. Tăcu însă, nu-i spuse nimic lui Tomșa, predispus de insistența lăuntrică să-și recapete liniștea și seninătatea, să lase totul pe ziua ce avea să vină. Se adânci în el cu uitare. Abia în

sat îi zise șoferului să intre la fabrica de vinuri. Mașina șerpui pe teritoriul fabricii, până au dat de Drăgănel. În toate se resimțea apropierea serii, dispoziția de duminică, oameni pe ducă și mișcări destinse, de relaxare. Tustrei s-au ridicat pe terasa ospătăriei și s-au așezat la prima masă cu câteva sticle de vin, o farfurioară cu rămășiță de pâine tăiată felioare și o fructieră cu mere și struguri. Drăgănel umplu paharele. Tomșa refuză să-l ridice pe al său. Îi spuse lui Bocan, că vrea să plece să-și vadă soția.

– Nu uita că-i duminică și te poate încâlci miliția, îl preveni povățuitor Bocan.

– Am plătit mașina.

– Atunci, băiat să fie!

Și Bocan ciocni cu Drăgănel grijuliu și răsunător.

Acasă Tomșa își făcu în grabă un duș de întremare, își îmbrăcă costumul de gală la care ținea și-l prindea destul de bine. Din grădină tăie trandafiri, crizanteme, multe alte flori îngrijite de Leonora. Avea de unde alege, pentru că ea iubea să aibă felurite. Compuse un buchet interesant și armonios, cu precădere alb și roșu și-l înfășură cu atenție în hârtie lucioasă. Tot în grabă s-a dus la boxele din curtea sediului. Mecanicul de serviciu terminase profilaxia mașinii și turna ulei. Împreună au controlat frânele, funcțiile de ghidaj și semnalizare. La robinetul din boxă se spălă pe mâini și ieși din nou afară, la mașină, după ștergarul aninat de oglinda ușii. Se șterse și întinse mașinal ștergarul mecanicului cu ochii abătuți în altă direcție. Dinspre poarta deschisă se apropia Nely, fata nu-i știa precis numele. Simți de-odată, nu știu cum, că se temea de apropierea ei. Ar fi dat orice, ca ea să-l ocolească, să rămână locului în poartă, ca o statuie de granit sau, mai curând, să devină invizibilă, să n-o vadă. De nu se știe când îl urmărea fantoma ei și-l dădea de sminteală, o simțea infiltrată, ca o molimă în suflet, sub piele, în mușchi și carne, de la o clipă la alta îi răsărea dinaintea ochilor și-i tulbura privirile. Dar nu pleca cu gândul mai departe. Considera nălucirile ca pe niște zdrențe cotidiene, smulse în trecere, în goană, de subconștient și vânturate la întâmplare, tot așa ca și multe alte lucruri de peste zi, fără importanță reapărute în vis, haotic, încâlcite, fragmentare. Tomșa involuntar luă înapoi ștergarul din mâna mecanicului. Fata se oprise la câțiva pași, în ușă, cu umărul aproape, în atingere de marginea catului deschis. Era îmbrăcată ca și în ajun, în seara concertului, în aceeași rochie spilcuită, cu aceiași pantofi frumoși, pe tocuri înalte, atât că mai avea pe ea un taior cu o palmă mai sus de genunchi, din postav fin, descheiat, de o culoare atrăgătoare, de un verde gălbenit și galbenul ruginit, ca vârfurile copacilor în primele acorduri de toamnă.

Și coafura modificată, simplificată, cu buclele eliberate din împletiri, lăsate pe umeri, dându-i un aspect mai familiar, o afinitate intimă, caldă. Toaleta ei părea inepuizabilă, infinită, o necontenită reflecție de lumini și senzații, de descoperiri și comori nebănuite. La piept, în contrast și în ambianță cu rochia neagră, în sclipiri argintii, îi palpita o eșarfă spumoasă, albă. Tomșa continua din inerție să-și șteargă mâinile încet și preocupat. Altceva nu știa ce-ar putea face. Creierul într-un mod ciudat întârzia cu comenzile, îl ținea locului, încordat. Încordat, dar calm și indiferent. Și tot așa indiferent își lunecă ochii de la mâini spre ea, când se opri lângă ușă.

– Am o mare-mare rugăminte, enorm de mare, îi spuse ea lejer, cu o voce plină de seve. Azi în familie e o sărbătoare, de la care nu pot lipsi nicidecum. Dar am scăpat ultimul autobus și cu tristețe, dulceag: Contez pe dumneata până la Chișinău.

Tomșa, agățând șervetul într-un deget, cântărindu-l, o ascultă fără s-o privească direct, cu o privire răsfrântă în lături, pe lângă ea, ca o apă ce înconjoară o stâncă. Ochii îi atingeau mâinile, se prindeau de colțurile eșarfei dureros de albe, urcau spre bărbie, buze, fața limpede, încălzită de o lumină blândă. Părea să surâdă, dar numai cu ochii ei mari, albaștri, pânditori. De ce anume el să fie birjarul? Ar fi vrut s-o întrebe, să-i spună chiar ceva tăios, usturător, ca s-o jignească și să-l lase în pace. Nu știa de unde izvora răutatea, era pentru el un sentiment nou, necunoscut. Răsuflă însă cu năduf și-i dădu șervetul mecanicului. Iar acela îi întinse în schimb cheile de la mașină, luându-și rămas bun. Tomșa îi încuviință plecarea cu o înclinare din cap

și-i zise domol fetei:

– Nu pot găsi o altă mașină. Sunt și eu pe ducă. Plec să-mi văd soția.

Accentuase pe ultima frază în mod deosebit, ca pe un scut și în același timp și ca pe o scuză onorabilă. De fapt, nici nu prea avea cum, era constrâns de timp. Gestul de generozitate i-ar fi răpit circa două ore, ar fi ajuns la Tighina târziu, pe la nouă seara, după care mai avea și drum întors.

– Nu, murmură ea cu o reținere fermă și surâse îmbufnată, cu zângănit de cioburi căzătoare. Evit mașinile de ocazie.

Se mișcă din loc, descrise cu piciorul un frumos segment de cerc plutitor și din nou aruncă spre Tomșa o privire fugară pe sub gene cu buzele strânse, semn că înțelege și nu-i nimic rău în asta. Nimeni altcineva nu avea de unde ști ce se petrecea în sufletul ei.

– Am crezut... șopti ea și-și strânse buzele și mai puternic.

Tomșa ridică dezamăgit din umeri să fie crezut și se văzu obligat să confirme refuzul.

– Sincer, n-am chip.

– Cred, zise ea deja întoarsă pe jumătate, pornită.

Câteva clipe Tomșa o urmări cu ochi pierduți, spălat de gânduri, bătut de roza vânturilor. Închise ușa de la boxă și porni „Gazic”-ul. Din strada o zări pe fată, mergea pe trotuar, spre centru, cu pas egal și sigur. A ajuns-o dincolo de pod, frână în dreptul ei și, deschizând ușa, o invită mut, cu privirea. Nely șovăi, ezită, de parcă n-ar fi vrut să accepte, nu uită însă să zâmbească pentru a-și ascunde surescitarea. Refuzul îi provocase o durere violentă, dublată de accese necunoscute, nesesizate mai înainte. El insistă tăcut, lovind ușor cu palma pe banchetă, ca și cum îi indica locul, unde se cade să șadă pasagerii.

Urcă cu un surâs de necaz și suferință, o părăsea puterea să-și păstreze în continuare masca de bună dispoziție. În alte împrejurări i-ar fi întors spatele, dar era impusă de situație, nu vedea altfel cum să ajungă acasă la timp. „La ce-am ajuns?” se căznea ea cu o ironie necruțătoare. Dimineața, grijuliul ei tată venise cu mașina după ea. Îl mințise, fără să știe de ce, parcă fără nici un motiv, fără un gând precis. Îi spuse că-i ocupată, e nevoită să se rețină pe câteva ore și să n-o aștepte, va veni singură pe la amiază. Mințise și se mirase, ascultând, ezitând pe o fracțiune de secundă asupra minciunii. După o minciună urmează imediat alta, multe, în serie, ca o reacție în lanț, pentru a o întregi pe prima, a umfla-o până la pretenție de adevăr, până când începi și singur să crezi, c-ar fi adevăr, așa cum uneori confunzi visul cu realitatea. Nu totdeauna știm ce vrem, de ce facem cutare pas, există în noi și influențe, reacții neprevăzute, adesea echivalente cu misterul. Altminteri, probabil, nici n-are cum fi, nu poți fi programat până la automatism.

Viața, în sensul ei ideal, pretinde să prefere ordinea monotonă, de expresie mecanică, în care n-ar rămâne loc pentru spontaneitate, întâmplări, joc, imprevizibil, deci nici pentru progres, desăvârșire, emoții. O armonie câștigă prin înclinațiile de la regularitate. Astfel ar fi dorit ea să-și explice pasul, să-și împletească scuzele.

Pe la ora două venise după ea și Marcel, oficiosul amic, în „Volga” de serviciu. N-a găsit-o la cămin, informat de fete, că-i plecată acasă, după cum le lăsase vorbă. Îi văzuse mașina în trecere, de departe, de pe povârnișul unei ulicioare. Se plimba prin sat fără țintă. Și-a urmat escalada până la pavilionul încuiat din vie, până și la coliba paznicului. Moș Fărâmă, sub copaci, dezghioca nuci. O servi și pe ea cu un pumn de miezuri, inițiind-o șiret, că prin părțile lui e liniște și mare ordine, turcii au fost răsturnați peste vad, iar ai noștri încă n-au sosit. După aceea s-a întors înapoi în sat, la stadion, unde se desfășurau jocuri sportive între studenți și localnici. Urmărea competiția fără vreun interes. La unica tribună cu câteva rânduri de scaune cânta fanfara. Lumea mișuna pe stadion. Pentru prima oară se plimba prin sat de una singură, fără escortă, suita sa de pavăză. Și i se întâlneau în cale clăpăugi, acostând-o, spunându-i stupidități. Îi mătura cu sticliri iuți și nimicitoare. Pe nicăieri nu-l zărea pe Petrumic, nu-i dădea de urmă. Valentina și Tamara plecaseră împreună cu grijuliul ei tată. Iar Peti schimbase flautul pe minge. Îl întrebă de Petrumic. Cu capul în coșul de baschet, îi răspunse că nu-l văzuse de la sfârșitul concertului. Desigur, nu de Petrumic avea neapărată nevoie, n-avea nici un rost să se mintă și pe

ea. De la dânsul ar fi aflat, l-ar fi iscodit pe unde-i... Căuta să-l vadă doar pe o clipă, să vadă, cum arată după ziua de ieri, dacă i-a mai rămas putere să se țină pe sârma echilibristicii. Pe urmă... Pe asta n-o avea de unde ști. Nu-și putea aduna gândurile la o țintă fixă. Și nici nu depunea efort, cu vaga speranță, că va acționa după împrejurări. Acum însă, în mașină, știa care va fi urmarea. Să pună punct. Destul! Jocul și-a pierdut farmecul, poate nici nu l-a avut, dacă e să stai și să te gândești bine. Cu o lecție nu schimbi lumea și nici n-o supui. Nu mai are noimă să-și continue capriciul. Fără sens, banal, un moft la cules de vie. Mai repede să ajungă acasă, ai săi, probabil sunt neliniștiți. Surâse pentru sine, imaginându-și fețele lor îngrijorate, tânguirile mamei. Împrăștia cu mâna fumul de țigară și se uita din inerție de unde venea, la bărbatul de la volan, care fuma tăcut și închis.

Tomșa cu un ochi la mâna ei, îi interpretase surâsul cu totul în alt sens. Un suflu cald de ușurare îi slăbi încordarea, cu gândul că nu-i chiar rău dispusă, după cum presupunea, după cum își imputa că ar fi jignit-o. Se mișcă eliberat pe scaun, își umezi buzele și, provocat de un gâdilici la limbă, curmă tăcerea. O întrebă ceea ce s-a întrebat și pe sine o clipă în urmă.

– Și mâine n-o să întârziați la lucru?

– Poftim? A?... Nu. Voi fi la fix, îl asigură ea și adăugă pe o notă veselă: „Am de gând să câștig primul premiu printre studenți la culesul fructelor".

Lui Tomșa i se păru că fata strecura aluzii, persifla.

– Și ce-i aici deocheat?

– Nimic. Ce poate fi? zâmbi ea impulsiv, cu plăcere.

– O spun serios. Nu-i mare lucru să strângi mere. Se cere doar efort fizic.

– Atunci vă asigur, n-aveți șanse de izbândă, se amuză el. După fizic, cred că sunteți de acord. Există de acei care vă depășesc.

– Bănuiesc, râse ea, afirmativ.

– Prin urmare, cu fizicul departe nu te duci. Nu fizicul mișcă universul. Să nu mă credeți un pisălog sau ceva de soiul acesta, dar o activitate umană nu poate fi împărțită în lucruri mari și mici, distribuită după efort creator și efort fizic. E o mare eroare, cel puțin după mine, atunci când așa ceva se referă la oameni și la munca lor. Orice lucru trebuie să atingă măiestria, supremul. Ideea decernării premiilor de stat în sfera de producție, deși întârziată, o consider extrem de nimerită, semnificativă în acest sens, pentru că oricare muncă, îndeletnicire concretă, proces tehnologic avansat la o treaptă superioară, de anvergură, de performanță evoluează de la meșteșug, măiestrie personală la creație, de la singular la general, devine un bun unanim universal.

O țesătoare, care trece de la zece războaie să deservească cincizeci, la fel și o mulgătoare, la fel și un tractorist, care, echipat cu un complex de mașini și agregate, singur îngrijește de o sută de hectare de culturi diferite, contribuie nemijlocit, direct la progres, civilizație, revoluționează, schimbă mentalitatea, atitudinea, modul de a trăi și a fi ca orișicare alt act creator. O simplă placă de carton perforată de Jacar și introdusă în războaiele de țesut, nu numai că a modernizat și a revoluționarizat industria textilă în secolul trecut, dar a și preschimbat lumea secolului nostru, dând imbold procesului de automatizare.

Aș putea înșira la infinit din noianul de exemple concludente, nu știu însă, dacă mă exprim convingător, nu prea am darul tribunei, surâse din fugă, jenat. Nu-l am, dar îmi place să vorbesc. E într-un sens, ca și cu muzica. O iubești, îți curge prin vene, dar nu poți cânta.

– În munca dumitale care ar fi scopul, calea spre suprem, spre un eventual premiu? îl întrebă ea repede.

– Vorba n-a pornit de la persoana mea.

– Totuși, din pură curiozitate...

– Toți avem câte un scop, dar nu toți îl urmăm. Scopul meu e ca, în loc de o mie de muncitori, cât sunt azi angajați în sovhoz la trei mii de hectare, să obțin rezultatele triple numai cu trei-patru sute de oameni, și-i ceru prompt: Adresa!...

– Ce? A, da...

Întraseră în oraș și Nely îi spuse strada, îl lămuri în detalii, cum să ajungă pe un drum mai scurt până la blocul unde locuia, îndrumându-l astfel până la curte, până la scară. Tomșa, frânând, flutură din

cap, zâmbi flatat de îndrăzneala fetei, de aceea că-l mânase până la prag. Ce ar fi să urce cu mașina și la etaj?

– Azi merit, îi descifră ea.

Nu se grăbea să coboare din mașină.

– Aș dori...

– Încă ce? își întoarse el capul brusc cu un interes prefăcut.

Ea îl privi de sus, cu un zâmbet mângâietor, ca o mamă ce-și admiră pruncul adormit. Și zise după o clipă de tăcere limpede și hotărât:

– Vă poftesc în vizită.

– Cu plăcere, dar știți, sunt foarte grăbit.

– Pe un moment...

– Nu pot.

– Nici nu vreau să aud, rosti ea moale. E ziua mea de naștere.

– Felicitările mele! Urări la superlativ, zise el cu o plecăciune onestă și se întinse sprinten peste spetează după buchetul de flori de pe bancheta din urmă, oferindu-il Fericire. O dragoste mare și flori, flori, flori! E totul ce pot face pentru dumneata.

Nely întârzie să ia florile. Îl lăsă cu mâna întinsă, înțepenită.

– Mulțumesc, îi zise măgulită, cu o bucurie expusă, un buchet superb. Aș vrea să-l primesc cu martori, de față cu ai mei, la un pocal de șampanie.

– Vă sunt recunoscător de invitație. Vă mulțumesc din suflet, zise el de-acum sever, lovind cu mâna stângă în volan. Dar nu pot. Nu pot, mai ales, șampanie.

– Fie și simbolic. E dorința cea mai mare de ziua mea. Cer acest favor, insistă ea fierbinte și deschise ușa. Să mergem.

Scaunul de sub Tomșa se clătină, se scufundă risipit. El se apucă de volan, să ridică, dezbinat, cu o grimasă deșănțată: să râdă sau nu? Coborî din mașină tânjit, alene, înainte de a se întreba de ce coboară. Se luă din urma fetei la etajul doi, înțelegându-se să nu-l rețină mai mult de cinci minute, să-i asigure în liniște retragerea. Adică, pentru asta pleda Tomșa, el vorbea, iar ea aproba din cap surâzătoare la fiecare cuvânt rostit de dânsul, fără să fie în putere să deschidă gura, stăpânită de o bucurie răsfățată, de la care se simțea nespus de ușoară,

emotivă și mândră. Împinse ușa apartamentului și zăbovi să treacă Tomșa înainte.

În antreul învăluit de penumbră, miros suav de plăceri confortabile și tihnă, surveniră voci săltărețe și freamăt. Multe femei tăbărâră de prin camere în jurul lui Nely cu exaltări, drăgălășenii, întrebări. O sărutau pe obraz, o ajutau să-și scoată taiorul, o împingeau nerăbdătoare din loc. Tomșa cu nasul în buchetul de flori, bolmojind un „Bun găsit!" tuturor și nimănui, auzit și neauzit, văzut și nevăzut, dezlega rebusuri, se întreba cât de mult timp ar putea sta un cocostârc într-un singur picior.

El pe două și se prăbușea sub propria greutate, îl dureau mușchii de la pulpe, de parcă stătea de câteva ore pe vârful degetelor. Nely, purpurie la față, cu o pudoare stingheră, îi dădu de înțeles să vină cu ea. Îl însoți, escortați de femei în cameră, în salonul festiv, cu masa întinsă și lume în așteptare. Se stârni din nou zarvă, rumoare, exclamații. Nely se lamenta în cercul unui grup de bărbați de toate vârstele.

Lângă Tomșa, rămas în ușă, răsăriră Valentina și Tamara, strălucind bucuroase că îl văd, ca și cum îl așteptau anume pe dânsul, numai el le lipsea. Se unduiau și-i ciripeau. Apariția lor, fețe oricum cunoscute, pentru el, naufragiatul în apele incomode ale intimității, pânzele din zare, speranța de a supraviețui în minutul oportun. Le zâmbea din recunoștință. Izbutea și el să strecoare în șoaptă câte un cuvânt, chiar câte o frază, dominându-le în cele din urmă cu o anecdotă, de ce iepurele s-a dezis să-și ia vulpea de soție.

– Tomșa, își auzi el numele în rumoarea generală.

Își trimise în goană ochii spre sunet, întrebându-se mirat, cine îl mai putea cunoaște în casă străină? Îl strigase Nely și era o noutate, o surpriză subtilă, că-i spunea simplu și atât de obișnuit, neînchipuit de firesc. Ea îl privea surâzătoare, parcă aștepta ceva de la dânsul, înmărmurită dinaintea semicercului de bărbați, cu un braț puțin avântat înainte. Tomșa nu pricepea ce i se cerea, dar zâmbi într-o poză, că întârzie intenționat să savureze, să prelungească, să dea clipei tensiune festivă.

Și, pentru orice eventualitate, veni lângă ea cu o importanță gravă,

solemna. Numai la ce nu-l împinge pe om neprevăzutul.

– Îmi oferi buchetul sau te-ai răzgândit? îi șopti ea în glumă, ca să fie auzită și de bărbații din preajmă.

Ei râseră. Tomșa se uită la florile pe care le ținea uitate la piept, de parcă le vedea pentru prima oară.

– Să mă răzgândesc? Pentru nimic în lume, și dându-i buchetul cu un gest curtenitor, îi sărută mâna. Pentru dumneata aș da totul, continuă cu gura altuia. Nimic n-aș precupeți...

– Chiar și carul de la Norii lui Magellan? îl întrebă ea cu o voioșie subtilă, o aluzie pe care o știa numai ea.

– Nori? nu înțelese el și spuse repede: Munți aș răsturna.

Nimeni însă nu-l auzi. Vocea lui Nely persista, adresându-se bărbaților:

– Permiteți-mi să vi-l prezint pe idolul meu. Un Iason în carne și oase, sânge din sângele Demetrei și al lui Demetrius, invitatul și cavalerul meu de onoare.

Tomșa își adună toate puterile să nu plesnească de uimire, să nu se lovească cu capul de plafon, extins, de-odată în lung și în lat. Îl ajută mai mult gândul, că prezentarea înălțătoare, expusă cu considerație, e pur și simplu o manieră de salon monden, unde laudele înlocuiesc aerul, îmbată ca opiumul. Ascuns după un zâmbet îngăduitor, mișcat totuși pe dinăuntru, strângea pe rând mâinile bărbaților cu un poclon de educație aleasă, în timp ce Nely îi comenta care dintre cei prezenți îi este tată, care frate, care – unchi, care – prieten al familiei.

– Cu restul ai să faci cunoștință pe parcurs, îi zisă ea.

El ar fi vrut să-i amintească de cele cinci minute epuizate, dar se văzu luat la braț fără menajamente de o femeie tânără, năltuță, suplă, cu evidențe fragile.

– Nu, cu mine tot acum, îi zise ea. Sunt Valeria, sora mezinei.

Vorbindu-i cu un zâmbet de seducție cochetă, i se lipise mai strâns de braț și îl mișcă din loc imperceptibil, mai mult printr-un efect de sugestie. Îl ducea cu pas nevăzut și îl iscodea cu un ax vizual lateral, bănuit pe sub aripa genelor lungi, să vadă dacă bărbatul se asortează cu rochia, cu ținuta ei. În multe privințe se asemăna cu Nely, deși diferența de cinci-șase ani, îndepărta trăsăturile comune. Avea un ten mat, alb, estompat de o ofilire gingașă, ce dezvăluia dăruirea, nurii de femeie coaptă și dulce.

– Dintr-un singur punct de vedere îi invidiez pe bărbați, zise ea. Dispun de mai mult timp să aleagă și să culeagă. O fată e mereu în criză de timp. Întâlnesc azi atâția bărbați, la care am visat cândva, încât căsătoria mea îmi pare acum o farsă.

Lângă divanul din fundul camerei Valeria, așezându-se, îi lunecă mâna pe braț să-i urmeze exemplul. Tomșa supus îi făcu pe plac și foarte abil schimbă tema, spunându-i, după câteva cuvinte, că în ultimul timp e obsedat de ideea invizibilității. O revenire din îndepărtata amintire, visul lui de demult. Pe când era copil de vreo șapte-opt ani, se furișase noaptea în podul casei să-l prindă pe drac și să-i fure fesul. Din snoavele auzite, presupunea că ar fi avut însușirea fantastică de a se face invizibil. Dar ai casei, speriați, alarmați de dispariția sa, l-au încurcat, căci, l-au dibuit după hornul ogeacului și l-au zgâlțâit binișor.

Îi vorbea și ochea cum s-o șterpelească frumușel, nestingherit, afară, la mașină, ofensat pe Nely, pe propria persoană. Cerceta fugar camera încăpătoare, mobilată și împodobită cu gust, într-o ambianță discretă de confort și spațiu. Nimic nu lipsea și nimic nu era de prisos, se îmbina sugestiv și înclina la relaxare și comoditate. O muzică cu efect stereofonic, cu o sonoritate redusă, se infiltra, pătrundea de pretutindeni, de sub covoarele moi, din plafon, din figurile decorative, tablouri, cascadele de flori în suspensie, de pe pereți, se amesteca cu vocile scăzute, șoaptele, zăngănitul de veselă și anima, promitea și înclina la promisiuni deosebite. Și masa răsfățată cu bucate, sticle, reflexe efervescente, parcă vibra, palpita nerăbdătoare ca o femeie cutremurată, zguduită în așternutul cald de fiorii reci ai așteptării să fie îmbrățișată, iubită cu nesaț, dornică să-i savurezi pe deplin farmecele, arta de a se dărui până la ultima tresărire de voluptate. Tomșa își umezi cerul gurii, amintindu-și de paharul de ceai băut cu biscuiți dimineața. Altceva nu mai pusese în gură toată ziua. Și foamea dădu să-i huruie în stomac. De pe masa aranjată pentru vreo treizeci de

persoane avea cu ce se înfrupta, era bogată, dar nu îmbelșugată, bucatele oferite estetic, festiv, nu pretindea să uimească, să exagereze abundența necalculată.

De divan se apropiară trei bărbați în vârstă, dintre acei cu care se salutase Tomșa. Gazda, tatăl, se așeză alături, iar ceilalți doi – pe scaune. Conversau între ei domol, în puține cuvinte, angajându-l și pe Tomșa în discuție, cu întrebări despre muncile agricole, prosperitatea sovhozului. În deosebi se arăta interesat tatăl sărbătoritei, un bărbat de aproape șaizeci de ani, cam scund și ușor la trup, cu păr încărunțit, aspru, tuns perie. Avea o înfățișare inteligentă și binevoitoare, îmbrăcat decent, cu o tentă tinerească. Îl impresionase satul, susținea el cu o sinceră venerație, integritatea surprinzătoare dintre rustic și elementele urbanistice, dintre util și plăcut, străzile concepute în cartiere cu edificii moderne, blocuri cu multe etaje, case frumoase și durabile, scuare, trotuare protejate de peluze cu flori și arbuști, întreținute cu multă acuratețe. În toate se simte mână de gospodar, conchise el. Cineva aduse o tavă cu păhărușe pline cu coniac și o farfurie cu felioare de lămâie presărate cu zahăr. Gazda, luând primul un păhăruț, îmbie să fie urmat, argumentând că-i o trapeza necesară, pur bărbătească, să-și mențină tonusul, să le stimuleze dispoziția, deoarece le revine o misiune dificilă să distreze femeile. Tomșa numai după ce goli păhărelul, își dădu seama ce făcuse. Rămase în derută, cu păhărelul în mâna înțepenită la nivelul bărbiei, cu ochii ațintiți dincolo de lungimea razei vizuale. De la un păhărel, gândi el, nu se va izbi cu mașina în vreun stâlp, dar peste un milițian nu-i exclus să dea.

– Nu i-ați prea înțeles gustul, nu-i așa? îl întrebă surâzător unul din bărbați.

– Da, n-a atins senzațiile, se eschivă de la adevăr Tomșa.

– Nu-i nici o probleme. Reluăm, sunt de aceeași părere, zise încurajator gazda.

– A, nu. Poate, efectul întârzie. Să așteptăm, se opuse politicos Tomșa.

Gazda înclină din cap, în semn că nu are nimic împotrivă, poate fi și așa, dar i se adresă fiicei:

– Valeria, te rog frumos, adu-ne din bucătărie, de pe fereastră sticla cea verde, bombată, apoi către Tomșa: „O să gustăm ceva excepțional. Nu sunt amator de băuturi tari, dar îmi place să le prepar de zile mari, poate de dragul efectului, ineditului”.

Tomșa, cu păhărelul încă la gură și privirea rătăcită printre siluetele ce se perindau pe dinainte încolo și încoace, o zări pe Nely parcă tentat de o uimire nedefinită. Se preschimbase, îi părea altfel în rochia gen furou, cu linii fanteziste, lungă, în falduri line de la talie în jos, cu un decolteu foarte adânc, încât te surprindea cum i se ținea pe umeri. Culoarea albă cu fulguiri negre, piezișe, subtiliza paloarea pielii de o prospețime înfloritoare. Surpătura decolteului îi mutila ademenitor sânii proeminenți, ce se vroiau liberi, dezgoliți cu totul. O vedea în altă lumină, difuza, o proiecta formidabil de matură, împlinită, seducătoare și sugera taine nedescoperite, ce aţâţau și periclitau. Tomșa, aproape la fel de inconștient, bău și pe cel de al doilea păhăruț de licoare de un auriu sclipitor, aromatizat, îmbibat cu miresme de câmp și rostogoliri solare. Pe urmă bău și la masă, așezat la loc de cinste între cele două surioare, care îl copleșeau cu atenție și cochetării. Multe întrebări îl zgândăreau undeva, pe dinăuntru, dar nu avea timp să le audă, să-și răspundă. La deschiderea sindrofiei, lustrele se stinseră și toți din jurul mesei se sculară în picioare. Din amplificatoarele stereofonice camuflate începu să răsune salve de tun. Un glas viguros de bărbat la fiecare detunătură număra pe un ton declamator: unu... doi... nouă... douăzeci... Apoi intonă prelung, exploziv un douăzeci și unu, susținut de alte voci, strigăte. Lumina orbitoare se reaprinse o dată cu larma, cu o frântură de imn, răbufnită din amplificatoare, cu pocnetele dopurilor de șampanie.

Petrecerea anunțată astfel cu fast, urma pe același făgaș de voie bună, desfătare agreabilă, tertipuri, toastări cu poante, recitaluri. Tomșa, inspirat de animație, uitase încotro era pornit, glumea și râdea cu toți, uitase de mașină și milițian, bea de câte ori era solicitat. În unele momente, tentat să lase o bună impresie, prins în flerul său vesel de clipe rare, domina masa cu improvizări spontane și pline de

duh. Comesenii se arătau impresionați, îl angajau mereu în dispute, pregătiți la un nou acces de râs. Era mulțumit cum se prezenta, dar fără să-și piardă controlul, stăpânirea da sine. Un mic semnal interior îl ținea treaz, în gardă, îl fortifica, îl făcea să se simtă viguros și sigur. Valeria măgulită îl încuraja, susura efervescent și îl trata cu o simpatie caldă. El însă își abătea mai mult ochii spre Nely. Nu-i pria cavalerul din stânga ei, un șaten solid, cu o înfățișare de tiran, lipsit de vreun semn autentic. Se gudura pe lângă fată cu un aer prea curtenitor, pe față afișat, după cum vroia el să creadă. Și tot el se întrebă ce avea împotrivă? Avea sau nu avea, dar, amețit parțial și pus pe glume, limba i-o lua pe dinainte, îl juca pe șaten în jurul degetului, îl dezbătea de la șușotiri cu reticențe ironice, îi cerea diferite servicii de pe masă, ciocăneau des păhărușele în doi cu intenția vagă să-l îmbete și polemiza cu Nely dinadins. Fata părea să-i fi surprins incursiunile și-i surâdea azuriu, cu o sclipire de grațiere în spatele privirii.

Când muzica își înteți sonoritatea, invitând la dezmorțire, Valeria îl luă la dans și-i spuse cu un zâmbet străveziu: „Am o surioară scumpă". Are, recunoscu el, una scumpă și superbă tot așa cum mezina are o surioară sublimă și dulce. Complimentul îl avea gata, pe limbă, pregătit pe rampa de lansare. La chef cuvintele se dau prinse cu aceeași ușurință cu care se bea, mai cu seamă când pretind să exprime vreun adevăr.

Toți avem câte ceva sublim și superb, ce nu-i menit să ne aparțină; poate de-aceea viața pare mai promițătoare. Și mai făcu împreună cu Valeria doi pași înainte în ritmul unui tangou modern. A dansat mult, cu femei de toate vârstele, ca să nu-i mai spună nimeni ce poate avea prin gospodărie. Nu-și aducea aminte de când n-a fost atât de bine dispus și accesibil. Băutura nu-l lua, îi dezmorțea mișcările. Se știa stângaci, neîndemânatic, dar dansa neînchipuit de ușor, plutitor, în tact, cu un simț intuitiv, și mai ales cu Nely. Se străduia, parcă, s-o evite, dar în ce direcție se mișca, se trezea cu ea în față. Nu se dumerea cine pe cine se caută, dacă el se ferește de dânsa cu adevărat. Când se împerechea cu fata din nou, se bucura, roșea și vorbea la nesfârșit. Spre marea lui satisfacție, dispăruse și șatenul. Și el se simțea în larg. În larg și fără pânze. Nely îl ameța în dans, mâna

pe spinarea ei dezgolită îi prindea foc, atingerea sânilor ei îl izbea cu capul de pereți invizibili, de obiecte dure. Depunea mare efort să nu se prăbușească în hău. În timpul unui dans se opri locului, scuturând din cap, acoperindu-și ochii cu palma, străfulgerat de o flacără ce-i întunecă mintea și-i străpunse cu durere osul craniului mai sus de ceafă. „Vreai să-ți fac o cafea?" se destrămă fulgerul într-o voce balsamică, tămăduitoare.

În bucătărie Nely puse ibricul pe plită, aprinse gazul. Tomșa în spate, la un pas, cu ochii pe jumătate închiși, inflamați de o duioșie delirantă; acută, ca o nebunie nefirească, își ridică mâinile spre ea ca într-o stare de imponderabilitate. Nu avea putere să le oprească, să le retragă, să n-o cuprindă de umerii goi.

O întoarse puțin și, privindu-se o clipă vrăjiți, se aplecă la gura ei întredeschisă de uimire și patimă și reuși să-și atingă buzele reci de obrazul ei fierbinte. Nely îi lunecă din mâini ca o nălucire. Doar zâmbetul ei întins, rămase să-i fluture pe sub gene.

– Tomșa, gândește-te! murmură ea săltăreț, cu însuflețire. Mă subestimezi. Mă jignești. Să fim prieteni, să rămânem buni prieteni.

– Buni, desigur buni, se grăbi el să atenueze, acoperindu-se cu un surâs nevinovat, ca și cum nici n-ar fi pretins la mai mult.

Nely era ca și împăcată. Ar fi vrut și el să se simtă la fel. Din partea lui, de acum revenit, s-ar fi mulțumit și cu mai puțin, s-o uite repede, așa cum nici n-a știut-o. În situația sa de bărbat căsătorit, de virtual tată, o prietenie cu o fată, chiar dintre cele mai pure, n-avea noimă, explicații. Bea cafeaua și se cicălea, se gândea la una și îndruga cu totul altceva. Îi spunea fetei povești, numai ca să nu tacă. Ea asculta distrată, cu un zâmbet îngândurat, se plimba în așteptare cu ochii după o imagine absentă și-și legăna șoldurile lent și discret în tactul melodiei ce se strecura prin ușa închisă din bucătărie.

Au dansat din nou, ca și cum nu se întâmplase nimic, până când, într-un moment de limpezire Tomșa se văzu de la o parte. Rămaseră doar cei mai tineri și el unul, om în toată mintea, printre dânșii. Își zângănise pintenii și-i ceru sărbătoritei învoirea să-și ia tălpășița. Cele cinci minute, care i-au fost rezervate, se consumase și o rugă

să nu-l mai rețină sub nici un fel de pretext, dacă, desigur, ține la cuvântul ei. De la reverențe, schimb de politețe, scuze și mulțumiri, Nely îl însoți până la mașină. Când a deschis ușa și a dat să urce, își dădu seama în ce stare se afla, de faptul că băuse mult și-l ajungea, îl toropea. Pe picioare era tare, mintea îi lucra, dar o slăbiciune interioară îl încurca să-și coordoneze pe deplin mișcările. Iar aerul nopții răcoros, în loc să-l întărească, îl dezumfla ca pe un pneu spart. Zăbovea în cumpănă cu mâna pe ușă și cu un picior pe scara mașinii. Nu era bun să conducă și nu se încumeta să riște. Nely îi înțelese motivul tergiversării, râse amuzant și-i spuse s-o aștepte. Peste câteva minute apăru îmbrăcată cu taiorul pe deasupra rochiei lungi. În luă cheile din mână, urcă la volan stăpână pe situație și-i porunci blând să treacă pe bancheta de alături. Lui Tomșa îi venea să râdă, adică zâmbea împiedicat, o întâmplare care nu avea precedent. Să fie dus, dus acasă de o puștoaică? Nu, nici într-un caz. Doarme mai bine în mașină, la vreo margine de oraș, în dosul unei fâșii. Fata însă insistă cu suflet și el își înmuie încăpățânarea. Totuși se mișcă în jurul mașinii inert, în trenă, neîncrezător, cu îndoială și zâzanie.

Se trânti pe banchetă și bolmoji: „Mare sacrificiu...”

– Ochi pentru ochi, râse fata cu aluzie.

Mașina alunecă alene, cu motorul oprit, în stradă.

– Ș-apoi?...

– Îmi dai talonul tehnic și am să-ți aduc mașina dimineața. Îmi plac promenadele nocturne în afara orașului. Drumurile sunt libere și gândurile curate.

Tomșa deschise gura să mai spună ceva, dar un căscat dulce îl înecă. Se suci și se răsuci pe banchetă în căutarea unei poziții mai comode. Închise ochii, ademenit de vraja unui somn irezistibil.

Se trezi buimac de liniște, de nemișcare, în lumina felinarului din fața porții. Nely ședea tăcută, cu coatele sprijinite pe volan și se uita prin sticla parbrizului la un punct fix. Iar el din somn, dezmeticindu-se, o privea ca pe o ființă miraculoasă, ireală, ca pe una dintre acele femei din romanele fantastice ale lui Stanislav Lem, reclădite, reîncărcate din amintiri, din închipuirile iubirilor neîmplinite,

a promisiunilor uitate, dorințelor după bucurii unice, pe care, dacă ai mișca, dacă ai atinge-o de-abia cu un vârf de deget, s-ar volatiliza momentan și pentru totdeauna în pulbere transparentă, fără s-o mai revezi vreodată, măcar în vis. Își dorea s-o păstreze cât mai mult timp, ca pe un fenomen, ca pe un apus de soare.

Un om la vârsta lui rar, când mai delirează în sensul frumos al cuvântului, când suspină din senin și, dacă vine clipa, merită să-i dai înălțime și durată pentru a realimenta patimile, simțurile, a reînnoi sângele. Dar uită că și privirea este palpabilă, și ea atinge.

Ființa recapătă consistență reală, se mișcă și întoarse capul aureolat în lumina felinarului și-i zâmbi contemplativ, ca și cum i-ar fi spus mângâietor: „A, ai deschis ochii, micuțule?”. „Da, i-am deschis”, îi surâse și el, stânjenit că s-a scăpat cu somnul și ieși sprinten din mașină. Amorțeala de odinioară parcă îi dispăruse. Se simțea refăcut, cu vânj în mușchi și în piept, vioi și excepțional, doar fruntea îi era grea, străină. Își dezmorți febril umerii, înfoiat de răcoare. Căută în buzunarele interioare ale hainei talonul să i-l dea fetei. Deschizând ușa dinspre volan, îi mulțumi încă o dată pentru neprevăzuta, dar excelenta, minunata seară. Și ajunse să-i spună ceea ce nici nu se gândise:

– Aș dori la nebunie pentru totul, pentru tine, să ciocnim un strop de vin, îi propuse el cu mâna la piept.

Nely refuză din cap, cu zâmbet, dar și cu un gest al mâinii, că nu mai are rost să insiste.

– Mă simt dator. Nu ți-am rostit nici un toast. Poate de aceea n-a rămas nimic în mine din ce am băut. Îmi arde gâtul de sete. N-aș vrea să mi se evapore și impresiile tot atât de repede, îi zise el cu o sinceritate neîndoielnică.

– Ai ratat șansa.

– Încă nu, se uită el la ceas cu mâna ridicată la lumină. Mai sunt șapte minute până la douăsprezece. Reușesc. Ochi pentru ochi.

Surâse și-i întinse mâna s-o ajute. Fata oftă din piept, precum că e impusă să cedeze, să facă concesii aproape supraomenești, îi evită mâna și coborî singură, îngrijindu-se de poalele rochiei, să nu-i cadă sub picioare. În tindă-și scoase taiorul și trecu în camera de zi cu o

prezență de semeție nepăsătoare. Tomșa, aprinzând lampadarul de lângă fereastră, ce servea și de suport pentru flori, iute, în mare grabă, aduse pe masa din mijlocul camerei o sticlă, două pocale, o fructieră cu dulciuri și fructe. Îl impulsiona o febră arzătoare. Demult nu simțise o dorință mai mare să bea. Era însetat până la arșiță, și ceea ce știa, era că dorea să-și potolească setea, uscăciunea din gură, ghemul lânos din gât, provocat de o plăcere stranie, care se vroia ogoită, dizolvată. Umplu pocalele și, frângându-și mâinile cu o mulțumire sprințară, privi evlavios la fata, care mirosea un trandafir scos din vaza de pe masă. Dădu să-i ofere pocalul, dar un scârțâit abia auzit îl făcu să-și arunce ochii în colțul camerei slab luminată. Pe canapea, sub cuvertură, se mișca cineva. Un păr lung se revărsa împrăștiat pe pernă, ca o încolăcire de șerpi stârniți, răzvrătiți și fioroși. Tomșa încremeni cu respirația gâtuită, năpăstuit deodată de o avalanșă de stări dintre cele mai anoste. La fiecare gând parcă își schimba culoarea feții, cuprins de un fel de mimetism. Pe canapea foiala sporea, prindea forme maniace. După un suspin gâtuit, spre plafon se ridică o mână. Capul cu fața la perete se răsuci pe pernă cu o încetineală înfricoșătoare. Cuvertura lunecă, în sfârșit, de pe bărbie și femeia căscă prelung, cu brațele dezgolite azvârlite în sus, într-o extindere lascivă. Tomșa se lăsă pe scaun fără zgomot, cu răsuflarea reținută și-și dezlipi cu durere buzele, boțindu-le, tămăduindu-le cu atingerea umedă a limbii. Nu era altcineva decât, doamne! vecina, Vasilița Ignatievna. Cât pe ce nu i-a plesnit fierea. Ce naiba a apucat-o de se tăvălește pe canapeaua din casa lui? Fărâmițat și măcinat, trecut prim toate fazele de crispare, se încleia fir cu fir.

– A, tu ești, Emil Ilici? murmură ea leneș printre căscatul somnoros.

De sub cuvertura izbită cu repeziciune, în penumbra colțului se ivi în avânt un picior nud, cald, fosforescent, cu coapsa despuiată adânc, până la o intimitate necuviincioasă. Tomșa se prefăcu a nu vedea.

Ridicată de pe canapea, femeia din mers își potrivea părul, își netezea cu palmele capotul frumos, înflorat în culori vii, de o croială liberă, scurt, încheiat la câțiva bumbi mai mult de formă. Lângă masă

surâse indirect, trase cu ochiul la Nely și-i spuse lui Tomșa pe un ton firesc:

– Am ațipit un pic. M-am certat cu al meu și m-am refugiat încoace.

În goană după un cuvânt mai potrivit de ameliorare, Tomșa își zvâcni umerii, că ceea ce-i de înțeles se înțelege. Nely urmărea după scenă oarecum neutră, cu conștiința curată și fermă, ca un martor involuntar, care nu-și atribuie nici un amestec. Frustrarea o încolți în clipa, când pricepuse, că femeia nu-i altcineva, decât o intrusă, o parvenită insolentă, care încalcă cu nerușinare spațiile firești de conviețuire. O scrută cu sfidare și-și zise cu o ironie strivitoare, că-i prea dezgolită pentru ceartă și destrăbălată pentru refugiu. Dezgustul i se preschimbă în aversiune, înverșunare. Iar pe Tomșa în considera un laș, un infam afemeiat, Putea pleca cu capul sus, după cum era și cazul, nu mai avea de ce să întârzie, dar nu pleca. Se simțea în drept să învinuiască și să judece, s-o vadă pe intrusă expulzată din casă.

– Mă duc... Noapte bună, zise limpezit femeia și, înconjurând masa, adăugă de acum instabil către Tomșa. Cheia o am de la Leonora. Mi-a lăsat-o să ud florile...

Ușa se deschise, iar Tomșa se răsuci brusc de pe scaun, ridicându-se.

– Da, Vasilița Ignatievna, îmi scapă mereu. Vă mulțumesc pentru bucate, cină.

Îngăimase dintr-o singură gură de aer, pe negândite, ca dintr-o trezire, mai curând din tentativa străvezie să reducă din încordare, să aplaneze, să se justifice nu se știe de ce și în ochii cui. Pornirea sa însă avea un resort real, sincer, îi era recunoscător vecinei. De la plecarea Leonorei, aproape în fiecare seară, găsea pe masa din bucătărie un serviciu închis ermetic, însoțit de câte un bilețel de felul: „Poftă bună și... visuri plăcute”. Uneori, în goana zilei, uita de mâncare și cina pregătită de vecină îl salva.

Femeia îi zâmbi cu o tristețe dulcie și închise după ea ușa încet, nevăzut, condensând în cameră o tăcere descumpănitoare, ce devasta și pustia. După o clipă Tomșa bătu din palme s-o vânture. Surâse

voios, scuturat din spate, renăscut, mai treaz decât stâlpii de telegraf.

– Să bem, Nely, pentru tine, îi zise el înseninat.

Fata se urni din loc fără să-și determine direcția, cu gura răsfrântă într-un dispreț răzvrătit. O mânie incandescentă, produsă de retrăirile lăuntrice, îi răzbea pe față, îi dogorea obrajii.

– Nely...

Aproape de ușă, cu capul pe jumătate întors, privi pieziș, necruțător, scrijelindu-l cu o lamă nimicitor de ascuțită și sclipitoare.

– Tomșa, nu te fă miel. Îți pierzi farmecul, îi aruncă ea tăios și se repezi spre ușă.

Tomșa dintr-un pas a ajuns-o, o apucă de mână. Ea se smuci cu putere.

– Nely, crede-mă, n-am nimic cu femeia aceasta.

N-avea nevoie de explicații inutile. Nici n-o interesa. Ar fi vrut să-și insufle și să fie așa. Tomșa îi închise calea, proptindu-și piciorul în ușă.

– Nu sunt ceea ce ești predispusă să crezi despre mine, îi zise el podidit de emoții, ca un tinerel la prima întâlnire.

Indignarea ei îl durea, în primul rând, fiind învinuit, acuzat pe nedrept, de faptul, că nu-i ascultat, nu i se dă crezare, dar și îl uimea, îl frapa undeva. Dibuia, cât era de tulburat și împrăștiat, de supoziția manifestării violente și bolnăvicioase, gelozia fetei, care îl depista de le poziții. Îl învălmășea întrebarea: de unde aceste nazuri și pretenții?

Nely îl străfulgeră din nou, cu și mai multă intensitate, intenționând să-l ardă cu privirea, să-l prefacă în scrum și să-l sufle din ușă. Expresia semeață, înflăcărată, cu nările palpitând de o furie aprigă, îi propaga la nebunie, seducția, i se difuză în pâlpâiri, în unde magnetice sesizate, vizibile, în cercuri luminiscente. Tomșa neclintit, dezechilibrat, nu se putea desprinde de sub privirea ei, ce-l hipnotiza, și, supus vrăjii, o cuprinse năucit, o strânse la piept, căutându-i bezmetic gura. Nely, într-o arcuire de împotrivire, își dădu brusc capul pe spate și el își scufundă fața cu toată patima în sânii tresăltați de un spasm violent, umflați și sufocați de strânsoarea decolteului.

Îi săruta înfometat, amețit de mirosul subtil al corpului cutremurat de febra voluptății. Gura încet urcă în sus, pe linia pieptului, a gâtului. Își ținea ochii închiși strâns. Orbit de flagelul cercurilor de lumini violete, ce-i dezlănțuiau imagini fantomatice și aberații halucinante, câmpii albastre învârtejite de fluturi uriași și nebunatici, trenă de fulgi, flăcări cântătoare, însoțite de dorințe chinuitoare.

Fata se zbătea strâmtorată, se căznea să-l respingă cu mâinile, îl lovea cu pumnii în umeri și-l purta prin cameră, ca pe o povară enorm de grea, iar el îi istovea rezistența treptat și o lipea tot mai febril de piept, de gura lui cu un suflu irezistibil de copleșitor, care o topea și o toropea. Simțea cum ceva uluitor de repede se stingea în ea, i se strecura prin vine o slăbiciune molatică, asemănătoare cu aceea a naufragiatului ajuns la limita epuizării, pătruns de un abur dulce și dezmierdător al prăbușirii. Bretelele rochiei îi lunecară de pe umeri și ea, încleștată în brațe, era neputincioasă să intervină cumva. De ciudă i se umeziră ochii, gata să plângă, îi venea să țipe, să urle și nu-și regăsea vocea. Striga, dar nu se auzea nici ea. Se zbătea și nu avea putere. Reacția sa de împotrivire, de furie înverșunată, ceda vertiginos unei tentații covârșitoare, egală cu misterul, de la care avea senzația că o cuprinde leșinul și, ca să nu cadă îngrozitor de tare în prăpastia apărută brusc, se agăță năprasnic, cu mâinile de gâtul bărbatului, căutându-i gura orbește, năvalnic, cu spaimă, cu o cutremurătoare speranță să fie salvată, ocrotită.

Se dărui cu o totală pasiune, cu acel fior ispititor al necunoscutului, transformându-se în vâlvătaia unui foc mistuitor, în necontenitul zbor amețitor, în vârtejuri de suspine, unduiri și zvârcoliri, cu durere și curajul să revină ca pasărea paradisului, să învingă și să dăinuie.

* * *

După mai multe zile posomorâte, înnourate, cu ploi mari și ploițe, soarele din nou strălucea puternic. Cerul se deschise larg, reînnoit, într-un albastru stăruitor, care îți lua ochii înlăcrimându-i. Însă dimineața aerul cald era încă înșelător și ascundea rafale iuți și tăioase, pătrundea sub hainele alese după soare și excita pielea cu o pulbere

rece și umedă. Bocan și Petrumic rătăceau prin via pustie de vreun sfert de oră.

– Țipenie. Nu se văd și nu se aud, remarcă Petrumic printre alte vorbe.

– Da, nu se aude și nu se vede, mormăi sumbru Bocan, verificându-și cu degetele bumbii hainei, dacă sunt încheiați.

Repetase într-o doară, cu totul în alt sens și cu gândul în altă parte, rotindu-și ochii în jur, peste rândurile de vie, până în zare. Pentru a doua oară, în decurs de o oră, directorul general îl sunase de undeva de aproape. Rectificase, îi comunicase să fie așteptați în sectorul experimental. De aceasta nu-și bătea capul, trebuiau să apară. Dar de ce anume în sectorul experimental? Care-i scopul vizitei? Își înclină privirea la Petrumic, care glăsuia cu interes și nu prindea firul. Spuse și el suprapus:

– Ceva nu-mi place, nu-mi convine, dar nu știu ce.

Tânărul, oprit locului, nu-l auzea, asculta tăcut, concentrat, cu urechile ciulite. Bocan păși înainte. Nici nu se aștepta la vreun răspuns. Se gândise în glas tare și atât. Îl vânturau tot felul de îndoieli confuze, presupuneri, admiteri. Analiza de-a fir-a-păr situația în fiecare sector de producție, ceea ce se făcea în gospodărie și ce urma să fie făcut, își judeca acțiunile, dispozițiile, manevrele de ultimă oră, dar mereu ajungea, pentru a câta oară, în ultimele zile, acolo, unde gândul i se împotmolea. Un soi de curiozitate îl obseda să prevadă, să ghicească care ar fi următoarea mișcare a ștabului raional. Miercuri, la a treia zi după ce a fost oprit culesul în vie, îl anunțase prin telefon să vină la ședință. A respins invitația înainte de a afla de ce-i chemat. Își motivase refuzul că nu se simte bine, e bolnav și are febră. Închise telefonul înciudat, cu putere și rămase cu mâna pe receptor. Pe jumătate nu mințise. Într-adevăr se simțea rău, frământat în negru. Cu o zi mai înainte, dimineața, trecuse pe la spital. Medicul îi găsise tensiunea avansată. Firește, altfel nici n-ar avea cum să fie acum, când totul, nu numai tensiunea, e în avansare. I se prescrise, un tratament strict cu buletin la domiciliu. Toată viața nu se folosise de buletine, iar acum luă hârtia albăstrie cu bucurie, ca pe ceva foarte de preț, ca pe o garanție protectoare.

Se bucurase, fără să știe de ce, și când a început să ploaie mărunt și des. Se învârti chiar cu Ionela, fiică-sa, studentă la medicină, în pas de dans. Ea râse, avertizându-l în glumă: „O euforie bruscă la bolnavi de fapt dă de bănuit”. „O fi, dar după mine, dă și siguranță, promite”, bâigui el vesel. După amiază nu mai avu răbdarea să șadă în casă. Își bău pastilele, ca să nu-l supere pe medic și chemă la telefon mașina. S-a dus direct la livadă, unde se muncea migălos, cu tur de forță. Tractoarele din răsputeri, cu muget și opintiri, trăgeau șirul de containere cu roțile scufundate în pământul răzmuiat, răscolit adânc, de pe rândurile de copaci. Pe rampa frigoriferului și sub acoperișuri, oamenii, îmbrăcați în pelerine din folii, regrupați în echipe suplimentare, sortau producția în lăzi, încărcau în camioane basculante merele rebutate la suc. Îi părea rău de bucuria sa precoce, ușuratică, euforia ce da de bănuit. Ce-i trăsnise prin cap? Se cerea să-și suflece cât mai energic mânicile, altfel Bugor îl va juca definitiv. Îl cunoștea destul de bine, nu va scăpa momentul să-i dea replica, el, care își plăzmuiește activitatea în temei pe greșeli, fără de care ar fi răsuflat. Și nu i-ar fi căzut tronc la inimă să fie declinat, să umble cu ochii scoși. Acel care caută nod în papură – găsește. Asta Tomșa se încăpățâna să înțeleagă, când îl tachinase și-i ordonase să reînceapă culesul poamei măcar cu o mână de oameni, cu vreo cincizeci de studenți, așa, de ochii lumii, numai să aținească ștabul raional, să-i caute în coarne lui Bugor. Nu credea nici el în ce spunea, chiar se temea ca Tomșa să nu se lase convins. De ce, în lucruri serioase și temeinice, s-ar juca de-a copiii?

Bugor venea peste o zi, stătea pe firul telefonului, gata să-l îndoaie, să-l convingă. Îi sugerase să-l repeadă pe Tomșa cât nu-i târziu, până n-a dat cu totul în gard, va aproba ordinul de concediere la orice oră. Vorbă de clacă. În cele din urmă ce are Tomșa? Nu s-ar uita el la încăpățânarea lui, e în putere și în drept, ca director, să schimbe după cum ar crede de cuviință, dar e în fața adevărului și nu i se ridică mâna să-l strâmbe. Bocan scuipă frunza strivită între dinți, foarte amară, stropită cu piatră vânătă, mormăi acru și înjură în sine amărât, nemulțumit de sâcâielile ce-l rod. Ajuns până la intersecția

drumurilor dintre parcele, păși îndărăt cu pas mare și grăbit.

În celălalt capăt Petrumic, reîntors și el înapoi, cu gâtul alungit, cu antenele desfăcute, intercepta tot mai aproape frânturi de voci, slabe, intermitente. Pe unul din ultimele rânduri, sărind peste sârma de ancoraj, se pomeni față în față, și nu-i venea a crede ochilor, cu Secretarul CC de partid din republică. Se aștepta la șefi de rang raional.

– Dumneata cine ești? se amuză înaltul oaspete, văzându-l săltat pe vârful picioarelor.

– Eu... înghiți el repede un nod și zise încă fâstâcit, eu sunt Petru cel Mic.

Și, sesizând că rostise nu ceea ce ar fi trebuit, zâmbi imediat, chipurile, să fie înțeles în glumă.

– A-a! îngână aclamat Secretarul CC, cu o urmă de surâs pe față, clătinând din cap, și din nou rusește: „Dar unde-i cel Mare?".

De după paravanul de frunze de pe rând, se iviră Kalitov, directorul general, urmat de Albot, primul secreter al comitetului raional de partid și un bărbat mai în vârstă, uscățiv la față și cu ochelari fumurii. Îl recunoscu și pe acesta după o clipă. Era Nagornîi, directorul Institutului de cercetări științifice în domeniul viticulturii, personaj în știința de ramură. Bocan ridică de departe un braț de bun venit, îi salută voios, le întinse pe rând mâna. Secretarul CC era și pentru el o surpriză, dar poseda talentul să ascundă emoțiile și să adopte atitudini după împrejurări. Petrumic, retras la un pas de grup, era atent, nu scăpa nimic, se uita cu o licărire de admirație discretă la bărbații aproape de aceeași statură și croială, în deosebi la Secretarul CC, cu ținuta sa impunătoare de bărbat înalt și ticluit, viril și căpos, care, după dânsul, reprezenta un model perfect de prestanță masculină. Avea el o slăbiciune neîntemeiată, inconștientă față de bărbații înalți și arătoși înclinat să exagereze, să vadă în ei o specie de elită, un soi deosebit, cărora le revine într-un mod cert să troneze și să domine. Știa, dar uita, că poate domina și un infirm, dacă beteșugul și-l insuflă și îl ia drept un însemn al propriei demnități. Nimic nu reduce din încredere, din valoare, din inteligență și aspirații, decât defectele

pe care ți le descoperi și ți le atribui singur. Nimeni nu-i scutit de defecte, numai că unii știu să le ascundă, pe când alții și le anină de rât, ca pe niște pietre de moară.

În momentele de limpezire și inspirație el era cu dictonul: „Stricați oglinzile, să piară deosebirile! Stricați-le, dacă vreți să supraviețuim, să fim egali și fericiți". Iar adesea, când venea vorba despre fizicul bărbaților, avea gata remarca și o spunea pe unde în glumă, pe unde în serios, că de fapt cei mai capabili oameni în fond sunt de statura sa și ca argument, înșira nume de personalități proeminente din istoria universală în frunte cu Lenin, Napoleon, Balzac, Voltaire și alții.

Grupul de bărbați discuta încă subiecte de dezamorțire, deviate de la vreo problemă concretă, când Secretarul CC, ca printre altele, îl întrebă pe Bocan:

– De ce ați stropit noul soi de poamă?

– Din greșeală. O singură parcelă, o singură dată, răspunse în locul lui Petrumic.

– Mă așteptam să-l aud pe Boris Mironovici, îi zise cu bunăvoință Secretarul CC.

– Eu, eu vorbesc, confirmă înveselit Bocan. El mi-i difuzorul, încrederea și discipolul.

Și toți râseră cu însuflețire.

– Iată cum! Deci îmi revine să-mi încerc puterile mai întâi cu Petru cel Mic? zise Secretarul CC, potolindu-și zâmbetul.

– Așa iese.

– E ca și la Esop, se grăbi să intervină Nagornîi. Filozofia stăpânului dezleagă lucruri mari. Cu chestii de astea, de grădină, să vă răspundă sluga mea...

Secretarul aprobă cu satisfacție din cap, ștergându-se pe sub ochi cu o batistă. După stratul subțire de colb depus în dâre și dungi pe umerii, reverul costumului de un negru cenușiu lucios, pantofii prăfuiți ce puteau prezice că-și începuse vizita de lucru în faptul dimineții și străbătuse pe jos nu un câmp și nu un rând de vie.

– Da, Boris Mironovici, vreai să mă pui la mare încercare, îi zise el de acum sobru și îl luă la braț.

Porniră spre parcela următoare, urmați de ceilalți șefi, care înfiripase cu Petrumic un moment vesel. La poziția asta el era pe cal, avea stofă să anime și pe cei mai gravi.

De acum pe rând Secretarul îl întrebă:

– Apropo, Boris Mironovici, auzul mi s-a deprins cu zgomot de sezon. E liniște, nu se văd mișcări pe masiv.

Bocan se încleie în loc, tuși în pumn repede cu gândul, dacă înaltul șef era la curent cu problema sau ba. Îi zise pe un ton deschis și sincer:

– Ne-au rămas soiurile târzii. Pe câteva zile suntem ocupați la livadă. Paralel îi ajutăm pe vecinii din sovhozul „Frunze". Li se strică poama văzând cu ochii. Nu-i putem lăsa...

– Așa, da! E un gest lăudabil, dacă-i întemeiat.

– Desigur. E întemeiat, afirmă nu cu toată gura Bocan, privind în direcția lui Albot. De pe fața acestuia nu culesese nimic ce l-ar contrazice sau l-ar îngrijora. Trecuse cu toții pe alt rând de vie, cercetând minuțios de la un butuc la altul strugurii cu un schimb de păreri și sugestii referitor la proprietățile agrobiologice. Sectorul experimental pe o suprafață de 50 de hectare era prima plantație sădită cu un nou soi de poamă creat de Institutul de cercetări științifice condus de Nagornîi în condiții reale, de producție. Era un sort pe care se conta mult după caracteristicile condiționate, de mare productivitate, tardiv, rezistent la capriciile climei, la boli și vătămători, nu necesita să fie stropit, tratat special cu soluții. Via la al patrulea an arăta în plin rod, cu struguri mulțișori, viguroși, încărcați țurțure cu bobițe măștcate de un negru vinețiu intens, poleit de un suflu albastru-argintiu. Pe alocuri mai spunea și Petrumic câte un cuvânt, limpezind anumite detalii. El era întărit, din propria rugăminte, să supravegheze sectorul experimental, tema sa de referat pentru aspirantură. Lângă un butuc secretarul CC atrase atenția lui Nagornîi la un strugure cu bobițe stricate, atacate de mucegai.

– Observați Mihail Pavlovici...

– Da, dar sunt abateri răzlețe și imune. Nu implică și nici nu caracterizează.

– Vreți să susțineți că mucegaiul nu poate lua proporții?

– Spre asta ne-am orientat.

– Prezența mucegaiului e o excepție. Bobițele au suferit o suprasufocare. Au fost neglijate procedurile de îngrijire. La concluzia aceasta am ajuns în comun cu colaboratorii institutului, completă Petrumic într-o manieră savantă, fără inflexiuni și cu o stăruință de elev sârguincios. Nu s-au efectuat toate lucrările în verde. Și, mai cu seamă, chiar și cele efectuate nu s-au efectuat la timp.

– Cauza? se interesa Secretarul CC, privindu-l cu un respect curios, ceea ce Petrumic reținu, resimți și crescu, dar se și schimbă la față, prins de întrebarea susceptibilă.

– Ca de obicei, mișcă el neputincios din brațe. Nu reușim cu lucrările. Lotul experimental încă nu-i inclus în planul de producții. Se lasă la urmă.

– Și un surplus la plan încurcă? se întoarse Secretarul spre Bocan.

– Nu cred, dădu acela să-și lipească un zâmbet pe buze. Din inerție te gândești mai întâi la plan, apoi la surplus. Efectivul determină...

– Boris Mironovici, vă rog, inventați ceva mai breaz. Aveți destulă experiență s-o faceți, îi ripostă Secretarul CC. Sunt sătul de baliverne. Când voi, conducătorii gospodăriilor agricole, vă alegeți cu rezultate bune: pozați, totul e în ordine, totul aveți, nimic nu vă lipsește. Iar dacă dați greș cu același efectiv începeți: nu vă ajung oameni, brațe, forțe, nu corespund specialiștii, a plouat la Bobotează și nu de Ispas. E tare ieftin. Ați amintit de inerție. La ea era cazul să vă opriți. Inerția determină și nu efectivul. Determină felul de a gândi, insuficiența de ingeniozitate. În munca voastră continuați să chibzuiți pe vechi, luați acțiunile preconceput, nu cu resortul de altă dată, mizați în primul rând pe oameni, pe numărul de brațe și uitați de impulsurile inventive, de spiritul ingineresc de a găsi noi idei și modalități, care să ne asigure cu minimum de efort obiectivul propus, succesul. De ce să nu fim curajoși și să recunoaștem?

– Da, recunoscu Bocan, aprobând din cap, se uită multe și des. Când te ia apa, nu te repezi după pălărie. Cu oamenii e mult mai simplu, mai sigur. Pe oameni îi ai, îi vezi, dispui de ei, le cunoști po-

sibilitățile, știi cu cât se vor mișca într-o oră, într-o zi. Pe când ideile, modalitățile aparțin de domeniul abstracției, nu dai de ele la nevoie, conțin risc și nu te simți cu hățurile în mână.

La vârsta lui pe toate ar fi vrut să le facă bine, pentru că, după cum spune Tomșa, a rămas o vorbă din bătrâni: boul bătrân trage brazda dreaptă. Altul însă e plugul. Cu tot efortul fizic, uneori e depășit, se stăruie și nu poate stăvili, nu poate cuprinde imensul. Și există un asemenea imens real, acel al agriculturii concentrate, avansate, moderne, ce reprezintă sovhozul cu fondurile sale productive și neproductive, fixe și circulante, împrumutate și alocate la o sumă de peste treizeci de milioane, firește, luate la un preț convențional, pentru că pământul cu rodul său în realitate nu se supune unor calcule reale, e de neprețuit.

Dar și treizeci de milioane imune, dezvăluie o întreagă industrie de proporții, un combinat cu multele linii tehnologice solitare, ramificări, împletiri și complicații specifice. Într-o zi lucrată sau nelucrată în mediu, sub diverse forme, se consumă și se include în prețul de cost, în cheltuielile generale zeci și zeci de mii de ruble, de bunuri materiale. Cea mai mică abatere rupe foarte scump. Orice acțiune se vrea legată, coordonată, soluționată integral, la parametrii cei mai optimi. Înainte, când în sovhoz erau 12 camioane și 20 de tractoare, el singur lua, pur și simplu, o foaie de hârtie, un creion și sonda toate variantele posibile, așa ca, resursele tehnice să fie utilizate cu maxima eficiență. Fiecărui șofer îi trasa ruta: pleci în punctul A, dacă acolo nu te încarci, te duci în punctul B, de nu-ți merge nici acolo, pleci mai departe în punctul C. Până la urmă mașina nu se întorcea cu deșertul, îndreptățea, atingea un randament dorit. Acum însă, când sunt 40 de camioane și peste o sută de tractoare, în afară de restul parcului de mașini de agregate independente și utilaje, cu un simplu creion nu mai ai cum optimiza, o minte de om nu se mai descurcă, nu izbutește cel puțin să respecte o ordine simplă.

La alte coordonate s-a deplasat agricultura modernizată, s-au extins relațiile de producție, cooperările, problemele nu mai plutesc la suprafață, ceea ce se vede cu ochiul înșelă, bucata de gheață văzută

ascunde sub apă un aisberg enorm. Astă vară de pe cel mai fertil teren arabil însămânțat cu un sort de înaltă productivitate s-a recoltat, de necrezut! doar câta 21 chintale de grâu la hectar. De când lucrează în sovhoz, de aproape douăzeci și cinci de ani, chiar și în cei mai secetoși ani, nu s-a strâns o roadă mai mică, n-a coborât niciodată sub treizeci de chintale. A fost curios să afle anomalia. L-a pus pe Tomșa în viteză, a alergat pe la institute, laboratoare de cercetări științifice. Specialiștii au găsit în sol substanțe chimice fitotoxice, ce nu se metabolizaseră. De unde s-au luat? Au răsfoit arhivele, un subsol ticsit cu maculatură. Și s-au mirat. Cu cinci ani în urmă terenul a fost însămânțat cu păpușoi și s-au introdus erbicide. Reziduurile rămase au compromis roada. După cinci ani cine se putea aștepta la una ca asta? Anual se folosesc sute de substanțe chimice, microelemente, îngrășăminte minerale în diferite proporții și componente, după necesitate, în dependență de sol, cultură, condiții. Cum să le duci contul de efectele reziduale, de influențele reciproce, tangențe, de înrâurire asupra mediului în rotirea permanentă a asolamentului, în fiecare caz concret, pe fiecare teren aparte, ca în ultimă instanță să mențiii inteligent, cu pricepere și cu gândul la ziua de mâine, echilibrul sistemului ecologic, la care orice deviere, denaturare implică consecințe din cele mai nefaste? Bineînțeles, se întocmesc dări de seama, hărți speciale, arendă de perspectivă, dar hârtia nu poate înregistra totul, n-are un caracter operativ, decis și e lipsit de esențial, nu conține analiza de moment a solului. Să fugi de fiecare dată, peste o zi pe la institute? Doar fiecare teren, fiecare petic de pământ, obligă să aibă o memorie vie în permanență, un ecran informativ în detalii și regenerări, nu toate caracteristicele posibile, să fie mereu la îndemână. Modernizarea a pornit de jos, cu mașini de mare capacitate, constructiv superioare, procedee și elemente noi, tehnologii înaintate, industrializate, dar sistemul de dirijare, de comandă a producției a rămas aproape neschimbat, la procedee vechi și lunecă, scapătă, nu-i în putere să miște mașinăria. Gospodăria la gradul său de concentrare, de intensificare, ca să-și atingă randamentul propus, necesită, crede el, un centru informativ de calcul, de un sintetizator. Din câte

știe, sufletul revoluției tehnico-științifice îl constituie calculatorul electronic, potențialul cibernetic, fără de el mașinăria devine o masă necoordonată.

Cam despre toate acestea conversase pe scurt, succint, cu Secretarul CC în drum spre atelierul de altoire. Îi spuse, nu pentru a se îndreptăți, ci ca pe o sugestie, o părere pornită din inimă, cu sinceritate și convingere.

– Acum e altă vorbă, îi zise înaltul oaspete. E mai aproape de dumneata, Boris Mironovici. Spre asta mergem. E o problemă care ne preocupă...

Pe urmă, în atelier, unde un grup de tehnicieni terminau reglarea instalației cu raze gama de premieră tehnică, Secretarul CC, contemplând din mijlocul încăperii utilajul ultramodern, etalat în camere ermetizate și îmbrăcate în placaj strălucitor, panouri de comenzi cu ecrane, reveni din nou la subiect.

– Nici nu ți se întoarce limba să pronunți cuvântul atelier, spuse el cu o ușoară admirație. Sună arhaic, în corespundere cu ce vezi, și după formă, și după conținut. Seamănă mai curând cu un vast laborator științific. Da, Boris Mironovici, aici nu mai poți recurge la creion. Am să mă strădui să ai printre primii și un centru informativ pe potriva gospodăriei. Mă conving, că noul în sovhoz are cale liberă...

Îi fond așa și era. Savanții, colaboratorii de la centrele științifice din republică veneau în primul rând la Bocan, știau că el va accepta propunerile, experimentările, vor găsi sprijinul cuvenit. Îl considerau un promotor al noului. Pe Bocan însă nu-l interesau atât cercetările, rezultatele, la care s-ar putea ajunge cândva, cât căile de a profita pe parcurs. Prin intermediul cercetărilor deschidea cu mai mult curaj ușile, apela și manipula, construia, îmbunătățea aprovizionarea cu materiale deficitare, obținea alocații suplimentare.

Cu o mână plătea temele, cu alta încasa și câștiga. Știința îi era scut, îl proteja, îi asigura un prag mai mare de independență, pentru a elabora programul de producție curent și pe viitor în termeni reali și obiectivi, nu i se schimba înspre primăvară de zeci de ori structura semănăturilor și a livrărilor. Pe cutare suprafață se întreprind cercetări,

nu putem admite nici o modificare, se împotrivea el pe drept sau pe nedrept. Avem temă, contract. Plătim o sumedenie de bani, ar fi curat o nebunie să-i fituim în vânt. Rezista, stăruia, avertiza. Și știința sub oblăduirea partidului, până la urmă potolea zelul jonglerilor de la instanțele de planificare. Iar dacă experiențele se succedau cu rezultate bune, pentru Bocan era ca o mană cerească, un serviciu pe gratis.

De la grajdul de cai, Petrumic o luase spre sat de-a dreptul peste imaș, sărind gardul din fundul ogrăzii. Motocicleta i se defectase definitiv, nu mai era bună decât să fie aruncată la fier veci. Acum rămăsese și fără cal, l-au înhămat din ordinul directorului. În primul moment noutatea l-a pus pe ace. Bocan în loc să-și țină cuvântul, după cum îi tot promite de luni de zile să-l fericească cu o nouă motocicletă, l-a mai lăsat și cu șaua în cui. După câțiva pași, de la iesle la ușă și înapoi, acele din călcâie îi dispăruse. Îi convenea, îl bucura o asemenea întorsătură cu gândul că n-ar fi fost predispus să apară călare printre studenți, i-ar fi făcut să se tăvălească de râs și n-ar fi vrut să fie măscărit în ochii Tamarei. De, firescul pe unii îi amuză, alții îl văd banal, sunt și de acei, pe care îi jenează. Oricum, fără cal avea motive să fie hoinar și nu tulbura ordinea de idei. De fapt, cel mai bine i s-ar fi potrivit să planeze cu un deltaplanor, ar coincide pe deplin cu starea sa de spirit, care îi declanșa o necontenită senzație de zbor, o plenitudine echivalentă cu nemărginirea. De când Nely l-a admis tacit în suita ei, era seară de seară alături de Tamara, putea să-i vorbească în voie. Adesea rămâneau în doi, se plimbau până târziu și s-ar fi îndoit să fie cineva mai fericit decât el. În orice caz, mai fericit încă nu se știuse. Fata nu-l evita, se comporta obișnuit, discuta cu simplitate și păstra în toate o rezervă atenuată, mai mult sesizată care îți sugera să respecți o distanță de corectitudine. Doar uneori, când se isca câte o pauză, înmărmurea îngândurată, de parcă medita asupra unei probleme eterne și îl privea de la o parte cu un interes uitat și melancolie picurată. Iar el repede găsea să-i spună ceva pitoresc și să surâdă împreună. Dragostea lui latentă, izbucnind, pălălăia cu o atare intensitate, încât nu-și dorea nimic altceva, decât s-o aibă

alături la nesfârșit, să savureze ceea ce era pentru el inedit, neînchipuit de fascinant și de necrezut. În rest, să ardă flacăra, și viața va fi trăită, își zicea el ajuns la înălțimi, la materii supreme. Până la urmă paralelele înclină și drumurile se întâlnesc. Devia și el de la realitate la abstracții, la teorii, la mărimile grafice îndreptate una în întâmpinarea alteia. Forța de atracție a două valori e cu atât mai mare, cu cât ele sunt mai aproape. Contopirea devine teoretic inevitabilă, chiar dacă o mărime ezită, se poate stimula cealaltă ca să preia inițiativa, să atragă, s-o cuprindă pe prima.

Fiecare adiere de vânt îi schimba ordinea gândurilor. Gânduri mari și mici, intuite brusc, rătăcite, efemere și crude, extrem de profunde și nebănuite, speculative și cu urechile lungi. Se uită în urmă, apoi în jos, la picioare, să-și determine lungimea pasului, să-i caute o comparație impetuoasă. Îi venise în minte ideea că, atunci, când mergi așa, cătinel, la pas, ar exista un anumit raport cu amplitudinea raționamentului. Gândul îți fuge dincolo de limitele obișnuitului și totodată parcă te apropii mai mult de tine însuți, de dezvăluirile din jur care capătă o consistență de contopire, de pătrundere, sens și rezonanță, când orice strop de aer se vrea sorbit, orice sunet fremătat, orice firicel adulmecat, când parcă și singur devii una cu lumina, cerul, relieful, cu natura și ca natura de înțelept și atotcuprinzător.

Soarele la apus, răsturnat într-un cot pe povârnișul dealului, cu razele-i piezișe, frigea. Avea o osârdie suspectă, semnala, după toate aparențele, din nou a ploaie. Sub picioare pământul se desfăta, acumula căldură, respira și tresălta palpabil. N-a rezistat ispitei să nu-i împărtășească bucuria. Și-a scos pantofii, ciorapii și a pășit înainte pe cărăruia fierbinte.

Îl cutremurau fiorii vieții, se conectase într-un circuit continuu, supus unor torente de fascicule ciclice. Călca atent și sensibil, ca să simtă orice crăpătură, rid, unduire, fir de colb, de iarbă sfrijită și țepoasă. Bulgărașii mici, duri, colțuroși ca ciulinii i se înfigeau în tălpi cu o durere ascuțită, străfulgerătoare, care îi săgeta trupul până în creier, până la lacrimi, sfârâind de plăcerea regăsită în minunile, puterea, veșnicia pământului. Desculț se vedea, așa cum pribluia să

fie, mare, uriaș, viguros, într-un univers și mai imens, de neconceput, unde își avea locul, menirea, zborul și sesiza într-un mod inexplicabil rostul vieții, pe care nici un pretențios tratat științific nu-l poate elucida până la o concepție logică. Demult nu i-a pipăit tălpile pământul, n-a mai dat pe la bâtu și nu i-a ascultat înțelepciunea. Să nu uite de aici încolo. Încălțat, pierzi parcă din instinct, din ceea ce e al tău, devii insensibil, nesigur, nestatornic, străin de lumea ta, egoist, necugetat.

Unei ciubote grele, cu tălpi în cuie de fer, îi este indiferent pe unde și ce calcă. Pământul te revindecă, îți redă seva, omenia, limpezimea, curajul. De câte ori fratele mai mare vine acasă, în concediu, se descalță la poartă, își suflecă pantalonii și înaintează până în pragul casei prin colb sau glod, oprindu-se la fiecare doi-trei pași, ca să scormonească cu vârful degetelor, cu călcâiele pământul, să se afunde până la glezne în țărână. Își înmuia picioarele și se preschimba, fața i se schimonosea, i se învolbura de extaz, de parcă se oblojea într-o apă vie, tămăduitoare. Îi jucau ochii în cap, susura frenetic și se umplea ca un vas transparent, de jos în sus, cu o licoare rumenie. Cine l-ar rupe de la pământ? Pământ mai bine s-ar face și din pământ din nou va încolți. Mitul lui Heracles poate nu-i chiar mit în toate. Omul ar părea o plăzmuire dintre cer și pământ. Iubește, ține, e legat de pământ, dar tânjește după cer. E ca și în situația copilului cu părinții divorțați; nu se îndură să-și părăsească mama iubită, râvnește însă să-l aibă și pe taică-său. O fi așa sau nu, cine știe, e doar un gând și gândul e ca și apa, sapă necontenit, sapă să răzbată undeva...

Cărăruia cotise brusc, se prăvălise, scăpătase prin surpătura râpușoarei năpădită de oțetari deși. Agățându-se în urcuș de o ramură fragedă, rămase cu ea în mână, înțepat de un miros amărui, persistent. Pe mal, de după un pâlc de tufișuri, se repezi la el un dulău roșcat, mai mare decât un berbec de rasă, iar de spaimă, mai fioros decât un cerber. Petrumic, zburlit, sări instinctiv la o parte și, înțepenind într-o poziție de apărare, se stropși la javră:

– Piei din cercurile mele!

N-a înțeles un soldățoi roman, d-apoi un câine! Dulăul se propti

avan pe labele din față. Lătra smucit, gros, clănțănind furios. De la vreo zece metri, ciobanul pornit alene în direcția lor, îl chemă pe Petrumic, îl încuraja să-și continue drumul, să nu-i fie teamă. Strigă la dulău de mai multe ori, până ce câinele potrivnic își coborî capul, târându-și mai întâi botul pe pământ, ca apoi mârâind, cu coada între picioare, să dispară printre turma de oi răzlețite. Mihai Țațu îl înhămă pe Petrumic sub un braț, îl tipări pe umăr cu putere, îl scutură tovărășește, îl sugrumă amical, îl strânse împelițat, îi vârî degetele sub claviculă cu o îndemânare de medic gratuit și apucătură de veterinar amețit. Și zâmbea, scăpăra în perle, îl iscodea cu un ochi de iezuit și o expresie de fericire bleagă. Ca, după un moment, să-l smucească iarăși din loc, să-l târască după dânsul, ca pe un măgar încăpățânat.

– Te-ai rătăcit?

– Nu, m-au ademenit oile, bâzâi strâmb Petrumic, scuturat din dezgustătoarea dezmierdare.

– Da, au lână, flutură pe sus ciobanul. Cu oile e bine, nu-și dau importanță. Sunt lipsite de complexe.

S-au apropiat de un rucsac turistic, decolorat. Țațu, aplecat pe vine, îi lărgi gura, scoase două scăunele pliante din pânză grosolană, un mic geamantan plat, negru și nichelat, de tip „diplomat". Îl deschise pe genunchi și-i făcu semn lui Petrumic să aleagă după plac ce vrea din trei sticle: coniac sau rachiu de două feluri. Lângă sticle erau aranjate îngrijit, prinse în arcușoare de sârmă, fluiere mari și mici, un nai, un corn, muzicuțe, câteva drâmbe.

– Mai bine zii o doină la nai, îi propuse înviorat Petrumic, îmboldit de o virtuală încântare.

– Și bere, robul domnului. Fără suflet, doina tânguie, înnodă el și, răsucindu-și mâna ca un iluzionist, îi arătă un păhărel cilindric de alamă.

Puse geamantanul deschis pe iarbă, destupă sticla cu coniac pe trei sferturi plină, suflă surâzător în păhărel, cu coada ochiului la Petrumic. Între ei exista o camaraderie ciuntită, ca o funie dintre doi pari ce nu ajungea să fie legată din ambele capete. Se vedeau rar, din întâmplare, mai des la Palatul de cultură. Țațu, la patruzeci de ani,

gospodar așezat și prosper, poate unul din cei mai avuți oameni din sat, aristocrat socialist, după cum îi ziceau unii, tată a patru copii, tindea să-i aibă în priză, îi căuta tovărășie, îl trata de la egal la egal, dar cu respect. Mai totdeauna, când se întâlneau la repetiții, îl invita în ospeție, acasă la el, la vila sa impozantă. Nu prea aveau ce discuta în doi, lipseau interesele ce i-ar apropia și, totuși accepta cu inimă ușoară. Își petrecea timpul plăcut. Gazda îl primea cu onor, la o cina ușoară, dar cu o notă de vogă, de relaxare aristocratică. Îi executa la diferite instrumente balade, bijuterii folclorice, melodii populare inedite, uitate și culese de la bătrâni. Îl iniția și în propriile improvizații muzicale, îi cerea părerea, îl ruga să-i redacteze cuvintele la cântece. Îl învăța să cânte la muzicuțe și drâmbe. Țațu îi trezea mereu uimirea, nu-i încăpea în închipuire, în canoanele care-i persistau și-i influențau viziunea despre lumea înconjurătoare. Se situa undeva, aparte. În tinerețe încercase mai multe meserii, a absolvit două școli profesionale, Tehnicumul de mecanizare a agriculturii și mulți ani a lucrat șef al unei brigăzi de tractoare specializate în vii. Se cota bine, muncea cu nerv, avea succese. În camera, unde era condus de cele mai multe ori, erau expuse diplome, fanioane, insigne, medalii de aur și argint la EREN-ului, obiecte de preț cu care a fost premiat ani la rând. Cu o ocazie i le-a comentat lui Petrumic în amănunte și i-a spus, că le-a aflat ca pe un stimulent de instruire, de încurajare a copiilor, să le vadă zi de zi, căci după cum remarcase el, viitorul lor depinde în mare parte de statutul social al părinților.

După mulți specialiști, Țațu promitea, sălășluia în el gene proeminente de creștere. Bocan îl îndemna să-și continue studiile la institut, a vrut să-l avanseze, să-l numească inginer pentru exploatarea parcului de tractoare. Nu, el nu schimbă onoarea pe păcat, îi respinse Țațu propunerea. Un brigadier e văzut, înzorzonat de laude și lauri, poate chiar și atunci când nu prea merită, iar un inginer e mereu terfelit, croit de păcatele altora, de capul lui se sparg toate oalele. După un timp însă n-a vrut nici brigadier să lucreze. Așa, parcă fără vreun motiv serios, a depus cerere de concediere. În primăvară, după vreo două luni de tânjală, s-a anunțat pe neașteptate și surprinzător cio-

ban la oile oamenilor. Vestea, bineînțeles, a avut rezonanță, răsunet înfundat, ca și cum ar fi sărit rugina de pe clopotele bisericii părăsite.

Au trosnit prejudecățile, au dat crăpătură canoanele, s-au smintit legile nescrise ale satului. Iar lui Țațu îi căzu dama de pică cu scandal la așternut. Soția sa, soră medicală, femeie frumoasă, sclivisită la moda capitalei, cu ifose intelectuale, care la început nu-i luase vorbele în serios, scăpăra foc și pară. Strica farfuriile și se repezea să-l zgârie ca o mâță călcată pe coadă. Îl avertiza că-l părăsește, pentru că nu vrea să fie de râs, să fie arătată cu degetul de tot satul și să-și piardă autoritatea, stima. În apărarea lui Țațu sări socru-său împreună cu cumnatul. Erau în vorbă, înțeleși din timp. Tatăl își potoli fiica cu o singură prelegere învârtoșată. O luă la trei parale, ca să fie atentă la îndrugă, să nu uite că și el până la pensie a muncit la fermă îngrijitor de vite și nu de aceea, că nu l-a dus mintea la altceva. A avut și carte pentru timpul său și deprinderi să ajungă cerul cu degetul. Dar a avut și destui glagolii să nu ridice degetul, să-și știe lungimea nasului și rostul. E și el fiu de mocan și se mândrește cu aceasta. Dintotdeauna mocanii au fost cineva, sufletul, verva, legenda plaiului, din adâncul lor gâlgâie miorițele, doinele, mărgăritarele graiului. Acum ce, viața s-a oprit în loc? Sau cultura se face numai pe la filarmonii?

Cât nu te-i îngriji să crești flori în casă, totuna cele din câmp, din pădure, te încântă mai mult. Și nici autoritatea nu-i aceea, cum ți-o închipui. Te înșeli amarnic, ca și alții, dacă crezi, că ea vine de la post și cu postul. Nu-i autoritate, e un naz, ambiț al puterii, un boț de gheață. Pierzi postul, apă te prefaci, părăiașe te prefaci. Apa trece, pietrele rămân. Și enumără pe degete pe toți acei, care cândva, din voia întâmplării, au stat în capul satului și au ajuns de pomină, zdrențe uitate. Adevărata autoritate e în valoarea omului. Om să pretinzi să fiți în orice împrejurare. Iar în zilele noaste, ca să fii om, mai trebuie să ai și bani, mulți bani. Blana pe care o porți, observă el, de-acum costă două mii de ruble. O leafă de un an nu a orișicui. Se știe, și el cioban s-a angajat, vor ciobăni împreună cu Mihai. Vor ciobăni nu de-aceea că sunt de dârvală și au să-i dovedească. Mai vrea el să dovedească și la alții, la alde cei cu nasul pe sus, care sunt

mai fuduli, decât deștepți, la alde Konop.

Moșul Panfil Panaite, trecut de șaizeci de ani, era tare la vorbă, ca și la trup, vânjos și iute în mișcări. Anii nu-l încărunțise și zicea că-i și cu toți dinții în gură. Și cică, dacă l-ar lua ca pe un cal, după dinți, ar prețui scump, cât unul tânăr. Avea o mustață neagră, falnică, ca pe timpuri, după cum și-o îngrijea taică-său, fost marinar în flota țaristă, văzut de Petrumic într-un album de fotografii în uniformă militară, împreună cu alți săteni mobilizați. Un contingent pe ales, adevărați coloși, unul ca unul, pumnul imperiului. În sat bântuiau legende despre forța lor fizică. Moș Panfil, în comparație cu taică său, după fotografie, părea ceva mai josuț și mai lat în spete. Petrumic îl admira pe bătrân, pentru natura sa largă, dârză, nesupusă, burlescă, de înțelept rustic. Îi înțelegea mândria și convingerile, poziția cam conservatoare, specifică bătrânilor, cu predilecție la timpul de altă dată, aureolat în amintiri.

Chestia cu ciobănia lui Țațu nu i se dizolva în minte. După propria opinie, era mai mult decât un curaj, o răsturnare de idei, o fugă înapoi atunci, când se aspiră la un loc mai aproape de soare, de adevăr. Să ai perspectivă și să fugi de pe linia întâi?... Să fugi după bani? Probabil îi avea destui. Câți, nu avea de unde știi, pentru că azi, în timpul nostru, belșugul nu se dă publicității, se ascunde într-un fel eronat, ca o faptă nedemnă. Împreună cu socrul și cumnatul, mână la mână și umăr la umăr, au ridicat o casă de toată frumusețea, de trai în comun cu două etaje, după un proiect original, cu elemente de nou și vechi, cu chițibușuri grotești, cu spații largi, multe odăi, mansarde, balcoane, cu un subsol integral – pentru beci, garaj, încăperi auxiliare. Casa pe dinăuntru era îmbrăcată cu un lux modern, cu mobilă scumpă și obiecte decorative. Duceau o viață îndestulată. Aproape în fiecare sâmbătă pleca împreună cu soția la capitală. Începeau de la teatru, de la spectacolele matinale și încheiau seara la restaurant, unde își aveau locurile rezervate. Nu-i lipsea nimic nici în ograda întreținută într-o ordine exemplară, asfaltată, cu două mașini „Jigul” – una a lui, iar cealaltă a cumnatului, motocicletă cu ataș, grajd pentru cal, acareturi pentru orătănii și oi în număr de vreo șaizeci de capete.

Grădina le era tot în cooperare comună, cu vreo douăzeci de ari de vie pe spaliere. cooperare Vindea vin anul împrejur. Îi plăcea omului să muncească cu stăruință și rost. În lunile de iarnă lucra lăcătuș în atelierul mecanic, repara, pregătea tehnica sovhozului. În primăvară, la sfârșitul lui aprilie, împreună cu socrul și cu o rudă, pensionar și el, adunau turma – până la 800 de capete. Pentru fiecare oaie încasau câte două ruble pe lună. În jumătate de an câștigau la un loc peste zece mii de ruble, afară de venitul ce li-l aducea propriile oi. Îi mai scuteau pe oameni de câte un rând de lapte și se alegeau și cu un surplus de brânză a naibii de scumpă pe piață. Țațu uneori i se destăinuia, îi vorbea deschis. „E scump, nu neg, recunoștea el, dar acesta-i prețul fuduliei. Ș-apoi acum, când totul aproape e arat și păști pe râpe și de-a lungul drumului, nici ieftin n-are cum fi. Dar nu-i vorba numai de bani. Când nu-i ai, le duci dorul, iar când vin, curg – își pierd farmecul. Banii se fac ușor, când, vrei. După mine e cea mai ușoară îndeletnicire. Nici pe când lucram brigadier nu câștigam mai puțin cu toate premiile și învârtelile. Nu după bani mă alung...”.

De aici, de la această frază, Petrumic se încurcă. Țațu nu-și terminase gândul și nu revenise mai mult la subiect cu nici un prilej. Atunci ce vrea? Care-i sensul mișcării? Ar fi vrut să-l întrebe, să aducă vorba nu o dată, dar nu îndrăznea din teama să nu-i atingă cumva o strună, vreo durere tăinuită, pentru că în fiecare din noi sunt ascunzișuri ce nu se cuvin scormonite. Nu se îndoia în sinceritatea bărbatului, existau și alte dovezi, care tindeau să-l convingă în adevărul frazei. Nu-l putea considera meschin, cu buza scăpărată după bani, un hrăpăreț oarecare, tot așa cum nimeni dintre acei, care îl vedeau pentru prima oară pe stradă, îmbrăcat fercheș, în costum la cravată sau pe scenă – în haine naționale, cu broderii bogate și inflorescențe, n-ar fi presupus nicidecum că-i de la oi. Se prezenta prea fin și luminat pentru asemenea muncă depreciată de la un timp, dură mereu sub cerul liber, în bătaia soarelui, a vântului și în ploaie.

Citea mult, avea peste cinci sute de cărți. Nici Petrumic nu dispunea de o bibliotecă personală mai bogată. Dar cel mai mult pe Țațu îl pasiona muzica. Umbla prin bătrâni, colecționa instrumente

vechi, de factură rară, culegea folclor, cântece, pe care le peria de colbul timpului, le întregea, le lustruia, le insufla sunet, ecou, măreție. Inspirat, compunea și el uneori, ori le orchestra. Melodiile sale erau publicate din când în când în ziare, iar în componența tarafului de instrumente populare, inițiat de dânsul, concerta cu programe folclorice la radio și televiziune. Îi veneau în vizită compozitori, redactori de emisiuni muzicale, folclorice, pe care-i găzduia cu pompe, cu bucate exotice, ciobănești și cu vin fermentat în bobițe, după datina strămoșească. În sat era eveniment, dacă cineva, rar de tot, izbutea să-l înduplece cu bani mulți și plecăciuni adânci să vină cu taraful său la vreo nuntă, și numai atunci, dacă i se închinau și îi sărutau mâna soției. Petrumic se gândea adesea la Țațu. Chipul lui îi apărea în fața ochilor ca un pulsar nedescoperit, presupus doar în calcule și ipoteze. Vroia să-l situeze cumva, într-o înțelegere, pe o anumită poziție socială. Nu putea omul ieși chiar cu totul din orbita mediului. Și mai mult dintr-o supoziție de aș-i acoperi toate petele albe, înclina să-l vadă ca pe un om al satului, dar din viitor.

Au băut coniac din păhărelul de alamă și au luat cu degetele câte o boaghe de urdă. Petrumic a întins în urdă cu un surâs echivoc. Nu încercase niciodată o asemenea combinație excentrică, neînregistrată nici într-un canon civilizat de artă culinară. A rămas frapat, i se topea cerul gurii de un gust neobișnuit de savuros, încât și-a manifestat dorința să repete delicioasa trapeză pe îndelete, cu câte un strop, mai puțin, dar mai des. După ce au cântat în doi cu multă ardoare la drâmbă *Dansul paparudei,* pentru că tot a ploaie era, lui Petrumic îi zbârnâiau fălcile și-i săreau fluturi din ochi. Undeva, într-o intersecție de lumini îi răsări în interpelări de miraj o siluetă de paparudă, mlădioasă și unduitoare, acoperită în zale de frunze și flori. Dansa lent și plutitor pe vârful dealului, ca într-un cadru filmat cu încetinitorul. Părul răsfirat, înfoiat de vânt și mișcări de zbor și pudoare, se destrăma peste zare, se împrăștia în verde și albastru. Cu ultimul sunet i se stinse și imaginea, iar el ar fi vrut să mai cânte, să readucă mistica făptură, ce semăna cu Tamara, dar după o scurtă tăcere distrată, învălmășită, se scula de pe scăunel, și, cu un bun rămas, își reluă drumul.

La sediu urcă la etajul doi, spre dispecerat, să-l găsească prin radiotelefon pe Tomșa. Avea pentru el un mesaj, un plicușor, pe care i l-a transmis Tamara după amiază. Se auzi strigat printr-o ușă întredeschisă. Se dădu cu spatele înapoi, răsucindu-se în prag. De la masă îi sări în întâmpinare Aurelia, secretara organizației comsomoliste. Îi trepida dinainte și-i zâmbea șiret, cu sfori, să-l necăjească, iar ochii îl legănau în scrânciob să-l adoarmă. Era un drăcușor de fată isteață, desfăcută în flori albe. Își scutura petalele în boarea pârgului și pulberea de polei invizibil îți umplea pieptul cu miresme de primăvară.

– Te rog, Luca, ajută-mă, se gudură ea, frământându-și ușor umerii și oftă cu năduf. Am de completat niște formulare cu totul noi pentru mine. Mă descurc anevoios. Ți-am preluat ștafeta – ajută-mă!.. zâmbi ea și-l| învârteji.

Îl luă de mână și îl duse până la masă, de unde spicui dintr-un teanc de hârtii un formular.

– În doi isprăvim repede, zise fata, sugându-și sonor buzele de plăcere.

Petrumic suci formularul pe o parte și pe alta, fără să-l privească, cu ochii la fată.

– Cu alte cuvinte, sunt obligat? întrebă el ca s-o joace.

– Hai, Luca, doar te rog, își agită ea aripioarele cu o prefăcută iritare.

– A, da. Așa da, surâse el umbrit. Când te roagă, n-ai cum refuza. Tomșa mă rugă să-l ajut în hârtii. Îmi spuse că are să-mi prindă bine și mie, poate am să fiu și eu curând agronom-șef. Maria Dimitrievna la fel – poate am să ajung în fruntea organizației de partid. Bocan mă săltă și mai sus – la fotoliul de director. Pe mine însă nimeni nu mă întreabă ce-aș vrea eu.

– Și unde-i necazul? Care-i problema?...

– Nici eu singur nu știu, nu-s convins, n-am siguranța ce-aș vrea să fiu, zise el îngândurat.

Fata râse fluturat, îi luase vorbele, ca de obicei, în glumă și-i spuse că viitorul îi este scris în frunte. Petrumic, atent la zgomotul, la pașii de pe coridor, surâse acru, ca pentru sine, unei amintiri. După ce

absolvise școala medie, nu știa unde să-și continue studiile, nici una din facultățile instituțiilor de învățământ existente pe atunci nu-l ademenea. A pretins, din naivitate și neștiință, să-și înainteze documentele la un institut de cercetări științifice. Îi venise tare la inimă specialitatea în domeniul ultrasunetului. Numai că acolo au râs și i-au explicat ce fac ei. Îl mirase faptul. Institutul pentru dânsul avea un singur înțeles, acel unde se învață, se obține diploma de inginer.

Din amestecul de voci neclare de pe coridor i se păru, că stăruie și cea a lui Tomșa. Ieși să vadă.

* * *

Plicul mic, alb, cretat, curat, fără nici o semnătură părea să fie imprimat dintr-un material neobișnuit, ca și cum reflecta diverse culori, oglindea starea fiziologică în efecte de cristale lichide. Preschimba și-i schimba expresia feței în îngrijorare, curiozitate, afecțiune, suspiciune, după cum cădea lumina plafonierei în iureșul de sentimente contradictorii, de bucurie interminabilă, ferfenițită de presimțiri, presupuneri. Pentru că erau de toate, se adunase multe de-a valma. În rotire prin cabinet, Tomșa dezlipea plicul încet, precaut, frângându-și neliniștea, dornic să anticipeze neprevăzutul. Nu se știa capabil de emoții mari. Or, raționamentul antrenat, supus de intervenții neliniare, este influențat să altereze, să încline spre exagerări. O foiță cu o singură frază scrisă caligrafic, mărunțel, cu litere parcă oscilante. Rândul se mișca, îi juca în ochi, se îndepărta în goană într-un punct minuscul: „La Zăvoi la miezul nopții fix”. Mai mult nimic, fără iscălitură. Nici n-avea rost. Sunt lucruri care, prin ele însele, prezintă, dețin sens, semnificație, lansări. La masă își lunecă brațul întins dintr-un loc în altul și se uită la plicul cu foița suprapusă, cercetându-l cu o privire tot mai intensă, cu acel efort neverosimil de a-i insufla hârtiei o însușire magnifică, o palpitare iluzorie de spiritism, ca să prindă o transparență fosforescentă, prin care s-o vadă, să cuprindă dintr-o singură imagine răscolirile. Ceasornicul de pe birou, cu cochilie de rechizite în spate, de unde se ițeau uneltit două creioane ascuțite, ca o pereche de coarne amenințătoare, trăgea din timp, uita

să-și miște acele. Durerea întârzie accidentului, probabil ca o lege de autoconservare, ca să atenueze, să împartă șocul în etape, să despartă grozăvia de disperare și să-ți lase la urmă suferința fizică ca pe o tânguire. După ce se mistuie pârjolul simți gravitatea rănilor.

A fost asemenea unui delir năprasnic, stârnit spontan, năpăstuit de frenezie, de nebunie, o întrupare sălbatică, din care s-a pomenit încolțit de un simț, ce se impunea să fie sesizat din nou. După noaptea de basm, în viteza treburilor de peste zi Tomșa uitase de Nely cu desăvârșire. Chipul ei îi reapăru în minte și simțiri tocmai seara târziu, doborât de somn și oboseală, în pat, unde mirosul ei suav, cald, marcat de voluptăți, păstrat aproape intact în așternut, îi învolburase carnea, ca pusă pe jar.

Adormise după multe zvârcoliri și încordări, mutilat, chinuit de cumplite îndoieli și dorințe, de dezolări și justificări. Se trezi dis-de-dimineață tot cu gândul la Nely. O căutase pretutindeni, unde lucrau studenții. Dădu de grupa ei, de Lungan și fete. Dar ea lipsea, nu se vedea. A găsit un clenci să treacă și pe la căminul fetelor. Nu era nici acolo. Dispariția ei îl îngrijora, îl devasta, îi sporea neliniștea. Se simțea asemeni unui răufăcător, care, în sfârșit, a înțeles gravitatea crimei și consecințele ei. După amiază făcu încă o razie în lung și în lat, dar ploaia tot mai pornită îl sili să renunțe, să-și amâne căutările și să intervină de urgență în sectoarele, unde se iscase dezordine, inclusiv în livada unde se lucra în mare front. Iar a doua zi, dacă s-a convins că nu-i de găsit, și-a călcat pe amorul propriu și, delicat, le-a iscodit pe fete. Ele, tot delicat, au ocolit să-i satisfacă curiozitatea. Nu-i nici pe aproape, dar nici prea departe, e în drum să vină, îl mai lămuri și Lunganul cu un rânjet decolorat. Era evident, că-l jucau. De ce? Monstrul aciuat înăuntrul lui mugea și-l întărâta. Se pierdea în bănuieli, rătăciri. De ce a dispărut? Se ascunde de el?... Logic... Logic se învinuia în toate fără rezerve. Mintea adesea e înclinată se exagereze întâmplările, să dramatizeze consecințele și, mai cu seama, atunci, când se pierde din siguranță. Și Nely îi furase siguranța, îl deposedase de ceea ce avea el la temelie. Reconstituia aventura ciob cu ciob și în fiecare se vedea rău. Se mustra, se maltrata, se numea derbedeu și pentru acea frază

rostită pe negândite, încă în agonie, uluit de nestăvilirea și freamătul inocenței. „De ce n-ai spus?". Și ea: „Ar fi schimbat ceva?..." Îi șoptise stins și spinos, cu un suspin umed, întorcându-i brusc spatele. Simțea cum trupul ei fierbinte, viu, tulburător de senzual, zvâcnea convulsiv, abia perceptibil. Își strecurase brațul pe sub gât și o trase ușor spre el, învingându-i slaba încordare de împotrivire. Îi sorbea lacrimă cu lacrimă, o săruta duios, îi atingea cu buzele potirul sânilor fermi. Ar fi vrut să-i spună o sumedenie de vorbe frumoase, dar nu găsea cuvinte. Cuvintele au venit pe urmă, dar nu mai avea cum să i le spună. Dorința s-o vadă devenea din zi în zi o obsesie tot mai acută, arzătoare. Aflase de ea de la Mihail Iulianovici...

Ușa cabinetului scârțâi țiuitor în liniștea uitării și neclintirii. Bocan, cu ochii ațintiți la plicul din mâna amorțită pe masă, zise la repezeală, aproape bâiguit, înțepat de o vizibilă curiozitate:

– Nu cumva, omule, ești de aldămaș și taci, taci?

– Nu, încă nu. Pentru vești mari avem telegraf, îi zise trezit din reverie Tomșa, ridicându-se iute de pe scaun, îndesând plicul în buzunărașul de la pieptul hainei. Ieri seara am dat pe la socri. Aldămașul cel mare întârzie.

– Semne bune. Din vorbe, cică dacă întârzie, așteaptă-te la flăcău.

– Să vă audă cel de Sus, surâse jenat Tomșa.

Acele ceasornicului se apropiau de orele unsprezece. Tomșa se ridică de la birou. Atinse din mers întrerupătorul de lângă ușă. Ieșiră afară împreună, contemplând îndelung liniștea nopții, cerul cu nori plutitori, pronosticând, dacă va ploua sau nu. Urcase și Bocan în „Gazic", deși locuia la vreo sută de metri de sediu. La poartă, coborând, îi propuse să vină cu el, să cinstească o sticlă de vin în doi. Tomșa se eschivă politicos, motivând că vrea să mai facă un tur de control pe la unele sectoare.

La frigoriferul din livadă echipa din schimbul doi, de la linia de sortare, plecase acasă înainte de timp din lipsa de ambalaj. Pe rampă gestionarul, însoțit de paznici, încuia ușile camerelor, zângănea cu zăvoarele și lacătele. Tomșa, rătăcind printre cliturile de lăzi, găsi una desfăcută cu mere pe fund. Alese pe bâjbâite câteva mai moi,

suculente. Un câine se ținea mereu după el, îi adulmeca urmele. Gestionarul de pe rampă îl înștiință pe un ton acuzator, că nu mai are unde depozita fructele, aproape toate containerele sunt pline și te-ai mira, dacă mâine oamenii vor avea tară până la sfârșitul zilei. În loc de răspuns Tomșa ridică brațul în sus, semn că mesajul a fost recepționat. Gura îi era plină, înfuleca merele cu toți dinții. Era flămând. În timpul zilei mânca pe unde se nimerea, seara, însă, uita să intre la cantine, iar acasă oalele erau deșarte. Vecina nu-i mai servea cina delicioasă la domiciliu. Nici florile nu le uda. Tomșa se întreba, desigur, ce intervenise, dar n-avea timp să-și răspundă, nu-i ajungea efort mintal, dar nici fizic, ca să se abată la cele mici și mărunte, înlănțuit de eșafodajul treburilor, al discernământului să izbutească cu bine, la cota propusă. Îl depășeau grijile, dezlănțuirea problemelor. Nu se așteptase, ca recolta fructelor să-i dea atâta bătaie de cap, goană, tensiune, irosire de nervi. În calculele preliminare prevăzuse o roadă de circa o sută chintale de fructe la hectar, în realitate însă erau peste o sută cincizeci.

Pe parcursul unei săptămâni s-a mistuit toată rezerva de lăzi. Au transportat la gară aproximativ 400 tone de fructe de calitatea întâi și a doua, în timp ce intermediarul cu expediția – Moldplodoovoșciprom" – nu le restituia mai nimic din tară, încălca contractul, zădărnicea graficul de rotație a ambalajului. Se submina absolut totul, munca de un an, elanul, organizarea susținută, timpul prețios. Zilnic bătea alarma, se deplasa la direcția raională, cerea de la responsabili, insista, îi preîntâmpina, că va recurge la serviciul arbitrajului, la sancțiuni și amendă, la sprijinul comitetului republican al controlului narodnic. Nu se alegea decât cu făgăduieli ardente, cu promisiuni de azi pe mâine. Ce le pasă lor de roadă, de durerea altora? Amendă? Produc ei bunuri materiale și au vreo para chioară din sudoarea lor? Până la urmă și amenda se sustrage sub diverse operații financiare din contul sovhozului. Și aceeași fabulă: cel bătut îl va duce pe cel nebătut. Bocan pornise cu mult curaj să asalteze ștabul raional, probabil, și din îndemnul de a profita, de a-și face o poziție de avantaj, ca să-i aibă și el în mâini, să le țină piept la nevoie. Mă rog, arătați

de ce sunteți buni. Uite, acum, interveniți, dați-ne o mână de ajutor. De acolo într-adevăr i s-a promis o cantitate neînsemnată de prefabricate. Tomșa nu mai avea cum să aștepte, recurse de urgență la emisari netitulari. Le stabilise itinerarul și le ură, izbândă, urmându-i și singur în voiajuri zilnice prin raioane, la Chișinău, pe la întreprinderile de comerț. Urcă scările la șefii direcțiilor de aprovizionare, la președintele asociației republicane Moldplodoovoșciprom – și mai sus, până la Sovietul Miniștrilor după avizări și consilieri.

Într-un centru raional din vecinătate, la o bază de resort se înălțau munți de semifabricate și lăzi de diferite mărimi.

În raion livezile rodiseră slab și stocurile zăceau fără folos, în așteptarea unui an mai bun. Responsabilii de acolo i-au respins categoric rugămintea să-i acorde ajutor – fie cu împrumut, fie cu decontări de numerar. Raionul își are fondurile sale limitate și nu sunt subordonate distribuirii în afara teritoriului. În afara cărui teritoriu? Nu sunt într-un pumn și n-au un singur interes? N-au vrut să-l înțeleagă fără indicațiile de sus, fără hârtii și ștampile. În afară de asta, a mai dat de o vână. O bază comercială i-a pus la dispoziție un ambalaj de carton ieftin și foarte util pentru transportarea merelor și prăsadelor, ce se poate trece la catalogul de acțiuni inovatoare și de perspectivă. S-ar economisi sute de hectare de pădure și resurse fizice. Deci, bine-a zis cine a zis: „Cine caută, găsește!". Numai că nu era de competența lui să sondeze, să negocieze. O puteau face alții, cei inițiați, împuterniciți cu drepturi și obligații, cu mai mult folos și eficiență. Vinovatul însă tot el a rămas. Directorul de la raionala „Moldplodoovoșciprom", să te crucești nu alta, l-a încolțit cu mult venin, numindu-l bârfitor, pentru că s-a plâns la instanțe. Încasase omul o mustrare pe linie de partid și-l ustura. I-a spus că n-are să-l uite, îi va veni și lui rândul să-l deie în gât. Doamne, câtă ignoranță. Parca nu s-au înțeles, ca niște copii, de la un fleac. Mai bine ar recunoaște, și-ar da demisia de bună voie, fără să aștepte încă o mustrare, decât ar pretinde să-și răzbune neputința, incapacitatea pe alții. Înzadar încurcă, viața trece înainte, n-are alte drumuri în afara celui care duce la țintă, la adevăr. Cu alde ăștia îi crește doar intensitatea.

La hotarul livezii Tomșa reduse din viteză, trecu lin, cu băgare de seamă șanțul. Ridicând brusc malul, coti în susul șoselei, ținând piciorul pe accelerator. În viteză s-au risipit zilele, cu arare popasuri în gospodărie, seara, cu masul acasă. Bocan i-a preluat parțial din preocupările directe. Timpul cam își pierduse delimitările obișnuite, se desfășura ca pe o linie dreaptă, în vid, fără semne să sesizeze distanța parcursă. La sfârșitul săptămânii, după amiază, driblând încă pe străzile orașului, îi sărise în ochi blocul unde locuia Nely. Îl recunoscuse cu o strângere de inimă, i se impuse, ca și cum se legăna din temelie și urma să se prăbușească. Și bolmoji surprins: „Pe lângă plopii fără soț adesea am trecut...” I se părea și curios și de necrezut. În ultimele zile era mereu cu gândul la dânsa. A trecut de atâtea ori pe lângă blocul, care îi stătea în toate răscrucile, și nu s-a izbit cu capul de el. Tot timpul se așteptase, parcă, din altă parte să-i răsară, dintr-o încolătăcire de simțuri și înălțimi. Un soi de alean comprimat, în amestec cu gelozia, deznădejdea și de rană adâncă îl împinse din mașină. Pășea dus de teama să nu se răzgândească, să învingă spațiul condensat, câmpul de gravitație și să vadă cu tot dinadinsul, ce stă dincolo de aparențe.

Îi deschise ușa mamă-sa, o femeie cu nerv întins, care obișnuia să privească de sus, dar cu un aer tolerabil, fardată impecabil, ca să-și ascundă ofilirea pregnantă și cu o figură a corpului ținută încă la cântar. „Da, îi răspunse, e acasă și-i bolnavă”. Și după o pauză, intuind, probabil, că nu-i mulțumit doar cu atât, îl invită, cu legănări șovăielnice, să intre. Trecu în antreu și, aproape în aceeași clipă se întredeschise prima ușă din dreapta. Își aținti ochii la Nely, de undeva, din ascunziș, salutând-o cu o sforțare cât mai naturală, fără să-și recunoască glasul. Privirea ei trecu pe lângă dânsul, nu se arătă mirată, însă, parcă, nu-i aproba vizita. Stătea în ușă nemișcată, dreaptă, tăcută și palidă. Mai curând din politețe, din deprinderea bunelor maniere, pentru maică-sa, care se îndepărta încet, își mișcă buzele fără sunet, înclină ușor din cap la binețe și-i făcu un semn se treacă în cameră. Închise ușa din urma lui și se așeză în fotoliul scund, de sub coroana trandafirului chinezesc din ungherașul ferestrei. Îi arătă și lui celălalt fotoliu, despărțit de o măsuță lăcuită în negru, cu cărți și

reviste în dezordine. În camera mică, încălzită de o ambianță intimă, într-o alternanță ritmată dintre culori, forme, elemente, cu biblioteca din montații metalice reglabile, divanul încorporat, ca în nișă, între comoda cu oglindă și un mobilier multifuncțional, plutea un parfum sensibil de flori și dragoste, cu acel iz, ce-i dilata nările și îl învăluia de zile în șir, fără număr și la nesfârșit, ca o pâclă străvezie, o prezență vie, o prevestire. Nely își potrivea în tăcere halatul lung pe genunchi, întindea marginile cu degetele, încet și migălos. El o urmărea indirect, fără vreun reper anume, nerăbdător să-i audă glasul, îndemnat să-și strecoare mâna peste masă, să-i prindă degetele, tainele, frământările din suflet. Nu-i vedea fața, ședea cu spinarea arcuită, fruntea aplecată. Părea să fi nimerit amândoi într-un vid, în care era abolit orice zgomot, foșnet, dreptul de a gândi și a rosti. În sfârșit, după o pauză necronometrată, Nely își îndreptă bustul, privindu-l în felul ei îndrăzneț, însă rece, cu un gol de înălțime. Ochii îl obligau se vorbească, să-și explice vizita, să nu piardă din timp. Tomșa doar își strânse mai tare buzele.

– Ascult, rosti ea în sfârșit, înfipt, cu un neastâmpăr sub halat.

– Ce? îngână neînțeles Tomșa, tot așa, cum cineva uneori telefona și îl întreba pe dânsul, de ce sună.

– Ai venit să taci?

– Nu.

– Atunci?

– Te-am căutat...

– De ce? îl întrerupse ea cu un surâs nervos.

– Straniu...

– Nu văd ce poate fi straniu într-o întâmplare stupidă, oarbă, suflă ea în vârful buzelor, cu fața străbătută de un spasm frânt. A fost cum a fost și punct.

– Atât de simplu?

– Da, simplu de tot, apăsă ea iritat. Și mai bine făceai, dacă nu mă căutai și nu veneai.

– Se pare că nu...

– Să nu-ți pară, îi curmă ea din nou vorba, jucându-se cu cordonul

halatului. Aș dori să nu-ți pară nici într-un fel. Apoi cu o voce refăcută, calmă. De fapt, să le impui tuturor o părere e o nebunie. Oricum, crede cum vrei.

– Nely, m-ai întrebat de ce am venit. Lasă-mă să spun și eu un cuvânt mai lămurit. Te înțeleg, adică aș vrea să te înțeleg. Te văd palidă, suferindă.

– O febră de răceală.

– Și febra e o boală din câte pricep... Alterează...Tulbură... Răstălmăcește...

Alegea cuvintele cu grijă, le intuia mai întâi, le rostea cu urechea la sunet, modulații, cu mintea la domoliri, asocieri, atenții, ca să nu fie înțeles greșit, stăpânit să evite vulnerabilul, periclitările, invaziile inflamabile. Vrem noi sau nu vrem, mulți și adesea percep totul după starea sufletească în care se găsesc. Orice cuvânt poate fi interpretat în cele mai felurite sensuri și echivocuri, în dependență de aspectul esențial. Acel ofensat, atins de sentimente ostile; răutatea, gelozie, mânie, încătușat de prejudecăți și idei fixe, întoarce cuvintele și sensul după cum e predispus, după cum e gândul, aspirațiile – boțul de gelatină de sub frunte, cât și, în ultimă instanță, iscusința de a-și asculta interlocutorul și dorința de a-l înțelege. Într-o conversație pe drept s-ar cuveni să fie urmărit mai cu seamă sensul, intențiile, și nu șirul de cuvinte, ce cad în grabă, se leagă la moment, uneori la întâmplare, din lipsă de timp, din îngrădiri, căci de la subconștient până la rostire e un enorm drum de obstacole și întorsături. Deseori cele spuse sunt diametral opuse cu adevăratul sens al gândirii, nu corespund cu ceea ce am dorit să exprimăm. Tomșa a înțeles chiar și acele concepții ale lui Hegel, pe care filozoful le-a scris în poziție de yoga, stând pe cap și evident cu picioarele în pod, dar uite nu-l putea discerne pe bătrân, pe Ilie Tomșa, nu-i dădea de gând. După fiecare întorsătură era alt om, după fiecare colț avea altă față. Dacă făcea un pas, cel de al doilea îți rămânea necunoscut. În genere, omul e o apă curgătoare, instabilă, gata oricând de surprize. Gândește una, spune alta, joacă după cum i se cântă și face cu totul altceva. Azi înțelege într-un fel, mâine altfel. Dimineața are o părere, seara alta, îi place una,

susține contrariul. Ar merita chiar să fie comparat cu un mecanism de autoperfecționare dereglat. Știm, ne dăm seama, sesizăm fiecare din noi aceste zigzaguri, învăluiri, rotiri contra soarelui și după vânt și, totuși, pe alții nu-i credem, nu-i iertăm, le cerem imposibilul, le arătăm cu degetul la ușă să iasă afară după fiecare cuvânt, ca mareșalul Vasilevski în cel mai oportun moment de cotitură al războiului și al destinului istoric, cerem de la alții să fie consecvenți, să aibă harul lui Cicero și pietrele din gura lui Demostene, deși nu se mai țin discuții în fața plebeilor. Plebei nu suntem, dar un cuvânt nevinovat, necontrolat, spus pe negândite, din lipsa unuia mai potrivit, rostit la mânie sau la o adică, ni se implântă adânc în suflet, ne frige, ne arde, ne zguduie, de parcă se cutremură un imperiu. Te înțeapă nu atât mai tare, cu cât ești mai redus, înfumurat, fățarnic, strâmb, cu musca pe căciulă și, neapărat, prost. Numai un prost se poate supăra. N-ai intenționat să-l descoperi, să-l rănești de moarte, să ți-l faci dușman, dar nici să taci nu poți, îți stă mintea în loc, te umfli și îți crapă tidva. Firește, mai bine un cap întreg și un dușman prost. Cuvântul, e ca și pasărea, e menit să zboare, să circule, să străpungă infinitul, să rătăcească, altfel n-ar găsi noi semnificații, tonalități și idei, n-ar crește. Un coleg de facultate, un prieten bun de al său, susținea cu mult aplomb, că la o discuție liberă, neangajată, fără vreun subiect concret, prelingătoare ca un sfor de apă, dintr-o sută de cuvinte rostite spontan, la repezeală are șansa să găsească ceva deștept, să descopere cu uluire un gând nebănuit, o idee nedibuită de conștient, o imagine neasemuită, tot așa cum pârâiașul alunecă neprevăzut, în șerpuiri neașteptate.

Poate de aici și expresia: „Ai da Puşkin!...” Colegul adesea, în mijlocul unui public mai puțin cunoscut, înainte de a cuvânta, își pregătea auditoriul. Își începea șueta cu aceea că e tare priceput la făină. Tatăl lui, zicea el, de meserie morar, de mic copil îl inițiase în ale morăritului. Și să știți, dintr-un sac, cât de bine ai măcina grâul, totuna iese și tărâță. Dacă aveți de gând să plămădiți o formidabilă și delicioasă prăjitură, tărâța se înlătură de făină foarte simplu, cu ajutorul unei site obișnuite. Așa că, să i se ierte, dacă din va îndruga câte

ceva nelalocul lui, să considere că e vorba de... tărâțe. Altfel n-ai cum, pentru un fir de aur trebuie răscolite tone de nisip și nici un mut n-a ajuns la adevăr, pentru că nu-l poate rosti. Limba e verva spiritului, dalta care ne dă formă și conținut.

Nu-l întrecea nimeni la vorbă. Avea darul limbuției, juca cuvintele într-o fanfaronadă plăcută auzului, cu referiri și perifrazări, cu gesturi și interjecții. Scormonea multe și mărunte, prefăcea albul în negru și invers, de dragul contrazicerilor să anime și să aţâțe discuții, averse, dedesubturi și subtilități, mai mult din interes să câștige, să-și umple golurile din lansările prompte de contrapuncte și argumente, să-și verifice opiniile, punctul de vedere, aspectele care-i scăpase, exagerările și ipotezele. O seară de discuție, de polemică cu un public deștept, după el, echivala cu rezumatul a zeci și zeci de cărți, care îți cer luni, chiar ani să fie citite. Și el aduna abil nectarul, se revizuia și se reclădea, îmbina agreabilul cu utilul. Alții, dintre acei excesiv de prudenți, când se luneca la probleme mai delicate, îl bruscau să-și închidă leoarba, totuna cu vorbele nu se schimbă nimic. Nici nu pretinde. Adică da, pe sine ar vrea să se schimbe și nu ordinea universului. Să reflecte prin el universul spectral, ca pe un strop de apă. Și lucru ciudat: mă schimb eu, se schimbă și universul, râdea el. Dar ce câștigă ei, care tac? Se sufocă în propria găoace, pierd și ceea ce cred că posedă, iar când peste un timp vor încerca să deschidă gura, vor scoate doar un muget de jivină preistorică. Oamenii tac din patru considerente: mutenie, prostie, frică și prea mare deșteptăciune. Muți nu suntem, proști – la fel. Frică, de ce să ne fie? Iar deșteptăciunea se cuvine s-o promulgăm. Am cules-o de la viață cu împrumut, ca să trăim, să facem bine și s-o reîntoarcem, să nu ne înghită pământul cu datorii față de acei vii.

– Hai, hai! Pasărea pe limba ei piere, îi arunca câte unul. Pasărea da, nu se încovoia el. Pasărea e o pradă comestibilă a existenței, pe când oamenii între oameni n-au dușmani. Nu mai suntem niște conchistadori în junglă. E drept, au pierit și destui oameni, dar mult mai mulți au supraviețuit. Iaca acuși, acuși, pe la începutul noului mileniu, vom fi la zece miliarde, dacă bineînțeles, nu vom lăsa să vorbească tunurile în locul nostru...

Spre deosebire de colegul său, situația lui Tomșa era cu totul alta, și îl obliga să pronunțe precaut, echilibrat cuvintele din potopul acela fierbinte, ce-i stătea în gât gata să erupă și s-o înece în destăinuiri și neliniști. I-ar fi fost nespus de ușor să fie el, să-i spună și să-i spună, până când cuvintele îi vor depăna pe ambii într-un ghem de înțelegere. Nely însă îi fura firul, îl încâlcea și el se pierdea printre pauze.

– M-am gândit toate zilele acestea la noi...

– Irosire zadarnică, refuză să-l asculte Nely cu o simplitate și o indiferență totală.

– Sunt și eu un suflet viu, stărui el. Încearcă să mă înțelegi.

– Nu văd de ce îți faci probleme. N-ai nici o vină.

– Dar nu-i vorba de vină și vinovați. Există ceva mai presus de orice, izbucni el fără să-și ridice vocea.

De data aceasta îi întrerupse telefonul cu un țârâit egal, nesfârșit, sfredelitor de subversiv și dușmănos. Nely își întinse brațul peste speteaza fotoliului la aparatul de pe un raft de bibliotecă, luă receptorul.

– Da... Cred și eu... Nu prea. În fine, răspundea ea cu o voce, care i se întărea și pierdea din melodicitate. Ce ți-a venit? De concert îmi arde mie? Abia mă țin pe picioare... Te rog, nu mă tachina... Liniștea îmi priește mai mult. Asta-i rugămintea mea... Da, da!

Închise telefonul abătută. Își scufundă fața în mâini, lunecându-și încet și apăsat palmele spre urechi, în jos, pe gât. Își descoperea fața schimbată, istovită, palidă peste măsură, fără acel reflex de sidef azuriu din ochi, ceea ce nu-i afecta farmecul, spiridușii uimirii.

– Mi se învârtește capul, suspină ea pentru sine, cu buzele înroșite de fierbințeală. Mă cuprinde leșinul.

– Nely...

– Lasă-mă. Uită. Uită totul.

– Sunt lucruri care nu se pot da uitării, se sculă el în picioare împotriva voinței.

– Doamne... Încearcă, respiră ea cu durere și, închizând ochii, căzu cu capul pe speteaza fotoliului. Încearcă și ai să uiți. Doar suntem impuși să uităm atâtea...

Când deschise ochii, Tomșa nu mai era în cameră. Se ridică din fotoliu, dădu draperia de la fereastră puțin la o parte și se uită amețită în stradă. Îl văzu apropiindu-se de mașină. Fruntea o frigea și tremura de frig slăbită, înmuiată de moleșeală. Avea impresia că se năruie sub ea podeaua, scufundându-se într-o mlaștină cu adâncimi teribil de reci.

În rotirea din ochi Tomșa îi oscila în stradă ca o pată solară neagră peste blocuri, printre mașini și trecători. Se sprijini cu mâinile de pervaz să nu cadă, să-și înfrângă necumpătarea. Străbătută de o mânie surdă, îi venea să dărâme și să fărâme, să tune, să fulgere, să provoace un dezastru violent. Când forțezi un obiect din loc, îi dai un impuls și e imposibil să prevezi în ce direcție se va rostogoli, unde se va opri. Ea le-a forțat pe toate, a forțat tot timpul, insistent, cu o exuberanță necugetată. S-a supraestimat în micul ei complot. Carul fabulos, îi roi de stele și constelații, s-a dovedit de nestăpânit, a lovit cu biciul prea tare în cai, în fuga lor nebună au declanșat jerbe orbitoare, protuberanțe, avalanșe pe care nu le-a putut stăvili. În cap îi răsuna acel șuierat de caii speriați, tropot de copite, de roți pe un caldarâm detunător, în necontenite pocnete și descărcări cerești, muget de incendiu sălbatic, o goană și un vălmășag de sunete cosmice, vârtej de stele și coame de meteoriți. Vacarmul se îndepărta, dispărea și revenea din nou, de fiecare dată, când se apropia cu gândul la un anumit punct. Fugea de el, se temea ca nu cumva să-i dezvăluie vreun adevăr dezastruos, învălmășit undeva în dezordine.

Lumina farurilor descoperea de la depărtare frunzișul pădurii ațipite, bâjbâia și se aduna în încruntătura drumului din zidul verde. Copacii scoși din anonimat, tresăltau și se agățau de șină, însetați de lumină. Tomșa cu toată nerăbdarea, orientându-se după ceasornicul de pe panou, scădea câte puțin din viteză, ca să ajungă la ora fixă, în momentul când vor bate curanții destinului, miezul nopții. Rămâneau metri, dar el încă nu era definit ce aștepta de la clipa revederii. Poate îi va fi de leac, îl va ogoi. În cele patru zile ce-au urmat, după vizita făcută, se simțea și mai contrariat. Mașina se legăna alintată

în unduirile drumului. Lumina se condensa sub cupola tunelului de copaci rămuroși, se zgâia în părți după imagini nocturne. Răscolea prin minte și nu găsea nimic mai comparabil, mai pitoresc și frumos, decât un drum îngust, străbătut noaptea prin pădurea speriată de lumină. Mai ales, da, mai alee, când această lumină rupe brusc din beznă, ca din basm, o siluetă de femeie în alb, cu un capăt de eșarfă în vânt, cu părul rebel pe frunte, pe față.

Ploaia zburda, le juca la mulți pe nervi, gonea în averse repezi, se risipea, înceta, ca apoi la intervale scurte să picure din nou, mărunțel, s-o țină așa un timp, până când răbufnea pe câteva minute cu putere, în trombă și vârtej, cu stropi mari și grei, fugărind și ferfenițind în câlți pâcla de ceață puhavă și caldă. Pentru a doua zi zădărnicea munca în câmp. În pofida timpului cenușiu și umed, norilor înnegriți și sparți, Palatul de cultură avea aspect de sărbătoare. Ploaia determinase plecarea studenților cu o zi înainte de termenul stabilit. În holul spațios și pe platforma din fața clădirii lumea forfotea și se îmbulzea. Pe fereastra deschisă de la etajul doi o pereche de amplificatoare vibrau de-ți astupau urechile. Muzica răsunătoare domina zarva, vălmășagul de mișcări și sunete, voci, țipetele copiilor zbenguiți. În drum așteptau patru autobuse mari și două mici, alte câteva vehicule de diferite mărci și culori. În hol, la o masă lungă, îmbrăcată în roșu și flori, studenții își primeau salariul, iar celor mai harnici li se înmânau și diplome cu premii bănești. Pe toți însă îi anima cel mai mult suvenirele. Băieții primeau câte un săculeț de celofan cu două sticle de vin roșu cu etichete de export – „Caberne” și „Rară neagră” și patru mere pe ales, iar fetele – o sticlă cu vin alb, semidulce „Viorica” și câte o cutie de bomboane. Era o recompensă pentru banchetul de rămas bun, promis de Bocan, la sosirea lor. Ploaia îl încurcase să-și țină cuvântul. Din cauza ei îi pierise și cheful să le prezinte o prelegere de mulțumire.

O rugase pe Maria Dimitrievna să-și exercite măiestria oratorică. De dimineață s-a dus la fermă din obișnuință, din inconștienta convingere, că simpla sa prezență stimulează într-un fel sporul de lapte

muls de la vaci, și a rămas acolo să-și aline înnodările.

Orice aversă de ploaie, de înnourare îl tortura rău de tot, de parce era un reumatic. Îl înciuda și-l enerva ca niciodată, acuzându-i o îngrijorare senilă, silindu-l de la o oră la alta să numere zilele rămase până la întâi septembrie pe degete, ca un analfabet, să adune și să înmulțească. Vor isprăvi cu culesul la timp cu „dacă" și fără „dacă"? Se împiedica în calcule, în pronosticuri și relua totul de la început. Cântărea șansele și posibilitățile și se încuraja, includea neprevăzutul și se îndoia. Economistul de două ori pe zi, dimineața și seara, îi prezenta, din ordinul lui, analiza operativă și cât se mai așteaptă de cules și câte tone revine la fiecare zi rămasă și fiecare culegător. Totuși nu era liniștit, nu vedea în cifre nimic, ce să-i asigure, să-i acorde o garanție sigură.

După un nou val de ploaie, lumea înghesuită în hol, adăpostită sub pereți și cozorocul de beton armat, susținut de un rând de coloane din fața ușii, se împrăștia pe platformă. În afară de studenți erau și mulți săteni, care, din lipsă de ocupație, au venit să piardă timpul. Petrumic întârziat la deschiderea paradei, se strecura împotriva revărsării. A dat repede de fetele cu Lunganul în spate. Sub umbrela ținută de Peti, pășeau agale și ciripeau între ele, ca niște păsărele dezmorțite după ploaie. Le-a răsărit în cale, ciugulind împreună cu ele. Pulberea de apă de pe fețele lor sclipea de o lumină interioară, le colora și le dubla prospețimea. Peti, cu săculețul ridicat, zângănea din sticle, surâdea mulțumit și se lăuda lui Petrumic:

– Cine merită – are. Cine muncește – obține. E prima mea distincție pe tărâmul muncii. Am să păstrez vinul și am să-mi înțarc copiii ca pe niște veritabili moldoveni, cu stropul din sudoarea mea să fie harnici ca și tătâne-său.

Fetele râseră, îi spuseră să nu se deoache și să fie mai atent, să nu-l audă și alții. Printre râsete și domoliri, Valentina murmură melancolic:

– Plecăm, dar nici nu-mi vine a crede...

– Nici mie nu-mi vine a crede că plecați, zise Petrumic, fulgerând-o cu o privire scurtă pe Tamara.

– Ai să vii să ne vezi. Vom fi bucuroase, după cum îți suntem re-

cunoscătoare, îi zise Nely cu o inepuizabilă duioșie și cu gândul mult mai departe.

– Ai să vii și tu, dar cred că nici nouă nu ne va sta drumul în loc, întări convins Peti.

– Da, la un turnir cavaleresc, îl susținu Valentina.

Din cele auzite, din tapajul din jur cu muzică stăruitoare lipsea o voce, pe care Petrumic o aștepta să o audă și ar fi reținut-o chiar într-un zgomot infernal, o avea în minte, în suflet, ca pe o coardă deacum întinsă, în vibrații, dar care încă n-a produs sunetul. Și sunetul, inexplicabil din ce cauză, întârzia prea mult. Tamara asculta, zâmbea când râdeau toți și tăcea. O privi curios, vrând să-și explice fenomenul. Ea își coborî pleoapele, speriate de un strop de ploaie căzut pe față și surâse sfios, ca pentru sine. După ce-și șterse picătura de apă de pe obraz, îi dădu să-i țină punga cu sticla de vin și cutia de bomboane, ca să-și poată aranja cu degetele părul umed după marginea baticului impermeabil.

Gestul cu punga îl împăcă nițel.

– Să mergem la autobus, propuse Nely după alte câteva baliverne.

– Nu la autobus, zise un bărbat tânăr, care se oploșise printre ei sub umbrelă și se întoarse spre Tamara. Doar ne-am înțeles să plecăm împreună, cu mașina mea. Nu le-ai spus fetelor?

– Da, ne-a spus, Victor, se grăbi să răspundă Nely.

– Ne-am luat cu târgul.

– Atunci poftim în mașină, făcu intrusul cu o reverență cu mult efect.

– Și tu, micule, ai un loc, îi zise el lui Peti și, lunecându-i degetul pe nasturii fulgarinului, se opri la unul, înțepându-l simțit, în sena că-l are la cataramă.

– Adică încap? se hlizi Peti, cu brațele deschise în părți, ca să-și accentueze lungimea.

– În două, da, îl liniști celălalt, apoi îi cuprinse cu privirea pe toți, în afară de Petrumic, pe care îl blocă cu umărul în mod intenționat, dar fără să observe fetele. La sosire dau balul. Ospătăm la restaurantul „Doina". Se acceptă?

– Cu aplauze, spuse pentru toți Nely, luând fetele la braț.

– Înainte, idilă, își avântă Peti umbrela să-l ducă pe sus.

Intrusul rămase țeapăn în loc. La mișcarea lui Petrumic să urmeze fetele, îl îngrădi din nou, privindu-l peste umăr cu o insolență ironică, precum că el ți-i breazul. Petrumic nepăsător, făcu un pas de ocolire.

– Nene, un cuvințel.

Tipul se întoarse și tăcu o secundă, frământându-și buzele neglijent, ca imediat să-i spună prin surprindere, iute și pe un ton foarte grav:

– Ceea ce învârtești dumneata, amice, vine în contradicție cu legile noastre umane. Studenții pentru ce au venit în gospodărie, aici, la voi? întrebă el, adresându-se parcă altcuiva, umbrelei, vântului sau zgomotului. A?

Călcat pe bătătură, Petrumic era gata să-l repeadă din cale, dar râse de mimica fariseică, ce se vroia nu știu cum zugrăvită, completată pe ic-colo cu câte o palmă. Era nostim tipul, cu strălucire la suprafață și nu trăia departe de teatru. Avea un chip de o factură originală prin prezența nasului împrumutat, cam lunguișor, ce depășea limitele admise, cu vârful ca strâns pe fierbinte de un clește plat și sucit puțin într-o parte. Pe semne și-l stâlcise într-un meci de box (mania celor cu nasul lung) – pentru că răspândea un aer agresiv, de pugilist, care își păstra dreptul de ultimă lovitură pentru centura de aur. Cu un pumn izbit în piept nu-l mișcai din loc, deși avea un corp sprinten, numai vână, de categorie semimijlocie. Era, probabil, cu o șchioapă și înalt și poate cu un an-doi mai mare, îmbrăcat ferches, într-o scurtă de piele de calitate, neagră și lăcuită, cu o cămașă extravagantă, ce nu se vinde pe la magazinele cu ușile deschise. În semn de recunoștință pentru haz, ilaritatea stârnită, Petrumic îi admira cu interes nasul superb, ce-i preschimba expresia feții într-o cătătură de uliu cu ochii la pradă și de papagal ușernic, întrebându-se, dacă nu i-ar face un bine să i-l îndrepte dintr-o singură lovitură de pumn și să-i redea feții seriozitatea inițială de om cumsecade. Dar fiindcă nu se pricepea nici în medicină și nici în arta pugilistică se zgârci la recompensă.

– Văd că înțelegi.

Râse și tipul, scurt, cu mâna la gură, de parcă i s-a desprins vreo măsea, fluturând din cap candriu cine știe cărei poante cunoscută numai de el.

– Da, așa-i, au venit să vă ajute, își înălță el vocea la fel de grav și ridică brusc un deget în sus. N-au venit însă la petit, la drum de cununie. Ești de acord? În contract asemenea punct moale nu se prevede, lipsește.

– E o lipsă cauzată de deficitul hârtiei. Nu ajung foi pentru capitolul sentimental, șfichiui Petrumic, pornit să se dezbaiere de nasul ce se lungea și-i atingea fruntea.

– Nu-i bine, amice, îi închise din nou trecerea parvenitul. Nu-i bine, tovarășe, că nu vrei să mă asculți. Îți vorbesc foarte serios. Mă sucesc în glumă cu bună știință. M-am deprins ca pe cele mai serioase și delicate chestii, din tact și stimă, să le spun cu haz, fără pretenții, la o adică. Să mă crezi, așa-i mai bine, ocolește și nu ofensează, conține anestezie și preîntâmpină reacțiile nedorite, violente. Îngăduie o repliere și o resemnare onestă, onorabilă. Pentru că... își mestecă buzele cu gust abătut. Pentru că nu-i bine să ne subminăm singuri demnitatea noastră, a bărbaților, și așa compromisă, și așa efemeri în comparație cu eternitatea femeilor.

– În definitiv, ce-i?... se răsti Petrumic.

– Deschis?

– Deschis și sincer.

– Uf.., nu pot, răsuflă el și-și strânse umbrela. Dar am să încerc. Nu tot ce-i sincer și succint, e și convingător. Ar fi simplu să spun: Tamara îmi aparține integral și incontestabil. Ei vezi, simți, s-a produs de-odată o ruptură, lipsește ceva ce-ar convinge și limpezi. Nu-i destul să fii direct și sincer. Deci, să înnodăm în mai multe cuvinte puntea de înțelegere. Pe Tamara am pus ochii de pe când era copilă, o fetiță de doisprezece ani. Am dibuit la ea constituția, idealul femeii de care aș putea să mă îndrăgostesc, s-o iubesc, să-mi fie soție. În timp, când băieții de seama mea, dominați de neliniști masculine, flirtau, căutau aventuri amoroase, grăbiți și nerăbdători se amorezau,

iubeau, se căsătoreau, dintre care unii au reușit deja și să divorțeze de două-trei ori, eu o ajutam la lecții, îi eram dădacă, o delectam și o distram, o însoțeam zi de zi la școală, o roteam și o plăsmuiam. Am îngrijit-o ca într-o colivie, cu suflet, devotament și credință, ca să înflorească și să mă iubească. Și crede-mă, altminteri nici n-are cum fi, își aruncă energic umbrela pe umăr, împungând cu vârful o spinare lată, insensibilă. Ce-i al meu al meu să fie. La sărbătoarea din noiembrie, din partea mirelui, poftim la nuntă. Am să-ți trimit neapărat o invitație. Stimez bărbații care se uită cu ochi buni la Tamara, coborî el vocea, zâmbindu-i pur, cu tărie bărbătească. Dacă nu mai sunt întrebări, atunci, să ne auzim de bine.

Păși repede, cu cuvintele încă pe buze, lăsându-l pe Petrumic înțepenit și pierit la față. Dar după o secundă reveni îndărăt, îi apucă brațul și-i sustrase galant punga din mână. Apoi, grav, îl bătu pe umăr. și zise pe un ton îngroșat și poznaș, cu o imitație cântată:

– Gut bai, amore. Ai la viu!..

Îmbrâncit din mulțime de la spate, Petrumic se mișcă la vale, pe urmele lui din inerție și cu pas nesigur. Viforul în scurtă neagră îl pustiise. Muzica, zgomotul din jur îl sunau pe dinăuntru cu rezonanță de vas enorm și deșert, îi umplea golul și-l ridica sus de tot, îl propulsa să plutească în neștire, ca o bucată de pânză subțire, transparentă, biciuită și purtată de vânt În zbuciumul năprasnic dintre norii deși și pământ: pe nori nu-i putea străbate să ajungă la soare și de aterizat n-avea cum. În dreptul lui, coborând treptele, ce legau platforma de trotuar, se opri în trecere Maria Dimitrievna.

– Bună ziua, Luca, îl salută ea cu zâmbetul ei palpabil. Arăți nu știu cum cam apos.

El dădu din cap și-i spus ce-i veni pe limbă, fiind încă cu gândul aiurea.

– Ca și timpul.

– Ești chiar atât de receptiv, ca să-l reflectezi întocmai? îl întrebă ea cu o cucernicie feminină, mai curând ca să evite pauza.

Spiritul lui de altădată antrenat, impulsiv, descurcăreț acum aluneca, nu găsea ce să-i răspundă în stilul său. Îl salvă Gheorghe Jora,

care crescu între el și femeie fâlfâit, cu nasul în prăjină și vorba în vânt.

– Da, Maria Dimitrievna, după cum vă spuneam, norii se îngrămădesc și la propriu, și la figurat, suflă el.

Trecu pe lângă Petrumic fără să-l observe. O urmă pe Maria Dimitrievna, pornită în direcția sediului, continuând să toace și să gesticuleze. De la conflictul cu culesul poamei, venea în gospodărie rar, pe apucate, la două-trei zile, și atunci, ținându-se mai departe de director și de agronomul-șef Aplombul entuziasmului i se preschimbase în iscoadă, pescuia și scormonea pe unde i se năzărea să aibă ce umfla pentru eventualitate, după caz și întorsătură.

– Studenții pleacă. Plouă. Lucrul s-a întrerupt, cotcodăcea el cu o dezinteresare posacă. Vă gândiți, Maria Dimitrievna, ce vă poate aștepta pe toți?

– Desigur, cum altfel, surâse ea. Efort și îndemn. În fiecare toamnă plouă, probabil, din veșnicul imbold al continuității. Asta-i vitalitatea pâinii și discernământul nostru.

– Poama se umflă, plesnește.

– Va fi mai grea la cântar.

– Întoarceți în glumă?

– Și de ce nu, dacă exagerările tale au haz?

– Vă pare. Nu uitați, i-ați aţâțat pe mulți din raion. În caz de eșec... Înțelegeți?

– Noi după alte principii ne concepem munca. Includeți responsabilitatea și excludem eșecurile.

– Puțină circumscripție nu încurcă. Ar fi mai perspicace să pregătiți, se invocați o ședință de birou extraordinară.

– Gheorghe Andreevici, cum vine asta? Să nu știu eu ce am de făcut, își încetini ea mersul și zise fără a lua în serios. Vezi, zici că exagerările tale n-au haz?

– E un sfat, înțelegeți-mă corect. Un sfat să-l discutați pe Tomșa și să-l puneți la punct.

– Uluitor sfat. Cu alte cuvinte, cum s-ar numi?

– Bine, dar el poartă vina. Din îndărătnicia lui a cedat Bocan.

– În primul rând, nu văd nici o vină. În al doilea, Bocan nu-i omul care să cedeze fără temei.

– Un șef, cât de deștept s-ar ține, totuna se lasă influențat de sfinți, zise el cu un subînțeles dubios.

– La Tomșa nu se referă.

– Da, evident și bineînțeles, sâsâi el cu limbă de șarpe, surâzând în două. Rămân la părerea că-l apreciați mai mult decât vă îngăduie funcțiile de serviciu.

– Fie și așa, dacă crezi că activitatea mea e atât de restrânsă și rigidă, zâmbi ea puțin frapată, că poate fi descoperite. Îl stimez ca specialist, ca om, ca personalitate.

– Și îl tratezi cu simpatie, adăugă el, ca și cum i-ar continua gândul.

– Și ce-i aici suspect? întrebă ea și, deschizând ușa de la cabinetul ei, continuă să vorbească, pășind înăuntru. Unul ca dânsul merită. Prezența lui nu stinghерește. Nu insinuează și nu-și permite ceea ce ți-ai permis singur.

– Îți pare rău, Maria Dimitrievna. Nu mai răscoliți ce-a fost. Sunteți prea ispititoare ca un bărbat să-și păstreze cugetul și distanța indiferenței, îi zise el, oprit în prag. O femeie frumoasă e ca și o stea ce strălucește pentru toți. Fiecare se simte, nu știu cum involuntar, în drept să o aibă. O stea atrage privirile, iluzionează, farmecă, produce anomalii în forțele de gravitație, De aceea, poate, uneori se întâmplă să mai cadă și câte o stea, zise el mulțumit de comparația găsită. Din câte m-aș pricepe, o adevărată stea nu cade. Cad meteoriții și alte nimicuri cerești. Vorba rămâne. Și cu vorba rămâne și un adevăr, zise el cu aceeași pretenție spirituală. N-o fi nici Tomșa o abatere de la regulă, un extraterestru, și urmă pe un ton grăbit. Mă duc pe un moment la rație.

Femeia, întorcându-se cu fața spre ușă, zise:

– Extraterestru nu, dar le face pe toate bine și înțelept.

Și amuți brusc în golul ușii, cu buzele întredeschise, ezitând asupra frazei, de parcă rostise ceva necugetat. „Departe de a le face chiar pe toate bine”, auzi ea în sine o altă voce, ca o replică de necontestat.

Păși încet, îngândurată, spre fereastră, descheindu-și pe bâjbâite nasturii pardesiului. Se gândea la Tomșa și nu numai la dânsul. A vorbit de el ca dă o absență. Acum îl avea înaintea ochilor viu și altfel, realmente neînțeles. Susurau în ea emoții cu diferite dedesubturi și generări care se ciocneau și se respingeau, își continuau parcursul și clipele existenței aparte, independent, fără să le poată împăca și interpreta într-o continuitate logică. I se părea că are în față un policandru cu nenumărate fațete, care i se rotea pe dinainte repede și sclipitor, și nu izbutea, după cum ar fi dorit, să-i vadă toate laturile într-un singur plan. Ea ca femeie, soție, mamă, la urma urmei, ca o bună cunoștință a Leonorei, a familiei, ce avea de făcut? Cum să intervină și să înlăture. Ce să înlăture? Ce știa ea din toată povestea lui Tomșa cu studenta? Frânturi de zvonuri. Bârfeli dintre acelea, care roiesc și în jurul ei? Numai pe vorbe nu te poți bizui.

Stropii mari loveau din plin în geam și în tabla de protecție de pe solblanc. Respinși, uimiți de rezistența dură, săreau febril îndărăt, țipau de durere, atingeau alte timbre și se pierdeau în cântecul apei. Ploaia o luase din nou razna. Se desfășura, ca în largul verii, torențial, în falduri și șerpuiri, în dansul unui tangou rumbat, măturând asfaltul cu poala fustei largi, argintii și spumoase. Se unduia înalt în mlădieri și mișcări provocatoare de femeie cuprinsă de patima voluptății, a gestului etern de a se dărui și a continua viața. Dansul și cântecul ploii destrămau gânduri și țeseau speranțe.

A plouat și în alte zile. Toamna nodul anotimpurilor, le are pe toate și toate se succed: vântul rece în răbufniri calde, soarele când de un roșu intens, când din nou în văpăi orbitoare, cu dimineți brumării și amiezi toride, în năvală de nori și limpeziri adânci, cu prăbușiri ruginii și reînvieri ale grâului în verdele moale și promițător. Pe la sfârșitul lui octombrie pornise chiar un început de ninsoare. Totuși au stăruit mai multe zile azurii, cu cer înalt, soare fierbinte și vibrări irizante. O euforie de toamnă adâncă, blândă, precumpănitoare, cu o nesfârșită claritate dincolo de orizont, spoită în gama de culori transparente și domoliri calme. Tot așa a rămas și după cules, după ultimul acord al sezonului agricol. Poate undeva cu un strop

și mai dulce, protectoare și indulgentă, ca un fel de recompensă, ca un act de binefacere pentru osârdia, încercările la care au fost supuși oamenii, ca să nu uite prețul pâinii, al sudorii.

Zilele moi și mângâietoare tămăduiau încordările, refăceau, îmbărbătau, alintau ochii și sufletul. Își recăpătase și Bocan liniștea, echilibrul, siguranța. Avea inimă în vervă în mers, ușoară în mișcări, în vorbă, arăta senin, cu certitudinea vizibilă a izbânzii, a unui triumf final. Și încă un final cu rezultate, cu mențiuni în cadrul sistemului republican de ramură; locul doi la fructe și al treilea la producția butașilor de calitate superioară. Țintea la un loc de frunte și la poamă. Aștepta cu un neastâmpăr de plăcere totalurile pe republică. După pronosticurile sale, într-un an nu prea prielnic pentru vița-de-vie, puține gospodării cu o suprafață de peste o mie de hectare, aveau șansa să depășească, să obțină în mediu la hectar mai mult de 84 chintale, atât cât s-a strâns în sovhoz. În raion, deși nu se sfârșise definitiv culesul, era clar, nimeni nu-i putea ajunge. O a treia poziție marcantă ar echivala cu un Drapel Roșu în întrecerea socialistă a sistemului, dacă nu chiar și în cea republicană. Aceasta i-ar fi fost nota de vârf a anului.

Buna dispoziție, timpul frumos, așteptările promițătoare îi impulsionau o activitate febrilă, inspirată la fapte mari, o mișcare necontenită în aer liber. Era un chin pentru el în asemenea zile să stea închis în cabinet, dar n-avea încotro. În două zile, cât a lipsit din gospodărie, pe birou se adunase un teanc solid de hârtii urgente, circulare, forme statistice, proiecte de control pentru planificarea pe anul viitor.

Prin ușa capitonată răzbătură niște strigăte ascuțite, de exclamații frenetice, cam suspecte, cu un răsunet neobișnuit pentru oră și loc. Bocan, din instinct, distras pe un moment de la hârtii, apăsă pe butonul soneriei de la masă. În ușă apăru îndată secretara și, fără să fie întrebată, rosti împiedicată de un surâs revărsat, care o domina.

– Are... Tomșa are un fiu! Un băiat...

Gustă și Bocan din surâsul fetei, afectat de bucuria ei, de vestea adusă. Se suci în fotoliu, căutând o poziție mai potrivită cu situația.

– E la moment, îngăimă el unui gând, apoi lovind cu pumnul în brațul fotoliului, îi zise fetei cu tărie, Adu-l la mine pe sus.

– Pe cine!? A?... Da! Am înțeles!

Peste vreo cinci minute, când Tomșa s-a prezentat în cabinet, directorul vorbea la telefon. Îi făcu din mână un semn amabil și energic să se așeze, să aștepte un pic, insistând la receptor:

– Ascultă, Profir Andreevici, hai să fim serioși. De ce după atâtea promisiuni și asigurări ar trebui ca eu să fug cu demersul la Sovietul Miniștrilor? Voi singuri, ăști căpoși, coloși în materie și destine, care hotărâți pentru toți, ați ticluit cu o viteză cosmică formalitățile, le-ați umflat cu fum, le-ați scos pe orbită. Nici nu mi-ați cerut părerea, când ați anexat ferma cu tot cu pământ de complexul interraional. Mi-ați spus scurt, fără jenă, să nu fiu rudimentar, să nu mă opun progresului. Acum tot voi și descurcați ceea ce ați încurcat. După doi ani de progres, tot așa, hodoronc-tronc! fără nici o preîntâmpinare și pregătire, bază furajeră, ne-ați reîntors ferma, și, pe de-asupra, ați uitat să ne dați înapoi pământul luat... Da, v-ați depășit, ca de obicei. Tare vă mal plac cursele de viteză mare, ca să vă vâjâie vântul în cap, să credeți, că pământul se rotește în jurul vostru...

Orice idee bună, n-ai cum să nu știi, are nevoie de soluții premergătoare, de aclimatizare la sol. E ca și un puiet, necesită timp, răbdare, o îngrijire deosebită și, desigur, condiții firești... La naiba, pe când erai președinte te știam om de treabă, exigent și practic. Oare înălțimea într-atâta te amețește, încât te face să pierzi simțul realității? Da, într-adevăr, aici ai dreptate, mai sus și curenții sunt mai puternici... Da, da. Așa-i... Sfatul meu e să-ți conectezi la cap o priză de pământ. E cel mai bun remediu să fii scutit dă răul înălțimii. N-ai decât să transmiți, să încerce. Îmi păstrez dreptul de autor și riscul. Dintre toți împărații romani îl stimez pe Sula, care, spre deosebire de mine și mulți alții, a avut curajul civic să-și dea demisia la timp și de bună voie...

Tomșa, tăcut, se legăna încet de tot pe scaun și zbura cu gândul mai sus de nori. Își aprinse și o țigară, ca să aibă un fond mai sugestiv, unde nestingherit să viseze cu ochi deschiși, să-și vadă, să-și

închipuie fătul în imaginile, care s-au impus odată cu vestea și au atins o nouă calitate fizică, reală. Fața i se colora de senzații, de un surâs strecurat pe sub piele. Fuma abătut și lăsa vorbele lui Bocan să treacă pe lângă urechi, ca pe un zgomot obișnuit, pentru care nu avea nici o reacție. În afară de toate cunoștea subiectul. Bocan, pe semne, conversa cu careva din șefii comitetului executiv raional. Timp de aproape doi ani negocia să i se redea sovhozului 254 de hectare de pământ arabil. Era calul său de bătaie mai mult din principiu. Tomșa în sinea lui nu-i susținea încăpățânarea. Într-o agricultură modernă suprafața nu mai determină belșugul.

– Nici nu mă gândesc, urmă Bocan la telefon. Destul am cerșit în anul ista. Vreau să dispun de o bază de furaje sigură, sunt în drept să cer la pătrat. Insist... Da, insist, de nu, am să iau în coarne sporul de lapte și numărul de vite pe care vreți să ni-l impuneți pe anul viitor. Am să pun problema la biroul comitetului raional de partid. Sper să fiu înțeles, căci e o absurditate să ai o densitate de 22 de vaci la un hectar de arătură... Dacă recunoști, treci la fapte... Te interesează cum. Peste vreo două zile am să revin... Bine, am onoarea.

Receptorul căzu pe aparat cu zgomot, scoțând un sunet zglobiu de clopoțel. Bocan își trecu palma mulțumit peste față. Înclinat înainte, cu pieptul în muchia mesei, îl privi pe Tomșa frontal și surâzător, cu un interes iscoditor.

– Mă uit să văd în ce ape ești, își explică el curiozitatea după câteva clipe de tăcere. Firește, în ape bune. Da, depinde mult în ce ape se scaldă omul. Are tâlc vorba. Nici nu bănuisem mai înainte să aibă atâta sens. Consideram un joc de cuvinte. Mai ieri însă am citit un articolaș de popularizare. Apa e într-o permanentă schimbare în dependență directă cu forțele gravitaționale și radiațiile solare, de poziția planetei, de viteza ei de rotație în jurul soarelui. Proprietățile fizico-chimice diferă de la o clipă la alta, variază în timp, în ore, zile, luni și anotimpuri. Frecvențele de oscilație, în temei, excitarea atomului de hidrogen influențează mediul, viața noastră, starea fizică și psihică, de parcă am avea proveniență acvatică. Savanții intuiesc niște coincidențe între accesele de inimă, simptomele altor boli cu însușirile termodinamice

ale apei. Mai mult, chiar se presupune, că ar înrâuri unele procese tehnologice, calitatea unor produse în dependență de lunile anului, și râse impresionat. Prea multe taine pentru un strop de apă. Evident, reiese concluzia c-ar influența și lumea vegetală. Reține, Emil, poate să ne prindă bine, își agită mâinile și zise cu râs și glumă. Ne poate servi ca argument-bombă în nota explicativă la nereușita unor culturi. Cel puțin să ne justificăm în mod științific erorile. Și brusc, cu brațul împins înainte, săltat din fotoliu, se întinse peste masă. Îi strânse lui Tomșa mâna cu putere, scuturat. Îl felicită ceremonios, scurt, bărbătește. Revenit la loc, în fotoliu, și zise cu patos:

– Mă bucur că legenda ți-a devenit faptă. Ai ceea ce ți-ai dorit. Acel care crede – învinge! dar și plătește scump. N-ai ce-i face, ăsta-i prețul ambiției. Tare scump te va costa aldămașul.

– Recunosc. Sunt gata! înflori Tomșa, strivind țigara în scrumieră cu un tremurici în mușchi. De seară, la șase, la barul de la Palatul de cultură.

Bocan se uită la ceasornicul de la mână cu o mină de om nerăbdător.

– Uf, nu-i nici ora douăsprezece, răsuflă el surescitat. Mult. Tare mult, dar fie...

– Mult am așteptat fără să știm, puțin a rămas și știm pentru ce.

– De acord, bătu Bocan dărăbana în masă, plimbându-și plictisit privirea peste hârtiile din fața sa. Când știm ce vrem, timpul ține cu noi, și după o pauză, în clipa când Tomșa dădu să se scoale de pe scaun. Da, Emil, cine a completat forma „cin-vinograd”?

– Eu! luă Tomșa forma statistică, pe care i-o întinse directorul.

– E o greșeală în mișcarea suprafețelor de vie.

– Nici o greșeală. Totul e în ordine. Corespunde, balansează... zise Tomșa după o scurtă și rapidă examinare a formularului.

– Îmi pare rău, surâse îndoielnic Bocan. Până mai ieri figura pretutindeni o cifră. Azi – alta? Avem, e vremea s-o știi, 1075 de hectare de vie de rod, și nu 1215.

– Așa am crezut și eu, dar realitatea e alta. În realitate avem anume 1215, confirmă convins Tomșa.

În continuare tuși în pumn și se grăbi să-l lămurească pe scurt. Știa și el de 1075 de hectare. În decurs de un an și-a întipărit în memorie toate cifrele, indicii, structura suprafețelor. Dar când să încheie balanța financiară anuală, cum calcula și cum învârtea datele privitoare la pământ, nu-i ieșea, îi atârnau în aer 140 de hectare. A răsfoit dosarele, actele, dinamica pe anii precedenți, inventarierea viilor, ca să dea de capăt. În fine, a dezlegat nodul. În suprafețele de vie n-au fost incluse 140 de hectare, care, conform unei autorizații, urmau să fie defrișate încă în toamna anului trecut, dar din motive necunoscute de dânsul, au rămas în activ, neatinse și în suspensie, în afara planului.

Bocan, ascultându-i mai mult inflexiunea vocii, decât rostul cuvintelor, luneca cu degetele pe muchia mesei, cufundat în sine. Prinse firul imediat, de cum Tomșa deschise gura, își aduse aminte, știa despre ce-i vorba, dar îl lăsa să producă zgomot, cu gândul abătut la altele, la lucruri uitate și pierdute. Își răsuci iute capul spre fereastră, i se năzărise că plouă, meteahna sa din ultimele zile, iar razele de soare, răsfrânte în răscrucea cercevelelor, îi înecau ochii cu scântei și reflexe tenebre. În minte îi răpăia ploaia de altă dată, cea de anul trecut, de la sfârșitul lui iunie, torențială, cu grindină și descărcări. Grindina a bătut doar pe alocuri și diferit. Cel mai mult a avut de suferit vegetația de pe Dealul Milesei, adică plantația de vie care era abia în al doilea an de rod, cu un *traminer* sănătos și productiv viticulturii.

Aproape că n-a rămas frunză întreagă. Îl durea inima, era via sa de mare speranță, șansa de performanță să-și fructifice, în sfârșit, spectaculos efortul de ani de zile, să-și vadă ideea materializată cu prisosință și integral, la sporul de roadă scontată. A venit comisia și a actat, a trecut-o la pierderi, a pus cruce la anii de muncă și năzuință. Via, însă, spre toamnă, își reveni ca prin minune. A apelat la asociație, ca să facă o rectificare. Nici n-au vrut să-l audă. N-au de gând să umble cu minunile lui pe la Sovietul Miniștrilor din teamă să nu se arate cu urechile lungi. Are hotărârea la mână, deci, să profite, i-a spus Bugor, să defrișeze alte hectare. Sugestia era bună, aveau vii bătrâne, slabe, dar nu se îndura să riște înainte de a vedea plantația afectată în rod. Reînvierea butucilor putea fi înșelătoare sau putea să dea cu doi-trei

ani înapoi cu creșterea, ceea ce era mai sigur. Ezitările și tărăgănările au ținut până după anul nou. Izbutea el, în cele din urmă, să rezolve problema la timp și pozitiv, să treacă suprafața actată la vii tinere, de ar fi vrut și ar fi insistat cu tot dinadinsul. A păstrat însă o rezervă, spera naiba știe la ce, la o altă minune, pe semne. Dobuleac, pe atunci în funcție temporară de agronom-șef, la întocmirea planului, a inclus fictiv via, ca defrișată, în suprafața culturilor furajere.

Cei de la asociație au închis ochii. Și el s-a făcut că nu știe nimic. La aluzia lui Dobuleac n-a spus nici da, nici nu. De ce?

A contat să aibă un sold, un succes ieftin? Probabil. A uitat sau poate vroia să uite. Aici gândul îl supăra, nu se lăsa rumegat, rostit măcar în minte. Când Tomșa a tăcut, el și-a ridicat ochii de la masă.

– Îi care ar fi hectarele acelea? întrebă Bocan cu o suspiciune jucată.

– De pe masivul doi, Dealul Milesei. Aproape întreaga suprafață din brigada a treia. O brigadă a lucrat în afară limitelor de plan.

– Serios? Presupun că ai și expediat formele pe la instanțele centrele de statistică.

– Da, ieri, cu o întârziere de o zi. Termenul a fost pentru întâi noiembrie, zise Tomșa cam bântuit de iritarea directorului tot mai afișată, nedumerit ce-i displăcea și unde țintea să ajungă.

Urmă o pauză. Bocan, departe se-l audă, scria repede, bolmojea ceva sub nas, calcula, împărțea. După aceea, se lipi cu spinarea de speteaza fotoliului, aruncând de sus, enervat, pixul ce se zvârcoli și căzu cu freamăt pe hârtii.

– Grozavă treabă! N-am ce zice, se stropși el înfuriat, cu ochii la pereți. Î-î-î... De la 84 chintale la hectar să cobori la 72. Formidabil! Cu 12 chintale sub plan? Mai puțin chiar decât media pe asociație.

Tomșa mișcă din umeri, ca și cum ar susține: asta-i realitatea, adevărul. Și zise cu voce uniformă:

– Ca volum, planul e depășit. Ce are a face restul?

– Are! răbufni furios Bocan, privindu-l în răspăr. Are, mă auzi, are! Se săltă și se prăbuși din nou în fotoliu. Și continuă mai potolit: Am și eu o funcție, un drept, o răspundere, un cuvânt. De ce, omule,

hotărăști fără mine?

– Nu erați în gospodărie. N-aveam când să aștept. De altfel nici nu m-am îndoit să fiți de altă părere. Dobuleac a încercat să mă convingă contrariul. Făcea spume la gură susținea că-i o denaturare voită, cu care sunteți la curent. Nu l-am crezut...

– Să nu-l crezi! Și nici să-ți iei prea multe asupra ta, făcu Bocan din degetul arătător țeavă de pistol.

– Boris Mironovici, puteți fi mai explicit? îi ceru calm Tomșa.

– Sunt lucruri care nu se rostesc. Pot fi numai subînțelese, rosti înciudat directorul.

– Să mă scuzați, n-am harul.

– Știu. Mă conving încă o dată, se ridică brusc din fotoliu, plimbându-se prin cabinet. Producția nu-i un clișeu de manual, e lipsită de pretinsele condiții reale. Nu vreai să pricepi asta. De aceea nu vezi totdeauna pe unde calci, te împiedici pe loc drept și mai împiedici și pe alții. Mă împingi mereu la extreme cu manevrele tale savante, restructurările, infrastructurile și reorganizările tale... Numai bătaie de cap, nervi, complicații, neplăceri...

Își preschimba timbrul, după cum bătea vântul, când năvalnici și necruțător, când domolit și rece, când povățuitor ca un profet, când viforos ca un demon răzvrătit. Recurgea la fraze exagerate, hăpăite, îmbinate la mânie în înțelesuri neașteptate și stâlcite, la născociri bazaconice și învinuiri eronate.

Tomșa își mai aprinse o țigară. Fuma dus, netulburat și inaccesibil. Bocan nu vorbea cu gura sa. O știa, îl cunoștea destul de bine, ca să reacționeze altfel, să-l înfrunte sau să se considere ofensat. De repetate ori și-a lămurit ce prezintă el cu adevărat la mintea trează, lucid și sincer, la concret cu dovezi indiscutabile supuse încercărilor. Erau atrași reciproc prea aproape unul de altul, ca să-i poată îndepărta cuvintele. Dacă pretinzi a cunoaște omul, te-ai convins cine-i și ce aspiră, ții la, el, atunci împrejurările n-au cum să-ți modifice părerile, nu-i poți lua în nume de rău ieșirile, izbucnirile, cuvintele necugetate, scornirile aduse de alții. E un impas psihic. Dacă-i ești prieten cu adevărat, fii și la nevoie prieten mai mult ca oricând. Nu totul ce se

spune e gând, e adevăr. Nu tot ce zboară se mănâncă. Cine știe ce l-a apucat, de ce i-a sărit țandăra? Suflet din sufletul naturii, în om se declanșează uneori turbulențe, stresuri, descărcări la fel de neprevăzute, de la te miri ce influențe lăuntrice ori din afară. E chibzuit să rămâi senin la ploi, vijelii, uragane. Și Tomșa aștepta cumpătat să treacă vârtejul mâniei, care, nealimentat, nesusținut, slăbea din intensitate. Mai pribluia de acum și încotro bate, dar fără să-l preocupe.

– Ai făcut-o lată și de data aceasta, lovi Bocan cu muchia palmei în masă.

– Nu era să las via în culturile furajere.

– De ce nu ți-a venit altceva în cap?

– În cap îți vine ceea la ce ești predispus, zâmbi șters Tomșa.

– Uite ce, Emil, să nu ne stricăm dispoziția mai ales azi. Este încă timp, sări Bocan peste remarca făcută. Refă iute, ca în formular să figureze 1075 de hectare. Cele 140 de hectare le treci la viile tinere. Anunță modificarea.

Tomșa își fripse degetele cu țigara. Scrumul căzu dinaintea sa. Îl mătură grijuliu cu mâna.

– Via e de rod. S-a cules câte 77 chintale. N-am nici un drept să schimb, zise el încet și concis. Ar fi o mistificare, Boris Mironovici.

– Mistificare sau nu, fă ce-ți spun, stărui poruncitor directorul, înclinat deasupra lui Tomșa. Trebuie, mă auzi? Altfel dăm de dracul.

– De ce să dăm?..

– De aia! își zbătu Bocan brațele de corp, pornit în direcția ferestrei. Mișcă-ți creierii. Te-ai gândit ce mă așteaptă pe mine personal? În plan, subsidii, peste tot și pretutindeni, în toate hârtiile oficiale figurează o cifră. Și acum ce, cu sacul și fără mâță?...

– Nu văd nimic rău.

– Uf, se roti Bocan pe călcâie, cu o expresie crispată: Nu uita, omule, că până la forma cinci, am trimis și informații statistice curente. Le-am vizat și eu, și tu, și surâse confuz. Nu-i vorba de un fleac, de un hectar-două. Te gândești ce interpretare poate lua?

– După mine e o rectificare onorabilă. Greșeli se mai întâmplă...

– Da, dar am afișat și rezultatele, ajunse în sfârșit Bocan acolo,

unde dibuia să treacă pe sus. Știe asociația, raionul, republica, toți știu de 84 chintale. De 84! La șase noiembrie, nici peste trei zile întregi, la adunarea festivă, vin să ne înmâneze Drapelul Roșu pe raion pentru primul loc. Există deja și hotărârea comitetului raional de partid. Și merită să fim primii pentru munca depusă! Meritățm mai mult, afirmă el îndârjit și cu convingere, răgușit. Poate mă sfătui cum să procedez? Să-i sun să nu vină? Ar fi culmea!...

– O falsificare ar fi mai binevenită? alese Tomșa cu grijă cuvintele și tonul.

Probabil, Bocan, care se aștepta, ca după pledoaria sa, să-l înduplece, să-l readucă la o înțelegere, amuți pe un moment fâstâcit. Stupefiat, cu gura întredeschisă și buzele răsfrânte, furat de o curiozitate nătângă. El îl privi pe Tomșa în roșu, din locul de unde stătea, de la o parte și de la distanța de câțiva pași. Pe chipul lui, în grabă și în roi, se adunau cute, umbre, nori și semne, din care se citea cât de mare e Dumnezeu și cât efort depune pentru a se stăpâni. Încet, cu pas greoi, îi trecu în față. Își regăsi vocea cu zvâcnire de merișor sub limbă.

– Nu, nu... Tu nu înțelegi, murmură el sincer indignat.

– Înțeleg, zise Tomșa cu simplitate și resemnare, că nu-i poate fi de folos, și, ridicându-se în picioare, se sprijini în mâini de speteaza scaunului. Acum înțeleg. Rog să mă înțelegi și dumneata... Fără supărare și nervi. Vreau să fac ce-i demn de mine, de ce sunt în putere, cinstit și frumos. Nu pot să-mi calc pe conștiință.

– Da!? Nu mai spune! zbârnâi Bocan ironic, aproape infantil, cu un gând ascuns. N-ai călcat niciodată?

– Din câte îmi aduc aminte, nu. Și nici n-am în plan, zâmbi Tomșa domol, gâdilat de ironia grotescă a șefului. Ceea ce propui dumneata e riscant și...

– Știu cum e, îl propti cu nepăsare Bocan. De restul eu am să-mi bat capul. Nu-i nimic din ce-ți închipui. Nu-i nici un fel de falsificare și mistificare. Via, fapt cert, fapt actat, a suferit din plin. După toate principiile viticulturii, normele existente de îngrijire, dacă lemnul nu și-a pierdut viața, suntem în drept, suntem obligați s-o trecem la vii tinere să-i reducem din creștere, ca să prindă din nou putere. Dacă o

defrișam, aruncăm în vânt peste un milion de ruble din buzunarul statului. Este un merit, omule?

– Un merit, bineînțeles, este, Boris Mironovici. Dar via în realitate n-a fost oprită din creștere. Și-a revenit definitiv, zise cu pace Tomșa. Firește, a revenit și ordinea inițială. N-am și nu pot schimba nimic.

– Bine! Atunci am s-o schimb eu, se înfierbântă din nou directorul. Ai înțeles? Eu am s-o schimb. Nu-mi vor cădea mâinile. Am s-o fac așa cum cred și cum îi corect... și tăcu cu vorba pe buze, întors la ușa ce se deschise.

În prag stătea un tinerel firav, slăbănog, cu fața osoasă și ochi ageri. În frunte i se zburlea un vârtej ce-i neglija frizura îngrijită. Se legăna pe picioare neliniștit și dezorientat, de parcă nu știa ce să facă: să înainteze sau s-o ia la fugă înapoi. Un corespondent sosit de dimineață în sovhoz. În sfârșit, găsind în ochii întrebători ai lui Bocan o scamă de curaj, vâjâi cu o turație sporită, de teamă să nu i-o ia cineva înainte, înghițind silabe și mestecând cuvinte.

– Boris Mironovici, scuzați-mă, își ceru el iertare. Precum v-am spus, știți, sunt grăbit... e de urce... M-ă-ă așteaptă mașina, La... trebuie să prezint materialul. Două-trei întrebări de profunzime, de esență.

Cu un gest spontan și politicos Bocan îl așeză pe scaunul de la masa suplimentară a biroului, în fața lui Tomșa. Se scufundă și el în fotoliu, destins, cu un oftat obosit, ștergându-și fața, fruntea cu batista încet, uitat și mașinal.

– Vă ascult, rosti el, iar în gând își zise: „Unde dracul se grăbesc toți? Ce-i așteaptă acolo, unde fug cu atâta râvnă? De ce nu fug și eu? Sunt de acum bătrân, am pierdut viteza? Sau fug fără să văd, așa cum bunăoară, nu observi rotirea pământului?

– Vă rog, n-am reținut, ceru el corespondentului să repete întrebarea care-i scăpase.

Acela zâmbi sfios și vinovat, trase în piept mai mult aer. Se strădui să pronunțe rar și distinct:

– Boris Mironovici, ați obținut o samă de indici înalți, aș zice chiar, deosebiți pentru actualul an agricol. Ce acțiuni concrete au contribuit la materializarea lor?

Întrebarea îi îndreptă spinarea, îl desprinse de speteaza fotoliului. Cu coatele pe masă, își frecă izbit fruntea în palme. Nu-i ușor să răspunzi cum mergi, respiri, vezi, auzi. Din strop cu strop se face un șipot, șipotul devine pârâiaș, apoi afluent, râu, val, potop pornit în largul stihiei. Într-o continuitate absolută, totul contribuie în egală măsură.

– Am făcut ceea ce a fost posibil, firesc și necesar, zise, după o scurtă ezitare, Bocan.

– A, nu-i convingător, se opuse corespondentul. Oricine din noi pretinde să nu procedeze la fel. Toți credem, că acționăm în modul cel mai firesc și drept, că facem anume necesarul, dar, totuși, tragem carul în diferite direcții.

Pe Bocan, epuizat pe dinăuntru, frământat și furat de gânduri dezolate, îl năpădi râsul. După dânsul, cele spuse aveau sare și-i erau pe plac. Surâdea fără voie și vlagă.

– Da... Este... Rezonabil... E zis bine, îngâna el suprapus, printre gâlgâitul mut.

– Eu aș dori, Boris Mironovici, urmă junele serios și absent la accesul directorului, să-mi sugerați o idee, care să țină articolul, să dezvăluie sugestiv filonul creator, care a alimentat succesul, recoltele înalte. Cele aproximativ 160 de chintale de fructe în medie la hectar, 84 chintale de poamă presupun un asemenea substrat.

– Da, da. Aveți perfectă dreptate, îl opri Bocan cu voce schimbată, înăcrită, pradă unui nou val de surescitare, ștergându-și cu un vârf de deget lacrimile de râs, sesizate în puchina ochilor. Ideea noastră e să chibzuim munca cât mai bine, însă, înseamnă să aplicăm cu pricepere totul de ce dispunem, efort, abnegație, cunoștințe, soluții noi, oferite de știință și tehnică, înșira el ca dintr-un articol de fond, pe un ton constant, lipsit de modulații. Am ajuns la un grad înalt de mecanizare și perfecționare a proceselor tehnologice...

– Boris Mironovici, vă rog, să-mi fie cu iertare. Cuvinte tot din astea am auzit și de la vecinii dumneavoastră, dar au rezultate slabe.

– Poate noi am procedat un pic mai bine, își aținti Bocan privirea la Tomșa, care se îndrepta spre ușă cu pas tiptil. Sau, poate, am fost

mai norocoși, și pronunță trezit, decis, cu ochii la tânăr. Sau nici una, nici alta. Mai curând așa. Pentru că nu se poate face o paralelă între vecini, așa cum se obișnuiește pe la voi, gazetarii, cum că, poftim, două gospodării hat în hat și vedeți! Ce diferență de rezultate. Mai prins, tinere, într-un moment de mare sinceritate și te-aș sfătui să eviți asemenea comparații. Sunt foarte și foarte eronate. În sovhozul nostru n-ai să găsești două terenuri asemănătoare, echivalente după proprietățile solului, relieful ecologic, tot așa cum nu sunt doi oameni egali în toată lumea. Pe un teren rodește mai cu spor păpușoiul, pe altul grâul. Cu atât mai mult nu se pot balansa pe un cântar două gospodării cu mii de hectare. Așa ceva nu se ia la cântar și la ochi. Pentru aceasta există înțelesul de rentă socialistă, cadastru care se cer aduse la viață. Moldova, un petec de pământ, și e împărțită în patru zone agrare. Și asta, după mine, e abia începutul. Uneori se întâmplă, că acolo, unde oamenii muncesc cu hărnicie și obțin, de exemplu, 83 chintale de poamă la hectar îs loc do 60 chintale, cât ar putea da pământul după puterea sa, rămân până la urmă tot codași față de acei, care nu s-au prea cheltuit, dar au strâns 84 chintale de pe un pământ fertil, ce putea da 150 chintale. Așa că, deocamdată nu totdeauna învingătorii sunt și cei mai distinși, mai harnici.

– Și cum s-ar omite?

– Știu eu? La asta nu m-am gândit, zise nedecis Bocan, apăsând pe butonul soneriei de la birou. Poate, în munca noastră n-ar trebui să fie învingători și învinși. Sau... și la secretara din ușă. Pe Tomșa... Invită-l, te rog, pe Tomșa. Repede. Imediat.

Bocan considera discuția terminată. Tomșa însă dispăruse, plecase spre casă. La sediu nu prea avea cu ce se ocupa și nici în câmp, de câteva zile, nu lucra nimeni. Celor mai mulți muncitori li s-a acordat concediu și răgazul pentru orele lucrate suplimentar. Putea liber și nestingherit să-și dea osteneala la pregătirea banchetului. Imaginea fătului îl domina, trecea pe primul plan, topea ușoara indispoziție, gonea norii după orizont și revărsa lumină.

Discuția a continuat pe urmă, seara, la bar. Adică, mai precis, în

sala de coreografie. Erau de față Dobuleac, Cupeț, economistul și contabilul, directorul școlii, aciuați aici din întâmplare, în așteptarea banchetului. O mână de oameni, care, reflectându-se în oglinzile de pe cei doi pereți laterali, se multiplicau în mulțime, într-o forfotă cu un tapaj mai mult închipuit în rezonanța sălii mari, atacată de acustica golului, a pustietății. Părea să fie de față o lume întreagă și se cuvânta parcă acătării, sub influența unui auditoriu numeros. Se vorbea când năvalnic și elocvent, ca să se găsească răsunet, aprobare la public, când cu voci scăzute și prudente, cu gesturi atenuate, ce nu spun totul până la capăt, ca să nu fie auziți și înțeleși greșit de pereți, de acei din oglinzi, care reacționau felurit: se lăsau convinși sau ripostau, înghițeau noduri sau rămâneau indiferenți, adoptau o atitudine conformistă sau pozau neutri, nu dădeau importanță cuvintelor și implicărilor.

Controversele nu-și găseau ținta, n-aveau spațiu și se sufocau uneori înainte de a-și lua zborul. Bocan, care nu era fumător, își aprinse o țigară și nu știa ce să facă cu ea. O muta din mână în mână, o ținea între degete stângaci, sugea din ea nefiresc, cu buzele țuguiate ridicol, tușea înecat și mărunt, fumul îi înțepa ochii, și el îl împrăștia cu mișcări disperate, cu capul ferit, dus pe spate, ca atacat de o viespe agresivă. La altceva sperase el, la început, bizuindu-se pe momentul prielnic, pe evenimentul zilei, pe anturajul înainte de sindrofie și, desigur, în deosebi, pe buna dispoziție a lui Tomșa. Contase pe scurt și la sigur să-l facă mintos, iar singur să scape de junghi, de gustul amar de a nu fi înțeles, să-și recapete calmul, să nu-i stea coniacul nod în gât.

La bar mesele încă nu erau gata. Și, ca să treacă din timp, Bocan hotărî să rătăcească prin labirintul coridoarelor Palatului de cultură scufundate în semiîntuneric și liniștea înserării. Însoțit de Dobuleac, la etajul doi se întâlniră și cu ceilalți, care li s-au remorcat din urmă. Bocan păși înaintea lor și trăgea pe rând de uși, ca să aibă o ocupație mai utilă. Una din uși cedă, era deschisă și au intrat toți, așa, pentru nimic, în sala de coreografie.

Dobuleac se învârtea în jurul lui, îl adulmeca, intuia ce vânturi îl bântuie și nu știa cum să înceapă vorba. Cazul îl zgândărea și pe

dânsul, dar în mod aparte, din interes material. Îi era în joc premiul anual. Rectificarea lui Tomșa ducea instantaneu și la corectarea planului, la reducerea substanțială a plusului supraplan. Se apropia de subiect subtil și cu împletituri, așa încât, la nevoie, dacă ar da greș, să aibă căi de retragere, în care s-ar ascunde din viteză și neștiut, după cum îi era feleșagul. La patruzeci și cinci de ani arăta îmbătrânit, șubred, cu o sănătate precară. Cel de la frunte până la ceafă, cu o dâră de păr pe din părți, capul i se țuguia optic și se profila cu nimb de sfânt. Fața suptă, albă, acoperită de o pieliță subțire și elastică, lucea sub umbra ochilor prea adânciți în negura de suferințe, epuizări și dezamăgiri. În schimb, fiind suplu, slab și ușor la trup, de fire holeric, cu o urmă și o deprindere de vioiciune, se mișca energic, se degaja, ca să-și mențină patosul, licărirea tinereții pierdute, se străduia să fie activ și vesel, pentru ce plătea scump, adesea căzând la pat. Astfel, probabil, se explicau și cele două ipostaze ale sale. Sub una, îi văzul lumii, se afișa mai generos, plin de simpatie, foarte sociabil cu toți, părtinitor la toate, îți pătrundea pe sub piele cu atenții și afecțiuni, iar din spate, ca oricare individ bolnăvicios, ramolit și ratat, te putea vinde printr-un semn sau o silabă nerostită.

Pentru Bocan el era o carte răscitită, nu l-a lăsat să bată prea mult pe alături, îi găsea aluziile la țanc, tocmai scânteie de pornire. Îl împinse pe făgașul dorit. Zise, ca printre altele și pentru toți, cu o fărâmă de regret în colțurile gurii:

– Da, Tomșa e un încăpățânat, un îndărătnic. Tobă de carte, cu pretenții savante, idealizează, se complică în lucruri simple.

Dobuleac, scuturat de draci, pedalase din picioare, lovise cu pintenii în curaj. După dânsul, îi vibrase coardele vocale larg și în voie, să nu i se caute în coarne, să fie strâns cu ușa. După un galop de cuvinte repezi și goale, se poticni, ca să decidă:

– N-ar fi rău să-l învățăm minte, să-i băgăm gărgăunii în cap, își zbengui el degetele ca de o tamburină.

– Nu cumva pretinzi să-l chemi la un schimb de pumni, îl sfredeli de sus Cupeț, zâmbăreț și cu neîncredere.

– A, nu, doamne ferește, se îngrămădi între umeri Dobuleac, cu

un zâmbet de ducă-se pe pustii. Dumnezeu nu bate cu bățul. E destul să-l dăm pe față. Să-i tragem păcatele de coadă afară, zise el crescut din nou, completându-și fraza cu un gest respectiv. Păcatele le cunoașteți – amorul. Se împiedică în fuste. Sare peste garduri. Desfrâul, mă înțelegeți, miji șiret, la noi n-are scuze. Nu-i cruțat. Groapa-i săpată, să mai punem două bețe în cruce.

– Da... De fapt, da, bombăni Bocan, revenit cine știe din ce tărâm, dar, dezmeticit imediat de propriul glas, îi ripostă. Ce are desfrâul, amorul, fustele și crucea cu treburile noastre? Nu se leagă, nu se anexează. Lasă-te, omule, de vicleșuguri. Nu-i demn, nu-i de noi. Să nu ne băgăm nasul în chestii personale, intime... Cel puțin atâta timp, cât nu ni se cere.

– Mă rog, nu vă convine prețul, nu cumpărați. Socotiți că tacu mă cheamă, se înmuie umil Dobuleac.

– Fie și așa! i-o reteză vioi Bocan. Întrebarea e aceea: De ce unul și același lucru îl vede fiecare din noi diferit? Din lipsă de criterii? Analogii? Dracul știe, filozofia nu-i de mine, și-i zise lui Cupeț. Adu-l încoace pe Tomșa, el e mai tare în teorie. Îi vom dovedi practic că stă strâmb. Da, caută un pretext și cheamă-l aici, în fața oglinzilor, să vadă realitatea.

Jos, la barul care lucra numai de sărbători și cu arendă pentru nunți civilizate, Tomșa, ajutat de câțiva bărbați termina de aranjat mesele. Fără o mână de femeie, lucru se tărăgănase.

La banchet invitase, prin exclusivitate, numai bărbați, pe toți acei, care ar fi avut pretenția să-i ceară aldămașul. A pus la bătaie două salarii, cinci sutare. Băutură – numai coniac de marcă. Un fecior avea! S-a dus, urmat și îndemnat de Cupeț, să-l poftească personal pe șef pentru deschidere.

– Tată nou, de ce să mai așteptăm? îl întâmpină în ușă Bocan.

– S-a făcut, poftim, să mergem, se roti către toți Tomșa.

– Minunat! bătu din palme Bocan și îl luă la braț. Dar propun, cât încă suntem treji, să ne spovedim nițel. Să fim curați și neprihăniți, la fel ca și îngerul tău. Să-l consfințim în apa limpezirilor, cu sufletele curate.

Râsetul se aruncă în oglinzi, fărâmițându-se în mii de iepurași zglobii, iar vocile se amestecară, încuviințând că anume așa și se cade. Acceptă și Tomșa din umeri, fără să știe ce va urma. Zise doar, ca să susțină dispoziția generală:

– Puritatea înalță.

– Da, măcar să pretindem la puritate, accentuă Bocan, zâmbind în răscrucea sensurilor, cu mâinile în bata pantalonilor, pântecele împins înainte și cu coada ochiului în oglindă. Să pretindem să fim văzuți și luați astfel. De aceea n-aș vrea să mă prezint la masă ca un falsificator, și râse spre Tomșa.

– A-a-a, pricepu el și protestă cu un surâs de împotrivire. Îmi pare rău, Boris Mironovici. N-am crezut și nici nu vă cred...

– Nu mă îndoiesc. Dar, te rog, nu mă întrerupe, ieși Bocan din cercul format în jurul său, înconjurându-l pe dinafară. Vreau să-mi dovedesc mie însumi că-i așa cum crezi și tu. Lasă-mă să gândesc în glas tare și să mă privesc în oglindă, în ochii voștri, să mă conving, să fiu împăcat cu propria conștiință. Față de voi, toți, o spun sus și tare: nu admit nici o crimă, dacă trecem cele 140 de hectare la vii tinere. Recurg la un singur argument cert. Poama, tot ce-am cules până într-o bobiță, am realizat-o statului. Ne-am achitat pe curat, cinstit. Asta-i legea noastră cea sacră, pe care am respectat-o. Realizarea e indicele nostru primordial, cel vital. Nu-i interesează, în ultimă instanță, pe consumatori câte hectare avem, cât obținem la hectar, ce facem și ce dregem, chestii locale și secundare, multe și mărunte, cifre cu care nimeni nu se satură. Contează cât și ce realizăm. La asta ne orientează și partidul.

– Așa e și just să fie pe piață, nu pe hârtie, aprobă directorul școlii cu vocea sa simplă, latră și nazală.

– Cu aceasta sunt și eu de acord, zise Tomșa cam posac, nedumerit de ce-ar pierde timpul cu vorbe știute.

– Dar cu ce nu ești? Cu fleacurile nu ești de acord? i se opri în față Bocan. Și eu aș vrea să rămân la mintea de azi și cu sângele de ieri, dar lucrurile, spre regret, se iau așa cum sunt. N-aș lua nici eu în seamă fleacurile. Nu uita însă, Emil, până una alta, media la hec-

tar e la bătaie. După ea raionul, instanțele de resort, își desfășoară activitatea. E indicele cel străveziu prin care te vede, te măsoară, te judecă, te onorează sau te beștelește. Întrecerea socialistă tot așa este concepută. După recolta la hectar te înalță, îți înmânează drapele, fanioane, diplome. Nu s-a terminat bine culesul și de acum îți cer cifre. Se grăbesc și aici să încheie cât mai repede târgul. Ai recoltat cu un chintal mai mult, e excelent, e minunat! Calitativ sau nu, rentabil sau cu pierderi – îi dau înainte, te anunță învingător, bat toba, fac spectacol să sune, să aibă ce-și atribui.

Și ce-ți rămâne, omule, de făcut, ca să nu pierzi târgul? Vrei nu vrei, ești impus să manipulezi, să joci cifrele, să ții cont și de una. și de alta. Dansezi după cum ți se cântă, poate, nici nu-ți vine să te zgâlțâi, dar muzica are farmecul să te înfoaie. Cu părere de rău, încă nu s-a găsit, nu se recurge la un criteriu, care ar dezvălui mai just adevăratele valori, ar stimula scopul major. Interesul raionului, cât ar fi de ciudat și de necrezut, parcă diferă, nu știu cum, de interesul gospodăriei, de calitatea realizării, de masa profitului. Dacă pretinde și se angajează să ne poarte de grijă în toate, să ne fie dădacă, să fie plătit după acești indici. Atunci, cred, altă făină s-ar măcina la moară.

– Așa da, e drept. E logic să fie așa, răsună iarăși vocea directorului școlii.

Bocan afirmă, scutură din cap, în semn că preferă mai mult să-l vadă tăcut, să nu-l încurce. Continuă pe o notă profundă:

– Numai eu unul știu cât am îndurat să încheg masivul industrial într-un ciclu închis, superior. Să fie industrial cu adevărat, din ce punct l-ai privi, să decurgă toate procesele vegetale și tehnologice consecutiv, în conveier. De ani de zile lupt să demonstrez, că asta-i ideea, nu ca fudulie, ci ca un adevăr real, ca un bun, ce ar deveni al tuturor. Dar mereu mă împiedică neprevăzutul, capriciile naturii, grindina, verile fără ploi. În fiecare an se întâmplă câte ceva, se găsesc gospodării care, deși n-au vii în ordinea și de calitatea noastră, să ne depășească cine știe prin ce împrejurări favorabile la media pe hectar și să ne lase cu ideea în umbră. Și nu-i pe dreptate, e un succes efemer, ieftin, întâmplător, odată la zeci de ani. Mă conving de aceasta cei-

lalți indici economici și tehnici, stabilitatea recoltelor noastre an de an, și cu ardență în glas și în mișcarea mâinilor. Iau foc cu gura, pun capul pe trunchi, dacă o altă gospodărie din republică a realizat poamă mai calitativă decât noi, la un preț mai mare de 61 de copeici de kilogram. Am obținut, ca niciodată, peste cinci mii de ruble la hectar! Asta înseamnă ceva! Dar, cui îi pasă? Cine va reține? Media la hectar duce la podiumul de onoare. Iar după rectificarea ta alunecăm al dracului de prost, tocmai pe locul patru... în raion, când timp de trei ani am fost, pot să spun, în afara concurenței și printre primele zece sovhozuri în asociația republicană. Pricepi cum vom arăta noi, care merităm, de bună seamă, laurii pentru efortul depus, pentru tot ce am făcut, ca să fie cât mai bine. Merităm să fim în frunte, pe drept, mă înțelegi?

– E spus limpede. N-am cum să nu înțeleg, zâmbi Tomșa, ca să reducă din încordarea șefului. Pentru mine e o noutate. N-am știut că muncim pentru aplauze, ovații, efecte spectaculoase.

– Cum!? Adică, să fie încoronați cei ce nu merită? își scăpără Bocan ochii de mirare.

– După mine, rostul vieții nu constă în a purta coroană. Regret că aici suntem de păreri diferite. Da, regret și-mi pare rău că nu mi s-a sugerat la timp, am scăpat și s-a ascuns de mine...

– Nu s-a ascuns, zise aspru Bocan. Cum să ascunzi de agronom? Ar fi prea de tot. Am uitat.

– Dumneata da, poate, ai uitat, admise Tomșa, privind pe rând la Dobuleac, la economist și la contabil. Dar sunt specialiști care au obligația să supravegheze, să țină totul sub un control strict, să descopere... orice, evită el un cuvânt de acuzare. Cum au fost iscălite nareadurile? Cum au fost distribuite cheltuielile? De ce nu s-a bătut alarma?

– Am crezut că știți, se apără economistul.

– Ce să știu? îl privi ,Tomșa cu o ironie bănuitoare.

Ah, Emil Ilici, de ce atâta groază? Procedează și alți la fel, strecură abil Dobuleac. Cu o rezervă se preîntâmpină neprevăzutul și neplăcerile.

– Pe alții să-i lăsăm în pace să-și vadă singuri de treburile lor, îi zise neînduplecat Tomșa. Noi le avem pe ale noastre. Cât privește rezerva – nu preîntâmpină nimic. Înșeală și ramolește.

Răsună mai multe voci simultan. Dobuleac, economistul și contabilul se solidarizaseră între ei. Manifestau uimire și neînțelegere falsă, împroșcau în gol, și scurt, și frânt, ca să nu tacă, să fugă la o eventuală întorsătură de acuzații la concret, să se spele pe mâini, să-și dovedească unul altuia, că n-au nici o vină și nu văd unde au greșit. Tomșa nu le acordă atenție. Se strângea în sine să nu polemizeze. Într-o altă împrejurare, le-ar fi dat el replica, dar cu gândul la banchet, în ipostaza de gazdă se modera. Din pachetul de țigări scos din buzunarul hainei, luă o țigară și o aprinse. După aceea zâmbi, adresându-se șefului:

– Boris Mironovici, ne-am spovedit, să trecem la bar. După cum ați spus, să lăsăm într-adevăr lucrurile așa cum sunt în realitate, zise el, dându-i de înțeles indirect că rămâne pe poziția sa.

– Ascultă, Emil, o clipă! dominând vocile, Bocan, întins cu mâna după o țigară din pachetul lui Tomșa. Mai dispun de ceva, de un argument, care... îi zâmbi hâtru, prevenitor, care te joacă. Ții minte ce s-a întâmplat cu răsărita? Ții minte că ne-au planificat în ultimul moment, de sus, să ocupăm un teren de 200 de hectare și să vindem statului 300 de tone? Am însămânțat numai 110 hectare. Mai mult n-am avut chip, n-am avut pământ liber. O știi. Am prezentat însă pe hârtie 200. Cu toate acestea planul la stal l-am îndeplinit. Am obținut o recoltă record la hectar, câte 33 de chintale. Acum explică-mi. Explică-ți fapta. Tu ai îndeplinit formele statistice. Tu ai dat darea de seamă. Ai trișat, nu? Ai trișat față de cine și în interesul cui? Cine a câștigat și cine a avut de pierdut? Spune-mi, e tot o falsificare? Dacă-i așa, căci, altfel, după tine, nici nu poate fi, atunci de ce ai admis-o? Zic și eu, nu-i bine să joci pe două fețe.

Oglinzile schimbară imaginea pe verticală. Figurile celorlalți se subțiase și se lungise de curiozitate, într-o așteptare de mare delectare. Tomșa surâse surprins, ca de o glumă cu poantă bine plasată. De aceea Bocan zise cu speranță, animat:

– Ei, vezi, vezi?... Imensul și firavul înveliș al tăcerii, umflat peste măsură, plesni. Bărbații din jurul lor râseră înviorați, cu afirmări monosilabice, țopăind mărunțel.

– Văd, Boris Mironovici, zise Tomșa după o clipă, când zgomotul se repercută prin ungherele sălii. Văd și iar nu-i așa, și i se întinseră buzele într-un zâmbet. Am luat indicația ca pe o farsă și am trișat de dragul ei. Am întrezărit în farsă o inspirație, o posibilitate reală. Uneori și prostia te împinge la lucruri mari. Ne-am asumat în doi cu dumneata riscul, o știți, să facem haz. Și am muncit cu îndârjire, am recurs din plin la tehnologii și procedee noi. Acum mă simt sufletește satisfăcut, apoi grav: Așa se cere să îngrijim fiecare petic de pământ. Și nu altfel, nu cu rezerve, pentru a inventa, a avea cifre, a etala o chezășie iluzorie pentru onoruri și mai iluzorii, deșarte. Ce-i cu acest fast de paradă, de fanfaronadă goală, de trâmbițări și zgomot de fanfară? Pe cine vrem să uimim și cu ce? Din câte știu, se laudă acel, care nu merită. E pentru noi, oameni maturi și serioși, jocul de-a baba-oarba?

Pe cine vrem să amăgim? Ne înșelăm pe noi înșine. Și dacă ar fi să ne înșelăm numai pe noi, atunci mai treacă-meargă. Dar mai inducem în eroare opinia, organele administrative, de planificare. Principalul e că uneori, fără să bănuim, denaturăm perspectiva, și asta, poate avea cele mai neașteptate consecințe.

Lui Bocan fumul de țigară îi ieșea pe urechi, iar ceilalți se regrupaseră în tăceri și ascunzișuri.

– De la 140 de hectare, zise mai departe Tomșa, am fi putut avea 600 tone de pâine, aproape jumătate din fondul anual de furaj cerealier. Am fi avut ce da și la muncitori, ca să ne achităm cu ei, fără să cumpărăm grâu din altă parte. Am umblat și cu sacul, cu cerșitul peste tot, pe la fabricile de furaj combinat, ca să avem cu ce hrăni vitele. Am rupt pe toate căile din fondurile predestinate altora, provocând, fără să vrem, decalaj, lipsuri, goluri în aprovizionare. Am pus gospodării, organizații de stat în situații dificile. Astă primăvară, din puținul rămas, am arat 50 de hectare de imaș. De ce?

Tot pentru rezervă. Și ce păpușoi la siloz am strâns de acolo? O

nimica toată. În schimb oamenii n-au avut unde să-și pască oile. Le-au sacrificat. Numărul lor s-a redus. La anul de unde vor cumpăra carne? Arăm totul, ca după aceea să nu reușim să lucrăm pământul, să-l folosim rațional, cu randament.

– Așa-i, e drept, s-o recunoaștem, Boris Mironovici, bombăni cu răsunet, dar nu cu tot curajul directorul școlii.

– În vii golurile le alocuri depășesc zece la sută, urmă Tomșa pe același ton sigur. Scăpăm multe, Efectuăm numai 55 la sută din lucrările de îngrijire programate. Se neglijează operații dintre cele mai necesare, ce ne-ar asigura o roadă înaltă.

– Doar știi, nu reușim! păli Bocan în roșu, încruntat, cu o cută adâncă de nemulțumire pe toată lungimea frunții.

– Aici, de fapt, am vrut să ajung, sublinie Tomșa. Sunt de acord, nu reușim. Și atunci n-ar fi mai cumpătat să demonstrăm pe față situația, să nu schimonosim nimic, să nu camuflăm realitatea de organele competente? Să dovedim tuturor, că fizic nu suntem în putere să ne descurcăm cu o mie cinci sute de hectare de vie. Pentru sovhozul nostru ar fi suficient 800 de hectare de vie exemplară, îngrijită la nivel, care să ne asigure volumul din anul curent. În plus, vom dispune de 40 de hectare de pământ eliberat pentru alte bunuri: carne, pâine, lapte.

– Cine să te audă, omule? îl înfruntă Bocan.

– Cei rezonabili. E timpul ca fiecare gospodărie să aibă un program și o structură optimă, întemeiată științific, fundamental, pe termen lung, 80 la sută de suprafețe și culturi să fie stabile, constante, tradiționale. După mine, acesta-i elementul esențial al specializării și industrializării agriculturii. Să-ți cunoști delimitat parametrii, chingile, să știi că ai de crescut numai pe verticală, în sus, spre soare, ca totul ce-i viu, vegetal, suprem. Să fim, în primul rând, noi rezonabili. Să nu-i găsim pe alții vinovați.

– Auzi, și fără tine are cine să mă tocească. Nu mă iei, îi reproșă tăios Bocan, tușind cu fumul în nas. Timp de douăzeci de ani am imunitate la cicăleli. Nu mă iei!

– Nici n-am pretins, săltă din brațe, cu indiferență Tomșa.

Îi era destul că-i vorbise pe înțeles, ușor, ocolind conștient colțurile, locurile ascuțite, cuvinte tari, detalii și ghimpi, ca să nu agraveze, să nu-l scoată pe șef din sărite, să nu pericliteze nimic, nu că s-ar fi temut sau n-ar fi avut curaj, dreptate, ci din simplu și majorul considerent de a opta și a găsi limbaj comun cu oricine și în orice împrejurare. În aceasta ar consta iscusința limbii, arta vorbirii, inteligența de acum și de când lumea, lăsată de strămoși. Să discuți, fără a pretinde să convingi. Asta ar fi descoperirea sa de ultim moment. Ceilalți bărbați rupseră cercul, începură să vocifereze, să-și expună părerile învălmășit, în contraziceri și compromisuri, să apeleze când la Bocan, când la Tomșa, care, gândindu-se fiecare la ale sale, închiși într-un monolog interior, nu-i auzeau. Directorul școlii stărui să medieze, să readucă pacea și înțelegerea, adresându-se celor doi:

– Uite ce propun, zise el brav, fără să lase vreo șansă de împotrivire, însoțindu-și rostirea cu un pumn greu de orator iscusit. Ceea ce nu s-a lămurit aici, o putem face la un pahar de vorbă. Băutura în doza prescrisă de filozofi și medici, e acel remediu rar, care ne ajută să devenim noi înșine, ne dezleagă de prejudecăți și neînțelegeri.

Propunerea își avu efectul dorit, așteptat, stimulând direcție și grabă. După Bocan, rămas în urmă, se întoarseră Dobuleac și directorul școlii. Îl luară de câte un braț, ducându-l spre ușă cu vorbe și alintări.

De afară, din stradă, venea un zgomot slab, dar deslușit, metalic, rece, cunoscut și sâcâitor, familiar și de fiecare dată, la orice nou zvâcnet, parcă provocator. Troleibuzele cu bătăile lor de metronom matinal își preluau obișnuitele rute. Lumina din fereastră, plăpândă, de un albastru dezolant, rebegit de frig, se infiltra pe furiș în liniștea și căldura camerei, se încălzea și dezmorțea contururile. Tomșa, mișcându-se sub plapomă, atinse șoldul fierbinte, care îl cutremură, cuibărindu-i în suflet o mână de scântei gonașe. Se răsuci pe o coastă, încet și foarte precaut, spre Nely. Nu dormea, se trezise și ea. Stătea culcată pe spate, nemișcată și cuminte, cu ochii deschiși la fereastră. Chipul i se profila mat și blând, cu dâre de soli dulce și vise încă nedestrămate, într-o lumină pașnică, distinsă și lascivă. Se ghemui

lângă ea cald, își ascunse fața sub ceafa ei, și-o înecă în părul moale și răvășit, în flori și miracole, își lunecă buzele spuzite, înfometate pe gât, umăr, zăpăcit de plăcerea atingerii cu focul. Nely abătută, fără să-și schimbe poziția, la fel de reculeasă, îi trecu mâna pe frunte, prin păr, degetele îi alunecară mângâietor în josul obrazului, rătăcind în sus, spre ureche, netezindu-i în continuare sprâncenele. Se lipi de ea și mai strâns, încordat, cu o pasiune care se vroia trăită. Trupul ei teribil de elastic și copleșitor se prelingea sub el fluid, tainic, se unduia, se înfiora nerăbdător și dornic, îl înălța și-l rostogolea peste coame de valuri înspumate, îl izbea de sânii viguroși. Nely îi luă fața în mâini, îl privi surâzătoare, cu o uimire curioasă și-i zâmbi, cuprinsă de o bucurie sfâșietoare, ca după o clipă să-l încline brusc și ademenitor spre ea, să-l înfășoare de gât cu brațele, puternic, într-o strânsoare pătimașă.

Strângându-se febril de pieptul lui, îi căută gura, își apăsă buzele sale pe buzele lui, îl înăbușea și-și înăbușea suspinele, țipetele, ca să nu fie auzită de nimeni, cu nimeni să nu-și împartă dezlănțuirea nebunatică a focului care o ardea cumplit, necruțător. Să fie mistuită și să mistuie, să dăinuie cu acest foc eternitatea, lumea. Iar flăcările ce-o cuprindeau năvalnic, incendiau nemărginiri, dominau și devastau, mușcau din simțuri și carne vie, o risipeau în limbi de foc, înghițite uluitor de repede, în vuietul de viteză frenetică, de înălțimi răsfrânte, suprapuse. Ca să cunoști farmecul zborului, trebuie să fii pasăre și ea era pasăre. Se întrezărea în zbor printre stoluri de păsări în vârtejuri de stele. Era și foc să ardă, dar și să reînvie. Dispărea din nou și tot mai mult în goluri adânci, pierzându-se definitiv, dincolo de timp și infinit, în neștirea paradisului. Se pierdea, de parcă nu mai exista nimic, decât uitarea. Deschise ochii într-un târziu secătuită, epuizată, reînviată ca printr-o minune, ușoară ca un puf, plutitoare ca un nucleu de fum. Îl regăsi pe Tomșa alături, prăbușit, greu, de neclintit. Se ridică în cot și-i ciufuli părul de pe frunte cu o mișcare jucăușă, dezmierdătoare. Aplecată de asupra lui îi șopti: „Grozav. Cine, cine ar fi presupus, numai eu una n-aș fi crezut, că te voi iubi atât de tare”.

Surâse frânt și absent, cu un amestec de uimire și de îndoială, privind îngândurat la desenul plapomei. Voia să creadă și să convingă adevărul mărturisit. Apoi, după o clipă de rătăcire, se uită adânc în ochii lui Tomșa. Îi zâmbi galeș, îi puse un deget pe buze, să tacă, să nu spună nimic și-l sărută la rădăcina nasului încet și cald. El ar fi vrut, dintr-o pornire sinceră, s-o întrebe ce subînțelege ea prii iubire, prin dragoste mare, veșnică. Ceea ce știa el sau ce credea că știe se răsturnase, se încâlcise, preschimbase în nonsensuri, care îl dezorientau, îl împingeau până la aceea, că se încurca în propriile simțăminte prin negura pogorâtă peste el. Se deplasase undeva, într-un punct da rătăcire și plutire, de unde nu se dumerea, cum a ajuns și cum ar dibui drumul înapoi, ar tăia o fereastră spre soare. Pentru el era nou și uimitor. Nicicând nu s-ar fi așteptat să fie purtat în derivă, ca o epavă pe apa întâmplării.

Se știa în mâini, sigur de sine, cu principii și viziuni formate, mereu prevăzător, analitic, ghidat de o autodeterminare permanentă și renovatoare, conștient de acțiunile sale subordonate. Cum de a lunecat, cum de a dat greș? N-avea cum, pentru că era călăuzit, protejat de credința sa mare – dragostea pentru Leonora. Și-a depus tot sufletul să fie așa. Avea față de ea, de iubirea ei, o nestrămutată recunoștință. Leonora îi redase culorile lumii, frumusețea vieții, sensul cel suprem de a trăi, clipa pentru care e creat omul pe pământ. Târziu au dat peste el frigurile, boala frivolității, după cum obișnuia să spună cu sarcasm, să râdă de bărbații îndrăgostiți, de acei care-și pierdeau mințile și credeau în puterea dragostei. Cu ani în urmă se conducea de o convingere, o teorie a lui, înnodată din propriile deducții, retrăiri personale, întâmplări, istorisiri, observații culese din viață și cărți, de unde o femeie nu merită să fie luată în serios, decât tratată cu răceală și dispreț. În adolescență a avut de suferit mult, zăpăcit de acel delir de beție trandafirie. A iubit la nebunie, orbește, cu disperare, în torturi și chin, cu zvârcoliri de insomnie și regrete crude, de care nici nu vroia să-și aducă aminte din teamă să nu-i reapară repulsia, scârba, remușcările pentru zădărniciile irosiri, naivitatea și erorile neștiinței.

Iubise fără speranță. Și, copii cum erau, nici nu avea la ce spera, din câte a înțeles mai târziu, când se trezise în sfârșit din copilărie,

din beția aceea a subconștientului. De ce nu-i luase nimeni de la gură tâmpenia acea de otravă? L-a ars și i-a topit ceva în suflet. Nu mai era în stare de emoții. Trecea printre femei nepăsător, le privea de sus, ca pe niște ființe demne de compătimire, nu le deosebea una de alta, de parcă semănau toate leit una cu alta, fără să le remarce formele, rotunjimile, trăsăturile, fără să le ia în seamă mângâierile și farmecele. Le evita atât cât era posibil s-o facă și se răzbuna pe ele fără să știe de ce. Blazat, un celibatar tot mai convins i se perindau pe dinainte și în viață după un singur scenariu cu efecte șablonizate, de la mofturi la rezistențe fără rost, tânguiri prostești, maimuțăreli, ce îl plictiseau de moarte. Unicul refugiu și-l găsea în muncă, cercetări și lectură. Dacă lumea n-ar fi pretins să fii și să-i semeni în toate, poate altceva nici nu și-ar fi dorit. Drumul lui ordonat și drept, ca o dâră supersonică pe cerul curat, părea să nu presupună peripeții și bazaconii mistice, întretăieri și cotituri. Leonora îi răsărise ca un miraj, ca o lumină răbufnită din întuneric, uluitor și neverosimil, miraculos, ca sirenele în calea lui Ulise, numai că pe dânsul n-a avut cine să-l lege și nici nu s-ar fi lăsat legat, ațâțat de o izbucnire demonică. Undeva, la început, după clipa șocului, a râs, și-a spus să fie serios, să-și pună un tampon cu apă rece pe frunte.

La naiba cu minunile! Nu există, nu-i decât o vedenie efemeră, o nălucire plăzmuită de o minte bolnavă. S-a șters la ochi și și-a văzut de drum, de treabă, dar stafia aceea fosforescentă nu dispărea, continua să atârne în suspensie dinaintea ochilor, într-o legănare de adorații palpitante. Dădea s-o înlăture cu mâna, iar ea se ferea. Se arunca s-o apuce, să vadă ce fenomen straniu ar fi, se îndepărta la fel de repede. Se mișca el cu un pas, se retrăgea și fantoma cu un pas, așa, încât să mențină între ei o distanță constanta. Era ca un joc optic cu iluzii luminiscente. Ispitit s-o prindă, parcă, și singur devenea o ființă imaginară, înzestrată cu însușiri fantastice. Decola în goană după ea, zbura sus de tot, se prefăcea în păsări, în fluturi, în raze lungi și proiectate, în vânt, pășea pe ape, se întindea ca o umbră pe urmele ei. O zi dacă n-o vedea, plămânii nu-i luau aer și se sufoca. Vara sau iarna, în plină noapte, pe ploaie ori ninsoare, din avântul de a supraviețui,

pornea pe jos, cincisprezece kilometri, de-a dreptul, pe drumuri mai scurte, cărărui, prin câmp și pădure, în satul unde Leonora își făcea stagiul pedagogic. Venea s-o vadă, să-i absoarbă privirea, zâmbetul, să-și potolească setea, să respire, odată cu ea. Ajungea și se mira, dacă acel care bate la ușă, înghețat bocnă sau ud până la oase, era chiar el.

Își zvâcnea brațele în sus și declama detunător salve cerului, iar în casă – ghemuit lângă sobă, scuturat de frig și exaltare, susura versuri la urechea Leonorei. I le șoptea în tunetul de afară și ploaia răsunătoare din ferestre, în jocul degetelor neastâmpărate. Descoperise poezia. De când fusese elev nu mai dăduse de ea, uitase cu desăvârșire de existența acestui gen literar. Citea versurile cu lăcomie, pe nerăsuflate, din acuta necesitate de a-și acoperi un gol, o întârziere, de a scăpa de simptomele unei gângăveli bruște. Le memoriza dintr-o singură atingere la îndemnul să-și găsească propria expresie în dragostea ce se extindea ca o revărsare și-l depășea ca spirit. De atunci a rămas să creadă, că orice sentiment, ca să fie trăit cu adevărat, are nevoie de anumite cuvinte, tonalități, vibrații plastice. Zestrea omului e în exprimare. Ca să fii tu însuși, acel care ești, acel care vreai să fii, mai întâi trebuie să-ți cauți cuvintele. În doi ani de zbucium și destăinuiri, din cuvinte și-au legat și credința, să le fie mai durabilă, și jurământul mai sacru, și fericirea mai înălțătoare.

Și acum? Acum ce? Cu pașaportul Leonorei, sub numele ei, cu o altă femeie a închiriat o cameră de două persoane la hotel. Ce-i asta?... Aici se împotmolea, nu-și putea forța mintea, ca să străbată mai departe, parcă nu îndrăznea, se ferea să nimerească între alternative. Un sentiment sumbru îl reținea în loc, în suspensie și orice încercare, orice deviere din amorțeală, îi producea o durere fizică insuportabilă. Era împins inconștient, să aștepte, să mizeze pe întâmplare, noroc, pe o minune, pe aceea ce inevitabil vine de la sine și care, în consecință, l-ar scuti de multe, de suferință, de faptul de a comite vreo nedreptate.

Din aparatul de radio, cu sunetul redus, se destrăma un suflu molcom și în fuziune reconfortantă cu liniștea orei melodia „U prirodî net plohoi pogodî... / Nado ne scorbea blagodariti...”.

Tomșa cu capul la marginea patului asculta muzica, tăcerea, nemișcarea, pe sine însuși, plasat dincolo de conștiință, dincolo de orice împotrivire, vlăguit, lipsit de voință, de tărie. Nely, îmbrăcată deja în rochie, dar desculță, stătea în fața oglinzii din cadrul ușii șifonierului și se pieptăna metodic, cu mișcări lente. O urmărea cu un ochi ascuns, ca printr-o lunetă magică, ca printr-un caleidoscop, unde la cea mai mică rotație se schimbă imaginea, reflecția nestematelor. Din când în când ea își arunca ușor capul pe spate și cu un gest liber al brațului își potrivea buclele, își răsucea cârlionții discreți. Se examina cu atenție, își apăsa degetele pe față într-un exercițiu de masaj, dezvăluind parcă în parte, cu un admirabil supliment de seducție, cu o senzație subită de nuditate, finețea și prospețimea fiecărei trăsături: gene, pomeții obrajilor, aripele nasului, linia gurii, freamătul buzelor.

– Nu te scoli? îl întrebă ea după un timp, cu ochii opriți departe în oglindă.

N-ar vrea, nu-i ajungea putere, dar n-avea încotro, trebuia să fie în sovhoz la oră. Se rupse din pat în silă, cu dezamăgirea amară a lenevi-ei deranjate, dizolvată nițel de un strop de speranță. Poate, măcar în mișcare vor reveni limpezirile. Ar fi mult mai largă valea clarviziunii, dacă n-ar fi îngrămădită și străjuită de norii, ce se pretind în zare munți veritabili, își zise el, privind prin fereastră la orașul scufundat într-o ceață plăpândă de ezitare și visare întârziată. Isprăvi de încheiat nasturii de la cămașă și se opri în spatele lui Nely. Se uită în oglindă peste umărul ei, își trecu degetele prin păr, îl scutură de somn, îl netezi și îl clădi după ondulațiile sale naturale. Se văzu zâmbind. Își zâmbeau în oglindă unul altuia. Ea îl învăluia cu ochi frumoși și contemplativi, de jos în sus, blând și duios. El – de sus, în evantai, în legănări de salcie pletoasă, amețit de albul vânt de polenizare, acoperind sub coamele lungi, până la pământ, un suspin de dragoste. Corpul ei îl magnetiza, îl alipea simțit, de parcă îl asimila cu o senzație de contopire și se întrezărea volatilizat din ea, răsfirat, doar ca un spirit. Își lăsă mâinile pe umerii ei. Nu putea să n-o facă. Era o putere de undeva, prin văzduh, lucruri, închipuiri, sânge, simțuri, care-l înclina și-l îmbăta. O adună la piept angelic, o sărută pe buze moale,

pios. Ea i se revărsa în brațe domol și potopit, în unduiri irezistibile, îl îneca sub o cascada de apă caldă, vie, fermecătoare, în care se complăcea și din care nu vedea scăpare. Oare și-au schimbat apele cursul, pământul – direcția rotației? Dintr-o singură dragoste s-au desprins două? Unde-i adevărul și unde-i reflecția sa falsă? Care-i cu adevărat el, acel din oglindă sau altul? Cine să discearnă și să explice? Închise ochii orbit de zâmbetul ei seducător, furnicat de vraja șoaptelor ei suspinate, gâlgâite, fierbinți, dulci ca o amăgire și pure ca o regăsire. O eliberase din îmbrățișare, culegându-și pantofii de sub pat. Nely, reîntoarsă cu fața la oglindă, îi spuse, ținând o clamă în dinți:

– Vreau să vină cât mai repede seara, de parcă ar fi nunta mea. Tamara are o rochie de mireasă splendidă, zburătoare, de pe timpul Mariei Antoaneta. O prinde extraordinar de bine... Da, vezi să nu întârzii. Te așteptăm la șase.

– Unde? nu pricepu el imediat la ce se referea.

– Cum unde? La noi acasă, după cum ne-am înțeles.

Tomșa își scăpătă descumpănit mâna de pe cravată.

– Ce-i cu mimica asta? îl privi ea cu îngrijorare. I-ai promis și lui papa. Ai uitat?

– N-am uitat, dar înțelege-mă, am un băiat! îi zise el cu o bucurie ce izbea la suprafață. Trebuie să mă duc să-l văd...

– Nu știu nimic. Nu vreau să înțeleg, în înfruntă ea cu duritate. Ai să ai băieți și cu mine...

Tomșa sorbi aer cu gura să spună ceva foarte repede, dar rămase cu un sunet nearticulat în gât. Își dădu brusc seama că nu avea ce spune, n-avea cuvinte, nu cunoștea limba celor auzite, sesizate și trăite. Aerul înghițit și înăbușit, strigătul strivit, îl înălță de la pământ. Cu bustul avansat, săltat pe vârful picioarelor, făcu pasul să nu cadă.

– Mă auzi?... Auzi?... își trânti ea capul la pieptul lui și el i-l culcă grijuliu pe umăr, își scufundă fața în păr.

– ...A-auzi?.. Ai să ai și cu mine băieți... Să crezi... Ghinionul e destinul lumii, îmbină și dezbină.,. încleie și descleie, desparte și întorloacă lumea, nu cum ar vrea, cum ar dori ea... E în virtutea dialecticii... Auzi?.. Aș fi în stare de crimă, de orice, de... Nu știu ce aș face...

Mă auzi? Auzi, Tomșa? îi șoptea ea cu înfrigurare, zgâlțâindu-l ușor, ținându-se de gulerul cămășii.

Se străduia s-o audă, să le înțeleagă pe toate deodată. Prindea sensul cuvintelor pe ici-colo, era departe să-i ieie în seamă amenințările. Sunetele din difuzor cu flexiuni melodioase, rotunde, sferice, concave, în linii frânte și infinite, se înălțau, își schimbau intensitatea, culorile, imaginile odată cu vocea ei, cu cea a interpretei, pătrunsă de un fior liric, frenetic, varia la modulații imprevizibile, își împrăștia, își depista de pe poziții ferme.

Nici drumul până acasă nu l-a recreat, nu i-a adus ceea ce aștepta să vină de la sine. La altceva ocolea să recurgă aproape inconștient, luat de gândul că viața le rezolvă pe toate, mai devreme sau mai târziu, cu mai multă chibzuință. Nici păsările nu vin și nici nu se duc când vrem noi. Se gândea așa, încerca să se convingă că-i așa, în ciuda unei presimțiri vagi, care îi strecura îndoieli.

Nu s-a oprit la sediu. A ținut calea înainte, spre casă, ca să-și schimbe hainele. Din portiță Palinca, vecinul, îi semnalase grăbit să oprească. Viră mașina din drum pe o curbă scurtă, într-o manevră iute, să stopeze mai aproape de gard și țintă. Frână brusc, cu o mișcare nervoasă. „Ce vrea și de ce s-a oprit?" se trezi Tomșa. Vecinul, îmbrăcat într-un costum sportiv din lână fină, ce-i profila alura atletică de bărbat zvelt, cu forme cizelate de o daltă ce a cioplit numai în statui de femei, trecu în fugă prin fața mașinii, la ușa dinspre volan. Zâmbea arătându-și toți dinții, prosper, cu o strălucire de strengărie și aroganță în ochi. Își zvârli mâna cu îndrăzneală peste portieră, îl prinse de degete cu o putere exagerată și îl salută voios:

– Noroc, Emil! Nu te-am văzut de un car de ani. Te felicit. Ai fost pe lege, îi strânse el degetele în pumn. Ești bravo! Ai tăcut și ai acționat la sigur. Ai țintit de departe și bine. Pe cuvânt îmi place!

Tomșa pierdut în ale sale, se sprijini într-un cot de volan, istovit și plictisit, întrebându-se: „Ce tot îndrugă și ce poate să-i placă unuia de teapa lui?"

– Asta-i! L-ai pus pe labe, urmă vecinul cu un neastâmpăr în glas și mișcări. L-ai trântit bine, formidabil. Nu se mai scoală Bocan, fii sigur.

– De unde ați luat-o? surâse reținut Tomșa de aiureala auzită,

– Lasă, Emil, înțelegem și noi, îi făcu acela din ochi conjurat. Știu, nu-ți place să vorbești mult. Ai tăcut și ai făcut. Și ai procedat deștept, și se bătu cu palma peste frunte. Grijania cui îl are! Nici nu știu cum am uitat de cele 140 de hectare de vie. Am adus comisia, eu am întocmit actele. Și cum să uit!? Să-mi scape acest fapt? Mi-a ieșit din cap din cauza altor fleacuri. Dar e bine! De acum lasă-l pe mine. Știu eu ce am de făcut. Am să scriu unde știu eu, să-l lipsesc de orice scuză, de cea mai mică șansă.

– Miron Anghelovici, vă țineți de pozne, bombăni ironic Tomșa.

– De ce? întrebă vecinul în pripă, fript, cu ochii peste cap.

– Și fără epistole se va rezolva,.

– Asta de-acum nu contează, se grăbi să spună Palinca, dând din umeri. Principalul să nu-mi scape Bocan. A trișat cu statul – asta-i fapta! Fără o defăimare publică s-ar descurca. Ar ieși, cum a ieșit de-atâtea ori basma curată. E lup bătrân, șiret, alunecos. Îl cunosc mai bine decât tine. Îl aduc eu în lanț.

– Mie nu-mi convine jocul, Miron Anghelovici, îngăimă deprimat Tomșa, cu efort să nu-l trimită, unde n-au ce căuta oamenii de treabă.

Nici nu vedea de ce și-ar cheltui vorba de pomană cu unul ca dânsul. Redase motorului o turație bruscă, cu tot zgomotul posibil, să nu-l mai audă și lăsă mașina să lunece încet înainte, spre poarta sa. Vecinul lovi în pânza caroseriei cu o voioșie excesivă, semn că totul va fi bine, așa cum crede el. Își scutură palmele de colb și mulțumit intră pe portița întredeschisă în ogradă. Vasilița, soția, întindea în verandă, pe funia dintre doi stâlpi lenjeria spălată. Îi simțise privirea în ceafă și se opri în loc, întorcându-se spre ea.

– Ar fi bine să-l declini și pe dumnealui, îi spuse ea pe un ton sec, indiferent, cu ochii în sus, cu mâinile ridicate la funie. Să-i dai în vileag desfrâul, păcatele amoroase.

– De ce? E băiat bun, se strâmbă mirat Palinca.

– Bun să fugă după fuste, zgârie ea nevăzut, ițindu-și fața pe o clipă de după rufe. Nu uita, în caz de ceva, și el e o candidatură.

– Î-î, bâigui bărbatul îngândurat, cu o privire piezișă, înfiptă în pământ. O fi... Nu mi-a trecut prin cap... Poate... Poate, ai dreptate... Poate, pe tăcute, mă joacă și pe mine...

Păși peste ligheanul cu rufe din prag și dispăru în casă.

Pe la ora cinci seara Bocan se ridică de la birou. Din ușă mai aruncă o privire prin cabinet, la telefoanele ce tăceau cu încăpățânare. A așteptat de dimineață, ore întregi, să țârâi măcar unul, o singură dată, pe o clipă, să audă o voce fie și de la capătul pământului, un singur cuvânt, cât de neînsemnat, să-l audă, să-i împace conștiința, să-și calce pe inimă.

În clădirea sediului demult nu mai era nimeni. Liniștea sensibilă și adâncă dilata spațiile, mărea obiectele, stimulându-le un fel de palpitări iluzorii, asurzea plăcut, astupa urechea cu scame moi de nuclee invizibile. În toate se distingea o așteptare promițătoare, o destindere cu iz și adieri de sărbătoare. În stradă toate steagurile se zbăteau și fluturau în vânt. Placardele, lozincile în culori proaspete și aprinse exaltau, strigau, ovaționau. În fața Palatului de cultură cântau pe rând, când fanfara, când taraful de instrumente populare: anunțau, chemau oamenii la adunarea festivă. Și lumea, gătită, se înmulțea, se plimba în raza centrului din sat. Echipa de electricieni verifica iluminatul festiv pe suporturi metalice de diverse configurații geometrice și decorative, în șiraguri și ghirlande prinse între stâlpi în lungul și latul străzii principale.

La intrarea în parc Bocan încetini pașii. Intră în vorbă cu pirotehnicul, specialist invitat de la oraș, care isprăvea cu montarea cartușelor pirotehnice. După adunarea festivă urma să fie artificii de foc, muzică și dansuri pentru toate vârstele și gusturile. Era la curent cu desfășurarea sărbătorii, citise scenariul ticluit de Maria Dimitrievna, îi păru interesant. Află de la pirotehnic, cum se vor succeda salvele, apoi îi sugeră să instaleze încă două rânduri de cartușe, să prelungească intervalele și să orienteze totul în așa fel, ca finalul să fie cât mai fascinant, să impresioneze, căci vor avea oaspeți mari. Omul se învoi, îi promise să-i facă după plac, să fie spectacolul la înălțime. Bocan, văzându-și de drum, răsuflă ușurat, mulțumit că-i dispus să le aducă pe toate la bine. Anume așa, bine și cu cunoștință în cauză, după cum

se cuvine, cum trebuie și cum se impune. Cele 140 de hectare le trecuse totuși la vii tinere. Era în drept legitim s-o facă. Bugor îi vizase actele fără să ezite, hotărât, în plină siguranță, bizuit pe documentul oficial, în vigoare. Iscălea și repeta îndârjit: „Tomșa, Tomșa... Pricepi acum ce pomușoară-i... Să nu fiu eu Bugor, dacă n-am să-l îmblânzesc. Am să-i picur minte. Multă minte...” A tăcut, l-a lăsat să-și verse năduful în zise. Undeva, în suflet, era de acord. Tomșa cam depășise linia de plutire și complica lucrurile. Totuși nu i-a dat apă la moară, spera că se vor lămuri ei singuri într-un fel. Bugor, însă, furios pe Tomșa, lovi în Bocan, de la spate, destul de crud și mișelește, chiar a doua zi, la ședința activului raional. În cuvântarea sa scurtă, găsise loc, unde să-și ascundă și cuțitul: „Unii conducători din gospodăriile asociației continuă să pledeze că nu dispun de pământ suficient pentru a acoperi programul la producția de carne și lapte. Pretind să li se distribuie suprafețe suplimentare, să acapareze pământ de la alte gospodării. Între timp ce terenurile agricole disponibile nu sunt folosite rațional, intensiv, la cerințele actuale, în timp îndosesc suprafețe întregi, nu le includ în plan pentru a-și asigura o viață ușoară de izbândă deșartă. E și mai deșănțat, când spre aceasta tind conducători de talia lui Bocan”...

Dumnezeule! Mai pălmuit n-a fost, și încă așa, în public. Îl ustura sângele în obraji. Moroiul și-a arătat coarnele, după cum s-ar fi putut aștepta, dar nu l-a băgat în speriați. Nu era el de pierdut cu actele în mână și cu legea de partea lui. Avea cu ce se apăra la nevoie și la comitetul raional de partid, deși Albot, primul secretar, în repausul de ședință îl atinse în treacăt: „Boris Mironovici, te-am crezut sărac, fără pământ”. Care ar fi fost întorsătura, nu-și descoperea, nu-și atribuia nici o vină. Se vedea drept, justificat în treaba asta, până la urmă, delicată și discutabilă. Oricum nu se neliniștea că o să fie detronat, nu c-ar ține prea tare la fotoliu, ca mai înainte. Uneori îl obseda gândul să-și schimbe postul pe o îndeletnicire mai omenească și mai pașnică, ușoară și egoistă. Să-și dea demisia benevol și împăcat, să le îngăduie și altor să guste din pâinea puterii, numai nu cu orchestră, marș de promenadă, cu defăimare și avertizări de partid. În douăzeci de ani se săturase el de sat și oamenii de dânsul. Îi știa pe toți

și toți îl știau pe el, minunile nu mai aveau de unde răsări, contactele se uzaseră, plictisea, stingea, nu reproducea scântei. O schimbare de fotoliu, fie chiar nu cea mai izbutită, după părerea sa, cel puțin din punct de vedere psihologic, e necesară, înviorează, reanimează, reînnoiește speranțele, șansele, redă curajul, lărgește perspectiva. Sunt în viață lucruri pe care le înțelegem târziu, atunci când aproape nu mai ai cum interveni, schimba, reclădi. Poate e o legitate la mijloc?

Adia un aer slăbuț, cald, încălzit de un soare în drum să apună. La intersecția străzilor, lângă centrul comercial, mai mulți bărbați, diferiți ca vârstă și ocupații, îl opriră la taifas și pătăranii. Se prinse și Bocan să le spună câte ceva vesel, cu haz, cu pigmente picante. Râdea în voie și molcom. Râdea de faptul, că de pe când era tânăr, n-a mai stat la gogoși pe la colțurile străzilor. Răul acela de cabinet îi dispăruse, de parcă nu l-a avut. Se simțea refăcut și larg. Îi veni în cap că ar fi bine să înalțe pe aproape un pavilion de glume și baliverne. Ar prii, ar descărca sufletele. Pe lângă cei adunați la colțul străzii trecu Tomșa în mașină. Bocan, involuntar, îl petrecu cu privirea până ce acela o coti în dreapta, după clădirea magazinului universal.

Pe linie dreaptă Tomșa schimbă vitezele, apăsă cu toată talpa pe accelerator. Mașina săltă ușor și se lansă într-o goană netedă și alertă. Vântul vâjâia și sforăia, pânza caroseriei, învolburată, flutura și pocnea cu sunete scurte și sugrumate. Decorul toamnei ruginii îi stăruia în ochi uniform, neschimbat, necontenit, veșnic. Îi părea și drumul nesfârșit și-l vroia să fie așa, să nu se termine niciodată, să atingă nemărginirea, care-i crea iluzia de eliberare, un sentiment de adâncă promisiune.

Aproape de răscrucea de la Chetrosu, fără să vrea, ca și cum simți-se instinctiv o slăbire în cârma mașinii, începu să reducă treptat din viteză. Nu știa încotro s-o apuce – spre Tighina sau spre Chișinău. Motorul ținut în zăbale zumzăia neastâmpărat, smucit. „Te-ai jucat cândva cu zmeii de hârtie?" îi răsări întrebarea în minte. „Oricât și-ar fi dorit să-și aibă drumul lor, naivii, uitau de ață..." Mașina înainta încet, iar răscrucea venea în întâmpinare ca valul spre stâncă, cu avânt și tenacitate.

ORA FANTOMELOR

O zi frumoasă începe cu un gând frumos. Și Efim Tomei avea un asemenea gând, îl sesiza cu toată făptura: îi încorda mușchii, îl dilata și-i părea că devine un uriaș. Își zmucea brusc brațele în lături și la înălțimea umerilor oasele-i trosniră scurt, ca un zornăit frânt de tamburină, dezlănțuind, parcă, o undă de șoc. Un foșnet zburlit străbătu șirul de copaci de-a lungul gardului. Se lăsă pe vine, își legă șireturile la pantofi și reveni cu bustul întors spre ușa deschisă. Chipul i se reflecta cu claritate lucioasă în sticla geamului umbrit de frunziș. Arăta bine. Coborî sprinten ca un fulg, de pe treptele terasei în curte. „Jiguli-ul" albăstriu iriza în razele soarelui aruncându-i în ochi jerbe de scântei și pulbere de sidef, îi surâdea oarecum confidențial și parcă se mișca, necheza imperceptibil, împroșca zâmbre pe sub roți, își prelungea botul înainte cu neastâmpăr, gata s-o rupă la goană. Și Efim, ca și când n-ar fi dorit să-i pună răbdarea în zăbale, se îndoi peste portieră și răsuci cheia în contact. Mașina se cutremură sensibil de un fior vioi, țâfnos, bâzâi răscolitor. Efim își plecă capul pe un umăr, îi ascultă fermecat pulsația, o înconjură și o mângâie la întâmplare. În cale îi ieși Serafima cu un prosop de baie puhav, curat și împăturit. Lunecându-și drăgălaș mâna pe brațul lui, îl opri, bătu din gene, zâmbindu-i reținut, cu buzele strânse. Îi potrivi gulerul cămășii și se îndreptă spre poartă.

La prima răscruce Tomei învârti volanul în stânga, coti pe o ulicoară lăturalnică și ieși foarte repede la drumul în curbă de la margeinea orășelului. De o parte rămâneau în urmă casele, de alta se întindea un lan verde de lucernă. După vreo trei sute de metri, cotind în direcția câmpului, lunecă pe pântecele unui șanț nu prea adânc și se implântă pe drumul tăiat prin mijlocul fâșiei de protecție. Apăsă pe accelerator din plin și se avântă cu mare viteză să adune polen în nări. Mașina alerga sprinten și ușor, plana, decola și ateriza unduit peste ridicăturile mici și line – nici nu-ți venea a crede că-i abia în a treia zi de rodaj. În primele două a parcurs peste o mie cinc sute de kilometri. De cum primise numerele, a și cerut concediu: i se cuve-

nea. Șeful serviciului la început nici n-a vrut să audă, motivând că-i vară, sezon și au o sumedenie de comenzi urgente, clienții îi asaltează, n-are cine instala și regla aparatajul de radiocomunicație. A insistat, pe unde blând și cu tact, pe unde cu harțag și a hotărât: scurt pe doi, lumea nu se va pierde în lipsa lui, în state afară de dânsul mai sunt și alți ingineri, chiar dacă nu își schimbă cuibul. Până la urmă șeful, scos din cochilie, aruncă în sus moneta compromisului și ea căzu pe muchie: i-a acordat un concediu scurt, de zece zile. Înțelegea, avea într-adevăr mult de lucru, dar nu-și mai cumpăra mașină în fiecare vară. A așteptat la rând aproape șase ani și-a dorit-o mult, nespus de mult, cu o ambiție noduroasă, pe care nu se încumeta s-o clarifice nici în gând.

I se păru că merge prea repede și reduse viteza. O bucată de timp se lăsă dus cu mintea golită de orice gând, răpit de priveliștea care-l destrăma, îl volatiliza, dându-i senzația că zbura ca și când n-ar fi fost decât spirit. Curând înaintea lui se ivi o pată luminoasă, drumul cotea scurt din fâșia pădurii. Reapăru la un alt capăt de orășel, intrând pe automagistrala interurbană. Depășea abil camioanele, autobuzele dinaintea lui. Orășelul își trăia ora cea mai intensă a dimineții. Soarele săgeta din față, de pe coșul de fum din incinta fabricii de uleiuri eterice. Pe peronul autogării mișuna destulă lume, un amănunt reținut din fugă, fără vreo semnificație. Îl interesau mai mult drumeții, care opreau mașini de ocazie pe partea cealaltă de stradă. Reducând viteza la limită, se apropie atent și lunecă lent în lungul bordurii. Aplecat cu pieptul peste volan, împungea cu fruntea parbrizul și privea cu iscoadă la persoanele, care-i fluturau din mâini să oprească, îi făceau semn și-i indicau direcția încotro sunt porniți. Fără a-i lua în samă, călcă pe frână după mai mulți metri în dreptul unei fete mai pe plac, din tot ce se etala la acel moment.

În portiera din spate se izbiră buluc mai mulți doritori, dar fata, din poziție favorabilă, izbuti prima s-o descidă.

– Până la Sărata-Nouă, acoperi ea celelalte voci.

Fata se vânzolea pe picioare neostoit, cu un freamăt care îl ațâță și pe dânsul să deie iute din umeri. O buclă brun-roșcată îi pendula

pe frunte, cădea în ochi și-i încrucișa privirea. Silueta ei tenta, inflama închipuirea. Până la Sărata n-are rost, e prea aproape, nici zece minute de mers, gândi Efim cam cu regret. Și-și rosti refuzul pe nas. Fata, probabil, înțelese, altfel, se trânti pe banchetă, strânsă la mijloc, aproape în aceeași clipă, de doi tineri zbenguiți.

– Dar voi? se stropși la ei Efim.

– Suntem de pe o corabie, îi lălăi hlizit unul brunet cu plete.

Mașina, fornăind nemulțămită, prindea viteză. Efim scăpase momentul să-i mătură pe toți trei din salon. Își potrivi oglinda de la parbriz în așa fel, ca să-i aibă în imagine. Trăncăneau fără încetare. Dezgustat, Tomei își înțepă degetul în clapa tranzistorului, din care răbufni o muzică de estradă la zi, tensionată de un ritm aprig, rapid și trepidant, modelată de o voce tânguită de bărbat. Tapajul din spatele lui slăbise, fie că indivizii i-au deslușit gestul, fie că-i momise muzica.

Respiră ușurat în căutarea unui gând de reper, cu care să trișeze, să fugă de urât. Involuntar își înălță ochii în oglindă. Fata ședea cuminte și abătută, boțindu-și buzele îmbobocite. N-avea mai mult de douăzeci de ani. N-ar fi putut susține cu mâna în foc că-i cine știe ce simpatică. O urmărea de la un moment la altul cu curiozitate, fără ca să meargă mai departe, să-și înjghebe vreo iluzie, nici de timp nu mai dispunea. Trecuse pe podul de la marginea Săratei și rămânea o nimica toată până la locul de oprire. Fata conștientă de interesul lui, îl pândea cu coada ochiului în colțul de sus al oglinzii.

Peste câțiva metri viră în cerc, frânând brusc. La ieșire fata zăbovi o secundă, privindu-l din scurt, agățându-l pe dinăuntru, el însă nu găsi ce să-i ofere în schimb, distras de vorba fosăită a unei mătușe, cât și de propriile încercări de a scăpa de brunetul care-i vâra în ochi o rublă pentru toată compania. În cele din urmă, scos din sărite, îi izbi cu brutalitate mâina bădăranului. Dă-o 'ncolo de rublă, își zise Efim, banul e ochiul dracului. Deschise portiera și invită bătrânica pe bancheta de alături.

Mătușa s-a dovedit foarte volubilă, tânguielile ei despre nevoile bătrânești, neînțelegerile bizare cu nurorile și feciorii, depănate în șoaptă, ca un descântec, cu aderări proverbiale și pitorești, îl făcură să

uite de micul incident, îl distrau și el râdea în gușă. Nici n-a observat când a ajuns în oraș. O lăsă pe mătușă în fața autogării, înconjură răzorul de flori cu muchii rotunde, și stopă vizavi, aproape în același loc de unde-i pescuise pe cei trei. De data acasta însă recurse la o altă tactică, coborî și se posta lângă „Jiguli". Puținii călători, care vânau mașini de ocazie, aliniați în lungul bordurii, se apropiau de el pe rând, cu pași stingheri, îl întrebau dacă nu cumva e pornit în cutare sau cutare direcție. Le răspundea fără chef că nu, printre ei nimeni nu era ceea ce-și dorea.

După vreun sfert de oră, așa, pe neprins de veste, pământul porni să i se miște sub picioare, îl legăna în părți, inima ba i se oprea, ba își întețea nebunatică bătăile. Dinspre autogară traversa strada pe perpendiculară o tânără suplă, elegantă. El îi era ținta, o simțea, parcă i-o spunea cineva, și-l apucă, fără să știe de ce, amorțeala. Apariția pășea încet, cu ochii plecați în pământ, geanta mică cu țarțamuri i se bălăbănea la picior, în cealaltă mână îi flutura o eșarfă de un oranj izbitor. Purta o rochie ușoară, de un gălbior cu reflexe bănuite, cu decolteu adânc, pe bretele, alungite pe torsul subțiat, cu bleu trandafiriu și aplicații în trei dungi – la poale puțin cloșate și în jurul taliei, iar la piept dantela îi fugea pieziș sub brațe și se profila cu multă finețe. De la vreo trei pași fata își săltă capul și-l privi fugar, ca pe un punct de orientare.

Tomei își strânse nervii în pumni, căutând să pară cât mai nepăsător și, rătăcind cu ochii aiurea, se întoarse spre ea fără voie. O avea la un pas, o privea distrat și aștepta. Tânăra cu un ochi îl studia, cu altul se juca, își lumina fața și vrăjea.

– Nu țineți drum la Iargara? îl întrebă ea pe un ton voalat.

– Nouă... Nouă bărbaților, domnul ne determină destinul, iar femeile frumoase – drumul.

Tânăra surâse jenată, cu o încordare nervoasă a buzelor palide. Își mută eșarfa în mâna în care ținea geanta, își pipăi în creștet părul de culoare deschisă, așezat îngrijit în jurul capului, și-i miji de sub palma ridicată deasupra frunții.

– Totuși, îngână ea și stărui impulsiv.

Efim se regăsi.

O găsea drăguță, îi plăcea, avea nuri. Slăbuță, gingașă, fărâmicoasă, părea să-i sugereze un gust de poamă abia pârguită, acrișor-dulcie, deși avea peste douăzeci de ani și trecuse de prospețimea de vârf a trufandalei, atinsă, probabil, timpuriu de o brumă.

– Măcar până la Iargara.

– Mai precis?

– La Hârtop, la tabăra de pionieri.

– Poftim, dacă acesta mi-i drumul sortit, o invită el cu reverență.

– Expres pentru mine!? se miră sincer femeia.

– Depinde cine și cum înțelegee, când mașina e-n rodaj, îi răspunse Tomei evaziv. Și trecu la volan, zâmbindu-i peste umăr.

Dialogul nu se prea lega, tânăra răspundea, murmura monosilabic, epuiza repede și iscusit, poate fără să vrea, subiectele propuse. Dar nu secătuia Efim. Inspirat, dinamizat de o voioșie exaltată, inițiia noi incursiuni, improviza, vorbea spontan despre drum și soare, flori, păsări și copaci. Se străduia să pară cât mai spiritual, să impresioneze.

Aproape de Iargara viră de pe șosea, în stânga, la vale, pe lângă pepiniera de viță-de-vie, pe un drum de câmp, mult mai scurt, trecu digul unui iaz secat și sui dealul plantat cu păpușoi. În capul Baiușului, ajuns la ramificarea drumului, o luă pe cel ce ducea spre pădurea din imediata apropiere, după toate aparențele, mult mai solicitat de vehicule, bătătorit, neted ca asfaltul.

Primul pâlc de stejari rămuroși, cu crengile lăsate la pământ, șfichiui cu zgomot acoperișul caroseriei, într-un fel îi saluta, legănându-și cu zbucium rece coroanele în părți. Mașina gonea cu elan, parcă se juca de-a prinselea cu drumul sprințar, puțin cam jilav, care șerpuia, cotea, se ascundea, cobora și urca, scufundându-se în adâncul pădurii. Decorul se schimba în iureș, impresiona și captiva, copacii apăreau când pe o parte de drum, când pe alta, când se îmbrățișau din nou în cupole de vitralii verzi. Contribuia și Efim într-un anumit sens la diversitatea peisajului, îi dădea ritm, în locuri mai pitorești scădea din viteză, iar pe porțiunile dezgolite accelera cu toată pedala, amplificând astfel intensitatea impresiilor, jocul de

culori și așchii solare. Salonul se umpluse cu parfum suav, tămâios de cimbru, mierea ursului, sulfină strivită, de tei și arțari, de șoapte tainice și de o lumină de un verde difuz și misterios. Prin desișul frunzelor întrezărea imagini de basm, leoparzi, antilope cu copite de aur, câte o creastă de castel fermecat, dans de nude în ploaia de frunze și iluzii rotitoare.

Părea să fie un aparat de proecție ghidat și alimentat de prezența oarecum mistică a tinerei femei, care din clipă în clipă se aureola tot mai mult, pielea ei brună, bronzată, galbenul rochiei în reflexe se aprindeau în văpăi ce-i dogoreau, îi ardeau spinarea. Pe un timp amuți, răvășit atât de spiritul pădurii, cât și de dorința acută de a admira în voie pasagera în oglindă. Îi vedea ochii într-o latură, cum se dilatau și se contractau de mici emoții lăuntrice. Ședea pironită într-o rână în ungherul îndepărtat, uitându-se pe geam. Îi venea să întindă mâna peste spetează, s-o ajungă, s-o mângâie încet pe umeri, s-o adune la piept, să-i simtă freamătul trupului, orice zvâcnet, încordare sau slăbire, dar pe loc îl năvăleau îndoielile.

Înăsprit de propria neputință, își sluți fața într-o grimasă acră și lovi cu furie în manivela schimbătorului. Simultan, ca și cum ar fi fost conectat direct cu cutia de viteză, trecu și el de la starea crispată la una mai patetică, zgândărit de un șirag de senzații fugitive, zâmbind brusc, ca la apariția unui soare scăpătat pe neașteptate din lințoliul de nori. Rupse tăcerea, începu să declame cu intonație, versuri învățate pe de rost cam pentru asemenea ocazii. Prindea cuvintele în căușul palmei și le sufla peste umăr ca pe un puf de păpădie: „Mă tem de zile fără soare, de fetele fără gură, de așteptările fără de sfârșit...” Apoi pe un ton mai elevat: „Femeie, îmi place să te văd cum te sperii de nimic. Bunăoară, de o furnică nimerindu-ți după gât...” Și se întoarse iute și năzbâtios spre pasageră, întrebând-o:

– Nu v-a nimerit din întâmplare vreo gâză după gât?

Se priviseră frumos, cu un aer confidențial, zgâlțâiți de o ușoară izbitură. Efim apăsă prompt pe frână. Mașina se opri cu un colț de bară în malul drumului săpat de apă și de roți. Manevra câțiva metri înapoi și reluă făgașul carosabil cu o iuțeală sporită, ridicând urcușul

sprinten de sub o arcadă neîntreruptă de frasin tânăr.

Până la Hârtop, mai bine zis, până la tabăra de pionieri, rămâneau poate vreo doi kilometri, iar singur nici că... naiba mai știe ce, se mustră el parcă fără vreun motiv, cuprins de o neliniște ghimpoasă.

De sus, de pe coama urcușului, în dreapta, pe o porțiune nu prea mare, pădurea se năruia abrupt și amenințător la vale, de unde se desfășura o panoramă imensă cu orizontul pierdut, înecat în vălătuci de aburi de o albiață plăpândă, sub care sălășluia o lume întreagă de lucruri mari și mici, o lume de umbre, lumini, sunete, de sentimente, încrucișări și nonsensuri. Drumul în continuare se strecura curgător într-un crâng solitar, cu copaci rari, despărțiți de pădure din ambele părți de brațele unei poieniște oblice, cu iarbă îndesită, moale, darnică și dornică să fie netezită. Îi venea să țâșnească pe geam din mers și să se tăvălească în ea, ca o fiară rănită, bezmetică, până la epuizare. Coșul pieptului i se umflă peste chingi, undeva, de sub coaste, îi scârțâi și-i pârâi ceva. „Jiguli-ul” zbârnâi sucit și tăcu. Efim se prăvăli pe spetează, dezumflat și zăvorât.

– Ce-i, vreun defect serios? întrebă ea în treacăt, curioasă, dar fără interes.

– O bugie, bolmoji cu un necaz insuflat și se năpusti cu pași mari, înclinat, frânt din șale, în jurul mașinii, lovind cu picorul în roțile din urmă. „Dacă-i bugie, atunci de ce bați fotbalul în cauciuc?” se burzului Efim în sine, apoi se așeză indispus pe un dâmb de la marginea drumului, cu ochii în părți. Desculță, tânăra femeie își clătea picioarele în verdele ierbii, revărsat în lumina puternică a soarelui. Învârtea sub nas un firicel de nu-mă-uita, îl atingea cu buzele, îl mirosea abătută. Vreo cinci-șase fluturi albi îi fulguiau zănatic în jurul capului.

Efim o privea pe ascuns, amorțit, ademenit de mișcările corpului ei elastic, care parcă se răsfira în dâre luminescente galben-verzui. După o clipă o auzi de undeva, de sus, dar destul de aproape, rostind ca pentru ea:

– Frumoase locuri. Îmi închipuiam sudul mai arid și uniform. Ce ne facem?

– Asta-i întrebarea! trosni el sonor, cu tâlc, mutându-și ochii la ceafă și, fără să-și deie seama, îngână descumpănit: „Cum se descurcă alții repede și fără remușcări în asemenea situații?”

– Schimbă bugia.

– A, da, posibil, bâigui el strâmb, cu o durere de vână întoarsă la gât și, surâse: „Dar de unde să iei alta în pădure?”

Din josul drumului răzbea un huruit de motor, cu stăruință încordată, angajat din răsputeri. De după copaci se ivi un camion vechi, cu pete cojite. Efim părăsi dâmbul în grabă, îmbie pasagera să urce, iar singur se mai foi o țâră sub capotă, ca să evite suspiciunile, apoi o trânti cu zgomot. Porni motorul și îi făcu loc camionului, desprinzându-se în direcții opuse.

Drumul se rostogolea mereu la vale, îl obliga la prudență, la manevre iuți și la o tăcere forțată. Poarta taberei răsări mai repede de cum se aștepta, mai repede decât efortul său depus să reia vorba, să inventeze un nou logos, care să anine și să intrige. Abia când tânăra femeie deschise ușa și era cu un picor pe pământ, Efim întrebă îmboldit, mai degrabă ca să nu tacă:

– Ați venit să vă vedeți copiii?

Tânăra păru să nu-l fi auzit, înconjură mașina și se afișă lângă portieră, dinaintea lui, zâmbitoare, mulțumită, plină de recunoștință.

– Nu, încă n-am copii, îi spuse ea.

Ultimul cuvânt îl silabisi aparte, poate nu-i convenise pluralul. Scormonind în dezordine prin geantă, desfăcu un portmoneu miniatural.

– Fără asta, o preîntâmpină el vesel și flutură din mână cu cotul sprijinit pe portieră.

– Bani nu iau, mai ales de la femei.

– Atunci?.. își agita ea genele.

– Atunci... Știu eu? Nu mergeți înapoi?

Tânăra zâmbi din nou, cu mai multă forță și prospețime, mișcată de generozitatea lui.

– Aș merge, dacă soțul n-ar zăbovi prea mult cu pregătirea bagajului...

Un ciocan enorm îl izbi drept în moalele capului, îl afundă în măruntaiele scaunului, presat, redus din dimensiuni, arcurile desprinse, forțate îl aruncară în sus. Amuțise și asurzise, își băgă în ureche un deget, zgâlțâindu-l violent. Aproape în aceeași clipă un tânăr cu ochelari, înalt, lansat din umbra copacilor din curtea taberei, strigă chiuit, năpustindu-se asupra femeii ca un vifor negru, îi încolăci corpul cu mâinile sale lungi și cu buzele mari, întoarse pe dos, rotunjite ca o gură de țavă, începu să-i sugă umerii, gâtul, obrajii, părul. „Dacă continuă astfel, nimic nu mai rămâne din încântătoarea mea pasageră”, cloncăni în sine Efim și surâse duios, infinit de trist.

Drumul înapoi își pierduse farmecul, se lungise nu știu cum și se întortochease tare de tot. Înainte de a ieși din pădure, la vreun kilometru de Baiuș, motorul i se poticni cu adevărat, amuți din senin, fără nici o simptomă preliminară.

Abia peste vreo două ore de efort inutil, îl scoase din impas un tractorist; era un fleac la mijloc, slăbise firul de contact de la bobină. S-a întors în oraș pe înserate, sub perdeaua amurgului timpuriu, expulzat din cuibul hăului de păcura norilor amenințători de negri, foarte joși. În aer persista de acum prezența ploii, sticla parbrizului se aburi cu un înveliș lipicios, jilav, alb-cenușiu. Mirosea, susura și clăbucea a ploaie.

Unicul semafor din centrul orășelului, semnalizând în roșu, îi aminti că nu mâncase de dimineață. Făcu colțul, stopă, coborî și se întoarse cu pas grăbit pe strada cu magazine, cu gândul să-și amăgească foamea cu un pahar de cafea și o brânzoaică, altfel va leșina înainte de a ajunge acasă.

În scuarul din fața complexului comercial, la o răscruce de alei, împresurată de lume pestriță, o femeie împovărată de un ambalaj cilindric din carton, zărindu-l de la o distanță de cinci metri, se opri locului cu o vizibilă tresărire de surpriză. Îl aștepta, zâmbea și-și frământa mărunt și nerăbdător corpul greoi, rotofei. Efim o recunoscu după glas abia în clipa când femeia îl salută prima, cu ardență pătimașă. Era Chira, fosta lui colegă de clasă. O știa plecată din oraș, n-o văzuse demult, din vara absolvirii, când toți s-au împrăștiat prin

lume, care încotro. Avea și dreptul s-o uite, să n-o recunoască imediat, trecuseră optsprezece ani, și nu regăsea mai nimic din fetița aceea drăgălașă de altădată, pe care o adorase pe atunci când mâinile le erau prea mici pentru povești prea adevărate. Acum, trecută de patruzeci de ani, era prea corpolentă; ca să nu zici grasă, fără talie, cu pieptul lăsat, iar rochia elegantă, cu zorzoane abile îi plesnea pe la șolduri. Chira vorbea, iar el tăcea, asculta și clătina din cap cu un surâs impus, indiferent. Mai boțea și el câte un „da", de ochii lumii, ca să fie pe dinafară amabil și drăguț.

– Ei, dar tu, Tet (inițialele de la Tomei Efim Timofeevici, așa cum i se spunea în adolescență), nu te-ai schimbat, sări brusc fosta colegă de la preambulul revederii la realitate.

În doi timpi află de toate peregrinările ei. Era în oraș de câteva luni, revenise la casa părintească după moartea mamei sale. Trăia singură, divorțată, fiul îi învăța la o școală militară.

Primii stropi mari de ploaie bătură cu zgomot surd în ambalajul de carton. Femeia tresări speriată, rotindu-și ochii unde să se ascundă. Povara o înclina la pământ, nu era după puterile ei. Efim i-o luă din mână, oferindu-se cu un gest larg s-o conducă cu mașina acasă. Chira flutură din cap, mută, bucuroasă, cu un fel de extaz subit, nesupus. El, luat de alt vânt, îi reținu doar apariția purpurie de pe obraji, intuind de departe că așa cum este, în ea mai pâlpâie ceva seducător, care te farmecă tainic.

Îi cără aspiratorul în apartament, la etajul doi. O ajută să-l despacheteze, să-l controleze în lucru și să se mocoșască în jurul lui, în definitiv, să facă orice numai să tragă din timp. Nu se îndura să plece. Vroia cu o prăbușire de oboseală să se afunde în fotoliul moale, să asculte ploaia, s-o aibă pe Chira alături, să flecărească vrute și nevrute, ore în șir, la infinit, dincolo de timp, de ploaie, dincolo de uitare și regăsire. Chira rătăcea necontenit dintr-o cameră în alta, parcă dinadins își căuta ocupație, ca să nu rămână în suspensie, să nu deie cu ochii de dânsul. În sfârșit, când se văzu că nu mai are ce face, înfășurat în semne de plecare, Chira îi ieși înainte.

– Tet, să mă scuzi, dar n-am cu ce te servi, murmură ea sfioasă,

pocnindu-și neîndemânatic degetele. Și tare aș dori să stăm de vorbă, după încă o clipă. N-am în casă un strop de băutură în care să ne developăm amintirile.

– Imediat apar! o liniști Efim cu insuficiență de aer și o învălmășeală de picioare grele.

De la magazin luă o sticlă de coniac, una de șampanie și una de vin alb, așa ca să fie pe alese, pentru orice gust și capriciu blând, mai așteaptă puțin în mașină. Au năvălit niște musafiri, niște rude cherchelite din vecinătate. Îi mătur repede și vin să te chem. Te rog, nu pleca, îl imploră ea învăluit.

Efim înghiți în silă aluatul rămas în gât, o asigură să nu-și facă griji, va aștepta, o strânse puternic de mână și se așeză mai comod pe banchetă.

Ghemuit în colț, tăcut și răzmuiat, căută cu ce să-și îmbrobode plictiseala. Din tranzistor se revărsau rumbe și serenade spaniole. Treptat, își lăsă privirile furate de priveliștea ploii. Aceasta se întețise, răpăia torențial, cald, cu despletituri aburoase, lovea înverșunat și răsunător în golul capotei, dansa sprinten și viclean în tact cu melodiile rumbate, sărea pe asfalt, gonea de-a curmezișul străzii și se înălța în trombe, în coloane transparente în lumina felinarelor. Pe un astfel de timp musafirii s-ar ascunde mai repede sub pat, decât să fie împinși afară. Într-un târziu, bâjbâind cheia în contact, bolmoji sub nas că, de, pe azi e destul, „Jiguliul" se urni alene din loc, dar ascultător, smerit la toate comenzile.

În drum spre casă ploaia se mai ogoi nițel. Pe strada sa, înclinată la vale, Efim opri motorul, lăsând mașina să lunece în voie, din inerție. Deschise poarta pe furiș, cu multă luare aminte, ca să nu producă nici cel mai mic zgomot. Curtea era înecată în beznă, la ferestrele casei nu se întrezărea nici o dâră de lumină, dormea Serafima, dormeau copiii legănați de cântul apei. Pe terasă se descălță de pantofii înglodați, îi îndosi după ușă și tiptil, în vârful degetelor, pe bâjbâite se strecură pe scări în camera lui. Din ușă își scoase hainele umede, le aruncă intuitiv în locul unde știa scaunul, dezbrăcându-se până la piele. Dădu de pernă, își adânci capul în ea și, istovit cum era, adormi imediat.

Nu avu de unde ști cât timp dormise – un sfert de ceas, o oră sau două – se trezi însă buimăcit, încolțit de niște presimțiri negre, ațâțat de un zgomot scrigelat, pe alocuri țiuitor, cu bubuituri înfundate. Prin cameră fâlfâiau umbre, reflexe înflorite, panglici de lumină orbitoare, nepământească. Se făcu arc de spaimă și se repezi săgeată la fereastra de unde năvălea orbirea, descizând-o neștiut, din instinct. În curte o flacără imensă, cu nenumărate capete hidoase, scăpăra și împroșca, fulgera întunericul la mare înălțime. Din vâlvătaia focului furios, învolburat, împletit de vârtejuri iuți, urgisite i se dezvălui pe o fracțiune de secunda imaginea mașinii. Silueta caroseriei incendiate, incandescente îi țâșnise din jur ca o nălucire. Nu-i venea a crede și în același timp nu se îndoia de strașnicul adevăr. În neștire își azvârli un genunchi pe pervazul ferestrei să sară în curte, să strige cât l-ar ține bojocii, să stingă, dacă mai avea ce stinge, dar o zări pe Serafima lângă poartă și-și sugrumă avântul dintr-un imbold necunoscut, pescuindu-i în continuare chipul. Stătea în capul unui buluc de oameni încremeniți, surprinși de vraja focului, de nesăbuitul joc al flăcărilor mistuitoare. Iar mașina ardea. Ardea fără fum, sfârâia, trosnea din toate încheieturile, pocnea asurzitor și tânguit. Și ploaia se oprise parcă într-adins. Limbile de foc pălălăiau și izbucneau năprasnic, se zvârcoleau și cântau de pomenire, stârnind în reflexele de lumină miraje aiurite, halucinații și dureri de cap. Efim își încleștă mânios pumnii: cinci ani a muncit cât trei, n-a știut de răgaz, a economisit, la urma urmei, a suferit și ea, împreună au adunat ban cu ban și... Și poftim! Se aruncă în pat furios, în rostogol anină cearșaful, se încurcă în el și căzu pe picioare în partea cealaltă de pat. Înfășurat în hlamida albă, se învârtea fără voie prin cameră, plutea ca o fantomă în jocul de lumini și umbre.

Era și timpul, miezul nopții, ora când după basme apar fantomele...

PRINȚUL MILION

Ușa s-a deschis și în gât îi sari Aurelia, dulcea lui nepoată, o vrajă de șase anișori în plină accelerație infantilă. Ducându-l de mână, prin vestibulul umbrit, învăluit de parfum și tentații intime, îi înșira la repezeală noutățile casei de la ultima sa vizită, printre care nu uita să strige avântat, în gol, la pereți: „Mămică! Mămică, a venit prințul Milion".

Zosim surâse mucalit, clătinând din cap, de cum e anunțat. Lipseau doar trompetele, garda de onoare. Fie și așa, n-are decât să înghită, să suporte cuminte. Într-un fel, fără să vrea, singur și-a lipit „nobilul" titlu. De la un timp Aneta, cumnata, își depunea toată osârdia și iscusința să-l însoare, era pasiunea ei de ultimă oră. Nu știa ce muscă o pișcase, dar nu-l slăbea. Angajată ca pețitoare din propria inițiativă, îi găsea mereu noi candidate, fete pe ales, podoabe, flori din grădina de aur, după expresiile ei plastice. I le lăuda și-l descânta în nesfârșitul schimb de inflexiuni și sentimente.

Zosim, pentru care căsătoria coincidea cu noțiunea de dragoste, cu ceea ce în lumea asta ar fi cu adevărat sublim și sacru, se eschiva cum putea, abil și delicat, evita asemenea subiecte, iar când era constrâns și nu mai avea încotro, arunca și el în glumă: „Nici pentru un milion de ruble..." O fi având și răbdarea o limită. Aneta, pe semne, frustrată de eforturile zadarnice, indignată de încăpățânarea și nerecunoștința lui, într-o seară se dezlănțuise: „Ce tot speculezi cu milionul! Nu ți-e destul vila, mașina, poziția, perspectiva? Poate ești, și n-o știm, vlăstarul unui rege apus și-ți vreai regatul întregit? Ce ifose, doamne! Și adăugă cu năduf, caustic. Auzi-l, dă-i milionul! Prințul Milion".

Toți cei adunați la masă râseră cu poftă și înțeles, ca de ceva spus foarte nimerit. Aurelia, prezentă și ea, parcă atât și aștepta. Exaltată, repetase după maică-sa de mai multe ori, și de fiecare dată altfel, ca și cum căuta să găsească o rezonanță, un sens al ei, exclamând în cele din urmă:

– Da, ești, chiar ești un prinț! Prințul Milion!

Din seara aceea fetița aproape că-i uitase numele adevărat. De la ea au început să-l preamărească, când din neatenție, când mai în șagă ai casei, prietenii, cunoscuții. Unii îi spuneau astfel poate și de aceea, că nobila poreclă întrucâtva i se potrivea, cel puțin în aparență, cu felul lui de a fi. Undeva se aseamănă cu un prinț neîndreptățit, detronat, un Hamlet poate ratat, poate rătăcit, poate exilat de un impostor. Palpita în el, în reflexe imperceptibile o sălășluire tainică, romanțioasă, o nostalgie dulce după ceva drag, după care tânjește, însă fără să-și piardă credința în posibilitatea unei minuni, ce-ar schimba nițel universul, teoria relativității și ar pune lucrurile în ordinea dialectică, firească. Amabil și îngăduitor cu toții, ca și cum mereu ar face anumite concesii, cam distrat, împotmolit de cine știe ce gânduri globale, alunecă pe lângă toate oricum nepăsător și indulgent, cu aerul acela inconștient și înșelător, de parcă nimic din cele pământești nu l-ar interesa, de parcă se află printre muritorii de rând din întâmplare, în treacăt, și nu-i departe ziua, când va redeveni din nou în Olimp.

Lui Zosim însă îi era totuna, cine și cum îl vede, cum i se spune. În esență, când știi cine ești, ce vreai, amprentele nu mai contează. Nici de milion nu avea nevoie. Cum nu vedea ce-ar face cu o sumă atât de fabuloasă, tot așa se strecura și fără ea. La bani nu ține, când nu-i are, se simte în larg, despovărat de toate viciile omenești, ușor, neprihănit, imens, ca o făptură cerească. Apariția banilor a surpat și surpă omenirea și omenia. Aproape tot surplusul salariului peste minimul de existență, îl irosește pe vopsele, atribute de pictură. De vreun an, așa, subit, răbufnise din el o patimă de altădată, acea a paletei, demult abandonată, uitate odată cu copilăria. Și-i dedica mai tot timpul liber, regăsind în ea o mocnire care se vroia flacără.

Aurelia îl conduse în camera de zi săgetată de așchii solare, cu draperiile într-un foșnet potolit, răcoritor, unde îl pofti grijuliu să se așeze în unul din cele două fotolii, despărțite de o măsuță mică. În mâinile ei apăru un obiect, pe care se stăruia să-l ascundă în pumnișori cu o mină strengărească. Porni să-i țopăie pe dinainte, în tact de dans, gălăgioasă, numai zâmbet și soare, îl intriga, spunându-i că are

pentru el o surpriză, una mare-mare, să ghicească, să ghicească ce are în pumn. În ușă se ivi Aneta în alura ei dintotdeauna, strălucitoare, distantă, plină de sine și totodată uimitor de feminină, cu veșnicul ei zâmbet de-a fermeca și a micșora lucrurile din jur, a le lipsi de importanță. Din mers, cu un „a” mirat, își înclină capul ușor la salariul lui Zosim. În dreptul oglinzii se admiră discret, mai mult din obișnuință. Se știa frumoasă, se voia să se vadă astfel mereu, din orice unghi reflectat. Mâinile îi lunecară nevăzut peste rochia elegantă, lucitoare, întinsă pe corpul robust, dominat de formele ademenitoare. Pe alocuri își potrivea buclele, coafura bogată, la ceafă cu un moț impecabil. Luciul rochiei scânteia și rotunjimile feline căpătau amploare. Preocupată de propria galanterie, îl întreba de una și de alta, fără vreun interes, deplasat, departe de a fi în stilul și verva ei, ceea ce nu prevestea a bine. Avea ceva la inimă. De fapt, inima femeii nu admite vidul, capriciile și neprevăzutul îi constituie densitatea. Zosim, încurcat de Aurelia, nu izbutea să deschidă gura, dădea doar din cap la fiecare întrebare, care nici nu prea avea nevoie de vreun răspuns.

– Nu, n-ai să ghicești, îl tachina fetița. Recunoști? Recunoaște.

Zosim încuviință, prinzând-o în cele din urmă de mână, ghemuind-o duios la piept, sărutând-o în creștet, și ea îi puse în palmă comoara, un globușor de cristal, sferic, lucrat poliedric, injectat în mai multe nuanțe, din care se deslușea imitația unei scheme simbolice a atomului în firișoare de un sângeriu aprins. Era un suvenir, ca multe alte bibelouri de uz casnic, plăzmuit cu gust și finețe, în bătaia luminii se revărsa îmbelșugat.

– E piatra fermecată, prințule! comenta Aurelia cu un zvâcnet de triumf. Cu ea vom desface vraja Duhului negru și o vom elibera din captivitate pe zâna Mezina, înecată de emoție. Așa, așa-i, prințule... N-am s-o... lăsăm să sufere...

Zosim contaminat de emotivitatea copilei, se grăbi s-o încurajeze:

– O eliberăm, fii sigură. S-a zis cu Duhul negru. Ne lipsea piatra fermecată. Acum o avem.

– Tăticul mi-a trimis-o, înflori din nou Aurelia, scuturată de bucurie. L-am rugat și mi-a trimis-o. A uitat numai să-mi scrie cuvinte-

le magice. Dar m-au ajutat zânele, surorile Mezinei.

– Da?! Și cum?! se prefăcu curios Zosim.

– Le-am chemat stăruitor. Cu piatra fermecată. Și au venit. Au apărut dintr-o sclipire, de după draperie sunt întocmai așa cum mi le-ai descris. Știi, zânele au și aripioare străvezii. Părul li-i lung, despletit, plutitor. Și sunt acoperite cu mlădițe de salcie albăstrie, frunze albastre și roșii. Și strigă pe un ton poruncitor, cu acel mister feminin al mamei sale de-a supune, ca Zosim abătut, întors spre Aneta, să-i răspundă la o nouă întrebare:

– Prințule! Mă asculți? Ascultă!...

– Da, da, te ascult spiridușule, stărui el s-o potolească. Și, zâmbindu-i impresionant de elanul manifestat, o netezi pe căpșor. Se simțea foarte atașat de copilă, îi plăcea să sporovăiască cu ea, felul ei de a rosti cuvintele, a vedea și sesiza lumea înconjurătoare. De câte ori venea în vizită, nu-l lăsa până nu-i spunea vreo poveste. Ultima dată, epuizat de subiectele citite sau auzite, îi improvizase una cu sine, o poveste pe care undeva și-o dorea trăită, cu o obsesie oarecum inconștientă.

– Zânele m-au luat cu ele, continuă Aurelia cu destulă însuflețire să convingă, să fie crezută. M-au ridicat sus de tot, până în cer, de unde mi-au arătat castelul Duhului Negru. Știi, e așa cum mi-ai povestit. E în mijlocul pădurii, ascuns printre copaci foarte înalți. Are șapte turnuri, toate din sefir și matostat. Castelul e străjuit de un cerber fioros. Zânele, surorile Mezinei, mi-au spus că te poți apropia de castel numai la apus de soare. Atunci razele solare cad drept în ochii cerberului și-l orbesc. La apus de soare pătrundem în castel, rostim cuvintele magice și... bătu triumfător din palme. Și o eliberăm pe Mezina.

– Și care sunt cuvintele magice? o iscodi Zosim, ca să păstreze verva.

– Nu ți le spun, o făcu brusc pe supărata Aurelia, răpindu-i din mână globușorul de cristal.

– Adică cum?! Mie să nu mi le spui?

– Da, ție, bombăni ea bosumflată.

– De ce, mă rog?

– De aceea. Numai îmi promiți, dar niciodată nu mă iai cu tine la Lacul verde, din pădure, s-o văd pe Mezina, s-o scoatem din ghearele duhului negru.

– Azi te iau. Mergem, o asigură cu fermitate Zosim. Mergem chiar dacă mămica se va împotrivi.

– Nu se va împotrivi! izbucni ea vesel.

Și se lipise pătimaș de maică-sa, oprită lângă cel de-al doilea fotoliu.

– Așa, așa-i că mă lași, mămico?

– Aurelia, puișor, spuse Aneta pe un ton plictisit, totul e o născocire, povești cu zei și zmei. În realitate nu există povești.

– Nu-i drept, îi ripostă fiica și, dezlipindu-se, luă o poziție să înfrunte orice. Povești există. Povestea e mai frumoasă decât realitatea. Totul ce-i frumos este o poveste adevărată.

Pe fața Anetei se revărsă un surâs plin de admirație și se așeză în fotoliu fără a găsi un răspuns imediat. În schimb dădu glas Zosim:

– Da, Aurelia, ai dreptate. Vom merge azi, acum, la Lacul verde din pădure.

– Verde, îl imită cumnata ironic.

– Da, verde, întări Zosim cu o răzvrătire ironică. Sunt lacuri de toate culorile posibile, de toate mărimile, configurațiile, cu mistere, miracole, nimfe, pandure...

Aneta se răsuci spre el cu un reproș mut, să se lase de năzbâtii, să nu-i umple fetei capul cu aiureli. Zosim cu ochii coborâți, pentru că de când se știe, nu rezista la privirea ei, sub care ardea ca un pai, murmură ca pentru sine un vers reținut din lectură: „Voi faceți ce vreți! Eu unul, pe urmele poveștilor alerg".

– Să mergem, prințule, îl apucă de mână fetița.

– Încotro, dragul mamei?

– La pădure.

– E tare departe. Cum să te duci?

– Simplu, o provocă Zosim. Ne repezi pe amândoi cu mașina până la marginea pădurii, deasupra lacului.

– Minunat! E minunat, mămico. Ne duci cu mașina până la pădure, tresăltă bucuroasă Aurelia, bătând fericită din palme.

Insistă rugător, cu mângâieri și nazuri. Susținută și de Zosim, o sili pe maică-sa să cedeze, să fie trimisă să se îmbrace. Aneta o expediase din cameră mai mult din intenția să fie lăsată în pace, cu un gest nerăbdător, ca și cum avea de spus ceva deosebit, iar prezența copilei o stingherea. Când rămaseră în doi, Aneta se întoarse spre Zosim fără să-l privească, cu ochii pe lângă el. Făcu o scurtă pauză de reculegere, după care i se adresă cicălitor:

– Nu-mi spui nimic? Aștept de un sfert de oră. Un cuvânt, o scuză cât de cât...

Zosim, luat pe neașteptate, săltă din umeri nedumerit. Nu știa la ce se referea, cu ce-a greșit, ce-a comis atât de grav să-și ceară scuze. Își trecu palma peste față, să profite de timp. O auzi râzând superficial, cu un gâlgâit sarcastic:

– Poate ai fost plecat din oraș, într-o deplasare urgentă, îi răsună vocea amplu, sonor, cu rafinament, deja în maniera ei preferată. Hai, inventează. Te pricepi. Am să te cred. De ce să nu te cred, dacă susții mereu, că punctualitatea e reflectarea culturii, dacă mi-ai promis sus și tare, că vei fi prezent...

El e totdeauna prezent pe undeva.

– Nici nu-ți dai seama în ce situație penibilă m-ai pus. În viață n-am fost incomodată mai tare. Îți închipui, nu?

Să-și închipuie el era omul, în privința asta e, pur și simplu, inepuizabil, și mai ales, când în proiecție îi nimerește cumnata. Impulsivă, mândră, cu un orgoliu de bun augur, nu îngăduia să fie dezavantajată în nimic. O cunoștea de când lumea, de la institut, cu mult înainte de-ai deveni cumnată. Învățau la facultăți diferite, ea la un curs mai mic. Li s-au împletit cărările în ansamblul vocal-instrumental al institutului lui, ea solistă și el la chitară electrică. Cânta destul de binișor, avea voce și la mai mult nici nu pretindea. Folosea scena mai degrabă pentru propria reclamă, să-și demonstreze frumusețea, garderoba, să farmece și să șocheze, să culeagă și să aleagă.

Și stâlpii se răsuceau după ea cu trosnet, provocând scurt circuit,

fulgere și regrete. O adora și el, n-avea cum să nu recunoască. Avea ochi și-l dureau, îi lăcrămau, dacă o privea mai mult timp. De aceea poate păstra distanța, o contempla de la depărtare, furat de înălțimea cerului înstelat. În prezența ei parcă perdea din dimensiune, devenea mic, fulg, puf de păpădie. Mă rog, ce-a fost s-a dus, se vrea uitat. Cu gândul în altă parte, aproape că n-o auzea, reținea doar din când în când câte o frază.

– La urma urmei, de ce să mă mir, tivea ea. Te cunosc...

De asta Zosim se îndoia. Și cam intuia încotro bate. Îl umfla râsul, acuș o va auzi sâcâindu-l iar: „Viață dezordonată... cavalcadă de femei... plăceri frivole... ” Își forța mintea, cum ar scăpa mai abil de triada ei, cu ochii la ușă, de unde aștepta cu nerăbdare să apară Aurelia, care, la sigur, îl va salva. Îl dezbăteau însă întrebările. De unde la unii această premisă a desfrâului, de parcă pentru un holtei n-ar exista altceva, în afară de femei, dezmăț, orgii. El unul nu-i împotriva mariajului, deși n-are nici douăzeci de ani, s-ar căsători în orice moment, dar dintr-un imbold firesc, lăuntric.

– Frumoasă, inteligentă, fiică de membru corespondent...

Ei, uite, bănuise el, același disc uzat, retoric. Își aminti și despre ce-i vorba. Pentru miercuri fusese invitat la un ceas nocturn cu muzică și poezie, sub cer liber, în pădure, unde neobosita cumnată urma să-i prezinte o nouă candidată, o splendoare sosită expres tocmai din capitală, de la două sute de kilometri depărtare. Uitase sau, pur și simplu, s-a răzgândit, n-a vrut să vină? Nu-și aducea aminte.

– Și de ce crezi că i-aș fi căzut tronc, întrebă Zosim să nu tacă. De unde...

– De acolo! Îl avertiză cu repeziciune Aneta. Nu-ți este destul numele fratelui, cuvântul meu...

În sfârșit, cu zgomot și vâlvă, apăru Aurelia. Trâmbița și defila, îmbrăcată într-un costum nou, pe care îl vedea pe ea pentru prima dată, stil cowboy, de un verde ofilit, în pălărioară de pai, cu boruri mari și în ciubotele roșii. Echipată astfel arăta formidabil, îi sublinia fin și grațios silueta fragedă. Zosim încântat, mișcat de un sentiment tandru, se ridică din fotoliu, o luă în brațe, o aruncă în sus, până sub

plafon, chicotind și ovaționând împreună. Aneta, resfirată și ea de o euforie maternă, venea pe urmele lor ca legată, gata în orice clipă să-și reia vorba, să spună ce are de spus. Zosim însă, cu tot dinadinsul, nu-i oferea prilejul și o simțea cum fierbea înădușit. În vestibul luă în grabă, de după dulap, de acolo unde lăsase sâmbăta trecută, șevaletul portativ înglobat într-o valiză elegantă, la curea. Și-o potrivi pe umăr și cu Aurelia, cu strigăte, ieșiră afară, în ogradă.

În mașină Aneta, totuși încercase de vreo două ori, să-l facă s-o asculte, dar Zosim se prefăcu a nu o auzi, vorbindu-i Aureliei, angajat și animat, cum vor scoate din captivitate pe zâna Mezina. Abia când s-au oprit în deal, la marginea pădurii, coborâtă și ea, îi ieșise înainte.

– În orice caz ai pierdut o șansă mare. Unică, dacă vreai, îi spuse ea prompt, decis.

– Șansă!? nu pricepu Zosim.

– Da, șansă! Lucru la catedră, disertație.

– Altmintrelea nu, dacă aș vrea?

Aneta vizibil iritată, sări peste remarca lui.

– Cât ai să m-ai rămâi la fabrică, un inginer oarecare, cu un salariu pe care îl ai?

– Sunt deștept, mi-l vor mări, dădu el să râdă, să întoarcă în glumă.

– Inteligent da, deștept... și-l privi în răspăr. Deșteptăciunea azi e felul cum acționezi, obții, urci. Pe cuvânt, parcă n-ai fi frate cu Iulian. Nu te înțeleg.

Un caz cu adevărat bizar: îl știe, îl cunoaște, dar, uite, nu-l înțelege. Și cum să-l înțeleagă, dacă n-o interesează nimic în afară de propriile idei și cărări. Nu-i de el portofoliul, postul, la înălțime amețește, nu i se potrivește masca, prestanța solidă, austeră, de șef, personaj autoritar. Vrea să fie el însuși, după cum e plămădit, după cum simte și percepe lumea, să râdă când o vrea, să le spună lucrurilor pe nume, să aspire după cum e menit, să-și joace rolul său firesc, după propriul scenariu, și nu unul impus, stării firii sale. Nu se poate inversa, ca elefanții să zboare și păsărilor să le crească aripi. Poate uneori ar fi vrut să fie altfel, dar nu forța nimic, convins că totul are o continuitate determinată, la care de ce-ar interveni, odată ce-și are depănarea ca

într-un film de acum turnat, din care face parte și el.

Aneta amuțită, se căznea să-și protejeze coafura de o rafală de vânt rătăcit, ce-i destrăma buclele în șuvițe răzlețe. Fața-i schimonosită de neputință și răzvrătire îi dezvăluia o seducție sublimă. Zosim cu capul uitat pe un umăr, mijind la soare unei imagini îndepărtate, zâmbi fără să vrea, răscolit pe dinăuntru de o ilaritate nestăvilită.

– Poftim, om serios. Hai, lasă, nu mă zăpăci cu zâmbetul tău și se grăbi să-i dispară din ochi, fără să-și termine vorba.

Deschizând portiera, îi strigă din urmă să aibă grijă de fetiță. Zosim urnit, îi flutură din cap mașinal, luat de o amintire vagă. Își mută cureaua cu valiza pe un alt umăr, împins din spate s-o ajungă pe Aurelia, care alerga prin orzișorul rar, peste câmpul prăvălit la vale, cu brațele larg desfăcute, gata parcă să se desprindă de la pământ. Aneta îi mai spuse odată, la fel de neînțeles, să n-o zăpăcească cu zâmbetul său.

Iulian își serba ziua de naștere și-l prevenise să vină în pereche, ca toți invitații. L-a pus în mare încurcătură. N-avea o fată pe plac, la care ar ține cu adevărat. După repetiție, neștiut cum, limba i-o luase pe dinainte, propunându-i Anetei, dacă n-are nimic împotrivă, să meargă la sindrofia fratelui. Rostise cuvintele și i se păru că se prăbușește în hău. Se văzu însă sprijinit, luat la braț de Aneta, plăcut surprinsă, ca și cum de ani atâta și aștepta. Atunci s-a produs o scurtă și neverosimilă răsturnare vizuală, dintr-o zeitate, o uriașă statuie transparentă și rece, se preschimbase într-o ființă nemaipomenit de pământească, de o rară atracție, iar el refăcut, mai viguros ca niciodată. Dansa cu ea într-o necontenită și ireală plătire, și, totuna nu-i venea a crede. Cernea peste el vârtejuri de lumini, petale multicolore, scântei, care-l amețeau și-l risipeau în pulbere. Doar în anumite clipe îi simțea mâna pe umăr, atingerea sânilor, respirația, gura-i fierbinte, șoptindu-i la ureche: „Zâmbetul tău mă zăpăcește...” Iar el nici nu-și dădea sama, că zâmbește.

Aurelia, agățată de cureaua valizei, îl încâlcea cu o sumedenie de întrebări despre lucruri, pe care numai copiii sunt în stare să le

surprindă. După primul cot de salcâmi tineri, în ochi îl izbi oglinda scânteietoare a iazului, o mică rezervație naturală, în lungime de vreo șaptezeci de metri, cu malurile ascunse sub verdeața abundentă a tufarilor deși, încercuită din trei părți de pădurea în urcuș. În apa verde și nu prea adâncă se înălțau desișuri de stuf. Locul ferit, pitoresc, se succeda în splendori. Venea încoace de la începutul verii, aproape în fiecare sâmbătă, ademenit de priveliște, bogăția peisajului, a culorilor în cele mai neașteptate game și nuanțe, de dezvăluiri, care parcă de la sine îi sugerau idei, compoziții, evantaie cromatice.

Înțeles cu Aurelia să aștepte apusul soarelui, momentul când vor recurge la piatra fermecată, se opri pe malul iazului în locul preferat, desfăceau șevaletul, îl întări pe suportul mobil. Fetița rătăcea prin desișuri, aduna floricele, se repezea după libelule și fluturași. Țipetele ei zvăpăiate se răsfrângeau în ecou îndepărtat din mai multe părți deodată și îl liniștеau. Uneori revenea lângă el curioasă să vadă ce pictează.

De la celălalt mal, soarele fierbinte, în atingere cu vârful copacilor, scăpăra văpăi, difuza pulbere de un verde-argintiu, se strecura prin frunziș în spectre prelungi și se fărâmița în cioburi la cea mai mică adiere de vânt, risipindu-se clipocit în apă. Mâna îi devenea tot mai ușoară, decisă, intuitivă, impulsionat să prindă acest joc feeric. Din când în când, copleșit, se dădea un pas în lături să reia în ansamblu coloritul, integritatea liniilor componistice. Lipsea ceva, nu era desăvârșit, lipsea ceva care ar întregi emoția plastică și el, de fiecare dată involuntar, își arunca ochii spre iezătură, la stejarii seculari, printre care, cu o strângere de inimă, încerca s-o descopere.

La un moment dat tresări de țipătul brusc, plângăreț, al Aureliei, care îl chema cu o voce disperată. O zări la capătul iazului, în genunchi, răscolind prin iarbă. Porni la fugă îngrijorat, uitase de ea cu desăvârșire. Printre vaiete și scâncete îi află necazul.

– Acum ce ne facem, prințule? se tânguia înecată de lacrimi. Cum s-o salvăm pe Mezina fără piatra fermecată?

Îngenuncheat lângă ea, o liniștea, căutând și el globușorul de cristal fără să dea peste el. Aurelia tot mai deznădăjduită își întețea sus-

pinele. Pe neașteptate de asupra lor răsună o voce lejeră, tremurătoare, ca un zvâcnet de coardă melodioasă.

Zosim cu capul răsucit brusc, până la durere, se înălță pe picioare în dâra de abur, încet și nesesizat. Uluit de năzărire. La un pas de dânsul palpita, într-un zâmbet răscolitor, miraculoasa zână a pădurii, după cum o numise în sine, care răsărise printre stejari ca din pământ. Pentru prima oară o vedea atât de aproape și-l încerca o ciudată amețeală. Din locul de unde picta, nu-i distingea chipul în amănunte, îi despărțea vreo sută de metri, iar oglinda apei îi îndepărta parcă și mai mult. Apărea printre stejari plină de mister, ca o închipuire pe care singur și-o zămislea. Nu i-a surprins niciodată privirea, n-au schimbat nici un cuvânt, gest: se plimba, citea rezemată de vreun trunchi, strângea flori fără să-l ia în seamă. Conversa cu ea doar în gând, se amuza, i se destăinuia, îi fixa întâlniri pentru sâmbăta viitoare. Și-i ducea lipsa, dacă întârzia prea mult, perdea cheful să picteze, îi secătuia paleta.

Apariția, văzându-l pierdut, surâse absent, cu ochii peste întinsurile lumii și păși înainte. Aplecată de-asupra Aureliei, îi întinse globușorul.

– E al tău? Poftim, ia-l. L-am găsit în iarbă, rosti ea moale, cu o duioșie suculentă.

Copila înmărmurită, mută de mirare, o privea cu o licărire de fascinație crescândă, încât, după câteva clipe, izbucni în râs cu fața-i în lacrimi. Și, dezmeticită, se năpusti spre fată cu brațele ridicate, cuprinzând-o de talia subțire.

– Prințule, e Mezina! E Mezina! striga ea fericită. Am rostit cuvintele magice și am rupt vraja, continuă ea, vorbindu-i fetei. Acum ești salvată. Duhul negru s-a mistuit în flăcări.

Zâna pădurii încuviință, flutura din cap zâmbitoare și-i ștergea lacrimile de pe față, afectată de atașarea spontană a copilei. Zosim strivea între dinți un fir de iarbă cu suc amar, cărui nu-i sesiza gustul, emoționat de prezența fetei, încântat de trăsăturile ei, reținute pe furiș. Avea mai mult farmec decât cum și-o imagina de la distanță. Purta un maiou cu mâneci scurte, cu desene imprimate, blugi strâmți,

ce-i profilau trupul drept, de adolescentină, în linii frumos unduite, cu sânii avântați, stăruitori sub elasticitatea maioului. Părul negru îi cădea pe umeri ondulat, moale, lunecând mereu să-i acopere fața, ceea ce tenta, îi accentua farmecele seducției. De sub gene îl priveau doi ochi jucăuși, iscoditori.

– Zosim, prințule, o luăm cu noi, îl anunță prompt Aurelia, foarte decisă. Așa-i?...

Fata păli ușor, jenată. Își aplecă capul în jos și se urni din loc fără țintă, scuturată de un pâs mut, stăpânit.

– De ce taci, prințule? insistă Aurelia cu ambiția sa copilăroasă.

Zosim, încă învălmășit, străduindu-se să pară calm și degajat, nu știa ce să-i răspundă.

– Mezina nu vrea, surâse el forțat.

– Vrea, vrea! Așa e? sări Aurelia înaintea fetei.

Fata în loc să-i răspundă, o luă în brațe, după care își ascunse fața poleită de un purpuriu sensibil.

Pe creasta dealului, în bătaia razelor piezișe, Zosim o zări pe Aneta învăluită în jocul efervescent de lumini. Cobora la vale, ca pogorând din cer, îndreptată spre ei. N-avea decât să vină să vadă, să se convingă că există povești adevărate.

Fiecare își are povestea lui.

În loc de Postfață

UN MĂNUNCHI DE MINTĂ RECE DIN GRĂDINA LUI TUDOR MARIN

În una din zilele toride ale lunii lui Cuptor, anul curent, am păşit pragul casei din Puhoi a scriitorului Tudor Marin, pe care nu-l mai văzusem şi, practic, nu auzisem de el mai nimic, aproape 20 de ani. Mai exact, din 1997, când dânsul părăsi EUS-ul, prima editură privată din Moldova, care activa în cadrul Uniunii Scriitorilor. Era, de fapt, unul dintre fondatorii acestei edituri, de mare perspectivă şi viitor atât pentru Uniunea respectivă de creaţie, cât şi pentru întreaga noastră literatură.

Prin ’96, în doar al 7-lea an de la inaugurare, editura se afla în apogeul prosperităţii sale. Titlurile de carte – în deosebi, poezie şi proză, purtând girul EUS, „curgeau gârlă”, ca să folosim un termen mai neordinar şi mai „metaforic”, de sub teascurile tipografice drept pe poliţele librăriilor moldave (pe atunci, mai „respirau” şi unele „Luminiţe”, situate în localităţile rurale mai mari ale republicii.

Însă, nici până acum, nu se ştie ce pisică neagră trecu prin activitatea prosperei întreprinderi editoriale şi printre fondatori, deoarece, deja peste încă un an, ea dădu faliment. Cu referire la problema respectivă circulau diferite versiuni. Nu merită să le amintim aici, dar...

Ar fi cazul, în acest context, să accentuăm, că inginerul-economist Tudor Marin, până a se apuca serios de scris proză artistică şi a dirija financiar o editură... a mai fost câţiva ani buni economist-şef în sovhozul „Puhoi” din satul cu acelaşi nume din Anenii Noi. Anume prin metodele sale progresiste de dirijare economică, „netradiţionale” pentru acea vreme, în doar câţiva ani, a ridicat o gospodărie codaşă, cu rentabilitatea activităţii sale economice aproape de zero, la una fruntaşă în raion, cu venituri enumerate în milioane.

Cunoscându-l pe Tudor de pe la începutul anilor ’70, când am fost angajat, după absolvirea Universităţii, la cotidianul pentru tineret „Tinerimea Moldovei” în calitate de şef de secţie literatură şi artă (dânsul avea aici deja un stagiu de aproape doi ani de muncă, fiind responsabil, conform studiilor sale de la Politehnică, de sectorul economic al publicaţiilor

acestui ziar), nu cred – și pun mâna în foc pentru asta – să fi avut vreodată, oriunde și-ar fi câștigat bucățica de pâine, intenții „nesănătoase" sau de rea voință în activitatea sa.

Ziaristul Tudor Marin se deosebea, în materialele sale, mai ales, cele de analiză și sinteză („Tinerimea" mai scăpa, sub semnătura sa, câte un articol și pe atunci) – de ceilalți colegi ai săi „de tematică" de la alte cotidiene („Moldova Socialistă", „Sovetscaia Moldavia", „Viața Satului", „Molodeji Moldavii" ș.a.) prin profunzimea celor expuse (a nu se uita, în răstimpul despre care vorbim, adevărații jurnaliști apelau destul de des la stilul „esopic", dacă vroiau să transmită sau chiar să inoculeze ceva inedit și veritabil în conștiința cititorului său).

Temele economice abordate de Tudor Marin erau bine gândite și reliefate cinstit și la modul serios, deși nu întotdeauna ținea cont de faptul că pe atunci la cc al ulct din Moldova, organ de presă al căruia era „Tinerimea", pe lângă cenzura „tradițională" de la etajul 1 al Casei Presei, toate materialele, până și condoleanțele de pe ultima pagină, le citea „cu lupa" un ins special, care, înainte de a-i oferi presa proaspătă secretarului pe ideologie sau direct primului secretar al comsomolului, sublinia cu roșu tot ce, după părerea lui, „se abătea de la linia de partid". Uneori Domnia sa nu putea să-și calce în picioare principiile și, la unele volante, era „vizat" de către cineva mai „vigilent" (aveam destui de aceștia în colectivul redacției). Își apăra ideile și principiile promovate. Era intransigent, când venea vorba să-și susțină vreo idee „năstrușnică" pentru timpurile respective, îl făcea de mai multe ori să alunece (și mulți dintre noi erau solidari cu el, doar că... în sine) pe panta de interpretare... de sorginte capitalistă a fenomenelor economice din ex-URSS. Având, de bună seamă, intenția de redresare a acestei economii, ce se ducea încet, dar sigur în... neunde (nu zăbavă, în doar 2-3 decenii, s-a și văzut cu prisosință).

Era omul care afirma mai că deschis, la tradiționalele noastre volante săptămânale, că dacă țara, în care „se făurea ziua de mâine", cu alte cuvinte comunismul, nu-și va schimba atitudinea sa în economie în ceea ce privește... X, Y și Z, inclusiv remunerarea „șotioasă" a muncii (ce ne afecta într-un fel și ne „durea" pe toți), orânduirea sovietică, deși a trecut la construcția socialismului multilateral dezvoltat... nu va ajunge repede în faza care și-o dorește...

Lucru, de bună seamă, în 1970, de-a dreptul încercănat de blasfemie – răzvrătitor, dacă nu chiar „instigator" la complot, pentru acea perioadă; și, în același timp, destul de periculos pentru o carieră de ziarist, de om al scrisului. Iar uneori – ce să ne mai ascundem după deget?! era primejdios pentru însăși integritatea și viața individului.

Că, de nu erai trimis în Gulag, ca pe timpul lui Iosif Visarionovici, puteai lesne nimeri la Mititica (așa dezmierda Spitalul clinic de psihiatrie din Costiujeni marele nostru umorist Petru Cărare) sau, în cel mai bun caz, măturător de stradă, constructor, muncitor necalificat ori ajutor de băgător de samă...

Am putea multe de relatat despre epoca „brejnevistă" care a făcut parte din viața noastră. A fiecăruia dintre colaboratorii acestei publicații, majoritatea cărora era născută în anii de după război (T. Marin, spre exemplu, în 1944), foamete și ultimele valuri de deportări staliniste masive de pe meleagurile noastre (1949 și 1951-52).

Să ne întoarcem la acea adunare de pomină din cadrul redacției, când Tudor Marin a fost, poți spune fără a exagera prea mult, de-a dreptul executat (cel puțin, moral) în fața tuturor.

Amintita adunare căzu peste noi ca un trăsnet. A fost convocată „ad hoc", nu lunea, când se petreceau, de regulă, volantele noastre profesionale și nici în „vinerile comsomoliste", când se anunța câte o adunare „deschisă" de partid obligatorie, cu vreo ocazie mai notorie din viața cotidiană a p.c., implicit, a întregii uniuni, din perioada respectivă.

Într-un fel, noi, colaboratorii de creație (vreo 15-16 la număr), presimțeam că nu-i a bine. Peste tot, la etajul doi, unde-și avea sediul „Tinerimea", prin aer, parcă simțeai aievea, un miros pătrunzător... de praf de pușcă, ce nu prevestea nimic bun. Erau puși în gardă și colegii de la celelalte organe de presă republicane – circa două duzini câte erau pe atunci; practic, majoritatea fiind concentrate în incinta Casei Presei.

Numai ce auzeai pe câte un coleg „de la alt etaj": „Ce s-a întâmplat la voi, că, după toate, nu pare să fie bine?" – „...Da ce să se întâmple?! Deocamdată nimic...", răspundeam în doi peri. Căci, într-adevăr, nu știam nici cu spatele ce putea, ce avea să se întâmple, în câteva ore, la menționata și neașteptata întrunire. Se vede, totuși, că unii dintre noi aflaseră câte ceva mai înainte... În fine, motivul adevărat, substratul ascuns, dedesubtul acestei adunări avea să-l aflăm cu toții mult mai târziu, deja *după* toate cele ce s-au întâmplat.

Vorba e că, din când în când, „salahorii" de la publicațiile destinate generației în creștere, tineretului, în deosebi șefii de secție, trebuiau să treacă, dacă nu anual, cel puțin o dată la doi ani, câte o așa-zisă specializare, „purgatoriu", în marele centre ideologice ale partidului: fie la Moscova, Kiev, Minsk, Rostov pe Don sau Harkov, unde să ne încărcăm bateriile cu înaltul spirit și devotament partinic – lucru care, neapărat, trebuia să se reflecte ulterior în materialele noastre din cotidian. Și tot așa – până la o nouă rundă de cursuri.

De fapt, cel mai strașnic „păcat" ce-l puteam comite noi, ziariștii care ne câștigam pâinea de toate zilele în acea perioadă, era „naționalismul mic-burghez" moldovenesc (ferita sfântul, bunăoară, să stărui a vorbi în limba maternă, când prin preajmă se afla „ca sarea în toată mâncarea", arbitrar vorbind, un rus); al doilea, probabil, și mai strașnic păcat (greșeală, vină, crimă, dacă vreți) era atașamentul „nu tocmai sănătos" al majorității covârșitoare dintre noi față de poporul... prieten de peste Prut și, în deosebi, față de limba română a acelui popor prieten de peste Prut, care, bineînțeles, „se deosebea" aproape radical de noi și mai ales de limba noastră moldovenească" din partea asta, sovietică. Un argument forte, tot al lui Ion Iațenco, era că în partea ceea în poezia lui Eminescu, spre exemplu, cuvântul *viață* se scria și se citea cu i, iar la noi trebuia citit „corect" – *вяцэ*; la București și Iași, altă dovadă „axiomatică", se folosește cuvântul franțuzit *timp*, dar curat (nu – *pur)*, moldovenește este *vreme*, din slavonă, rusă și tot așa...).

...În sfârșit, pentru toate ostenelile sale în cadrul redacției – cele mai multe și bine cotate materiale, în majoritatea lor cu tematică economică, într-o perioadă mai lungă de timp, Tudor Marin a plecat într-o delegație de durată la o perfecționare la Harkov.

De unde și până unde, se vede că, seara, la un pahar de vorbă (adus de moldoveni, în speță de Tudor, în damigene a câte 20-25 de litri, pentru „compatrioții" din cele patru zări ale mărețului colos URSS, după prelegerile de rigoare din cadrul cursurilor de spălare de creier, cineva dintre cursanți (de obicei, la astfel de seminare, țin să subliniez, veneau cursanți delegați din mai multe republici și regiuni ale fostei Uniuni) – în mod intenționat sau, pur și simplu, din curiozitate – îl „ispiti", între altele, pe ziaristul nostru, cam ce deosebire ar fi între graiul nostru și cel românesc și, dacă... nu, care cumva, suntem, și unii, și alții, făcuți din aceeași plămadă?!

Nu știu cu exactitate *ce* și *cum* o fi răspuns Tudor Marin, ins „cu șapte

ani de acasă", dar și verticalitate – descendent al acestui meleag, la fiecare întrebare în parte (de una sunt sigur, pentru nimic în lume n-ar fi fost în stare să explice interlocutorului lui, mai ales celor străini, astfel de lucruri sacre cu ambiguități sau pe ocolite).

Nu trecu mult timp la mijloc (s-a aflat despre asta ceva mai târziu) și câțiva „vigilenți", părtași la „Cina cea de taină de la Harkov", curat ca-n balada „Miorița" – unul „ungurean" de la Ceadâr-Lunga, altul, de nu câțiva, „vrânceni" de la Bălți, l-au și „turnat" binișor, după ce i-au băut vinul, unde trebuie: la *kaghebe* și la *țeca,* bineînțeles. Chiar și-au pus, mititeii, și semnăturile, negru pe alb – curajos, cu simțul datoriei împlinite; să nu se creadă, că-i vreo „anonimcă"...

Tudor Marin, talentatul nostru coleg de breaslă gazetărească (și, totodată, un temerar economist – a demonstrat-o cu brio, fiind înlăturat de la ziar, în toată activitatea sa de mai apoi pe acest tărâm), a nimerit în acele mreje, considerate hulă contra temeliilor și temeiurilor statului și regimului existent. Plus la toate, era filat, sânt mai mult decât sigur de aceasta (de către cine trebuia!), și în ceea ce privește convingerile sale de ordin economic – uneori „proslăvea" exagerat modelul capitalist de viață, cel considerat de oficialitățile sovietice „în putrefacție".

Ca să vezi, zisa lui Ion Druță...

Iată și scurta istorie, mai bine zis preludiul celor ce au avut să se întâmple și s-au întâmplat înainte de amintita adunare (pe care mi-e scârbă s-o descriu mai amănunțit, în aceste crâmpeie nu prea plăcute din tinerețea noastră „de demult"), convocată „expres" de Alexei Ciubașenco, redactorul-șef de pe atunci al „Tinerimii".

Anterior Alexei Ciubașenco, de altfel un transnistrean cu dragoste sinceră și nesimulată față de neamul din care a făcut parte – Dumnezeu să-l odihnească, pentru că nu mai este printre noi (nu pot afirma același lucru despre progeniturile sale, cam „cosmopolit"-prorusești) – era bun prieten cu Liviu Damian și Grigore Vieru, Anatol Codru și, dacă nu mă înșel, și cu Vladimir Beșleagă (în orice caz, glumea că-s „ambii cu Beșleagă *șantiști* basarabeni mai sadea ca noi, iști din partea dreaptă a Nistrului"). O fi fost, nu zic...

Când l-am întrebat, o jumătate de oră mai târziu, după adunarea cu pricina, „între patru ochi", de ce s-a procedat atât de drastic cu Tudor, de care, știu bine, era omenește atașat (se vede, că se simțea, într-un fel, și el

vinovat și responsabil de cele întâmplate), dânsul mi-a răspuns scurt pe doi: *„Fiindcă a șuierat în biserică – iată de ce!”.*

Or, „șuieratul în biserică” era pe atunci strict legat de „activitatea” structurilor de securitate a URSS-ului și nimeni, dar absolut nimeni dintre „muritorii de rând” nu puteau interveni în deciziile „sacre” ale acestei structuri represive – nu ca să le schimbe, dar măcar să le „îndulcească” cât de puțin... Probabil, lucrul acesta îl frământa destul de dureros pe „badea Alioșa”. Căci, nu zăbavă, se năpusti asupra mea: „Las’că sânteți buni și voi și... la rând după Marin. Și nu numai voi... Că lehăiți prea mult despre ce nu trebuie, unde nu trebuie și, mai ales, în fața celor care nu trebuie?...”.

La tupeul și expresia feții mele, țin minte, mi-o trânti drept în ochi: „...N-o mai fă și tu pe fata cei mare (a zis, de fapt, alt cuvânt, în altă limbă)... că eu știu totul – mie mi se spune... Iată chiar acum, ce-ai căutat, în bufet, la o masă cu Marin și nănaș’tu?!”.

Într-adevăr, coborându-mă, aproape imediat după adunarea menționată, la etajul I al Casei Presei, unde se afla un bufet în care noi, ziariștii, luam, de obicei, câte o gustărică sau un suc, îi văd stând la o măsuță și discutând ceva înflăcărat (era și cazul!) pe adineauri ostracizatul Tudor Marin și prietenul său de cataramă Ștefan Lozie („...numai Lozie, nănașul tău, îmi vorbi dânsul la scurta noastră întrevedere de după aproape 20 de ani, m-a susținut și a fost atunci, când îmi era nespus de greu, alături de mine”). Corect și este purul adevăr. Când m-am apropiat de ei, să-mi beau paharul cu apă, Ștefan îmi zise să mă duc în altă parte, că ei au ceva de discutat în doi...

Abia în cabinet, la redactorul-șef, după replica-i usturătoare, mi-am dat seama... cam de unde bate vântul. În clipa, când îmi serveam apa, de tejghea s-a apropiat un coleg de-al nostru, care, nu peste mult timp, deveni mare șef în ierarhia gazetărească din acea vreme, pe care noi toți îl numeam „stucaci” (azi e membru și el al Uniunii scriitorilor și... ditamai patriot, bineînțeles, român).

Să-l lăsăm în plata Domnului... pe el, dar și pe mulți alții (c-au fost destui pe timpurile celea învolburate !...), deoarece astăzi, în prezent, nu mai ai cui, se pare, să-i spui ceva, dar mite să te jelui. Și, la urma urmei, are vreun rost să faci asta?!

* * *

Să deschidem, cum s-ar spune, parantezele și să punem cărțile pe față. Publicarea, mai precis reeditarea acestui prim roman al scriitorului și ziaristului disident Tudor Marin (1985), peste câteva decenii de la prima sa apariție, nu este altceva decât... un „complot” urzit de către copiii lui, Mariu și Marieta. Dar mai mult al fiului, un talentat și excelent editor de carte (se vede, că surcica, în cazul nostru, nu a sărit prea departe de trunchi). Dar e posibil, într-un fel, să fie implicată și distinsa Doamnă Dina, soția scriitorului. În orice caz, nu cunosc nici un amănunt sau detaliu mai semnificativ în acest sens.

Evident, în volumul respectiv au fost restabilite multe pagini pe care cenzura, care mai activa la acel an, le-a exclus, pentru că punea într-o lumină nefavorabilă regimul sovietic de atunci.

Pot numai să-mi exprim regretul, că după mai mulți ani de când nu ne-am văzut, n-am putut, n-am avut posibilitatea să-mi realizez scopul: să fac cu el un interviu, în care să discutăm un pic, între noi (ca să cunoască și alții), despre ceea ce a fost cândva, acum aproape o jumătate de secol, nu numai în ziaristica și literatura moldavă, ci, în genere, în viața noastră. Și... la ce am ajuns și ce avem azi. Și – de ce nu? – ce vom avea, eventual, mâine... în zbuciumatul destin scriitoricesc, dar și uman al unuia dintre compatrioții noștri; să recunoaștem, ceva „mai altfel” decât noi, știlalți.

Că la ora actuală, măcar și așa, cum a fost și este numitul Tudor Marin, nu-i avem, vorba ceea, cu duiumul în Moldova noastră de azi sau, mai bine zis, în ceea ce a rămas din ea.

...N-a fost, însă, să fie. Dânsul s-a arătat a fi mult prea obosit și s-a retras aproape fulgerător din dialogul nostru abia înfiripat. N-am insistat să-l mai rețin nici pentru o clipă pe Tudor, colegul și prietenul meu din anii tinereții, un om al scrisului cu drumul său încă nebătătorit până la capăt în literatură...

Liviu BELÂI

P.S. Când să-mi iau rămas bun de la ospitaliera familie, auzii glasul gospodarului casei: „Măi nevastă, rupe-i lui Belâi un buchet de flori de la noi din grădină și nu uita să-i dai și un mănunchi de mintă rece. Că minta e iarbă de leac și se potrivește la toate celea...

Cuprins